T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Eğitim Yönetimi Ve Denetimi Bilim Dalı

YÜKSEKÖĞRETİMİN GELECEĞİNE İLİŞKİN ÖĞRETİM ELEMANLARININ GÖRÜŞLERİ

Tuğba AYDEMİR

(Yüksek Lisans Tezi)

İSTANBUL, 2018

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Eğitim Yönetimi Ve Denetimi Bilim Dalı

YÜKSEKÖĞRETİMİN GELECEĞİNE İLİŞKİN ÖĞRETİM ELEMANLARININ GÖRÜŞLERİ

Tuğba AYDEMİR

(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Faruk LEVENT

İSTANBUL, 2018

ONAY

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/ Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programı Yüksek Lisans öğrencisi Tuğba AYDEMİR tarafından hazırlanan "Yükseköğretimin Geleceğine İlişkin Öğretim Elemanlarının Görüşleri" başlıklı bu çalışma, 26 /09/2018 tarihinde yapılan savunma sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve tezli yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI	: Dr. Öğr. Üyesi A. Faruk LEVENT	.....
JÜRİ ÜYESİ	: Prof. Dr. Münevver ÇETİN	.....
JÜRİ ÜYESİ	: Prof. Dr. Özge HACIFAZLIOĞLU	.....

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı **:** Tuğba AYDEMİR

Doğum Yeri ve Tarihi **:** Erzincan / 22/02/1982

EĞİTİM BİLGİLERİ

Doktora	Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Matematik	2011 – 2016
Yüksek Lisans	Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Matematik	2009 – 2011
Yüksek Lisans	Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi	2015–devam
Lisans	Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik Öğretmenliği	1999–2005
Lisans	Kocaeli Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Bilgisayar Mühendisliği	2016–devam

ÖNSÖZ

Sistemin içinde hem akademik, hem idari, hem de öğrenci olarak yıllardır varlığını sürdüren bir birey olarak, genel olarak dünyada özel olarak ülkemizde yükseköğretimde verilen eğitimin, bir noktada istenilen amaca ulaşamadığını deneyimlemekteyim. Bu çalışmada aslında ayrı ayrı ele alınması gereken, yükseköğretimde öğrenci seçimi, ders planları, yönetim, bütçe, akademik unvanlar, akademik yayınlar ve fiziki yapı gibi birçok konu ile ilgili öğretim elemanlarının ne tür kaygılar ya da beklentiler içerisinde olduğunu öğrenmeye ve ifade etmeye çalıştım. Aslında temel olarak da kendime sorduğum soru, bilginin lokomotifi olan bu kurumlar nasıl kabuk değiştirerek çağa ayak uydurabilir? Bunun için ne yapması gerekir? Bu sorunun cevabı kolay olmamakla birlikte öncelikli olarak ele alınması gerekenleri şu şekilde özetleyebilirim**:** Bölümlerin yetiştireceği öğrencilerin çağı yakalayan donanımda mezun edilebilmesi için, ders planları ve ders içeriklerinde kağıt üstünde kalmayan güncellemeler yapılmalıdır. Üniversite yönetime getirilecek kişilerin seçiminde ve akademik unvanların dağıtımında liyakat ve adalet gözetilerek hareket edilmelidir. Yaptığım görüşmelerde de sürekli vurgu yapılan bu iki unsurda atılacak doğru adımların, domino etkisi yaratarak diğer alanlarda düzelme ve iyileştirme sağlayacağı kanaatindeyim.

Ayrıca tez çalışmam boyunca benden desteğini esirgemeyen hocam, sayın Dr. Ahmet Faruk LEVENT'e teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Teknolojinin getirdiği değişimden hayatımızın her alanı gibi, eğitimde etkilenmektedir. Günümüzde genelde eğitim kurumlarının özelde yüksek öğretim kurumlarının bu değişime ayak uydurma gerekliliği kaçınılmazdır. Bu çalışmada, toplumun ihtiyaç duyduğu alanda insan yetiştirme misyonunu üstlenen üniversitelerin bu değişimden sonra gelişerek yoluna nasıl devam edeceği ile ilgili öğretim elemanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Kavramsal kısmı literatür taranarak oluşturulan bu araştırma bir nitel olgu bilim araştırmasıdır. Araştırmanın başında 20 öğretim elemanına telefon veya elektronik posta yoluyla ulaşılmıştır. Bunlardan 13'ü görüşmeye katılma davetini olumlu cevaplamıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiş ve ses kaydı cihazı ile görüşmeler kaydedilmiştir. Katılımcılar belli bir sistematikte kodlanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Her bir katılımcının ses kaydı dinlenerek yazılı metne dönüştürülmüş ve daha sonra bu metinler kullanılarak kodlar oluşturulmuştur. Daha sonra bu kodlar 11 tema altında toplanarak bazı genellemelere ulaşılmıştır. Bu temalar geleceğin üniversitesi, daha genel ifadeyle geleceğin yükseköğretimine ilişkin görüşleri; "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki öğrenci seçimine ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki ders planlarına ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamaya ilişkin görüşler", "Üniversitelerde gelecekteki uzmanlık alanlarına ilişkin görüşler", "Üniversitelerde gelecekteki uzaktan eğitim ve örgün eğitimin yerine ilişkin görüşler", "Üniversitelerde gelecekte fiziki yapı ve derslerin işlenmesine ilişkin görüşler", "Üniversitelerde gelecekte kütüphanenin yeri ve bilgiye erişimin nasıl olacağına ilişkin görüşler", "Üniversitelerin mevcut ve gelecekteki maddi kaynağına ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki üniversite yönetimine ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki akademik yayın değerlendirme politikasına ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki akademik unvan değerlendirme politikasına ilişkin görüşler" şeklindedir.

Öğretim elemanlarına göre; gelecekte üniversitelerde öğrenci seçme ve yerleştirmede, ders planlarında, fiziki yapısında, yönetiminde, maddi kaynağını temin etmede ve

akademik yayınları değerlendirme ölçütlerinde ciddi değişimlerin gerçekleşeceği yönündedir. Hem çağı yakalaması hem piyasaya istenilen nitelikte işgücünü sağlaması hem de varlığını devam ettirebilmesi için üniversitenin yukarıda temalar altında verilen her alanda kendini yenilemesi gerektiği çalışmaya katılan öğretim elemanları tarafından ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Yükseköğretim, yükseköğretim kurumlarının geleceği, üniversite, öğretim elemanı.

ABSTRACT

ACADEMICIANS' OPINIONS ABOUT THE FUTURE OF HIGHER EDUCATION

Education is influenced like all areas of our lives by the change in technology. Nowadays, it is inevitable that educational institutions, particularly higher education institutes need to follow this change. In this study, it has aimed to examine academicians' opinions about how the universities, which is providing qualified people who are needed in society, will continue to develop after these changes. This conceptual part of this research whose is based on the literature review is qualitative phenomenon research. At the beginning of the reseach, 20 academicians were reached by e-mail or phone. Of these, 13 responded positively to the invitation of the interwiev. The interwievs were conducted using semi-structured interwiev form prepared by researchers and interviews were recorded with the voice recording device. Participants were coded in specific pattern. Descriptive and content analysis methods were used for data analysis. The voice recording of each participants was converted to written text and then coded using these texts. Thereafter, these codes were grouped under 11themes and some generalizations were reached. These themes are about the university of the future, more generally the views of the future on higher education. "The opinions about current and future student selection in universities", The opinions about current and future curriculum in universities", The opinions about current and future educating students to meet the expectations of labor market", The opinions about speciality in future", The opinions about balance of distance learning education and formal education in future", "The opinions about physical structures of the university and the changes of teaching methods in future", The opinions about existence of library at the university and how to Access the information in future", The opinions about current and future financial resources of the universities", The opinions about current and future university management", The opinions about current and future review policy of academic article", The opinions about current and future academic title evaluation".

According to the academicians, it will have been dramatic changes in the criteria of selection and placement of students, syllabus, physical structure, management, financial sources and assessment criteria of the academic articles in the future at the university. In order to catch up with age and other universities, to provide qualified labor for market and to survive and sustain its existence, it has been pointed out by the academicians who participate to this research that university should renew itself in every fields mentioned in the themes above.

Key Words: Higher education, the future of higher education council, university, academician.

İÇİNDEKİLER

ONAY i
ÖZGEÇMİŞ ii
ÖNSÖZ iii
ÖZET iv
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER viii
TABLOLAR LİSTESİ xi
ŞEKİLLER LİSTESİ xii
BÖLÜM I: GİRİŞ 1
1.1.Problem 1
1.2. Amaç 4
1.3.Önem 4
1.4. Sınırlılıklar 5
1.5. Varsayımlar 5
BÖLÜM II: ALAN YAZIN 6
2.1. DEĞİŞİMİN DOĞASI 6
2.1.1. Değişimin Tanımı 6
2.1.2. Değişim Türleri 6
2.1.3. Değişimin Gerekliliği 7
2.1.4. Eğitimde Değişim 10
2.1.5. Değişim Yönetimi 13
2.2. YÜKSEKÖĞRETİMDE DEĞİŞİM 13
2.2.1. Üniversitelerin Üç Gelişim Evresi 13
2.2.1.1. Birinci Kuşak Üniversiteler 14
2.2.1.2. İkinci Kuşak Üniversiteler 16
2.2.2.3. Üçüncü Kuşak Üniversiteler 17
2.2.2. Girişimci Üniversite Modeli 23
2.2.3. Araştırma Üniversiteleri 25
2.2.4. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma 26
2.2.5. Yükseköğretimde Değişim Yönetimi 27
2.2.6. Yükseköğretimde Değişimin Gerekliliği 29

2.3.YÜKSEKÖĞRETİM YÖNETİMİ 33
2.4. YÜKSEKÖĞRETİMDE GELECEK SENARYOLARI 37
2.4.1. OECD Yükseköğretim İçin 4 Gelecek Senaryosu 38
2.4.2. Blass ve Hayward Gelecek Senaryosu 43
2.4.3. Thomas Frey'in Eğitimin Geleceği Hakkında Fikirleri ve Öngörüleri 47
2.4.4. Açık Eğitim Hareketleri 48
2.4.5. Eğitim Yazılımları 49
BÖLÜM III: YÖNTEM 51
3.1. Araştırmanın Modeli 51
3.2. Çalışma Grubu 51
3.3. Veri Toplama Aracı 53
3.4. Verilerin Toplanması 54
3.5. Verilerin Çözümlenmesi 55
BÖLÜM IV: BULGULAR 56
4.1. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekteki Öğrenci Seçimine İlişkin Görüşler 56
4.1.1. Üniversitelerde Mevcut Öğrenci Seçimine İlişkin Görüşler 57
4.1.2. Üniversitelerde Gelecekteki Öğrenci Seçimine İlişkin Görüşler 61
4.2. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekteki Ders Planlarına İlişkin Görüşler 70
4.2.1. Üniversitelerde Mevcut Ders Planlarına İlişkin Görüşler 72
4.2.2. Üniversitelerde Gelecekteki Ders Planlarına İlişkin Görüşler 76
4.3. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekteki İş Piyasasına Yönelik Eğitim Verme Beklentisini Karşılamaya İlişkin Görüşler 90
4.3.1. Üniversitelerde Mevcut İş Piyasasına Yönelik Eğitim Verme Beklentisini Karşılamaya İlişkin Görüşler 91
4.3.2. Üniversitelerde Gelecekte İş Piyasasına Yönelik Eğitim Verme Beklentisini Karşılamaya İlişkin Görüşler 98
4.4. Üniversitelerde Gelecekteki Uzmanlık Alanlarına İlişkin Görüşler 101
4.5. Üniversitelerde Gelecekteki Uzaktan Eğitim ve Örgün Eğitimin Yerine İlişkin Görüşler 105
4.6. Üniversitelerde Gelecekte Fiziki Yapı ve Derslerin İşlenmesine İlişkin Görüşler 113
4.7. Üniversitelerde Gelecekte Kütüphanenin Yeri ve Bilgiye Erişimin Nasıl Olacağına İlişkin Görüşler 120

4.7.1. Üniversitelerde Gelecekte Kütüphane Kavramına İlişkin Görüşler 121
4.7.2. Üniversitelerde Gelecekte Bilgiye Erişime İlişkin Görüşler 125
4.8. Üniversitelerin Mevcut Ve Gelecekte Maddi Kaynağına İlişkin Görüşler..... 127
4.9. Üniversitelerde Mevcut Ve Gelecekte Üniversite Yönetimine İlişkin Görüşler ... 131
4.10. Üniversitelerde Mevcut Ve Gelecekte Akademik Yayın Değerlendirme Politikasına İlişkin Görüşler 137
4.11. Üniversitelerde Mevcut Ve Gelecekte Akademik Unvan Değerlendirme Politikasına İlişkin Görüşler 146
BÖLÜM V: SONUÇ 156
5.1. Tartışma 156
5.1.1. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekteki Öğrenci Seçimine İlişkin Sonuçlar.. 156
5.1.2. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekteki Ders Planlarına İlişkin Sonuçlar..... 161
5.1.3. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekteki İş Piyasasına Yönelik Eğitim Verme Beklentisini Karşılamaya İlişkin Sonuçlar 165
5.1.4. Üniversitelerde Gelecekteki Uzmanlık Alanlarına İlişkin Sonuçlar..... 170
5.1.5. Üniversitelerde Gelecekteki Uzaktan Eğitim ve Örgün Eğitimin Yeri İlişkin Sonuçlar 173
5.1.6. Üniversitelerde Gelecekte Fiziki Yapı ve Derslerin İşlenmesine İlişkin Sonuçlar 177
5.1.7. Üniversitelerde Gelecekte Kütüphanenin Yeri ve Bilgiye Erişim Nasıl Olacağına İlişkin Sonuçlar..... 180
5.1.8. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekte Maddi Kaynağına İlişkin Sonuçlar..... 186
5.1.9. Üniversitelerde Mevcut Ve Gelecekte Üniversite Yönetimine İlişkin Sonuçlar 190
5.1.10. Üniversitelerde Mevcut Ve Gelecekte Akademik Yayın Değerlendirme Politikasına İlişkin Sonuçlar 194
5.1.11. Üniversitelerde Mevcut Ve Gelecekte Akademik Unvan Değerlendirme Politikasına İlişkin Sonuçlar 197
5.2. Öneriler 201
5.2.1. Uygulamacıya Yönelik Öneriler 201
5.2.2. Araştırmacıya Yönelik Öneriler..... 202
KAYNAKLAR 205

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Üniversitelerin Değişim Evrelerinin Karşılaştırılması 19

Tablo 2.2. Japonya, Amerika ve Avrupa Birliği ülkeleri arasında yaptığı Üçlü Sarmal Modeli karşılaştırmalı analizi 21

Tablo 3. 1. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler 52

Tablo 4. 1. Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki öğrenci seçimine ilişkin görüşler 57

Tablo 4. 2. Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki ders planlarına ilişkin görüşler 71

Tablo 4. 3. Üniversitelerde mevcut ve gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamaya ilişkin görüşler 91

Tablo 4. 4. Üniversitelerde gelecekteki uzmanlık alanlarına ilişkin görüşler..... 102

Tablo 4. 5. Üniversitelerde gelecekteki uzaktan eğitim ve örgün eğitimin yerine ilişkin görüşler 106

Tablo 4. 6. Üniversitelerde gelecekte fiziki yapı ve derslerin işlenmesine ilişkin görüşler 114

Tablo 4. 7. Üniversitelerde gelecekte kütüphanenin yeri ve bilgiye erişimin nasıl olacağına ilişkin görüşler 120

Tablo 4. 8. Üniversitelerin mevcut ve gelecekteki maddi kaynağına ilişkin görüşler 127

Tablo 4. 9. Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki üniversite yönetimine ilişkin görüşler 132

Tablo 4. 10. Üniversitelerde mevcut ve gelecekte akademik yayın değerlendirme politikasına ilişkin görüşler 138

Tablo 4. 11. Üniversitelerde mevcut ve gelecekte akademik unvan değerlendirme politikasına ilişkin görüşler 147

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1. Üçlü Sarmal Model..... 20

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1.Problem

Kenan (2015), milletlerin kendi kültür, gelenek, dünya görüşü ve yaşam tarzlarını yansıtarak şekillendirdikleri yönetim, din, hukuk, sağlık, ticaret, sanat ve zanaat sahalarında her çağda zamanın ve toplumlarının ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde çeşitli isimler ve kurumlar altında, aralarında içerik, yöntem ve nitelik farklılıkları olsa da zaman zaman birbirlerinden öğrenerek veya etkilenerek dönemlerinde geçerli ve işlevsel olan yüksek seviyede eğitim kurumları meydana getirdiklerini ve bu eğitim kurumlarının, bulundukları toplum ve kültür dünyası içinde geçerliliklerini ve işlevselliklerini kaybettikleri andan itibaren genellikle farklı bir yüksek eğitim kurumuna dönüşerek ve böylece toplumlarının temel ihtiyaç alanları arasında yer alan özellikle yönetim, din, hukuk ve sağlık alanında donanımlı insanlar yetiştirerek varlıklarını devam ettiklerini ifade etmiştir.

Üniversitelerin ortak ve temel özelliği, insanların mesleki eğitimlerinin temelini oluşturan teorik ve pratik eğitimi birlikte almalarını sağlamak ve bu temel özelliklerin yanı sıra girişimci, düşünebilen, araştıran ve sorgulayan nitelikli bireyler yetiştirmektir. (Ergüder et al., 2006; akt. Çatı ve diğerleri, 2016).

1980'lerden itibaren gelişmiş ülkelerde bilgi toplumuna geçiş süreci başlamış ve bilgi ekonomisi adı verilen yeni bir küresel ekonomik yapı oluşmuştur. Bilgi ekonomilerinde bireylerin ekonomik gücü bilgi ve öğrenim düzeyleriyle, ulusların rekabet gücü ise beşeri sermayeleri ile ölçülür hale gelmiştir (YÖK, 2007).

Tanrıkulu (2009) eğitim ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye dikkat çekerek, ekonomik büyüme ile eğitim arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmaların bilginin toplam faktör verimliliği çerçevesinde büyümenin sürükleyici gücü olduğunu ortaya koyduğunu ifade etmektedir.

Özer (2012), tüm dünyada son yıllarda yükseköğretim alanında önemli gelişmeler sonucunda, genel olarak yükseköğretim kurumlarının kendileri fonksiyonlarını yerine getirme konusunda sorgulanmakta olduğunu, özel olarak ise yükseköğretim

kurumlarının sağladığı yeterlilikler, istihdamda karşılaşılan sorunlara dayalı olarak ele alınmakta ve yeniden tanımlanmaya çalışılmakta olduğunu ifade etmektedir. Sonuç olarak ülkelerin yükseköğretim sistemlerini hem ulusal hem de uluslararası dinamiklerdeki değişimler nedeniyle yeniden inşa etme süreçlerine başladıklarını belirtmiştir.

Yavuz (2012) ise bu yeniden inşa etme sürecinde, yükseköğretim alanında son 20 yıllık dönemde başta Avrupa ülkeleri olmak üzere Japonya ve Güney Kore'de önemli reformların hayata geçirildiği/geçirilmekte olduğunu, bu reformlar incelendiği takdirde, odaklandıkları ortak noktanın, yapılan reformlar ile üniversitelerin idari, mali ve akademik özerkliklerinin artırılması suretiyle kendi kendilerini yönetme kapasitelerinin güçlendirilmesi amaçladığını söylemektedir. Böylece, üniversitelerin uluslararası arenada rekabet edebilirliklerini artırarak daha nitelikli akademisyenler ile öğrencileri çekmelerini ve böylece bilgi üretiminde avantajlı bir konum elde etmelerini sağlamak olduğunu belirtmektedir.

Kavak (2011) Türkiye'de yükseköğretimin geleceğine ilişkin tahminler incelendiğinde, TÜSİAD ve UNFPA ortaklığında yürütülen bir proje raporuna göre, 2010-2025 yılları arasında yükseköğretimdeki büyüme OECD ülkelerinden daha hızlı bir biçimde devam edeceğini ve 2020'li yıllarda kızların yükseköğretime kayıt sayılarının erkekleri aşması beklendiğini ifade etmektedir. Bu nedenle, önümüzdeki yıllarda Türkiye'de yüksek öğretimde, hem kamu üniversitelerinin kendi aralarında hem de vakıf üniversiteleri ile kamu üniversiteleri arasında, önemli bir rekabet yaşanacağına işaret etmekte ve bu rekabetin Türkiye'deki yükseköğretim yönetiminde önemli değişikliklere yol açacağını ifade etmektedir.

Ayrıca, Yükseköğretim Kurumu (YÖK) tarafından son dönemde yapılan çalışmalarda üniversitelerin belirli alanlarda uzmanlaşarak bölgesel kalkınma odaklı bir yapıda hareket etmeleri yönündeki adımları, Yükseköğretim Kurumu Başkanı Saraç (2015), şu şekilde ifade etmiştir**:**

> *"Belirlenen bölgenin ihtiyaçları ve o bölgenin güçlü yönleri çerçevesinde, seçilen üniversitelerin nerede uzmanlaşacağına yönelik karar alacağız. 'Biz tarım bölgesiyiz, ziraat fakültesi ya da su ürünleri fakültesi kurulması lazım'*

benzeri teklifler geldiğinde Kalkınma Bakanlığı'nın planlamalarını dikkate alacağız."

Erdem'in de (2006) belirttiği gibi bu önemli değişim sürecinde, üniversitelerin değişimi yönetmesi ve öncelikle kendisinden beklenen değişimi başlatabilmesi için bugünden geleceği görüp buna göre kararlar alıp, planlama yapması ve uygulaması gerekmektedir. Böylece, üniversiteler güçlü planlamayla hem değişimi başlatmada hem de değişimi yönetmede daha etkili olacaklardır. Aksi takdirde ise gittikçe uluslararası hale gelen yükseköğretimde, kurum olarak sıradanlaşıp sıradan herhangi bir üniversite olacaklardır.

Yaşanan bu değişim sürecinin öğretim elemanları tarafından nasıl algılandığı, yükseköğretimin geleceği ile ilgili fikirlerinin ne olduğu hakkında literatürde bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada yükseköğretimde görev yapan öğretim elemanlarının, yükseköğretimin geleceğine ilişkin görüşlerinin tespiti belirlenmeye çalışılmıştır.

Alt problemler

1- Katılımcıların yükseköğretimde gelecekte oluşabilecek değişimlerden

a) Öğrenci seçiminin,
b) Ders planlarının,
c) Eğitim- öğretim faaliyetlerinin,
d) Uzmanlık alanlarının,
e) Eğitim-öğretimin mekana bağlılığın,
f) Bilgiye erişim ve kütüphane kavramının,
g) Üniversitenin maddi kaynağının,
h) Yönetiminde söz sahibi olacak grupların şekillenmesinin,
i) Akademik değerlendirmelerin,

ne şekilde etkileneceklerine ilişkin görüşleri nasıldır?

1.2. Amaç

Bu araştırma, bir devlet üniversitesinde eğitim vermekte olan farklı uzmanlık alanlarına sahip öğretim elemanlarının yükseköğretimin geleceğine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

1.3.Önem

Murphy, (2007, s.3), değişimin gerekliliğini ortaya çıkaran ve yöneticileri değişime zorlayan iki güç olduğunu ve bunları:

1. Dış Güçler:

    1.1.Piyasa
    1.2.Hükümet yasaları ve düzenlemeleri
    1.3.Teknoloji
    1.4.Ekonomik değişiklikler
    1.5.İş piyasasındaki dalgalanmalar

2. İç Güçler:

    2.1.Örgütün iç işleyişi
    2.2.Dış kaynaklı değişikliklerin etkisi

şeklinde sınıflamaktadır. Bu değişimlerin etkilediği yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretim elemanlarının; verilen eğitim, öğrenci öğrenme değerlendirmesi, yükseköğretimin yönetimi, akademik çalışmaların ve verilen eğitimin kalitesinin değerlendirilmesi gibi birçok konuda geleceğe dair görüşlerinin ve beklentilerinin neler olduğunu öğrenilmesine imkân sağlanacağı düşünülmektedir.

Ayrıca gelecekte yükseköğretimin şekillendirilmesinde yükseköğretimin en önemli paydaşı olan öğretim elemanlarının bu görüş ve önerilerinden faydalanılabileceği düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma

1. Araştırma bir devlet üniversitesinde görev yapan 13 öğretim elemanı ile sınırlıdır.
2. Araştırma 2017-2018 eğitim- öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmada, araştırmaya katılan tüm katılımcıların samimi ve doğru cevap verdikleri varsayılmaktadır.

BÖLÜM II: ALAN YAZIN

2.1. DEĞİŞİMİN DOĞASI

2.1.1. Değişimin Tanımı

Değişim, bir zaman dilimi içindeki değişikliklerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2015). Değişime ilişkin tanımlar farklılık göstermekle birlikte, Helvacı'ya göre (2010; akt. Levent, 2016, s.341), değişim kavramı;

- Bir durumdan farklı bir duruma geçme,
- Yönü, doğrultusu ve yargısı olmayan,
- Kendiliğinden olabileceği gibi kişiler tarafından da harekete geçirilebilen (planlı ya da plansız),
- İstendik, planlı yönde gelişmesi durumunda olumlu, aksi takdirde olumsuz olarak nitelendirilebilen,

bir süreci ifade etmektedir. Güvenç'e göre ise (1976; akt. Peker,1995, s.1), değişme kavramı, değişme olgusuyla ilgili kuramlar, süreçler ve değerlendirilmelerde, değişme olgusunun bir yönünü, bir yorumunu ve sonuçlarının ayrı biçimlerde algılanmasını dile getirecek anlamlarda kullanılmaktadır. Değişme kavramının bilimsel tartışmalarda öteki kavramlara üstün tutulmasının gerekçesi, değişme olgusunun kendi başına bir yön belirlememesi ve kesin değer yargısı da taşımaması nedeniyle olabilir.

2.1.2. Değişim Türleri

Yüksel Özden (1998, akt. Erdoğan, 2004, s.15), değişim kuramlarına göre sosyal sistemlerde üç tür değişimden bahsetmektedir:

- **İşlemsel Değişim:** İşlemsel değişim, bir işin yapılış biçim ve biçemlerinde yapılan değişmelerdir. İşin yapılış sırası, hızı ve işin yapılışını belirleyen kurallarla ilgilidir. Zorunlu eğitim süresinin uzatılması, müfredata bazı derslerin eklenmesi veya çıkarılması, öğretmen adaylarının daha önceden lisans düzeyinde aldıkları dersleri lisansı bitirdikten sonra almaları işlemsel değişimin örnekleridir.

- **Teknolojik Değişim:** Teknolojideki değişim, işi yapmada kullanılan araç ve gereçlerin değişmesidir. Ders kitaplarının değiştirilmesi, öğretmenlerin teksir yerine fotokopi makinesi kullanması, okulların internet ağına bağlanması bu tür değişikliklerdir.

- **Sistematik (Yapısal) Değişim:** Sistematik değişim ise işin doğasının değişmesi, amaçlarının ve eylemlerinin odak noktasının yeniden belirlenmesidir. Sistem düzeyinde topyekûn değişmeyi ifade eder. Diğer bir deyişle sistematik değişme bir örgütün yapı ve kültürünün değişmesini ifade eder.

2.1.3. Değişimin Gerekliliği

Peker (1995, s.1), içinde bulunduğumuz yüzyılı, bir değişim çağı olarak ifade ederken, sürekli olarak değişen teknolojik, sosyal, ekonomik ve siyasal yapıların, örgütler üzerinde, değişim yönünde çevreye uyum için bir baskı yaratmakta olduğunu, sosyo-teknik sistemlerin yapı, insan, amaç ve işleyişlerinde de gerekli değişikliklerin yapılmasını zorlamakta olduğunu belirtmektedir. Bundan da öteye, bugünün örgütleri başarıya ulaşabilmek için iç ve dünya pazarında rekabet edilmek için yaratıcı, yenilikçi ve değişimci olmak, çevrelerindeki değişim sürecini etkilemek zorunda olduğunu, bu baskı ve zorunluluğun bir sonucu olarak, örgütlerin yapı ye işleyişinde önemli bazı değişme ve gelişmeler olmuş, olmakta ve gelecekte de olacağını söylemektedir. Cenker (2008), bu durumun değişim ve değişim yönetimini, örgütlerin hayatta kalmak ve daha güçlü olmak için başarı ile aşmaları gereken engelden çok, sürekli içinde olacakları bir süreç haline getirdiği ifade etmektedir.

Değişimlere ayak uyduramayan kurumlar, kendilerini bir süre sonra küçülmüş ya da dağılmış olarak görebilirler (Kıngır, S. ve Mesci, M., 2007). Bu durumu en iyi Friedrich Nietzsche'nin "Derisini değiştirmeyi bilmeyen yılan ölür." sözü ile ifade edilebilir.

Dinçer (1992), örgütsel değişmenin yaratıcılık, yenilik yapma, büyüme ve gelişme gibi olay ve olguların tümünü içine alabilecek derecede geniş kapsamlı olduğunu vurgulamaktadır. Örgütsel değişim konusunda yapılan çalışmalar, değişimi

gerçekleştirmeyi insan davranışlarının değişimi, yapısal değişim, teknolojik değişim gibi farklı sebeplere dayandırmıştır (Yıldız, 2012).

Erdoğan (2002; akt. Cenker, 2008), çevrede olup biten gelişmeler, bireyi veya kurumu değişmesi için zorlayabileceğini, çevredeki gelişmelerin zoruyla meydana gelen değişmeye reaktif değişim ve çevrenin ve gelişmelerin zorlamasıyla değil bireyin ve kurumun kendi isteği ve inisiyatifi ile bir değişime girişmesini de proaktif değişim olarak ifade ederek, değişimin reaktif nitelikte değil proaktif nitelikte olmasının daha etkili ve başarılı olabileceği söylemektedir.

Murphy'e göre (2007, s.4), örgütleri değişime zorlayan birçok gücün olduğunu ve bunlar arasından değişime zorlayan sadece birkaç ana kategorinin şunlar olduğunu ifade etmektedir:

1. **İnsan:** Dünya nüfusu endişe verecek oranda süratle artmaktadır. Her geçen gün artan insan sayısı, gezegendeki sınırlı alanı paylaşmaya zorunda kalmaktadır. Bu sebeple, hayat tarzı ve tutumların değişimi kaçınılmazdır. 20.yüzyılın ortalarında doğanlar, bir önceki nesilden eğitim ve değerler sistemi açısından önemli ölçüde farklıdırlar. Hayat tarzı, satın alma alışkanlıkları, ürün ve hizmetlerin üretimi ve dağıtımında izlenen yöntemleri de değiştirmektedir. Bu neslin çalışanlarını yönetme problemi; yeni istihdam uygulamaları, tazminat paketleri, örgüt yapıları, örgüt kültürleri ve yeni yönetim tarzları doğurmaktadır. İnsanların iş piyasasındaki arz-talep rolü, değişimleri etkilemektedir.

2. **Teknoloji:** Yeni bilimsel bilgiler ve teknolojik gelişmeler ışığındaki teknolojik ilerlemeler iş sektöründe önemli değişikliklere neden olmaktadır.

   Milattan önceki 2 milyon yılda, teknolojide bir değişiklik olmamıştır. Bir sonraki bir milyon yılda insan ateşi bulmuştur. Belli değişimler gerçekleşmiştir. Sonrasında tekerleği icat etmiştir. Devamında başka değişimler oluşmuştur. Teknolojideki önemli değişimler sadece 3000 yıl önce başlamıştır. Barut icat edilmiştir. Buna bağlı olarak da bazı değişimler olmuştur. Endüstri ve teknoloji devrimi 20.yüzyılda gerçekleşen devrimlerdir.

3. **Bilgi Teknolojisi:** Geçtiğimiz yıllarda bilgisayar ve yazılımlarda ki ilerlemeler, gelişmiş ülkelerin iş yönetim tarzlarının değiştirmiştir. Dizüstü bilgisayar, tablolayarak kayıt tutma, Power Point sunum teknikleri, elektronik ticaret, elektronik iş dünyası, kurumsal kaynak planlama, elektronik bilgi alışverişi, elektronik fon transferi, geliştirilmiş iletişim yöntemleri, yeni telefon hizmetleri, network, internet, iş tanımlamaları için diğer teknikler, iş kuralları, süreçleri, politikaları gibi örgüt ve birey performansını kontrol eden yapılar birçok değişimi de beraberinde getirmiştir.

İletişim, rekabet ve sosyal eğilimlerde değişimi zorunlu hale getiren diğer kategorilerdir (Murphy, 2007, s.4).

Çalık (1997; akt. Yıldız, 2012), çevre koşulları sürekli değişmekte ve gelişmekte olduğuna vurgu yaparak, özellikle bilim ve teknolojideki gelişmeler sonucu, bilgi birikimini önemli boyutlara ulaştırdığını belirtmektedir. Bu nedenle sürekli değişim, hızla gelişen bilgi ve teknolojinin hem nedeni, hem de sonucu olmakta ve bu durumun doğal bir sonucu olarak, diğer örgütlerde olduğu gibi, eğitim örgütlerini de içinde bulunduğu çevreye giderek daha bağımlı olmaya, çevreyle daha fazla iletişim ve etkileşime geçmeye ve ona uymaya zorlamaktadır.

Peker (1995, s.3), işçilerin artık makineleri besleyen, düğmelere basan ve işlemleri eş güdümleyen araçlar durumuna dönüştüklerini söyleyerek, 1970'li yıllara kadar süren ve standart üretimden çeşitli ürüne, katı yapıdan esnek yapıya, uzmanlık alanlarında genişleme, düğmelere basan işçiden, düşünen, dizayn eden, bakım, onarım yapan iş görene dönüşmüş olduğunu söyleyerek değişimin sektörlerde çalışan işgücü ihtiyacını şekillendirdiğini ifade etmiştir. Yani "Beyin ve eller" ayrımı kalkmıştır. Diğer taraftan biriken teknoloji ve artan talep karşısında bu değişikliklerin yapılması öldüresiye rekabet ve kendini korumanın kaçınılmaz bir unsuru haline gelmiştir. Bu nedenle, bugün üretilen mal ve hizmetlerde sürekli ve hızlı değişiklikler yapmak gerekmektedir. Aynı nedenlerle, herhangi bir pazarda meydana gelen bir değişiklik, hızla diğer pazarları da etkileyebilmektedir.

Kavrakoğlu (1998; akt. Cenker, 2008), kaçınılmaz bir olgu olan değişime yön vermenin insanların elinde olduğunu ve değişimin motoru olan bilim ve teknolojinin sadece

olanakları sunduğunu; bu olanakların iyi bir şekilde ya da kötü bir şekilde kullanılabileceği ifade etmektedir.

2.1.4. Eğitimde Değişim

Ulusal ve uluslararası yaşanılan değişim, sosyal ve açık sistem olan eğitim sisteminde kendini çeşitli şekillerde göstermekte, süreç içinde ve dışındaki bireyleri doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir (Argon ve Özçelik, 2008).

Hesapçıoğlu ve Durmuş (2006, s.95), içinde bulunduğumuz yüzyılın iletişim çağı olduğunu, bu sebeple de artık kendi içinde kapalı kültürler ve bu kültürler doğrultusunda geliştirilen eğitim sistemleri devri kapandığını ifade etmiştir. Bu yüzden değişen, gelişen ve yeniliklere sahne olan dünyamızda, değişimin başarılı bir şekilde yönetilmesi ile eğitim anlayışımızı evrensel düzenlemeler ve uygulamalarla eşgüdümleyebiliriz.

Durmuş (2002) tarafından yapılan "Küreselleşmenin Eğitime Yansımaları" adlı araştırmada, insandan ve insan ilişkilerinden bağımsız hiçbir gelişmenin düşünülemeyeceği, iletişim olanaklarındaki hızlı gelişmeye bağlı olarak 'her şeyin her şeyi etkilemesi' artık herkesin kabul ettiği bir olgu olduğunu vurgulamıştır. Bu olgudan yola çıkarak küresel boyutta yaşanan ekonomik, siyasal ve toplumsal değişim ve dönüşümlerin yerel eğitim sistemlerini etkileyeceği varsayımlarından, küreselleşmenin doğurduğu fırsatlar ve tehlikelerin eğitimimize etkilerinin tespiti amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda; küreselleşmenin çok yönlü bir kuşatma oluşturduğu, eğitimle ilişkisi olan herkesin bu alanla ilgili gözlem ve çözüm yönünde çaba harcamaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Toplumsal ve ekonomik değişme ile birlikte eğitimin ve eğitim kurumunun da rolleri değişmektedir. Bu gelişmeler karşısında eğitimin rolü, eğitimin yeni bilgi toplumu gerçekleri karşısındaki sosyal amaç ve sorumluluğu ciddi önem taşımaktadır. Senge (1992)' ye göre:

- Bilgi toplumu içinde ve bilgi toplumu için yapılan eğitimin sosyal bir amacı olmalı ve değerlerden yoksun bir eğitim olmamalıdır.

- Eğitim sistemi açık bir sistem olmalıdır.
- Geleneksel sistem içindeki her okul, kendisini sonu olan bir şey gibi görmektedir. Öğrenciler belli bir okul için gerekli olan öğrenim süresini tamamladılar mı, eğitimleri "biter". Bilgi toplumunda "bitmiş eğitim" diye bir şey yoktur.
- Eğitim, artık okullarla sınırlı değildir. İşveren durumundaki her kurumun öğretmenlik yapması da gerekir.
- Son olarak da "meritokrasi"nin yozlaşarak "plütokrasi" ye dönüşmesini önlemek, eğitimin sosyal sorumluluğu içine girecektir.

Özdemir'e göre (2000, s.27), eğitim ve değişme arasında çift yönlü bir etkileşim söz konusudur. Birincisi, eğitim, toplumdaki değişmelerden etkilenir ve bu değişmelere göre kendini yeniden düzenlemek zorundadır. İkincisi, eğitim, toplumun yenileşmesine öncülük etmek durumundadır.

Nitelikleri gereği örgüt özelliği taşıyan eğitim kurumları da diğer mal, hizmet düşünce üreten örgütler kadar sosyal, siyasi ve ekonomik alanlardaki gelişmelerin ve değişmelerin etkisi altında kalan ve değişime uyum sağlayarak kendini düzenleme gereği duyan kurumlardır (Morrison, 1998; akt. Yıldız, 2012). Ülker (2010), eğitimin bir yandan toplumun değişen taleplerine uygun hizmet sunmak, diğer yandan da, toplumu geliştirmek ve değiştirmek gibi bir çabası olduğunu, ama eğitim kurumlarının farklı toplumlarda farklı biçimlerde karşımıza çıksa dahi eğitim kademelerinin görevlerinin aşağı yukarı standartlaştığını söylemektedir. Bu standartlaşan görevleri, ilköğretim için temel yaşam becerilerini ve ulusal değerleri kazandırma, ortaöğretim için hayata ve yükseköğretime hazırlama ve yükseköğretim için ağırlıklı olarak evrensel bilgilerle uzmanlık ve meslek kazandırma olarak ifade etmektedir.

Hoşcan (1999; akt. Cenker, 2008) eğitim kurumlarının amaçlarına hizmet edebildikleri sürece yaşamlarını sürdürebileceğini ve amaca hizmet edebilmeleri için de çevreleri ile sürekli ve düzenli bir değişim içinde olmaları gerektiğini biyolojik bir analoji yaparak ifade eder. Buna göre kurumların da diğer canlı formlar gibi "yaşamlarından" söz edilebilir. Bu analojiden hareketle, kurumsal yaşamda da gelişimin dört temel evresi vardır. Bunlar: oluşum, büyüme, olgunluk ve kurumun ya düşüşüne yol açacak ya da

yenilenmesine ve yeniden hayat bulmasına olanak verecek son devredir. Bu gelişim evreleri, eğitim kurumları için de aynen geçerlidir. Yaşam süreci içerisindeki her basamağın kendine özgü güçlükleri vardır ve bunların üstesinden gelmemek kurumun sonu olabilir. Bu yüzden her basamakta kurum değişmeli, yeniliklere uyum sağlamalı ve gelişmelidir.

Eğitimde değişmeyi kaçınılmaz kılan bireysel davranışların değişmesi, bilgi patlaması, ürünlerin hızla eskimesi, işgücünün doğasının değişmesi, iş yaşamının kalitesindeki değişmeler somut etkenlerdir (Özdemir, 1997, s. 45).

Eğitimde standartları yükseltme, eğitime yeni kaynaklar bulma ve bir takım değişiklikler yapma yeterli görülmemektedir. Eğitim sistemini, bu sürece uyduramayan toplumların bütün bu oluşumların dışında kalacakları öne sürülmektedir (Özdemir ve Cemaloğlu, 1999).

Dünya ülkeleri, yoğun gelişmeler karşısında, insanlarının çağın koşullarına uyum sağlamaları için eğitim sistemlerinde okul geliştirme, etkili okul, yeniden yapılanma, reform gibi gelişmelerle önemli değişiklikler gerçekleştirmeye başlamışlardır (Alberg, 2000; akt. Yıldız, 2012). Eğitimsel değişiklik, teknik bakımdan basit olmakla birlikte sosyal olarak oldukça karmaşıktır (Fullan, 1992; akt. Argon ve Özçelik, 2008).

Eğitim de değişim sürecine başta öğretmenler olmak üzere tüm çalışanların katılımı önemlidir (Erdoğan, 2002; Boztaş, 2007; akt. Argon ve Özçelik, 2008). Çünkü değişim zorlamalarla gerçekleştiğinde, çalışanın gönülsüz olduğu durumlarda uygulanması oldukça zordur (Jagar, 2001; akt. Argon ve Özçelik, 2008).

Yukarıdakilerden yola çıkarak, dünyada bir sektörde olan değişim, domino etkisi yaratarak tüm sektörleri etkilemektedir. Tüm sektörlerin kalbi olan, toplumdan gelen ve topluma giden insanın geçtiği, açık bir sistem olan eğitimin var olan bir değişimlerden etkilenmemesi imkansızdır. Yani dünyanın değişmesi, teknolojinin gelişmesi, eğitimin her kademesinde değişimi zorunlu kılar. Bu değişimi eğitim sistemlerine yansıtamayan toplumlar, yok olmaya mahkumdur. Çünkü değişim, kendisine ilgisiz kalan hiçbir toplumu, yönetimi ya da yapıyı affetmemektedir.

2.1.5. Değişim Yönetimi

Değişim yönetimi, hızla değişen bir ortamda ayakta kalabilmek ve rakiplerin önüne geçebilmek için şirketin kendini yenilemesi, değişim fırsatlarını çözümleyip ortaya çıkan potansiyeli değerlendirmesi ve en uygun stratejinin belirlenip bunun uygulanması için yeniden örgütlenme ve yapılanma işi olarak ifade edilmektedir (TDK, 2015).

Değişim yönetimi, birbirini takip eden beş aşamalık bir süreç çerçevesinde gerçekleşir. Bu aşamalar; "değişimi zorunlu kılan etkenlerin incelenmesi", "değişim tanısının konması", "değişimin programlanması", "değişimin uygulanması", "değişimin değerlendirilmesi" şeklinde sıralanabilir (Erdoğan, 2004, s.19).

Değişim yönetiminin amaçları Cenker tarafından (2008) aşağıdaki gibi sistematik olarak açıklanmıştır:

1. Kendi varlığını sürdürmek
2. Büyümek ve gelişmek
3. Örgütsel etkinliğini arttırmak
4. Örgütsel verimliliği arttırmak
5. Yenilik sağlamak.

2.2. YÜKSEKÖĞRETİMDE DEĞİŞİM

2.2.1. Üniversitelerin Üç Gelişim Evresi

Sakınç ve Bursalıoğlu (2012, s.93), üniversitelerin tarihte, amaç, yapı ve fonksiyonları bakımından önemli dönüm noktalarından geçerek dönüşümler geçirdiğini, ilk başlarda "eğitim" yönü ağır basan üniversitelerin, sanayi toplumunun gereksinimleri ve beklentileri doğrultusunda; "araştırmacı" üniversite misyonunu yüklenip, günümüzde ise üçüncü misyon çerçevesinde üniversitelerin, ekonomik ve sosyal kalkınmaya doğrudan katkı sağlamayı hedefleyen farklı şekillerde (üçüncü nesil üniversite, girişimci üniversite, açık üniversite gibi) kavramsallaştırılan yeni bir modele geçiş evresinde olduğunu söylemektedir.

Wissema (2009) Towards the Third Generation University kitabında, üniversitelerin gelişimi üç evreye ayrılmıştır. Bunlar tarihi sırasıyla; bilim odaklı birinci kuşak üniversiteler ya da ortaçağ üniversiteleri, eğitim ve araştırma odaklı ikinci kuşak üniversiteler ya da Humboldt tipi üniversiteler ve son olarak toplumla bütünleşen, girişimci üçüncü kuşak üniversiteler olarak isimlendirilmiştir.

Birinci kuşak üniversitelerin, ikinci kuşak üniversitelere geçişi Rönesans ve Aydınlanma çağı arasında gerçekleşmiştir. Günümüzde ise üçüncü kuşak üniversitelere geçiş hala sürmektedir (Wissema, 2009, s.3).

2.2.1.1. Birinci Kuşak Üniversiteler

Sayılı (1964; akt. Rukancı ve Anameriç, 2010), 13.yüzyıl öncesinde uzunca bir süre bugünkü anlamda üniversitelere benzer eğitim ve öğretim kurumlarının olmadığını ve Ortaçağ üniversitelerinden önce Avrupa'da kilise, katedral ve manastır okulları ve bir de özel hocaların belli bir gruba ders verdikleri "studium generale" adı verilen merkezlerin var olduğunu söylemektedir.

Yıldırım (2003; akt. Rukancı ve Anameriç, 2010) Ortaçağ Avrupa'sında eğitim sistemindeki değişimin, 529'da Platon'un Academia'sının kapatılmasıyla başladığını ve bu olayla birlikte Doğu Roma İmparatorluğu'ndaki Hıristiyanlık dışı (pagan) okullar tamamıyla ortadan kalktığını söylemektedir. Bu okulların yerini de Hıristiyanlık dininin inanç ve davranış sistemlerinin anlatıldığı ve din adamlarının yetiştirildiği kilise okulları almıştır. Ögüt (1984; akt. Rukancı ve Anameriç, 2010), 9.yüzyılda kurulan ve ilk büyük studium generale olan Salerno Tıp Okulunun, tıp eğitimi vermesinin yanı sıra tüm Avrupa'da Katolik öğretisinin yaygınlaşmasında da önemli rol oynadığına söylemiştir.

Burke (2000; akt. Rukancı ve Anameriç, 2010), daha sonra aynen üniversitelere de geçen Ortaçağ'ın ilk dönemlerindeki geleneksel manastır ve katedral okullarının eğitim programlarının (curriculum) retorik, gramer ve diyalektikten oluşan trivium ve ileri düzeyde aritmetik, geometri, astronomi ve müzikten oluşan qudrivium'dan meydana gelmekte olduğunu söylemektedir. 12.yüzyıldan itibaren kurulmaya başlayan Avrupa üniversitelerinin ders programlarında dikkat çekici bir tek biçimlilik olduğunu ekleyerek bu durumun da öğrencilerin ve öğretim üyelerinin bir üniversiteden diğerine kolayca

geçiş yapmalarını sağlamakta olduğunu ifade eder. Üniversitelerde alınan ilk derece "bachelor of arts - baccaleuriat" idi ve öğrencinin "bachelor" olduğu yedi özgür sanat (trivium + quadivium) ikiye ayrılmaktaydı. Dille ilgili dersleri, gramer, diyalektik ve retorik oluştururken, sayılarla ilgili dersler aritmetik, geometri, astronomi ve müziktir. Uygulamada ise üç tür felsefeye de yer verilmekteydi; etik, metafizik ve doğa felsefesi. Diğer taraftan Spencer (2011, s.1), öğrenciler ve öğretmenler kariyerleri boyunca birden fazla alanda çalıştığını, öyle ki kimi zaman eş zamanlı olarak birden fazla alanda çalışıldığı zamanlar bile olabildiğini söylemektedir. Örneğin; tıp, hukuk ya da din bilimi çalışan bir kişi aynı zamanda sanat alanında da çalışma yapabilmekteydi.

Grant, (1997; akt. Rukancı ve Anameriç, 2010) orta çağ boyunca üniversitelere tanınan ayrıcalık ve haklar çerçevesinde öğretim üyeleri ve öğrencilerin elde ettikleri sosyal ve hukuki kazanımları maddeler halinde şu şekilde özetlemektedir:

- Üniversite masterı (okulun en eski öğretim üyesi ve yöneticisi) ya da piskopos tarafından yargılanma ayrıcalığı,
- Barınacak yer (pansiyon, ev, oda vb.) sağlanmasının kolaylaştırılması,
- Kilise, belediye, loncalar, dernekler tarafından yiyecek ve içecek (iaşe) yardımı,
- Sahip oldukları mal ve mülklerin korunması,
- Kendilerinin ve ailelerinin can güvenliğinin sağlanması,
- Ders kitapları için ödünç verme, kiralama ve kitaplar karşılığında rehin bırakma işlemlerinin düzenlenmesi,
- Araştırma ve incelemeler için mali destek sağlanması,
- Grev yapma hakkı,
- Üniversitelerin kendi ders programlarını hazırlayabilme, öğrencilerine derece vermek için kriterler belirleme ve kendi öğretim üyelerini yetiştirebilme hakkı.

Bodner ve Metz (1997; akt. Rukancı ve Anameriç, 2010) eğitim odaklı bu ilk üniversitelerin uyguladığı eğitim anlayışını aşağıdaki gibi ifade etmektedir.

> *"Ortaçağ'ın ilk dönemlerinde öğretim üyeleri bilgiyi özet olarak ifade etme yolunu seçmişti. Kitap sayısının azlığı ve kitaba sahip olmanın çok zor oluşu nedeniyle öğretimde bu ilk uygulamanın alternatifi yoktu. Öğretim üyeleri*

öğrencilerin erişme imkanının çok zor olduğu kaynaklardan bilgileri aktarıyorlardı. Öğretim üyeleri öğretmen merkezli ve etkileşimsiz bir öğretim yöntemi uygulamaktaydılar. Öğretim üyeleri tüm sınıfa hitap etmekteydi, bununla birlikte tüm kararların alınmasında, zamanın kullanılmasında ve konuların seçiminde de yalnızca öğretim üyeleri yetkiliydi. Öğretim üyesi ve öğrenciler arasındaki etkileşim nadir olarak görülürdü. Ortaçağın ilk üniversitelerinde bir dersin işlenişi şu şekilde karakterize edilebilir: Günümüz üniversitelerindeki ders işleme şekliyle karşılaştırıldığında, dersin işlenişi tümüyle sinir bozucu olarak kabul edilebilir. Öğrenci derste anlamadığı bir noktayı sorduğunda, öğretim üyesi ilk seferinde öğrencinin sorusunu cevaplar, bir başka soru sorması halinde ise büyük olasılıkla öğrenci sorusuna cevap alamazdı. Öğretim üyesi konuyu tümüyle anlatma ve belirli bir zamana sığdırma kaygısıyla dersi sürdürürdü. Birkaç gün içinde aynı öğrenci tekrar söz istediğinde ya da soru sorduğunda öğrencinin bu davranışı dikkate alınmazdı. Böylece sınıfta hiç kimse öğretim üyesine ikinci bir soru yöneltemezdi. Bir başka üzücü nokta ise öğretim üyesinin derse ilişkin olarak tutturduğu notlardır. Bu notlar öğrenciler tarafından üzerinde durup düşünülmeksizin aynen yazılmalı, yani kopya edilmeliydi."

2.2.1.2. İkinci Kuşak Üniversiteler

17.yüzyıldan itibaren, üniversite öğrenciliği ruhban sınıfının hakimiyetinden çıkmış, ancak bu kez neredeyse asillerin ve zenginlerin çocuklarına mahsus bir ayrıcalık haline gelmişti. Üniversitenin toplumun her kesimine açılarak, kişilerin yeteneklerine göre toplumda yükselmelerinin aracı haline gelmesinin felsefi temelleri ise, 19.yüzyıl başlarında atılmaya başlanmıştır (Gürüz, 2001, s.77). Jena Üniversitesi mezunu, ünlü Alman dilbilimci ve diplomat Wilhelm von Humboldt (1767-1835), 1808 yılının Kasım ayında Prusya Eğitim Dairesi Başkanlığı'na atandı. Akademik hayattan kopmak istemeyen von Humboldt, bu görevde 16 ay süreyle kaldı ve yeterince bağımsız olmadığı için kendi isteği üzerine bu görevden alındı (Gürüz, 2001, s.79).

Gürüz'ün de (2001, s.79) bahsettiği **V**on Humboldt'un çalışmalarında ortaya koyduğu temel ilkeler şunlardı:

- Üniversite, tüm bilim alanlarındaki eğitim-öğretim faaliyetlerinin araştırma faaliyetleri ile birlikte ve bir bütünlük içinde yürütüldüğü bir kurumdur.
- Üniversite, mesleki ve teknik yüksekokuldan farklı bir kurumdur. Üniversitenin temel işlevi, herhangi bir mesleğe yönelik olmaksızın eğitim-öğretim ve araştırma yapmaktır (Wissenschaft in Beruf). Amaç, kişilerin kendini tanıyıp gelişmelerini sağlamaktır (Bildung). Buna göre, eğitimin en etkin aracı, öğretim üyelerinin uygun gördükleri konuları öğretme özgürlüğüne (Lehrfreiheit), öğrencilerin de istedikleri konuları öğrenme özgürlüğüne (Lernfreiheit) sahip oldukları seminerlerdir. Araştırmanın amacı, bilim için bilimdir (reine Wissenschaft).
- Üniversitelerin sahibi devlet değil millettir. Devletin bu konudaki temel görevi öğretim üyelerini atamak, bunların maaşlarını ödemek ve verimli çalışmaları için gerekli olan özgürlük ortamını oluşturmaktır.

Başlangıçta Wilhelm von Humboldt'un görüşleri ütopik bulunarak uygulamaya konulmasa da daha sonra von Humboldt'a yakın görüşlere sahip olan Schleirmacher tarafından hazırlanarak bunlardan bazıları 1816'da yayımlanan Berlin Üniversitesi kuruluş statülerinde uygulamaya konulmuştur. Wilhelm **V**on Humboldt'un görüşlerinin en önemli yanı, ilk defa üniversitenin görev ve işlevleri arasına eğitim-öğretimin yanında bilimsel araştırmanın da ikinci bir temel işlev olarak dahil edilmesidir.

2.2.2.3. Üçüncü Kuşak Üniversiteler

Çetinsaya (2014, s.27), bilgi toplumlarında yaşanan sosyo-ekonomik ve toplumsal değişimler, bilginin üretilmesi ve paylaşılmasından birinci derecede sorumlu olan üniversitelerden beklentileri arttırmış ve çeşitlendirdiğini söylemiştir. Bu durumun da üniversitelerden beklenenlerin, yüksek becerilerle donanmış her düzeyde nitelikli insan gücü yetiştirmesi, daha fazla mezun vermesi, bilgi yoğun faaliyetler gerçekleştirmesi, teknoloji üretmesi, yaşam boyu öğrenme ihtiyaçlarını karşılaması, ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sağlaması, toplumsal hizmet sunması şeklinde değiştirdiğini

eklemiştir. Gelişmiş ülkelerin önderliğinde ortaya çıkan yeni yükseköğretim olgusunda, bilgi çağına uyum sağlayabilen, yaratıcı, verimli ve rekabetçi nitelikleri ile öne çıkan üçüncü kuşak üniversitelere doğru bir dönüşüm yaşamaktadır (Alkan ve Şahin, 2015).

Wissema'ya göre (2009, s.21-29) dünyadaki üniversiteleri, üçüncü kuşak üniversitelere doğru bir dönüşümünü zorunlu kılan etmenler aşağıda belirtilmiştir.

1. Öğrenci sayısındaki artış ve buna bağlı olarak eğitim/öğretimdeki nitelik kaybı
2. Küreselleşme ve ekonomik-sosyal-kültürel sonuçlar
3. Disiplinler arası çalışma prensiplerini benimseme
4. Araştırmaların önem kazanması ve olağanüstü maliyet artışları
5. Ekonominin ve kazancın öne çıkması
6. Endüstri ile zorunlu iş birliği ve kurumsal dışa açılma (Açık sistem olarak çalışma)
7. Olağanı tekrar etmek yerine girişimciliğin ve yaratıcılığın önem kazanması
8. Profesyonel yönetimin benimsenmesi.

Robertson (2008), girişimci üniversite olarak da ifade edilen üçüncü kuşak üniversitenin temel özelliklerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

- Tüm öğrenci ve çalışanların girişimci kapasitelerini geliştiren güçlü liderlik,
- Katma değer doğuran dış paydaşlarla güçlü bağlar kurmak, yani üniversite-sanayi iş birliğini artırmak,
- Bireyler ve örgütler üzerinde etki yapan girişimci sonuçlar doğurmak,
- Girişimci eyleme yol açan inovatif öğrenme teknikleri uygulamak,
- Kurumlar arasın etkin bilgi akışını sağlayacak açık sınırlar oluşturmak,
- Kompleks dünya sorunlarını çözüm odaklı ve gerçek dünya deneyimini yansıtan disiplinler arası ve çok disiplinli eğitim yaklaşımları,
- Girişimci düşünme ve liderlik uygulamalarını teşvik etmek.

Bu özellikleri taşıyan üçüncü kuşak üniversitelerin; araştırma, eğitim ve topluma hizmet etmek olarak üç önemli amacı bulunmaktadır (Wissema, 2009, s.41).

Tablo 2.1. Üniversitelerin Değişim Evrelerinin Karşılaştırılması

Üniversitelerin Değişim Evrelerinin Karşılaştırılması			
	Birinci Kuşak	**İkinci Kuşak**	**Üçüncü Kuşak**
Hedef	Eğitim	Eğitim, Araştırma	Eğitim, Araştırma, Bilginin kullanımı
Rol	Hakikati savunmak	Doğayı keşif	Değer yaratma
Yöntem	Skolastik	Modern bilim, Tek bilim	Modern bilim, Disiplinler arası
Yaratılan	Profesyoneller	Profesyoneller, Bilim insanları	Profesyoneller, Bilim insanları, Girişimci
Yönelim	Evrensel	Ulusal	Küresel
Dil	Latince	Ulusal diller	İngilizce
Örgütlenme	Fakülteler, Okullar	Fakülteler	Üniversite enstitüleri
Yönetim	Şansölye	Akademisyenler (Yarı zamanlı)	Profesyonel

Kaynak: Bloomberg Businessweek Türkiye. 23-29 Mayıs 2010, 58.

Yukarıdaki tabloda tarihsel süreç içerisinde üniversitelerin; hedeflerinde, üstlendiği rolde, yöntemlerinde, yetiştirdiği insanda, yöneliminde, ağırlıklı olarak bilim yaparken kullandığı dilde, örgütlenme biçimi ve yönetiminde gerçekleşen değişim görülmektedir.

Toplum açısından bilginin, ekonomi açısından ise üniversitenin artan rolü, üniversite-sanayi-devlet ilişkilerini temsil eden Üçlü Sarmal (“Triple Helix”) olgusu ile analiz edilebilir (Sakınç ve Bursalıoğlu, 2012, s.96). Üniversite-sanayi-devlet ilişkilerini temsil eden üç model, Fixari ve diğerleri (2009, akt. Sakınç ve Bursalıoğlu, 2012, s.95) tarafından aşağıdaki gibi ifade edilmektedir.

- Birinci model, ulus devletin akademi ve sanayi kesimini içine aldığı ve bu iki kesim arasındaki ilişkileri yönettiği ilişkiyi göstermektedir.
- İkinci model, devletin daha az baskın rol oynadığı, kurumsal alanların her birinin sınırlarının açık bir şekilde tanımlandığı ve diğerleri ile ilişkilerinin çerçevesinin çizildiği bir sistemi ifade etmektedir.
- Üçüncü model, sürekli gelişim gösteren üç alanın kompleks olarak farklı düzeylerde esnek biçimde birbirini etkilediği ve yalnızca onların kendi amaçlarını değil, aynı zamanda diğer iki varlığın da kesinleşmiş amaçlarını

gerçekleştirici evrimsel yollar geliştiren kalkınma ve yenilikçi bir modeli temsil etmektedir. Üçlü Sarmal (Triple Helix) olarak bilinen bu model, Avrupa'da bir kısım kamu politikasını düzenleyen normatif bir teorik yapı halini almıştır.

Şekil 2. 1. Üçlü Sarmal Model

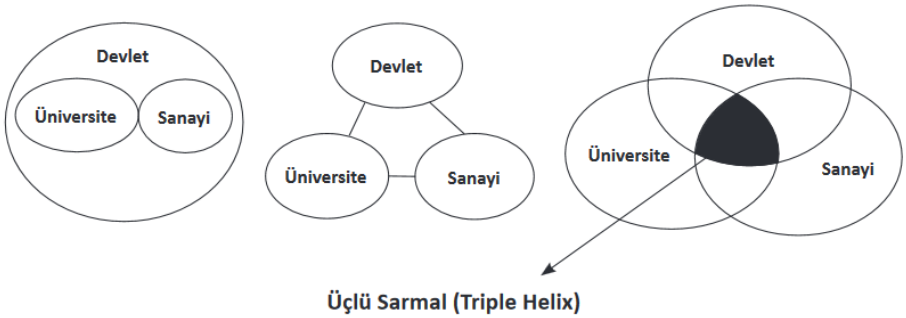

Devlet-üniversite-sanayi ilişkiler ağı (Fixari et al., 2009).

Jofre ve Anderson'un (2009) Japonya, Amerika ve Avrupa Birliği ülkeleri arasında yaptığı Üçlü Sarmal Modeli karşılaştırmalı analizi şu şekildedir**:**

Tablo 2.2. Japonya, Amerika ve Avrupa Birliği ülkeleri arasında yaptığı Üçlü Sarmal Modeli karşılaştırmalı analizi

	JAPONYA	AMERİKA	AVRUPA BİRLİĞİ
ÜNİVERSİTE	Eğilimler: Şirket kimliği dolayısıyla özelleştirme: Finansman çeşitliliği ile idari özerkliğin sağlanması amaçlanır. Akademisyenlerin girişimci aktiviteleri, yurt dışındaki beyin gücünün ülkeye çekilmesi için altyapının modernize edilmesi, bir ülkeye kabul koşullarındaki artan seçicilik, genç bilim insanlarının istihdamı; sanayi ile iş birliği. Rol: Düşük-orta düzeyde.	Eğilimler: Özerklik ve Desantralizasyon: Araştırma ve eğitimde üstün başarı amaçlanır. Yüksek etkili araştırma, finansman çeşitliliği, küresel rekabet, giriş kayıt sürecinde seçici olma, kurum içi fikri mülkiyet haklarının desteklenmesi ve artan girişimci kapasitesi. Bilimsel üretim düzeyi, ulusal öğrenci yabancı emek girişindeki artışa karşı, azalma eğilimi göstermektedir. Rol: Yüksek.	Eğilimler: Ulusal önceliklere odaklanmış kamusallık ön plandadır: Sınavsız geçiş ve düşük harç planı, katı finansman yapısı, ağırlıklı olarak Yurt içi istihdam. Daha özerk ve finansman çeşitliliği, artan bilimsel üretim, ulusal ve uluslararası ağ, yabancı yetenekleri çekmek, sanayi ile iş birliği ve insan kaynakları hareketliliğinin arttırılması; fikri mülkiyet hakları amaçlanmaktadır. Rol: Yüksek (azalma eğilimi)
DEVLET	Eğilimler: Yönetim kurulları reformu, uzun dönemli, karşılıklı ve uyumlu Bilim ve Teknoloji (bilgi teknolojisi) ve AR-GE plan ve strateji tasarımı, üniversite-sanayi iş birliği teşviki ve arabulucu rol, sosyal uzlaşı, az müdahale, artan AR-GE fonu. Rol: Yüksek (azaltılmalı)	Eğilimler: Regülasyon ve deregülasyon yoluyla "oyunun kuralları"nı belirleme ve uygulama, inovasyon gelişimine kolaylıklar sağlama, ulusal öncelikleri oluşturma, daha "hazırlıklı olma" ve daha fazla AR-GE finansmanı sağlama. Rol: Düşük düzeydedir. (arttırılmalı)	Eğilimler: Toplulukçu Ar-Ge ve bilgi teknolojisi politikalarına temel yönelim, finansman ve koordinasyon, toplulukçu piyasa oluşumu ve regülasyonu, yüksek AR-GE yatırımları, ulusal inovasyon politikaları ile toplulukçu bilgi teknolojisi politikaları uyumu. Rol: Düşük düzeydedir. (arttırılmalı)

Tablo 2.2'in devamı

S A N A Y İ	Eğilimler: Hükümetin organize, yerelleşen ve ulusal yönelimli yüksek etkili bilgi teknolojisi politikaları ve stratejilerini sürdürme eğilimi; "kurum içi" güçlü AR-GE ve buna ilişkin gizli bilgi tutulması; uzun dönem ve geniş ölçekli ağ sistemi oluşturulması; düşük insan kaynakları mobilizasyonu; düşük girişim sermayesi birikimi. Rol: Oldukça yüksek.	Eğilimler: Bağımsız ve rekabetçi, büyük ölçüde yerelleşen ve uluslararası odaklı olma durumu söz konusudur. Alt gizli bilgi ile AR-GE çeşitlendirilmesi, yüksek işgücü mobilizasyonu ve dış yeteneklere bağımlılığı, kısa dönemli ağ uyumu ve temel araştırma açısından aktif İş birliği sağlanması, kurum için etkin fikri mülkiyet hakları desteği ve muazzam risk sermayesi oluşumu. Rol: Oldukça yüksek.	Eğilimler: Oldukça parçalı, coğrafi olarak dağınık ve ulusal yönelimli bir yapı göstermekte. Bilgi teknolojisi politikaları tasarımı etkinliği AB düzeyinde düşük, ulusal düzeyde yüksektir. Dinamik ağ yapısı, yabancı yeteneklerin daha düşük olduğu iyi yetişmiş işgücü, dinamik ancak etkin olmayan üniversite-sanayi iş birliği vardır. Küresel rekabeti arttırma, fikri mülkiyet hakları mekanizmasının iyileştirilmesi, dış kaynakların arttırılması amaçlanır. Rol: Yüksek.

2.2.2. Girişimci Üniversite Modeli

Bir ülkenin gerek duyduğu nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, bilginin üretilmesinde ve topluma hizmette önemli bir unsur olarak karşımıza çıkan yükseköğretim, küreselleşmenin etkisi ile kalıcı ve derin değişikliklere uğrayan bir dönüşüm geçirmektedir. Küreselleşmeyle birlikte bölgesel iş birliği hız kazanmıştır. Bölgesel iş birlikleri, ekonomi başta olmak üzere eğitim ve özellikle yükseköğretimde değişmelere neden olmuştur. Bu nedenle yükseköğretimde meydana gelen bu değişimler, üniversitelerin girişimci üniversitelere dönüşmesini zorunlu hale getirmektedir.

Değişen dünya, üniversite anlayışını da değiştirmekte, üniversitelerdeki klasik fonksiyonların artık tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Artık iş birliği ve kamusal kaynakların dışında gelir elde etmek isteme, değişen yapının temelini oluşturmaktadır (Özer, 2011). Bu yeniden yapılanma süreci ile birlikte, eğitimin kamu hizmeti olarak ele alınmasından vazgeçilmekte, üniversite üzerinde bu yönde baskılar sürmektedir (Aslan, 2010).

Bu etkileri, Türkiye üniversitelerinde de görmek mümkündür. 1990 ve 1995 yılları arasında yapılan kamu harcamalarının değişim indeksi incelendiğinde; belirtilen dönemde eğitim harcamaları 100'den 76'ya, yükseköğretim harcamaları ise 100'den 91'e düştüğü görülmektedir (YÖK, 2001, s.119). Bu düşüşün öğrenci açısından yansımasına bakıldığında, 1981 yılında Türkiye'de öğrenci başına cari harcama 1.487 dolarken, 1995 yılına gelindiğinde bunun 604 dolara gerilediği görülmektedir (YÖK, 1996, s.61).

Schulte'ye göre (2004), girişimci üniversitelerin faaliyetleri iki yönlü olacaktır. Bunlar, kendi işini kuracak ve girişimci kültüre sahip öğrenci yetiştirmek ve teknoloji parkları, iş dünyası ile ortaklıklar kurup, bu sürece öğrenciyi de dahil ederek iş bulabilmelerini kolaylaştırmaktır. Girişimci kültüre sahip öğrencilerin müzakere teknikleri, zaman yönetimi, süreç yönetimi, proje yönetimi ve yaratıcılık teknikleri konusunda eğitim almaları gerekliliğini ifade ederek diğer taraftan da bu özelliklerin sadece bazı öğrencilere kazandırılmasından ziyade tüm öğrenciler tarafından kazanılabilmesine vurgu yapmaktadır.

Girişimci üniversiteleri değerlendirirken ülkelerin farklı hukuki sistemlerini, farklı yapılarını, bölgesel özelliklerini ve gelişmişliğini göz önüne alarak değerlendirme yapmak gerekir (Schulte, 2004). Diğer taraftan girişimci üniversiteler, yerine getirdikleri tüm faaliyetlere stratejik planlarında yer vermeli ve girişimci davranış akademisyenler ve öğrenciler tarafından içselleştirilerek misyonun bir parçası olmalıdır (Kirby, 2006). Bu nedenle, Renault'unda belirttiği gibi (2006), akademik personelin süreci iyi kavraması, desteklemesi, üniversitenin de sürece katılımı sağlamak için uygun teşvikleri vermesi gerekir.

Kirby (2006), girişimci üniversiteye geçiş sürecinde bazı geleneksel engellerden bahsetmektedir. Bunlardan başlıcalarını; bazı akademisyenlerin kendilerini girişimci olarak değil sadece eğitimci ya da araştırmacı olarak görmeleri, hiyerarşik yapı, kontrole ihtiyaç ve kurallara bağlılık, kurumsal kültürdeki muhafazakarlık, zaman boyutu ve sonuçlar çabuk ulaşma gerekliliği, girişimci yapının eksikliği ve uygun olmayan telafi yöntemleri olarak ifade etmektedir. En önemli engellerden olan akademisyenlerin kendilerini girişimci olarak görmemelerine neden olarak, akademisyenlerin girişimci faaliyetlere ağırlık vermelerinin akademik çalışmalarını azaltacağı ya da engelleyeceği kaygısıdır (Kirby, 2006). Bu durumu Schulte de (2004), üniversitelerin girişimci kültürü yerleştiren ve öyle hareket eden bir yapıya dönüşse bile kültürün ve bilimin merkezi olan kurumlar olduklarını geri planda bırakmamaları gerektiğini söyleyerek ifade etmektedir.

Girişimci üniversite olabilmek için girişimci bir kültüre sahip olunması gerekir. Bu durumu Türkiye açısından değerlendirirsek, Özer'in (2011) vurguladığı gibi, akademik ve idari personelin istihdamında bu kültüre sahip olunmasına dikkat edilmesi gerekir. Halbuki akademik personelin alımında yapılan bilim sınavında buna uygunluk sağlanabilecek iken, idari personelin merkezi sınavla atanması bu durumu zorlaştırmaktadır.

Aslan (2010), öğretim üyelerinin girişimci üniversiteye ve üniversite-sanayi işbirliğine dair görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada, üç farklı görüşe sahip gruba ulaşmıştır. Birinci grup, yükseköğretimin kamu finansmanı ile sağlanması gereken kamu hizmeti olduğunu; ikinci grup, kendi kaynaklarını kısmen kendilerinin yaratmaları

gerektiğini, ancak girişimci üniversite kavramının, üniversitenin para kazanma kaygısına düşmesi, kaynak yaratamayan bölümlerin geri plana düşmesi ve girişimci üniversite kavramının gerekli düzenlemeler yapılmaksızın bire bir Türkiye'ye uygulanma çabasına girilmesi gibi sakıncaları olduğunu düşünmektedir. Son grup ise girişimci üniversite anlayışının üniversiteyi geliştirecek benimsenmesi gereken bir anlayış olduğunu düşünmektedir.

2.2.3. Araştırma Üniversiteleri

Üniversiteler yerine getirdikleri işleve göre değerlendirildiğinde "araştırma üniversiteleri" ve "kitlesel eğitim üniversiteleri" olarak iki gruba ayrılmaktadır (Erdem, 2005).

Gürüz (2001) Carnegie Foundation'ın sınıflandırmasına göre ABD'deki araştırma üniversitelerinin aşağıdaki gibi sınıflandırıldığını ifade etmektedir:

1. Doktora derecesi veren kurumlar (Doctorate –Granting Institutions).

- *Yaygın doktora ve araştırma üniversiteleri (doctoral / research universities-extensive):* Bu üniversiteler, geniş bir yelpazede lisans düzeyinde eğitim yapmanın yanında en az 15 alanda yılda en az 50 doktora derecesi veren üniversitelerdir.
- *Yaygın doktora ve araştırma üniversiteleri (doctoral / research universities-intensive):* Bu üniversiteler, geniş bir yelpazede lisans düzeyinde eğitim yapmanın yanında, en az 3 alanda yılda en az 10, ya da yılda toplam olarak en az 20 doktora derecesi veren üniversitelerdir.

2. Sadece yüksek lisans derecesi veren kurumlar (master's (comprehensive)-colleges and universities).

- *I. Kategori:* Bu kurumlar, geniş bir yelpazede lisans düzeyinde eğitim yapmanın yanında, en az 3 alanda yılda en az 40 yüksek lisans derecesi veren kurumlardır.
- *II: Kategori:* Bu kurumlar, geniş bir yelpazede lisans düzeyinde eğitim yapmanın yanında, yılda en az 20 yüksek lisans derecesi veren kurumlardır.

Diğer taraftan, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yükseköğretimin kitleselleşmesiyle artan öğrenci talebini, kısa süreli mesleki ve teknik yüksek öğretim kurumları ile geniş kitlelere yönelik olarak eğitim yapan, kitlesel eğitim üniversiteleri ile karşılamışlardır.

Türkiye'de, *"Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesi"* kapsamında, araştırma üniversiteleri belirleme çalışmalarının kamuoyuna duyurulması, 18 Ekim 2016 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde gerçekleştirilen 2016-2017 Yükseköğretim Akademik Yılı Açılış Töreni'nde yapılmıştır. Sonrasında dünyadaki araştırma üniversitelerinin de kullandığı nesnel göstergelere göre YÖK'e başvuruda bulunan 58 devlet üniversitesinin puanları hesaplanmış ve bu aşama sonunda ilk 25 üniversite belirlenmiştir. İkinci aşamada başvuran kurumun " *Araştırma Üniversitesi Olma Talebi Kapsamında Hazırlamış Olduğu Öz Değerlendirme Raporu"* dikkate alınmış ve bu aşama sonunda 19 üniversite belirlenmiştir. Son olarak Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, TÜBİTAK, Kalite Kurulu, Devlet ve Vakıf Üniversite temsilcilerinden oluşan bir jürinin, rektörler ve üniversitelerin üst yönetimi ile bir mülakat gerçekleştirmesiyle onu asıl, beşi aday olmak üzere "Araştırma Üniversitesi" belirlenme süreci nihayetlendirilmiştir.

26 Eylül 2017 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde gerçekleştirilen 2017-2018 Yükseköğretim Akademik Yılı Açılış Töreni'nde, YÖK tarafından belirlenen Araştırma Üniversiteleri; Ankara Üniversitesi, Boğaziçi, Erciyes Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Gebze Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi olarak ilk kez kamuoyu ile paylaşılmıştır.

2.2.4. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma

Küresel nitelikteki rekabet artık bilginin üretilmesi ve kullanılması üzerinden yaşanmaya başlanmış, bu durum yükseköğretimin tanımı ve işlevlerini değiştirmiş, kitlesel bir niteliğe büründürmüş ve ekonominin doğrudan bir muhatabı haline getirmiştir (Erdoğan, 2013, s.12).

Günümüzde yükseköğretimde uluslararasılaşma, daha çok gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşen öğrenci ve akademisyen hareketliliği çerçevesinde

değerlendirilmektedir (Yakupoğlu, 2014). Knight (2007) yükseköğretimde 20. yüzyılda meydana gelen en önemli değişikliklerde uluslararasılaşmanın büyük rolü olduğuna işaret ederken akademisyen hareketliliği ve sınır ötesi yükseköğretimin eğitimde uluslararasılaşmanın en önemli konuları olduğundan söz etmektedir. Bu nedenle dünyanın birçok ülkesinde medya şirketleri, çok uluslu şirketler ve ulusal ve uluslar arası profesyonel ağlara sahip organizasyonların; uluslararasılaşma bağlamında önemli adımlar attığını ve yükseköğretim hizmetinin sunulmasına önemli katkılar sağladıklarını görmekteyiz (Knight, 2004).

Yükseköğretimde uluslarasılaşma ilk olarak 1980'lerde Avrupa'da başlarken bugün Avrupa genelinde uluslararası öğrenci ve akademisyen hareketliliğini arttırmak ve eğitim ve araştırmada işbirliklerini geliştirmek amacı ile ERASMUS ("European Action Scheme for the Mobility of University Students") benzeri bir çok değişim programı mevcuttur. 1990'lardan itibaren dünyanın farklı ülkelerinde eğitime olan talebin artması hem akademik kurumlar, hem de ülkeler düzeyinde bu talebi karşılayacak politikaların geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Olcay ve Nasır, 2016).

2.2.5. Yükseköğretimde Değişim Yönetimi

Scott'a göre (2003), yükseköğretimde aşağıdaki etkenler son yıllarda değişimi zorunlu hale getirmektedir:

- Meslek yüksekokulları ve üniversitelerin yurtiçi ve yurtdışı rekabetleri,
- Devlet kaynaklarından gelen fonlardaki önemli düşüş,
- Devlet tarafından yapılan ulusal kalite araştırmaları,
- Eğitim ücretleri yükselirken, öğrencilerin aldıkları eğitimin kalitesi ile ilgili memnuniyetsizliklerinden dolayı açılan hukuki davalar,
- Eğitim-öğretimde dahil hayatımızın her alanına nüfuz eden iletişim ve bilgi teknolojisi.

Yukarıdaki etkenleri göz önünde bulundurarak, hayatın her alanında olduğu gibi yükseköğretimde de değişimin gerekliliğinin oluştuğu söylenebilir. Fakat Michael

Fullan'ın (Scott, 2003) "Nasıl uygulanılacağına dair hiçbir fikri olunmayan iyi fikirler, ziyan edilmiş fikirlerdir" sözünden yola çıkarak, yükseköğretimde yapılacak bu değişimler için bir değişim yönetimi stratejisi gerekmektedir. Değişimin başarılı yönetimi; Fullan'ın bu sözüne dayanılarak, en basit anlamıyla "Neyi değiştirmeliyiz?" sorusuna alınan cevaplardan sonra "Nasıl değiştirmeliyiz?" sorusuyla oluşturulacak stratejilere bağlıdır (Scott, 2003).

"Neyi değiştirmeliyiz?" sorusuna çoğunluğu lisans öğrencisi olan yaklaşık 3500 öğrenci üzerinde, Scott (2008) ve diğerlerinin yaptığı araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin aldıkları eğitimden beklentilerine verdikleri cevaplar aşağıda belirtilmiştir.

- Öğrencinin yetenekleri, deneyimi, kabiliyetleri ve geçmiş yaşantısı ile ilişkili olmalıdır.
- Aktif öğrenme fırsatları yaratmak için, birbirleri ile ya da deneyimli kişilerle ortak çalışma fırsatları yaratılmalıdır.
- Teori ve pratik arasında bağ kurmaya yönelik uygulamalara yönelmek gerekir.
- Öğrenci beklentilerini yönetebilmelidir.
- Açık yönlendirmeler ve karşılıklı birbirini destekleyen eğitim programları uygulanmalıdır.
- Kariyerlerinin başlangıç evrelerini etkili bir şekilde yönlendirmeye yönelik kabiliyetleri geliştirmelidir.
- Esnek öğrenme rotaları sunan eğitim programları uygulanmalıdır.
- Kendilerinden bekleneni ortaya koyan, eksik olduklarını kısımlar hakkında hızlı geri dönüşlerle cevap verebilen, adil ve yüksek kaliteli bir değerlendirme sistemine sahip olunmalıdır.
- Ulaşılabilir, bilgili, sorulara cevap verebilen, kendini yenileyen ve ilgili akademik ve idari kadroya sahip olunmalıdır.
- Etkili, kolay erişilebilir ve uyumlu eğitim desteği verebilen kütüphane ve yönetim sistemleri geliştirilmelidir.
- Mümkün olan en kolay şekilde ulaşılabilen öğrenme yer ve zamanları sunulmalıdır.

Scott (2003), çevrimiçi esnek öğrenme alanında etkili değişim yönetiminin gerçekleşebilmesi için Fullan'ın "Nasıl değiştirmeliyiz?" sorusuna da cevap olacak şekilde aşağıdaki üç öngörüde bulunmaktadır.

- *Değişim öğrenmedir ve öğrenme değişimdir:* Bir eğitim programının tamamı veya bir kısmında değişime karar vermek, bu girişimde bulunanları yeni pratiklerle karşı karşıya getirir. Uygulayıcılar; bu yeni pratikleri uygularken, oluşan uygulama boşluklarını saptayabilmeli ve bu boşluklar vasıtasıyla değişime yönelik öğrenme gerçekleştirerek değişimi şekillendirmelidir.
- *Değişim ve süreç arasında derin bir fark vardır:* Değişim, bir şeyi farklılaştırma ya da farklı yapmaktır. Oysa süreç, değişimi istenen yöne doğru yönlendirmeyi kapsayan bir değerlendirmedir.
- *Bireysel öğrenme ve örgütsel öğrenme birbirinden ayrılmaz şekilde bağlıdır:* Örgütlerin stratejik gelişme öncelikleri, ancak örgütü oluşturan bireylerin uygulamalara karşı istekli olmaları ve uygulamaları nasıl yapabileceklerini öğrenebilme kapasiteleri ile gerçekleştirilebilir. Diğer taraftan; başka örgütler gibi eğitim örgütleri de, örgütü oluşturan bireylerin her gün değişime uyum sağlarken, örgütsel öğrenmeye katkı sağlayacak materyalleri de yaratmaya yardımcı olurlar.

2.2.6. Yükseköğretimde Değişimin Gerekliliği

Erdem (2006), üniversitelerin değişimi yönetmesi ve öncelikle kendisinden beklenen değişimi başlatabilmesi için bugünden geleceği görüp buna göre kararlar alıp, planlama yapması ve uygulaması gerekmekte olduğunu belirtmekte ve dünyada yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren hız kazanan değişmelerin üniversitelere etkisini aşağıdaki gibi özetlemektedir:

- Devlet ve üniversiteler arasındaki ilişkinin değişmesi
- Üniversite özerkliğinin kamuya hesap verme sorumluluğu eksenine yönelmesi
- Bilişim teknolojisinin araştırmalarda, eğitim-öğretim hizmetlerinin sunulmasında ve sanal eğitimde etkin olarak kullanılması
- Üniversitelerin uluslararası olması

- Üniversitelerin öğrenci–öğretmen topluluğundan öte bilgi toplumu ve ekonomisinin kaynağı ve karmaşık bir işletme olarak görülmesi
- Pragmatik üniversiteye doğru bir yönelmenin olması
- Kamu yükseköğretim kurumlarının rakiplerinin çıkması.

Yükseköğretimde değişim için itici güç oluşturan dört ana etmen vardır. Bunlar; nüfus ve eğitime katılımı, yönetim ve fonlar, bilgi ekonomisi, yükseköğretimde ortaya çıkan yeni aktörlerdir (Lancrin, 2004).

Lancrin'e göre (2004), yükseköğretimin değişmesinde rol oynayan dört özellik vardır. Birincisi, lise sonrası eğitimin artık daha geniş kitleler tarafından da talep edilmesi, daha önce elit kesimin gerek görmediği birçok ihtiyaç çeşitliliğini beraberinde getirmektedir. Bu sebeple lise sonrası eğitimde daha da geniş kapsamda toplumda, üniversitenin görevi ve konumu yeniden düşünülmelidir. İkinci olarak, sisteme yeni özel destekçilerin girmesi ve üniversitenin daha fazla otonomiye sahip olması, sistemde evrimi beraberinde getirmektedir. Üçüncü olarak, dünyanın her yerinde lise sonrası eğitim farklı yapılanmış olmasına rağmen, daha liberal ve global bir dünyada bu farklı yapılanmalar kaynaklı yeni konular ortaya sürülebilir. Son olarak, bilgi ve iletişim teknolojisi yükseköğretimin eğitim ve araştırma boyutunda yeni bir çağ açmaktadır. Tüm bu değişimler, istenmeyen durumlarla karşılaşmamak ve lise sonrası eğitimde uygun stratejiler üretebilmek için değişen dünyada üniversitenin rolü ve görevini yenilemeye çağırmaktadır.

Diğer taraftan Odabaşı (2006) üniversiteleri değişim ile yeniden yapılanmaya zorunlu kılan faktörleri; küresel, ulusal ve kurumsal olarak sınıflandırmakta ve bu faktörleri aşağıdaki etkenlerle ifade etmektedir. Küresel anlamda değişime zorlayan etkenler:

- Ülkemiz yükseköğretim sisteminin evrensel düzeyde başarılı olabilmesi için gereken standartlara erişebilmesi,
- Çağdaş toplumların üniversite ölçütlerini yakalayabilmesi,
- Ülkeler arasındaki sınırların/mesafelerin kalkmakta olması, toplumların neredeyse bir ağ biçiminde birbirleriyle bağlanmış/bütünleşmiş olması, gerçeklerine yönelik hissedilen baskılar olarak adlandırabiliriz.

Ulusal anlamda değişime zorlayan etkenler:

- Toplumun hemen hemen her kesimi, üniversitelerden artan sayıda ve çeşitlilikte hizmet beklemektedir,
- Devletin yükseköğretim için ayırdığı kaynakların yetersizliği, artan genç nüfusun yükseköğretim talepleri sonucu ortaya çıkan eğitimde "kitleselleşme" sorunu ve hükümetlerin bu konudaki baskılarının artarak sürmesi,
- Bölgesel kalkınma için üniversitelerin daha aktif rol almasının istenmesi,
- Sanayi ile iş birliğinin geliştirilmesi arzularının artması,
- Verimlilik ve etkinlik taleplerinin yoğunlaşması gibi konular ulusal boyuttaki faktörleri içermektedir.

Son olarak kurumsal anlamda değişime zorlayan etkenler:

- Öğretim üyelerinin daha iyi koşullarda çalışma istekleri, daha yüksek maaş, daha çok kurumsal (mali ve idari) ve akademik özerklik arzuları, bürokrasi ile hiyerarşiden arınmış özgürlükçü ve katılımcı yönetim talepleri,
- Üniversitelerdeki eğitim, öğretim ve araştırmayı gerçekleştiren kesimin baskıları,
- Akademik terfilerde nesnellik arzuları bu konudaki örnekler olarak gösterilebilir.

Yukarı da belirtilen küresel ve ulusal etkiler, kurumsal değişkenler üzerinde de baskı yaratmakta ve onlara ivme kazandırmaktadır.

Eyring ve Christensen'ın (2011) Amerikan üniversitelerinin geçmişteki stratejilerini "daha büyük ve daha iyi olmak" üzere kurduklarını belirtmektedir. Daha büyük ile yatay olarak genişleyerek daha çok program ve bina, daha iyi ile de dikey olarak genişleyerek daha fazla araştırma yapmak kastedilmektedir. Tıpkı canlı bir organizmanın yaşamını sürdürmesi için DNA'sında var olan daha büyük ve daha iyi olma isteğinin organizmayı yönlendirmesi gibi, üniversiteler de nitelik ve nicelik olarak bina sayısını arttırma, program sayısını arttırma, yeni programlar açma ve en iyi akademisyenlerini bünyelerinde toplama eğilimi içindedir. Eyring ve Christensen'ın (2011) ultrason teknolojisinin piyasaya girişini anlattığı örnekte olduğu gibi bu eğilim,

inovasyonları gözden kaçırmaya sebep olabilir. Ultrason teknolojisi, ilk piyasaya girdiğinde CT, MRI ve PET görüntüleme teknolojisine göre daha ucuz fakat görüntü olarak daha zayıftı. Daha büyük ve daha iyiye odaklanmış endüstrinin önde gelen şirketleri, müşteriler için daha basit ve daha maddi anlamda karşılanabilir bu teknolojinin potansiyelini göz arda ettiler. Ultrason teknolojisi gelişerek daha iyi sonuçlar verir hale gelirken, sağlıkta yapılan harcamaların düşürülmesi baskısı ile birlikte, gelişmiş ve daha ucuz ultrason teknolojisi, tıbbi görüntülemede diğer görüntüleme yöntemlerine göre sarsıcı yer edindi. Bu nedenle Eyring ve Christensen'a göre (2011), eğitim masraflarını karşılayamayanlara, evlerinde hem kendi programlarını tasarlayarak hem de para kazanmak için işlerine devam etmelerini sağlayarak eğitim imkanı sunan çevrimiçi eğitim teknolojileri de ultrason teknolojisi benzer şekilde gelecekteki eğitimi şekillendirebilir. Hatta ilk başlarda yükseköğretime devam etme imkanı olmayan kişiler tarafından tercih edilen çevrim içi eğitim teknolojileri, sürekli kendini geliştirerek öğrencilere düşük maliyette, yüksek kalitede yüz yüze eğitim sunan video-konferanslar, bilgisayar simulasyonları sayesinde sanal laboratuvarlarda veya şirketlerde çalışma imkanı vermesi ile her geçen daha fazla öğrencinin dikkatini çekmektedir.

Çevrimiçi öğrenme düşük maliyet ve giderek artan kalitesi Eyring ve Christensen'a göre (2011), eğitimde sarsıcı bir inovasyondur. Yükseköğretim kurumlarının da bu teknolojide herhangi bir serbest girişimciye kıyasla, gerek deneyimli tam zamanlı akademisyenleri ile gerekse güçlü bilgisayar teknoloji altyapısı ile önemli avantajları olduğunu dile getirmektedirler. Yani, günümüz yükseköğretim kurumları; yüz yüze ve çevrimiçi eğitimin birleşimi ile hem kampüs deneyimi hem de çevrimiçi teknoloji imkanı sunan, hibrit bir öğretme şekli yaratarak bu piyasa üstünlüğü kolaylıkla ele geçirebilir.

Anderson, Boyles ve Rainie'nen makalesinde de bahsedilen (2012), The Pew Research Center's Internet & American Life Project ve Elon University's Imagining the Internet Center'ın dijital ortamda 1021 uzman ve paydaş üzerinde yaptığı araştırmada, aşağıdaki verilen iki senaryodan hangisinin 2020'de yükseköğretimde olacağını düşündüklerini sormuşlardır. Birinci senaryo 2020'de yükseköğretim bugünkünden pek fazla farklı olmayacak. İnsanlar telekonferans, akıllı telefonlar ile daha fazla bilgiye daha hızlı

ulaşabilirken, üniversitelerin çoğu bugünkü gibi kampüste derslere katılımı gerektiren geleneksel eğitim ile eğitim vermeye devam edecektir. Değerlendirme ve mezuniyet kriterleri bugün uygulanan şekilde olacaktır. Katılımcıların %39'u bu senaryoyu desteklemektedir. Diğer taraftan katılımcıların %60'ı tarafından desteklenen ikinci senaryoda ise ilkine kıyasla 2020'ye kadar yükseköğretimde çok büyük değişiklikler olacağını öngörmektedir. Telekonferans ve uzaktan eğitim, kişilerin uzmanlıklarını güçlendirecektir. Öğrenme aktivitelerinin önemli bir kısmı bireyselleştirilecek. Hatta kişiye özgü hedefler oluşturularak, değerlendirmede verilen bu eğitme göre yapılacak. Geleneksel sınıf içinde eğitim vermekten, kişinin daha az kampüse gelmesini gerektirerek çevrimiçi öğrenme bileşenlerini daha çok ağırlık veren hibrit sınıflara doğru bir geçiş oluşacaktır.

Christensen (2013) bir pazarda kimin ürünü alıp almadığına odaklanmaktansa, ürünü alanın hangi işini görmesi için, yani hangi ihtiyacı için o ürünü alma ihtiyacı hissettiğine odaklanmak gerektiğini söylemektedir. Bu durumun da Harvard Business Schoolgibi bir okulun, iyi bir eğitim verse de çok masraflı eğitim ücretleri nedeniyle, öğrencilerin Intel University, GE Crotonville Campus gibi şirket üniversitelerine ya da yarı zamanlı MBA programlarına veya çevrimiçi kurslarla verilen eğitimlere yönelmesine neden olduğunu belirtmektedir. Bu yeni eğitim alternatifleri, daha ucuza eğitime ulaşmanın yanında işletme fakültelerinde de verilen, bir işin nasıl daha iyi yapılabileceğini daha etkili bir şekilde öğretebilmektedir. Özellikle şirket üniversiteleri, "Bana nasıl daha iyi bir yönetici olacağımı öğret" ve "Daha iyi bir iş bulmamda bana yeterlilik sağla" isteklerine cevap verebilmektedir. Her ne kadar Harvard Business School, hâlâ öğrencilerine sağladığı iş dünyasında sağladığı bağlantılar ve prestij ile avantajını sürdürse de ortaya çıkan bu sarsıcı değişiklikler, yapısını yeniden gözden geçirmesi ve verdiği eğitim modelini tekrar düşünmesi ihtiyacını doğurmaktadır.

2.3.YÜKSEKÖĞRETİM YÖNETİMİ

Doğramacı (2007) ve Gürüz (2001) dünyada, yükseköğretimin yönetiminde Kıta Avrupası Modeli ve Anglo Sakson Model olarak iki tür üniversite yönetim sistemi olduğunu söylemektedir. Anglo-Sakson Model büyük ölçüde adem-i merkeziyetçi bir yapıya sahip olup, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Kanada, Avustralya, İrlanda

Cumhuriyeti ve İsrail'de uygulanırken; Almanya, Avusturya, Fransa, İspanya, İsveç, Hollanda, İsviçre, İtalya, Yunanistan, Portekiz, Danimarka, Norveç ve Japonya'da uygulanan Kıta Avrupası Modeli daha merkezi bir yapıya sahiptir.

Doğramacı (2007) ve Gürüz (2001) bu iki yükseköğretim yönetim modelinde, yönetimde güç paylaşımının nasıl gerçekleştiğini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir.

Anglo-Sakson Modeli: Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Kanada Avustralya, İrlanda Cumhuriyeti ve İsrail'de uygulanan modelde eğitim bakanlıklarının üniversiteler üzerindeki etkileri dolaylı veya yok denecek kadar sınırlıdır. Yükseköğretim sistemleri ve üniversiteler ülke (veya eyalet) ve kurumsal olmak üzere iki düzeydeki ara veya tampon kuruluşlar eliyle yönetilmektedir. Yükseköğretim kurumları üniversite mensubu olmayan kişilerin de olduğu yönetim kuruluyla yönetilmektedir. Yani üniversite mensubu ya hiç yoktur ya da çok az sayıdadır. ABD'nde ve özellikle İngiltere' de ciddi bir kriz ve ihtilaf çıkmadığı sürece yönetim kurulu akademik konulara karışmaz. Akademik, idari, mali tüm yetkiler nihai olarak kurum düzeyindeki ara kuruluşlardadır. Üniversitenin yıllık faaliyet programı, bu program uygun gider bütçesi, akademik ve idari yöneticilerle, öğretim elemanlarının atanması yönetim kurulunca belirlenir.

Rektör ataması, ara kuruluşlarca yapılır, görev süresi uzun ve yetkileri geniştir. Rektör, yönetim kurulunun belirlediği yetkiler dahilinde üniversitenin hem akademik lideri, hem de başlıca yürütücüsüdür. Rektörün o kurumun mensubu olması ya da profesör olma şartı aranmaz. Rektörlük makamının boşaldığı medya organlarında ve bilimsel dergilerde duyurulur ve başvuran rektör adaylarını, üyelerinin çoğunluğu yönetim kurulu üyelerinden oluşan (ancak içinde mutlaka öğretim üyeleri, mezunlar ve bazı hallerde de öğrenci temsilcileri bulunan) komite tarafından gerektiğinde mülakat yapılarak ve bir çalışma programı istenerek değerlendirilir. Yapılan değerlendirme yönetim kuruluna iletilir. Yönetim kurulu, sunulan adaylardan birini atamak zorunda değildir. Kurul, rektör olarak sunulan adaylardan birini seçebileceği gibi, komitenin önerdiği adaylar dışında birini de rektör olarak seçebilir. Rektörün görev süresi, sorumlulukları, yetkileri, alacağı ücret ve diğer imkânlar yönetim kurulunca tespit edilir ve bu hususlar bir sözleşmeyle tespit edilir.

Kıta Avrupası Modeli: Almanya, Avusturya, Fransa, İspanya, İsveç, Hollanda, İsviçre, İtalya, Yunanistan, Portekiz, Danimarka, Norveç ve Japonya'da uygulanan modelde, üniversiteler doğrudan eğitim bakanlığına veya bunun eşdeğeri olan bir bakanlığa bağlıdır. Almanya gibi, federal yapıda olan ülkelerde üniversiteler bulundukları eyaletin eğitim bakanlığına bağlıdır.

Rektör, genellikle bir seçiciler kurulu tarafından genellikle o üniversitenin profesörleri arasından seçilir ve ilgili bakan veya devlet başkanı tarafından atanır. Bazı ülkelerde, örneğin Almanya'da eyalet eğitim bakanının seçilen rektörü veto etme yetkisi vardır. Rektörlerin görev süreleri nispeten kısa ve yetkileri sınırlıdır. Bakanlık üniversiteler üzerinde genel koordinasyon, standart oluşturma ve bütçe hazırlamadan, bazı ülkelerde, dolaylı da olsa, eğitim-öğretimin içeriğine ve özellikle profesör düzeyindeki atamalarda nihai yetkiye kadar uzanan, ülkeden ülkeye değişen oranlarda denetim, gözetim yetkilerine sahiptir.

De Boer ve File, (2009, akt. Çelik ve Gür, 2014), yükseköğretim sisteminin üst yönetimi ve üniversite yönetimine ilişkin, uluslararası kıyaslamalarla yükseköğretim sistemlerinin yönetimi ve eğilimleri arasında aşağıda verilen bazı ortak noktalara ulaşmıştır.

- Hükümetler, yükseköğretim sisteminin doğrudan yönetim ve denetim süreçlerinden çekilmektedir.
- Hükümetler, bu alana ilişkin yetki ve sorumluluklarını aracı kuruluşlara ya da üst kurullara devretmektedir.
- Yükseköğretim sistemini düzenleyen, denetleyen veya danışmanlık yapan aracı kuruluşlar ya da üst kurulların üyeleri tamamen ya da çoğunlukla üniversite dışı paydaşlardan oluşmaktadır. Bu, yükseköğretim sisteminin yönetiminde üniversite içi unsurların etkisinin azaldığını göstermektedir.
- Rektörler öğretim üyelerinin seçimiyle değil, seçilmiş siyasi otorite ya da bu otorite tarafından üyeleri belirlenen bir konsey tarafından seçilerek/atanarak belirlenmektedir.

- Yönetim alanında yaşanan bu değişim ile birlikte kurumların özerklikleri genişlemekte, rektörlerin yetki ve sorumlulukları artmaktadır. Buna paralel olarak da kurumlar, daha fazla hesap verme ile karşı karşıyadırlar.

Hetherington'a göre özerklik (1965; akt. Doğramacı, 2007, s.9), üniversitede, kimlerin öğrenim göreceği, kimlerin öğreteceği, nelerin öğretileceği, kimlerin mezun olacağı, nelerin araştırılacağı, konularında karar almada, üniversitenin bir kurum olarak yetki sahibi olma derecesidir.

Avrupa Üniversite Birliği (European University Association) (2007; akt. Çelik ve Gür, 2014) tarafından yayınlanan 2007 yılında yayınlanan Lizbon Deklarasyonu, özerkliğe ilişkin dört temel boyutu tanımlanmıştır. Söz konusu dört boyut aşağıdaki gibi özetlenmektedir:

- Akademik özgürlük: Derece verme; müfredat ve öğretim yöntemlerine karar verme; araştırma alanına, kapsamına, amacına ve yöntemine karar verme;
- Finansal özerklik: Fon bulma ve tahsis etme; öğrenci harçlarına karar verme; artan bütçenin üniversitece kullanımına karar verme
- Örgütsel özerklik: Üniversitenin yapısını ve mevzuatını belirleme; sözleşme yapma ; karar verme organlarını ve kişilerini seçme
- İstihdam özerkliği: İşe alma, maaşı belirleme ve yükseltme sorumluluğu.

Doğramacı (2007, s.13), özerlik ve yönetim sistemi arasındaki ilişkiye dair görüşünü aşağıdaki gibi ifade etmektedir.

> *"Merkezî veya üst yönetim kurulu niteliğindeki ara kuruluşların varlığı olsun, üniversite yöneticisinin atamayla gelmesi veya profesör ve doçent atamaları olsun, uygulanan yöntemler ülkeden ülkeye değişmektedir ve bunların üniversite özerkliği ile doğrudan ilgisi yoktur. Tüm bu yöntemlerin ve yönetim sistemlerinin temeli, üniversitenin topluma karşı sorumlu olduğu ve faaliyetleri itibarı ile topluma hesap verme zorunluluğunun bulunduğu ilkesine dayanmaktadır.*

Anlaşılacağı üzere, evrensel olarak tanımlanan üniversite özerkliği kavramı, Batı ülkelerinde ülkemizdekinden farklı bir şekilde yorumlanmaktadır. Hal böyle iken,"üniversiteler kendi seçtikleri organlar eliyle yönetilmediği sürece özerk değildir" veya "üniversite mensubu olmayan kişilerin üniversite yönetiminde yer alması özerkliğe aykırıdır" gibi savların evrensel geçerliliği yoktur. Üniversitenin ruhunu ve esasını oluşturan akademik özgürlüğe yönelik tehditlerin zaman zaman üniversite içinden geldiği unutulmamalıdır. Dünya üniversite tarihi bunun örnekleri ile doludur."

2.4. YÜKSEKÖĞRETİMDE GELECEK SENARYOLARI

Üniversitelerin tarihi ve mirası, onları değişimlere karşı direnç göstermesine neden olmaktadır. Akademik özgürlük, akademik tanınırlık ve araştırmanın doğası, akademinin "Fildişi kule" olarak da ifade edilen ayrıcalıklı bir bakış açısı ile gelişme sağlamasına izin vermektedir. Ana amacı bilgi üretmek ve yaymak olan üniversitenin bu direnci, bugün devlet destekli fonlar, endüstri ortaklıkları ve yeni nesil öğrenciler tarafından sorgulanmaktadır. Bu durumda değişimi kaçınılmaz kılmaktadır.

Yükseköğretim, küresel rekabetin en önemli göstergesidir (Schwab, 2013). Bilgi ekonomisi ve küreselleşmeye tepki olarak, birçok ülke yükseköğretimini güçlendirmek için özellikle eğitim sektörünün kalbi olan üniversitelerde, makro politikalarını değiştirerek ve geliştirerek uluslararası rekabet gücünü kuvvetlendirmeye çalışmaktadır (Ritzen, 2006).

Üniversite sürekli olarak toplumun ve paydaşların değişen taleplerine göre evrim geçirmektedir. Bu perspektiften yola çıkarak, üniversitelerin yapı, fonksiyon ve yönetimlerini bu yüzyılın değişen sosyal, çevresel ve ekonomik zorlukları ile uyum içinde, sürekli dönüşüm ve uyum göstermeye devam edecektir (Beynaghi vd, 2016).

Üniversite eğitiminin geleceğini etkileyecek faktörlerin; demografik yapı, ekonomi, sosyal ve politik eğilimler, eğitim yapısı, iş süreç analizleri ve iş ve eğitim dünyası ile ilgili gelecekteki yapılacak araştırmalar olacaktır (Blass, Jasman ve Shelley, 2010). Geleceği tahmin etmek elbette ki imkânsızdır ancak olası gelişmeler neler olacaktır ve bu gelişmelerin ne gibi sonuçlarının olacağı hem pratik hem de akademik açıdan ilgi

çekici ve değerlidir (Huisman, Boer ve Bótas, 2012). Beynaghi ve diğerlerine göre (2016), gelecek on yılda üniversitelerin kazanacağı işlev ve özelliklerin, gelecek modelleri olarak ele alınma sebebi iki nedenden dolayı yararlı olabilir. Birincisi, bugünün değişimleri ve arkasındaki ana itici güçler hakkında daha iyi bir kavrayışa sahip olunmasını sağlar. İkinci olarak, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik on yıllık ikinci bir taahhüdün tetikleyebileceği farklı yollar dikkate alarak; bu öngörü ve vizyon geliştirme, gelecekteki ihtimallerin herhangi birini desteklemek için gerekli olan politika ve koşulların türlerini aynı anda anlayabilme imkanı sunar.

2.4.1. OECD Yükseköğretim İçin 4 Gelecek Senaryosu

OECD'nin (2006) "Yükseköğretim İçin Dört Gelecek Senaryosu" adlı çalışmasında, 21.yüzyılda ortaya çıkması muhtemel senaryoları tartışılmıştır. Şüphesiz ki geleceğe yön verecek durumlar bugünün alınan kararlarına bağlıdır. Bu sebeple yükseköğretimde alınacak olan kararlar, geleceğe büyük ölçüde yön verir. OECD sekreteryası tarafından yükseköğretimin geleceği üzerine devam eden bir proje kapsamında 4 senaryo sunulmuştur. "Üniversitelerin Geleceği (The University Futures)" olan proje, yükseköğretim alanında hükümetteki karar vericilere ve diğer paydaşlara bilgi vermek ve stratejik değişiklik bağlamında işleri kolaylaştırmak üzere tasarlanmıştır.

Burada senaryo gelecek tahmini demek değildir. Kastedilen senaryo kavramı, uygulamaya bir temel oluşturacak biçimde hazırlanmış, geçmiş, şimdiki zaman ve geleceği de kapsayan, farklı bakış açılarını yansıtan, tutarlı ve birbiri ile ilişkili alternatif farazi gelecek betimlemeleridir. Gelecek senaryoları, kısmen karar vericilerin kontrolünün ötesinde faktörler tarafından şekillendirilecek durumları, kısmen de derinlemesine düşünülerek hazırlanan strateji ve eylemleri içeren gelecek hakkında tasarlanmış araçlardır.

Gelecek senaryoları, sıradan bulduğumuz durumlar üzerine yaratıcı düşünmek ve olayları birbirinden ayrı ele almak yerine bütüncül bir yaklaşım kullanarak bakmak için gelecek hakkında ciddi ve yapılandırılmış bir resim çizmenin faydalı bir yolu olarak kullanılabilir. Bu sayede günlük rutinin dışına çıkmak aşağıdaki sorulara eğilmek için bize yardım eder.

- Nereye gidiyoruz?
- Nereye ve niçin gitmemiz gerekir?
- Gideceğimiz yere nasıl varabiliriz?

OECD'nin (2006) bu proje kapsamında sunduğu senaryolar aşağıda özetlenmiştir:

Senaryo 1: Açık Ağlar

Bu senaryoya göre, yükseköğretim çok uluslararasılaşmıştır ve kurumlar, öğretim üyeleri, öğrenciler ve endüstri gibi diğer aktörler arasında yoğun ağlar vardır. Bu model rekabetten ziyade iş birliğine dayalı bir modeldir.

Kurumlar arasında artan iletişim ve sistemlerin kademeli uyumlaştırılması, öğrencilere küreselleşmiş lise sonrası eğitim ağlarından kendi derslerini seçmeleri ve kendi müfredatlarını inşa etmelerine izin verir. Bazı kısıtlar içerisinde, uluslararası kabuller içerisinde akademik uzmanlıklarını kurarken, öğrenciler büyük ölçüde özerkliğe sahiptir. Öğrenciler, genellikle yurtdışında okur ve herhangi bir yerde de tamamlanabilen ve çevrimiçi sunulan dersleri alır.

Yeni teknolojiler, öğretim yaklaşımlarında da bazı değişimleri beraberinde getirir. Bilhassa lisans öğreniminde standart dersler çevrimiçi verilirken, sınıfta geçen zamanda seminer ve tartışmalardan ziyade öğrencilerin bireysel projelerine daha fazla vakit ayrılır.

Eğitiminde bu şekilde yeni bir duruma bürünmesi, eğitimde ortak dil olarak İngilizce'nin gelişmesini hem mümkün hem de zorunlu hale getirir. Çünkü İngilizce konuşulmayan ülkelerde bile birçok kurs İngilizce verilir hale gelir. İleri düzeydeki meslek yüksekokulları için benzer bir uluslararası ağ yaratılır ve böylece daha genel yükseköğretim kurumlarına dönüşürler.

Açık ve ücretsiz bilgiye ulaşımın getirdiği itici güç ve kurumlar arasındaki bu yoğun iletişim ağları kullanılarak, uluslararası ortak araştırmalar daha da kuvvetlenir. Diğer taraftan yükseköğretim kurumları arasında hala katı bir hiyerarşi vardır. Bazı kurumlar veya araştırma laboratuvarları daha fazla fon alıp, daha iyi çalışma koşullarına sahip ve daha iyi bir konuma sahiptir. Bu katı hiyerarşi ve farklar, beraberinde birbirine yakın

prestije sahip kurumların iletişimlerini arttırmasına ve ortak araştırma yapmasına eğilim göstermelerine neden olur.

Aynı zamanda teknoloji odaklı iletişim bazı kurumların gelişmiş ülkelerde bile, gelişen bilgiye dayalı olarak yapılan araştırmalara odaklanamamalarına yol açmaktadır. Kısıtlı kaynaklara sahip olan yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci ve akademisyenler, kaynak bakımından sıkıntısı olmayanlara kıyasla araştırma ve araştırma için gerekli araçlara uzak kalırlar.

Araştırmalar sonucu elde edilen bilgiler eşzamanlı olarak internetten ulaşılabilirdir. Böylece bu bilgiler, akademisyenler ve öğrenciler tarafından yeni araştırmalarda kullanılarak geliştirilir.

"Açık Ağlar" senaryosu yükseköğretim sistemlerinin kademeli olarak uyumlaştırılmasına yönelen ülkeler ve kurumlar arasında gönüllü iş birliği ile işletilebilir. Artan iş birliği zamanla yükseköğretim kurumları arasında daha fazla güven ve anlayış yaratır. Uluslararası iletişim ağları sayesinde eğitimde harcanan, iletişim ve ulaşım gibi birçok harcamada azalma sağlanır.

Senaryo 2: Yerelleştirilmiş Eğitim

Bu senaryoda, yükseköğretim kurumları ulusal ve yerel hedeflere odaklanmıştır. Eğitim ve araştırma, yerel ekonomi ve toplum ihtiyaçları ön plana alınarak şekillendirilmektedir. Yükseköğretim öncelikli olarak kamu tarafından finanse edilir ve yönetilir. Akademisyenlere, güvenilir profesyoneller olarak davranılır ve eğitim ve araştırma faaliyetleri üzerinde kontrole sahiptirler. Az sayıda "elit" yükseköğretim kurumu ve araştırma bölümü uluslararası iletişim ağlarına bağlı ve ulusal sıralamada üst sıralamalarda da yerlerini korumaktadır. Fakat ortalama bir yükseköğretim kurumunu yerel halkın ve bölgenin ihtiyaçlarına yönelik eğitim ve araştırmaya odaklı olarak hareket eder.

Üniversiteler araştırmada eskiye kıyasla daha az role sahip iken, üniversite ve teknik üniversiteler aşağı yukarı eşit muamele görürler. Her iki kurumda toplumun ihtiyacını cevap verebilmek adına hayat boyu öğrenmeyi planlayarak endüstri ile yakın çalışmaktadır. Aynı zamanda yaşlı insanlar için daha fazla rekreasyon eğitimi hizmeti

sunarlar. Böylece tahmin edileceği gibi yükseköğretim kurumları nüfusu yaşlanan ve azalan bölgelerde de varlığını sürdürür ve hizmet verir.

Akademik araştırmaların kapsamı bir anlamda daralır. Fizik ve mühendislik gibi stratejik alanlardaki araştırmalar, devlet tarafından yönlendirilir ve uluslararası ortak araştırmalar sınırlı sayıdaki dost ülkelerle yürütülür. Üniversite tabanlı akademik araştırmalar, ulusal kültürün devamını sağlayan alanlar olan toplum ve sosyal bilimler odaklıdır. Akademi araştırma yapmaya devam eder, fakat eğitim ana hedeftir. Yapılan araştırmaların da ürün odaklı olması beklenir.

Uluslararasılaşmaya karşı, küreselleşme ve yabancı kültürlerin etkisi nedeniyle ulusal kimliğin yok olma tehdidi, göçteki artışa karşı oluşan endişe, terör saldırıları ve benzeri birçok nedenden dolayı giderek artan bir şüphecilik oluşmaya başlamıştır. Jeo-stratejik nedenler sebebiyle, ülkeler yeni askeri araştırma programlarına girişmiş ve doğa bilimleri, toplum bilimleri ve mühendislikte yapılan ve sayısı giderek artan bu araştırmalar gizlilik derecesine sahip araştırma sınıfında değerlendirilmiştir.

Senaryo 3: Yeni Kamu Sorumlulukları

Bu senaryoda yükseköğretim kurumları özerktir. Fakat hala gelirlerini önemli kısmı kamu desteklidir. Diğer taraftan kurumlar, yabancı eğitim pazarından, serbest eğitim ücreti politikasından, akademik araştırma patentlerinden ve endüstri ile kurulan bağların getirdiği kaynaklardan da faydalanmaktadır.

Üniversitelerin kaynaklarının çoğunu öğrenci ücretleri ve iş ya da özel kaynaklı kuruluşların sağladığı destekler oluşturduğu için, devlet ve özel kurumları arasında fark çok net değildir. Bu sebeple kurumlar hem devlete hem de özel destek veren kuruluşlara daha fazla hesap verilebilir bir sistem oluşturmuştur. Akademik araştırmalarla elde edilen ün, en iyi öğrenciyi seçmek ve eğitim ücreti miktarını ayarlamak için hala ana rekabet avantajı sağlarken, eğitim kalitesi ve istihdam gibi faktörler de öğrenciler ve aileleri tarafından dikkate alınmaktadır.

Kurumlar arası ve kurum içi iş bölümü göze çarpmaktadır. Kurumlar, eğitim ve araştırmada farklı özel alanlara odaklanmıştır. Bu durum hem eğitim hem de araştırma yapmaya engel teşkil edecek bir sorun çıkarmaz.

Çoğu yükseköğretim kurumu, bazı araştırmaların kaynak tahsisini kendileri sağlarlar. Bir takım özel araştırma projelerinin finanse etmek için kamu fonlarına ihtiyaç vardır. Bu sebeple, az sayıda yükseköğretim kurumu arasında araştırma fonu kazanmak için ulusal bir rekabet vardır. Hesap verilebilirlik, şeffaflık, etkililik, hızlı çözüm üretme ve ileri görüşlülük bu senaryoda önemli yer tutmaktadır.

Senaryo 4: Yükseköğretim Şirketi

Bu senaryoda, yükseköğretim kurumları eğitim ve araştırma hizmeti sağlamak için ticari kaygılar güderek küresel anlamda rekabet içerisindedir.

Araştırma ve eğitim arasındaki ilişki gittikçe birbirinden kopmaktadır. Yükseköğretim kurumları eğitim verme ya da araştırma yapma görevleri arasından birini seçerek, bu yolda kendine bir harita oluşturur. Yani eğitim üniversiteleri hemen hemen hiç öğretim vermezken, mesleki ya da genel kurumlar olarak nitelendirilen yükseköğretim kurumları sadece eğitim vermeye odaklanır.

Pazarın büyük bölümü, müşteri ihtiyacına cevap verme, kurumun etkili biçimde yönetim gibi talep odaklı hareket ederken, prestijli kurumlar arz odaklı bir anlayış içinde hareket eder. Diğer taraftan Sanskritçe, arkeoloji gibi ticari ilginin düşük olduğu alanlar devlet tarafından desteklenir. Meslek yüksekokulları, küresel piyasada önemli bir yere sahiptir.

Öğrencileri kendi kurumlarına çekmek kurumlar arasında çetin bir rekabet vardır. Bazı üniversiteler yeni kampüs alanları ve bölümler açıp, isim hakkını kiralarken, bazıları da bu rekabetçi ortamda en iyi oldukları alana yoğunlaşarak kendilerine sağlam bir yer edinmeye çalışırlar.

Bazı ülkeler yüksek kalitede lisans eğitimi sunduğuna dair bir profil çizerken, bazıları da doktora sonrası araştırmacı eğitimine ve araştırmaya dayalı bir profil sergileyerek yükseköğretimde uluslararası bir iş bölümü ortaya çıkarırlar. Diğer taraftan Hindistan, Çin gibi yükselen ülkeler iyi oldukları alanlardaki gelişim gösterirler. Hindistan'ın teknolojide, Çin'in tarımda kendini geliştirmesi gibi örneklendirilebilir. Gelişen dünyada eğitim hizmetlerinin en büyük ihracatçısı Hindistan ve Singapur'dur.

Pazarın araştırma bölümünde ise süper star akademik araştırmacılar için kurumlar arasında kızgın bir rekabet vardır. Uluslararası sıralamalar öğrencileri bilgilendirmekte önemli bir rol oynar. Bu sıralamalar sayesinde farklı eğitim önerilerinin karşılaştırmalı kaliteleri öğrencilere bilgi olarak sunulur.

Lisans ve mesleki eğitimde yerel diller kullanılırken, araştırma ve lisansüstü eğitimlerde İngilizce ortak dildir ve iletişim bu dil üzerinden sürdürülür.

Yükseköğretim şirketi senaryosu eğitimdeki ticari liberalleşme bir formudur. Birkaç öncü ülke tarafından yükseköğretimde ticarileşme gittikçe her yere nüfuz eder hale gelecektir.

2.4.2. Blass ve Hayward Gelecek Senaryosu

Janeiro ve diğerleri (2013), başarılı inovatif firmaların, başarılarını sağlayan bu inovatif aktivitelerini büyük çapta üniversiteleri kullanarak gerçekleştirebildiklerini söylemişlerdir. Inovasyonu sağlayan bilginin kaynağı olan üniversitelerin verdikleri eğitimdeki inovasyonun rolünün gelecekte olacağına dair Blass ve Hayward 5 senaryo geliştirmiştir. Blass ve Hayward'ın (2014) yükseköğretimde inovasyonun rolünü göz önünde bulundurarak eğitim, yükseköğretim, daha önce yükseköğretimle ilgili yapılan gelecek senaryoları ve yükseköğretimle ilişkili alanlarda yaptıkları geniş bir literatür taramasına dayanarak geliştirdikleri yükseköğretimin 2025'deki durumunu tahminlemeyi amaçlayan bu 5 senaryosu aşağıda verilmiştir.

1. **Genel Çevrimiçi Açık Derslerin (Massive Open Online Course) Akademik Zaferi:** Günümüzde sıkıcı ve donuk bir hal alan üniversitelerin müfredatları nedeniyle, öğrenciler bu kurslara katılmakla ne kazanacaklarını sorgulamaya başladılar. Son zamanlarda dünyanın üst sıralardaki 25 üniversitesinin de ücretsiz çevrimiçi açık kurslar sunması ile birçok akademisyen de bireysel olarak kullandığı ders notları ve derslerine ait videoları internet ortamına yükleyerek herkese açık hale getirdi. Çevrimiçi açık kursların yaygınlığı, yükseköğretimde gelecekte oluşabilecek aşağıdaki değişimlerin işaretlerini veriyor.

- Çevrimiçi dersler, dersi veren akademisyenin çevrimiçi piyasadaki popülaritesine göre talep görecek ve kursların ücreti bu talep ile doğru orantılı ücretlendirilebilir.
- Üniversiteler varlığını sürdürecek. Fakat en yeni teknolojiyi ve en ünlü akademisyenleri kendi kurumlarına dahil etmek için yarışacaklar.
- Makaleler eskisi gibi önce meslektaş onayından geçerek yayınlanmayacak, isteyen istediği zaman makalesini çevrimiçi ortama yükleyebilecek ve yayın ile ilgili meslektaş değerlendirmesi, makale yayınlandıktan sonra yapılabilecek.
- Akademisyen olmak için eskisi gibi doktora derecesine sahip olmak gerekecek. Fakat buna ek olarak kendi çevrimiçi açık derslerini yönetebilme derecesini sorgulamak adına, teknoloji kullanma yeterliliği de akademisyen olmak için gerekli bir koşul halini alacak.
- Sanayi için bu yeni durum çok büyük fırsatlar yaratacak. Bu ücretsiz eğitim materyallerini ücretsiz ve istedikleri anda ulaşabilecek ve de bunları istedikleri gibi kullanabilecekler.
- Öğrenme ve değerlendirme araçları birbirinden ayrı olarak, birey kendi takvimine uyduğu herhangi bir zamanda isteği doğrultusunda değerlendirme talep edebilecek.

2. **Bilgi Üretme Merkezleri:** Bu senaryoya göre; lise sonrası eğitim, piyasanın ihtiyacına ve seçilen mesleğe göre şekillenirken, bugünkü anlamda üniversite eğitimi daha az insan tarafından alınan, daha teorik bir eğitime dönüşecektir. Buna göre:

    - Lise sonrası eğitim, yarı zamanlı, daha iş tabanlı ve sanayinin ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen bir eğitim olurken, bugünkü anlamıyla yükseköğretim kurumları sayıları az olmak üzere varlığını sürdürecek; fakat, orta üst sınıftan insanın ulaşabileceği bir eğitim kurumu olacaktır.
    - Bu yükseköğretim kurumlarındaki kariyer basamaklarında ilerleme bugünkü aşamalardan geçerek gerçekleşirken; eğitimin yükseköğretim ve lise sonrası öğretim olarak ayrılması, dışarıdaki iş deneyimi ile hiç tanışmayan bir akademik iş gücünü oluşmasına neden oluşacak.

- Bu küçük üniversite sektörü ağırlıklı olarak devlet tarafından finanse edilecek.
- Yükseköğretimin dışarıya bu kadar kapalı bir yapıya girmesi, sektörde dış dünya ile üniversite arasında aracılık yapan, üretilen bilgiyi dış piyasaya tanıtan ve pazarlayan yeni bir iş gücü yaratacak. İhtiyaç gereği doğan bu yeni uzmanlar, akademisyenlerden daha iyi ücretlerle çalışacak. Akademisyenler yapacakları işi pazarlamaya istekli olmadığı için bu uzmanlardan aynı zamanda pazarlayacakları bilgiye hakim olması beklenecektir.
- Bu uzmanlar sayesinde, üretilen bilginin lise sonrası eğitime ve piyasaya aktarımı sağlanarak iki eğitim kurumu arasında bağ kurulabilecek.

3. **Etkileşimli Bilgi Üretimi:** Bu senaryoda, üniversiteler ürettiği bilgi bakımından teorik ve uygulamalı alan bilgisi olmak üzere iki başlı bir sektördür.

    - Teorik alan çalışmaları; uygulama kaygısı gütmeden araştırmalarını yaparken araştırma kurumları tarafından finanse edilecek. Bu alanda ilerleme, lisans öğrencileri üzerinden eski usuldeki aynı rota üzerinden ilerlerken, araştırmacılar dışarıdaki üniversite sektörü dışında iş deneyimine dahil olmadan ya da çok az dahil olarak araştırmalarını yapacaklar. Özetle bu alanda yapılan bilgi, uygulama kaygısı gütmeden, bilim için bilim yapma kaygısı ile üretilecek. Teorik alan çalışmalarından, uygulamalı alan çalışmalarına geçiş olacak ama tersi diğer yönde bir geçiş oluşmayacak.
    - Uygulama alan çalışmaları yapan kurumlar, endüstri ile sıkı bir ilişki içerisinde olacak. Bu alanda çalışan kişilerin üniversite sektörü dışındaki iş deneyimleri önem arz edecek. Bir anlamda akademik yeterlilikler ve profesyonel deneyimin birleşimine sahip bireyler yetiştirilmek amaçlanacak. Bu alanda üretilen bilgi; ihtiyaca yönelik soruları cevaplamak, şirketlerin problemlerini çözmek ve inovasyon yapmalarını sağlamak ve kalkınmaya katkıda bulunmak için üretilecektir.
    - Teorik ve uygulamalı bilgi üreten sektör çalışanları ücret bakımından kıyaslanırsa, uygulamalı bilgi üretenler daha fazla kazanacaklar.

4. **Yerel Sürdürülebilirlik İçin İşbirliğine Dayalı Ortaklıklar:** Sektör; okul yaşının dışında olan kişilere de eğitim imkanı veren, bölgesel üniversitelerden oluşur. Rekabet, bölge içinden ziyade bölgeler arasındadır. Bilgi üretme, starlardan oluşan bireysel çalışmalar değil, takım çalışmaları ile gerçekleştirilecek. Bu senaryoya göre, nadir ve ulaşımı zor bilgi üretiminin bir anlamı yoktur. Üretilen bilgi paylaşılmalı ve yayılmalıdır. Senaryodaki inovasyon vurgusu sarsıcı olmaktansa, sürdürülebilirliktir.

5. **Proje Tabanlı Gruplar:** Bu senaryo, özellikle son küresel ekonomik kriz sonrasında ortaya atılmıştır. İşverenler artık işe alacakları kişilerin nereden mezun oldukları ile daha az ilgili hale geldiler. Bunun nedeni, eski üniversite eğitiminin endüstrinin ihtiyaçlarını karşılayamadığını, mezunların teoride her şeyi bildiği; fakat uygulamada, yönetim becerilerinde ve takım çalışmalarında yetersiz oldukları düşünülmektedir. Artık iyi bir üniversiteden iyi bir derece ile mezun olmak iyi bir işe, iyi bir maaşla sahip olmayı garantilememektedir. Öğrenciler açısından ise tüm bunlara ek olarak omuzlarına binen eğitim ücreti borçları, üniversite eğitiminin onlara vereceği artı ve eksileri sorgulamalarına neden olmuştur.

    - Senaryoya göre, 2010 ya da 2025'e kadar üniversiteler azalacak, hatta bazı bölümler kapanacak. Açık kalan bölümler ise endüstrinin ihtiyaçlarına odaklı eğitim sunmaya odaklı olacaklar. Bu üniversite eğitimi; şirketler, profesyonel kuruluşlar veya hükümet kurumları tarafından üniversite içinde sunulacak.
    - Geleneksel akademik işgücü ya emekli olacak ya da bu yeni eğitim anlayışı içerisinde ona uyum sağlayarak devam edebilecektir.
    - Akademik işgücüne dahil olabilmek için doktora eğitimi yerine, alana ne kadar önemli katkı sağlandığı önemli kriter olacaktır. Bu nedenle, bir sonraki neslin ihtiyaçlarına karşılık verebilmesi için akademik kariyer seçimi yapacak kişinin iş deneyimine, bilgisine ve uzmanlığına önem verilecektir.

- Akademisyenler, özel konulara yönelik proje tabanlı inovatif çözümler üreten akademik çalışmalara yoğunlaşacak. Google laboratuvarlarındaki inovasyonlar bu çalışmalara örnek gösterilebilir.

2.4.3. Thomas Frey'in Eğitimin Geleceği Hakkında Fikirleri ve Öngörüleri

Futurist Thomas Frey (2007), 15 yıl IBM'de mühendis olarak çalıştıktan sonra kurduğu Colorado DaVinci Institute'de çalışmaya devam etmektedir. Futurist Frey'in, "Gelecekte, işgücüne katılan öğrencilerin, şimdikinden on kat daha akıllı olacağını tahmin ediyoruz" sözü ile gelecekte işgücünü yapısı ile ilgili önemli bir öngörüde bulunmaktadır. Bu öngörüden yola çıkarak gelecekteki insanın eğitiminin de bugünkü eğitimden çok farklı olacağı söylenebilir. Hatta bugünkü eğitim sisteminde yavaş yavaş kendini gösteren bu yetersizlikler, aşağıda verilen DaVinci Institute'ün web sayfasında kuruluş felsefesini özetleyen ilginç birkaç cümle özetlemektedir.

> *"Teknoloji 4 yıllık üniversite eğitiminin yakalayamayacağı kadar hızlı ilerlemektedir. Öğrenciler ise, onlar mezun olana kadar çoktan modası geçecek olan bilgileri öğrenmek için karşılayamayacakları eğitim borçları içine girmektedirler.*
>
> *Üniversitelerin aksine, ne DaVinci Tech Academy ne de DaVinci Coders kar amacı güderek eğitim ücreti almamaktadır. Amacımız işlevi azalmış olan üniversite eğitimine bir alternatif sunmaktır."*

Futurist Frey'in 2007 tarihli "Eğitimin Geleceği" başlıklı konuşmasında, eğitimde değişime neden olan sekiz itici güçten bahsetmektedir. Bu itici güçler göz önüne alındığında eğitimdeki değişimin kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Bunlar sekiz itici güç

1.Öğretmeden Öğrenmeye Geçiş
2.Bilginin Patlaması
3.Eğitim Yazılımı Boşluğu
4.Okuryazarlar ve Çok İyi Eğitim Görmüşler Arasındaki Uçurum Büyüyor
5.Toplumla "Temas Noktalarımız" Değişiyor
6.Öğrenmenin İtici Güçleri
7.Aşırı Bireysellik Çağı

8. Tüketicilerden Üreticilere Geçiş
şeklinde ifade edilmiştir.

2.4.4. Açık Eğitim Hareketleri

Frey (2007) günümüzde bilgiyi teknolojinin imkanlarından faydalanarak sunmaya çalışan çevrimiçi ya da çevrimdışı birçok portal olduğunu fakat; hâlâ ciddi anlamda eğitim yazılımı boşluğunu olduğunu ifade etmektedir. Şu an var olan açık eğitim hareketi, açık kaynak yazılım hareketinden (örneğin Linux) esinlenmiştir. Açık eğitim malzemeleri, dünyadaki herkes tarafından yeni biçimlerde ücretsiz olarak tekrar tekrar kullanılan metin, resimler, ses, video, etkileşimli simülasyonlar ve oyunları kapsar.

MIT, 1.400 lisans ve lisansüstü konusunun neredeyse tamamını öğretmek için kullanılan ders malzemelerini vitrinine koyduğu Open Course Ware projesi ile "gezegendeki her bir ülkedeki" öğrencilerden ayda 1,4 milyon ziyaret aldıklarını iddia ediyor. Açık eğitim hareketlerine OCW Consortium, Connexions, Wikiversity ve Moodle gibi oluşumlar örnek verilebilir. Kısaca bu oluşumların yapısı kısaca aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

Open Course Ware Consortium, MIT'nin başladığı şeyin bir uzantısıdır. Öğrencilerin sınıflara kaydolması gerekmez; ihtiyaçları olan tek şey, ders özetleri, video ya da sesli dersler, notlar, ev ödevleri ve çizimler gibi ders malzemelerini tedarik eden 12 üniversitedeki 1.800'ün üzerinde potansiyel derse girmektir.
Connexions, 194 ülkeden bir milyondan fazla insanın, tüm dünyadan bir yazarlar topluluğu tarafından geliştirilen 3.768 modülüne ve 199 dersine girdiğini iddia ediyor.
Wikiversity, ücretsiz öğrenme malzemelerinin ve faaliyetlerinin yaratılması ve kullanılması için bir topluluk şeklinde hizmet veren Wikipedia'nın bir bölümüdür. Wikiversity, tamamen öğrenme, öğretme, araştırma ve hizmete tahsis edilmiş çok boyutlu bir sosyal organizasyondur. Başlıca amaçları, bütün dillerde her yaş grubu için ücretsiz içerik, çoklu ortam eğitim malzemeleri, kaynaklar ve eğitim programları yaratmak ve buna ana sistem hizmeti vermektir.
Moodle, eğitimcilerin etkili çevrimiçi öğrenme toplulukları yaratmasına yardımcı olmak için tasarlanmış Open Source ücretsiz yazılım paketini kullanan bir ders yönetim

sistemidir. Moodle, 820.000'den fazla derse kaydolan 20.000'in üzerinde site olduğunu iddia ediyor.

Curriki.org, 3.000'den fazla üyesi ve geliştirilmekte olan 450 dersiyle bir eğitim geliştirme kaynağıdır.

2.4.5. Eğitim Yazılımları

Frey (2007) dünyanın her yerinde bilgi patlaması yaşanırken, günümüzde var olan eğitim yazılımları talebinin bu hızı yakalayamadığını ve geleceğin eğitiminin şekillenme sürecindeki en büyük boşluğun, arzın talebi karşılayamadığı bu eğitim yazılımları olduğunu belirtmektedir. Şu an uzaktan eğitim, açık eğitim hareketi ya da teknoloji destekli eğitim vb. birçok farklı adla piyasada sunulan hizmet, var olan dersleri kaydederek hizmete sunmak şeklinde yapılmakta olduğunu, bu anlayışla yapılan faaliyetler eğitime destek malzemesi olmaktan öteye geçemeyeceğini ifade etmiştir.

Eğitim yazılımları geliştikçe ve maliyeti düştükçe, eğitimde maddi olarak birçok avantaj getireceği gibi, klasik sınıflarda verilen eğitimin kazandırdığı sosyalleşme ve ilişki kurma ihtiyacını geri planda bırakabilir. Bu sorunu gidermek için ilişkileri güçlendirecek şekilde tasarlanan eğitim yazılımları üretilebilir. Ayrıca sosyalleşme ilişki kurma ihtiyacını gidermek amacıyla bir günlük kamplardan haftalarca süren kamplara kadar bir dizi öğrenme kampları düzenlenerek eğitimin bu önemli boyutuna da hitap edecek etkinlikler düzenlenebilir.

Öğretmenler, yardıma ihtiyaç duyan öğrenciler için bir koç, rehber, yol gösterici konumunda yer alacaktır. Bazı öğretmenler öğrenme kampları geliştirirken, bazıları da eğitim yazılımı tasarımcısı olacaktır.

Okul binaları 24 saat açık olan eğitim yazılımı tasarım ve geliştirme merkezleri olacaktır. Sistemle ilgili sorunları olan hem çocuk hem de yetişkinlere destek hizmeti sunacaktır.

Eğitim yazılımları, özellikle temel eğitimi kapsayan yazılımlar mümkün olacak en düşük fiyata çekilmelidir. Mesela modül başı 99 sent gibi. Fakat fiyatlar daha

uzmanlaşmış öğrenme alanları için farklılaşabilir. Devletin de sponsor olabileceği öğrenme kamplarının fiyatlandırması ise bölgeden bölgeye değişkenlik gösterebilir.

Hızla gelişen eğitim yazılımı hareketinin parçası olarak eğitimin aşağıdaki değişimleri geçirdiğini göreceğiz:

- Öğretmen merkezli eğitimden öğrenme merkezli eğitime geçmeye,
- Derslik tabanlı öğretmeden her yerde, her zaman öğrenmeye,
- Zorunlu derslerden aşırı bireyselleştirilmiş öğrenmeye,
- Genel bir tüketici nüfusundan artan üretici nüfusuna geçişe,
- Öğrencilerin, istedikleri zaman istediklerini öğrenmesiyle, öğrenme aşırı bireyselleşmesine,
- Öğrenme engellerinin kalkması ile öğrenme hızının on katına kadar çıkabilmesine,
- Güvene dayalı öğrenme ile, öğrenme hızını ve kavramanın önemli ölçüde artmasına,
- On katına çıkan öğrenme hızı sayesinde, şimdiki K-12 eğitim sistemimizin denginin sadece bir yıllık öğrenmeye sıkıştırılması mümkün olabilecektir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli ve çalışma grubu belirtilmiş, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi süreci açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim (fenomenoloji) deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanır. Olgu bilim bize tamamen yabancı olmayan ancak tam olarak anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmada uygun bir araştırma yöntemidir. Olgu bilim araştırmalarında veri kaynakları araştırma konusunu yaşayan veya bunu ifade edebilecek birey ya da gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.73-74).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretim elemanları, yaklaşık 10 yıllık bir geçmişe sahip, yapılanma sürecinin devam ettiği, fiziki altyapı ve personel ihtiyacını hızla tamamlamayan küçük bir devlet üniversitesinde görev yapmaktadır. Araştırma için 2017-2018 eğitim-öğretim yılında gelişmekte olan bu üniversitede görev yapan 20 öğretim elemanına ulaşılmıştır. Bu öğretim elemanları arasından 5'i kadın olmak üzere 13 kişi çalışma grubuna katılmak için olumlu dönüş yapmış ve bu kişiler ile 15 Şubat-30 Mayıs 2018 tarihleri arasında görüşmeler yapılmıştır. Her katılımcı ile birden fazla yapılan görüşmelerin süresi, ortalama 90 dakika sürmüştür. Katılımcıların araştırmacılardan ve verilerin alındığı ortamdan etkilenmemesi için gereken özen gösterilmiş, bu nedenle görüşmeler katılımcıların kendi istekleri doğrultusunda üniversitedeki odalarında gerçekleşmiştir. Bu kapsamda çeşitli iletişim stratejileri kullanılmış, veri toplanırken bireylere zarar verecek ya da onları yönlendirecek ifadelerden kaçınılmış ve araştırma sürecinde etik bir yaklaşım benimsenmiştir.

Araştırmada maksimum çeşitlilik örneklemesi yöntemi kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemesindeki amaç, göreli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örneklemde çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.108). Çalışma grubu seçilirken,

katılımcıların üniversitedeki akademik personel çeşitliliğini yansıtmak amacıyla her unvana sahip akademik personelin grupta bulunmasına dikkat edilmiştir.

Aşağıda Tablo 3.1.'de çalışma grubuna ait demografik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3. 1. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Unvan	Fakülte /MYO
ÖEE-1	Erkek	Öğr.Gör.Dr.	Armutlu MYO
ÖEK-1	Kadın	Prof.Dr.	Mühendislik
ÖEE-2	Erkek	Ar.Gör.Dr.	Mühendislik
ÖEK-2	Kadın	Ar.Gör.	Mühendislik
ÖEE-3	Erkek	Öğr.Gör.Dr.	Termal MYO
ÖEK-3	Kadın	Doç.Dr.	Mühendislik
ÖEE-4	Erkek	Doç.Dr.	Mühendislik
ÖEK-4	Kadın	Dr. Öğr.Üyesi	İslami ilimler
ÖEE-5	Erkek	Ar.Gör.Dr.	Mühendislik
ÖEK-5	Kadın	Doç.Dr.	İktisat
ÖEE-6	Erkek	Dr. Öğr.Üyesi	İktisat
ÖEE-7	Erkek	Uzman	Rektörlük
ÖEE-8	Erkek	Prof.Dr.	İktisat

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Geçerlilik ve güvenirlik özelliklerine sahip bir araştırma ortaya koymaya yönelik aşağıdaki adımlar izlenmiştir. Görüşme soruları hazırlanmadan önce araştırmanın iç geçerliğini (inandırıcılığını) artırmak için araştırma konusu ile ilgili uluslararası ve ulusal alanda alan yazın taraması yapılarak, güçlü bir kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Konu tasarlandıktan sonra formda yer alması düşünülen maddeler belirlenmiştir. Maddelerin amaç, anlam ve kapsam açısından değerlendirilmesini yapmak amacıyla alan uzmanı bir öğretim elemanları ile çalışılmıştır. Bu aşamalardan sonra elde edilen bilgilerden yararlanılarak forma son hali verilmiş, oluşturulan sorular araştırma kapsamındaki katılımcılara yöneltilmiştir. Ayrıca uygulamanın yapılacağı öğretim elemanlarından, katılımcı teyidi alınarak araştırmaya dahil olmak isteyen katılımcı grubu oluşturulmuştur. Ortalama 90 dakika süren bu görüşmeler, özellikle katılımcıların kendilerine görüşme esnasında rahat hissetmesi için odalarında gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılanların görüşlerinin kodlanması aşamasında görüşlerin her iki araştırmacı tarafından kodlanması sağlanarak tutarlılık kontrol edilmiştir. Veri toplama aracında şu sorulara yer verilmiştir:

1. Sizce gelecekte üniversitelere öğrenci seçimi nasıl bir değişim gösterecektir ve bu seçim ne şekilde olacaktır?

2. Sizce öğrenciler gelecekte bölüm seçimi sonrasında, şimdiki gibi çeşitli kurullar tarafından belirlenmiş bir ders planlarındaki dersleri mi almak zorunda kalacak yoksa ders planlarında kendinin de söz sahibi olabileceği daha esnek program yapıları mı ortaya çıkacaktır?

3. Sizce iş piyasasının aradığı niteliklere cevap veren eleman yetiştirmek beklentisini karşılama gelecekte yükseköğretim kurumlarında ne derece önemli olacaktır?

4. Sizce öğrencilerin ve akademisyenlerin bu beklentiye cevap verirken yükseköğretimde uzmanlık alanları ne gibi değişimler geçirecektir?

5. Sizce uzaktan eğitim çalışmaları yükseköğretimde örgün eğitim için bir tehdit midir? Sizce gelecekte, yükseköğretimde uzaktan eğitim ve örgün eğitim nasıl bir evrim geçirecektir?

6. Sizce gelecekte yükseköğretimde günümüzdeki teknolojik ilerlemelerin yarattığı değişimi de göz önüne alırsak, derslerin işlenmesinde nasıl değişiklikler olacaktır?"

7. Sizce gelecekte üniversite içerisinde yer alan kütüphanelerin verdikleri hizmetlerde sizce nasıl değişiklikler olacaktır ve gelecekte üniversitelerde bilgiye erişimde ne tür değişimler yaşanacaktır?

8. Sizce gelecekte üniversiteler, ihtiyaç duyduğu maddi kaynağı nasıl sağlayacaktır?

9. Sizce gelecekte üniversite yönetimi nasıl bir değişim yaşayacaktır? Akademisyenlerin yanında yönetime kimler dahil olabilir? Olmalı mı?

10. Sizce gelecekte akademisyenlerin bilimsel çalışmaları ne şekilde olacaktır? Sizce gelecekte akademik yayınların değerlendirilmesi ve sınıflandırılması nasıl bir değişim geçirecektir?

11. Sizce gelecekte akademik unvanlar nasıl bir değerlendirme sistemi ile dağıtılacaktır?

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, çalışma grubunu oluşturan öğretim elemanları ile yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Yapılan görüşmeler araştırmacı tarafından ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiş, daha sonra ise konuşmalar tekrar tekrar dinlenerek yazılı metne çevrilmiştir.

Araştırma, akademik personel sayısı az olan küçük bir üniversitede yapıldığı için katılımcıların büyük çoğunluğu çalıştığı bölümün belirtilmemesini özellikle istediği için katılımcılar ile ilgili bu detaylar açıkça belirtilmemiştir. Çünkü çalışma grubu

belirlenirken, gönüllülük esasına göre belirlenmiş ve katılımcılara isimleri, bölüm ve istedikleri her bireysel bilginin istekleri doğrultusunda saklı tutulacağı taahhüt edilmiştir.

3.5. Verilerin Çözümlenmesi

Nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda tasarlanan bu araştırmada "içerik analizi" yapılmıştır. Veriler dört aşamada analiz edilmiştir: 1. Verilerin kodlanması, 2. Kodlanan verilerin temalarının belirlenmesi, 3. Kodların ve temaların düzenlenmesi, 4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.228).

Katılımcıların görüşlerinin analizinde, ifadelerin benzerliğine göre gruplamalar yapılmıştır. Çözümlemelerde görüşüne başvurulan öğretim elemanlarına birer kod numarası verilerek (ÖEE1,ÖEE2,ÖEK1,ÖEK2,...) açıklamalar yapılmıştır. Görüşme tekniği ile elde edilen veriler sayısallaştırılarak frekans olarak ifade edilmiştir. İfadelerdeki benzer öğeler gruplandırılmış ve gruba uygun olarak temalandırılarak, bütünlük sağlanmasına azami çaba gösterilmiştir. Temalar altında bulunan kodların yinelenme sıklıkları (frekansları) belirlenmiştir. Her bir tema kapsamında, belirlenen yineleme sıklıklarına ve orijinalliklerine göre öğretim elemanı ifadelerinden aktarmalara yer verilmiştir. Araştırmanın dış geçerliğini (aktarılabilirliğini) artırmak için araştırma süreci ve bu süreçte yapılanlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin analizi ve yorumlanması ayrıntılı bir biçimde tanımlanmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Bu çalışmada temel olarak bir devlet üniversitesinde görev yapan öğretim elemanları ile yarı yapılandırılmış form üzerinden yapılan görüşmeler vasıtasıyla, öğretim elemanlarının geleceğin üniversitesi hakkında görüşleri alınmıştır. Araştırmanın bulgularına göre çalışma grubunu oluşturan öğretim elemanlarının geleceğin üniversitesi, daha genel ifadeyle geleceğin yükseköğretimine ilişkin görüşleri; "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki öğrenci seçimine ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki ders planlarına ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamaya ilişkin görüşler", "Üniversitelerde gelecekteki uzmanlık alanlarına ilişkin görüşler", "Üniversitelerde gelecekteki uzaktan eğitim ve örgün eğitimin yerine ilişkin görüşler", "Üniversitelerde gelecekte fiziki yapı ve derslerin işlenmesine ilişkin görüşler", "Üniversitelerde gelecekte kütüphanenin yeri ve bilgiye erişimin nasıl olacağına ilişkin görüşler", "Üniversitelerin mevcut ve gelecekteki maddi kaynağına ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki üniversite yönetimine ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki akademik yayın değerlendirme politikasına ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki akademik unvan değerlendirme politikasına ilişkin görüşler" olmak üzere 11 tema altında toplanmıştır.

4.1. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekteki Öğrenci Seçimine İlişkin Görüşler

Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki öğrenci seçimi ile ilgili elde edilen verilerle, üniversitedeki öğretim elemanlarına "Sizce gelecekte üniversitelere öğrenci seçimi nasıl bir değişim gösterecektir ve bu seçim ne şekilde olacaktır? " sorusu yöneltilerek görüşleri alınıp, öğretim elemanlarının mevcut seçim yöntemine dair düşünceleri ve gelecekte eğitim vermek istedikleri öğrencilerin nasıl seçilmesini istedikleri ve bu seçim yönteminin ne şekilde yapılabileceğine ilişkin görüşleri ortaya konulmuştur. Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, bu tema öncelikle "Üniversitelerde mevcut öğrenci seçimine ilişkin görüşler" ve "Üniversitelerde gelecekteki öğrenci seçimine ilişkin görüşler" olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır.

Tablo 4. 1. Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki öğrenci seçimine ilişkin görüşler

Alt problem 1		"Sizce gelecekte üniversitelere öğrenci seçimi nasıl bir değişim gösterecektir ve bu seçim ne şekilde olacaktır? "	
Tema 1		Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki öğrenci seçimine ilişkin görüşler	
Kodlar	**Mevcut Durum**	• Sınav sisteminin yeteneklerin tespitinde yetersiz olduğu	(ÖEE-4, ÖEE-7, ÖEK-5)
		• Tek bir sınav ile değerlendirmenin değerlendirmedeki olumsuz etkileri	(ÖEE-6,ÖEK-5)
		• Önceki eğitim hayatının seçime ve sonraki eğitim hayatına etkisi	(ÖEK-1,ÖEK-5)
		• Eğitim sistemindeki değişimlerin kültüre entegre edilememesi	(ÖEK-1)
		• Mevcut merkezi sınavın olumlu yönleri	(ÖEK-5)
	Beklenti	• Üniversitelerin sınavla kendi öğrencilerini seçimi	(ÖEE-1, ÖEK-1, ÖEE-7, ÖEK-2, ÖEE-3, ÖEE8)
		• Taban puan	(ÖEE-1, ÖEE-5)
		• Beceri ve Yeteneğe Göre Yönlendirerek İlgili Alanda Değerlendirme	(ÖEE-3, ÖEE-1, ÖEE-5, ÖEE-4,ÖEK-4, ÖEK-1)
		• Zamana yayılmış değerlendirme	(ÖEK-4, ÖEE-6,ÖEK-5)
		• Merkezi sınav	(ÖEK-4, ÖEE-2, ÖEE-5)
		• Referans mektubu	(ÖEE-6)
		• Çok yönlü ve yeteneğe göre değerlendirme	(ÖEK-3,ÖEE6)

4.1.1. Üniversitelerde Mevcut Öğrenci Seçimine İlişkin Görüşler

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde mevcut öğrenci seçimine ilişkin görüşler alt teması; sınav sisteminin yeteneklerin tespitinde yetersiz olduğu, tek bir sınav ile

değerlendirmenin değerlendirmedeki olumsuz etkileri, önceki eğitim hayatının seçime ve sonraki eğitim hayatına etkisi, eğitim sistemindeki değişimlerin kültüre entegre edilememesi, mevcut merkezi sınavın olumlu yönleri olmak üzere beş koddan oluşmuştur.

Sınav Sisteminin Yeteneklerin Tespitinde Yetersizliği

Çalışma grubundaki üç katılımcı Türkiye'deki mevcut öğrenci seçme sisteminin öğrencinin yeteneklerini ortaya çıkarmada yeterli ve fonksiyonel olmadığına değinmiştir.

> *"Tabii merkezi sınav Türkiye'de yıllardır tartışılan bir olgu. Burada öğrencilerin yorumlama, kendilerini geliştirmekten ziyade bir test tekniğine göre çalışması, üretmeden düşünmeden, sadece test becerilerinin gelişmesinden kaynaklı bir ezberleyerek gelme durumu söz konusu. Bu da ileriki dönemlerde bilimsel anlamda gelişmelerine büyük ket vurmaktadır … Bu anlamda eğitimin amacı çok önemli. Neyi hedefliyoruz biz. Öğrencinin test çözmesi mi yoksa öğrencinin anlayıp dinleyip uygulaması mı? Ben anlayıp, dinleyip, yorumlama kısmındayım. Çünkü test yorumlama ve düşünme kabiliyetini daraltıyor. Böyle olunca da çok iyi ekonomist olacak bir öğrenci, çok iyi mühendis olacak bir öğrenci tıpçı, psikolog olabiliyor. Hiç sabrı yokken, çocuklarla iletişim kurma kabiliyeti yokken öğretmen olabiliyor. Bunun zararını da Türkiye yıllardır görüyor zaten." (ÖEE-4)*

> *"Sınav sistemi çünkü hepimizin bildiği gibi ayırıcı değil. Yetenekleri ayırt edemiyor."(ÖEE-7)*

> *"Şimdi mevcut sistemde benim kafamda hâlâ soru işaretleri var. Çünkü zekânın tek türünü de ölçmemek lazım." (ÖEK-5)*

Tek Bir Sınav ile Değerlendirmenin Olumsuz Etkileri

Çalışma grubundaki iki katılımcı Türkiye'deki mevcut öğrenci seçme sisteminin öğrenciyi tek bir sınavla değerlendirmek üzerine kurulu olduğunu ve bunun öğrenci değerlendirmede doğru bir sistem olmadığını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Öncelikle Türkiye'den bahsedersek şu andaki öğrenci seçiminin doğru yöntem olduğunu düşünmüyorum. Yani öğrencinin bir anlık performansından tamamen*

salt bilimsel olduğunu düşündüğümüz bir performansından yola çıkarak öğrenci seçimi yapmak aslında hiç sağlıklı değil. Hatta şunu söyleyebilirim. Lisans için sınava girenlerin mezuniyet sonrası nerelere gittiğine bakarsak aslında bir anlam ifade eder bu söylediklerim. Bir bakıyorsunuz görece daha aşağıda olan bir üniversiteyi güç bela kazanmış olan bir öğrenci, mezuniyetten sonra eğer lisansüstü eğitime devam etme fikrindeyse farklı ve çok daha kalburüstü diyebileceğimiz daha geçmişi olan kalitesini ispat etmiş üniversitelere başvurduğunda o üniversiteler tarafından kabul edildiğini görüyorsunuz. Bu da bize gösteriyor ki hayatın tamamındaki başarıyı tek bir başarı olarak alırsak, öğrencinin işte okul hayatından başlayın ömür boyunca ya da emekli oluncaya kadar diyelim bütün hayatını tek bir başarılı hayat olarak değerlendirecek olursak, bu toplam başarıyı sadece bir sınavda alınmış olan puanla değerlendirmenin ben yanlış olduğunu düşünüyorum."(ÖEE-6)

"Kendi sınavımı hatırlıyorum. Rahmetli dedem otururdu bizle. Dedem vefat etti ve ben sınava girdim ve ben o psikoloji ile sınavı yarım saat erken terk ettim. Kötü bir dönemdi. Ama tek bir sınavın benim hayatımı belirlediğini gördüm. Ondan sonra dedim ki aslında böyle bir güne değil de zamana yayılmalı."(ÖEK-5)

Önceki Eğitim Hayatının Seçime ve Sonraki Eğitim Hayatına Etkisi

Çalışma grubundaki iki katılımcı öğrencilerin önceki eğitim hayatı ve bunun sonraki eğitim hayatına yansımasını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir. Bu başlık altında katılımcılar, öğretmen seçimi, yetiştirilmesi ve sonrasında ürün olarak üniversiteye gönderilen öğrencilerde bu seçim ve yetiştirilmenin yansımalarına değinmiş, bu zincirdeki aksaklılar ile ilgili fikirlerini ifade etmişlerdir.

"Bugün kalitesi çok düşük öğrencilerle kalmamamızın temel sebebi, aslında Milli Eğitim'deki yanlış uygulamalardan kaynaklanıyor. Önünüze hiçbir şey bilmeyen öğrenci geliyor… Üniversite bir şeylerin sıfırdan öğretileceği bir yer değildir aslında. Bir temelin üstüne bir şeyler koyacağınız bir yerdir. Zaten ders saatleri sınırlı… Maalesef bizim Milli Eğitim'deki öğretmenlerimizde mümkün olduğunca sormasın öğrenciler kafasında, aman bana sorsun diyen hocanın sayısı çok az. Neden eğitim fakültelerinde de bu işler çok hafife alınıyor. Şunu düşünüyor. Burası eğitim fakültesi, burası temel bilim değil ben bu kadar ayrıntılı vermeyeyim diyor. Ama ayrıntılı vermek zorundasınız aslında. O ne kadar iyi öğrenirse öğrencisine o

kadar iyi anlatacak. Siz daha öğretmeni ezbere dayalı bir sistemde yetiştirirseniz bu adamın öğrenciye çok da farklı bir uygulama yaptırması beklenemez. İlkokul, ortaokul, lisedeki öğretmen soru soran öğrenciden korktuğu noktada zaten çocuğun sorgulama vizyonunu yok eder. İstisnalar da var. Benim yükseköğretimde gördüğüm iki büyük sorun var. Öğrencilerin önceki eğitimi ki bu önceki akademik yaşamı. Ortada bir sorun varsa bu birden fazla sebebin bileşkesi olarak ortaya çıkmıştır."(ÖEK-1)

"Bir de artık eğitim fakültelerinde baraj olmalı. Yani hakikaten öğretmenlerimizi iyi seçmeliyiz."(ÖEK-5)

Eğitim Sistemindeki Değişimlerin Kültüre Entegre Edilememesi

Çalışma grubundaki bir katılımcı eğitim sistemimizde yapılan her türlü değişikliğin kültüre entegre edilmeden, bilhassa tüm yönleri ile bir süzgeçten geçirilmeden uygulandığı ve bunun sonucunda da oluşmuş ya da oluşacak aksaklıklara aşağıdaki cümlelerinde yer vermiştir.

"Biz de öğrencinin değerlendirilmesi için kullanılan sistemler yanlış. Mesela bağıl değerlendirme. Bu da yurtdışından alınıp gelindi… Başlangıçta çok büyük umutlarla başladık. Amaç neydi. Bizim öğrenci yurtdışına gittiğinde mağdur olmasın. Çünkü yurtdışında bu şekilde uygulanıyordu. Fakat biz bunu da elimize yüzümüze bulaştırdık. Hani diyorum ya bizim gerçeklerimiz var bir de dünyanın. Dünya bunu ne için yapıyor? Biz bir şeyi alıyoruz ama o kadar kurnaz bir milletiz ki anında kolaya dönüştürüp, sisteme mutasyon geçirtiyoruz. Biliyorsunuz ki hiçbir mutasyon iyi yönde olmaz, mutasyonların tamamı kötüye gidecek şekilde… Yani eğitim sistemini çökertmiş olursunuz."(ÖEK-1)

Merkezi Sınavın Olumlu Yönleri

Bir katılımcı kendi gözlem ve tecrübelerinden yola çıkarak şu an uygulanan seçim yöntemine dair fikirlerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir. Ayrıca öğrenci başarısını zeka ile birlikte nelerin etkilediği düşündüğünü de yine gözlemlerinden yola çıkarak aşağıdaki gibi belirtmiştir.

"Ben kendi gözlemimi anlatayım. İktisadi idari bilimler fakültesinde farklı bölümler ve yaklaşık 4 bölümde derse girdim. Aynı soruları sordum ve performansı

ölçmeyi denedim. Çok enteresan bir şekilde üniversite seçme sınavında birkaç soru bile fazla yapan öğrencinin derslerde de daha iyi performans gösterdiğine tanık oldum. Eskiden üniversite sınavının çok da adil bir seçim ya da yeterli bir seçim olmadığını düşünürdüm. Ama şu son 7 senedir çocuk 2 soru bile fazla yaparsa daha yüksek puan aldığını gördüm. Yani okuldaki başarısını etkiliyor."(ÖEK-5)

4.1.2. Üniversitelerde Gelecekteki Öğrenci Seçimine İlişkin Görüşler

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde gelecekteki öğrenci seçimine ilişkin görüşler alt teması; üniversitelerin sınavla kendi öğrencilerini seçimi, taban puan, beceri ve yeteneğe göre yönlendirerek o alanda değerlendirme, zamana yayılmış değerlendirme, merkezi sınav, referans mektubu, çok yönlü ve yeteneğe göre değerlendirme olmak üzere yedi koddan oluşmuştur.

Üniversitelerin Sınavla Kendi Öğrencilerini Seçimi

Çalışma grubundaki altı katılımcı, üniversitelerin gelecekte öğrencilerini kendi yapacakları sınavla seçeceğini düşünmekte ve bu seçimin nasıl olacağına ilişkin detayları aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Üniversitelerin öğrencileri ilgi alanlarına, yeteneklerine göre seçeceğini düşünüyorum… Üniversitenin mantığı, tek düze insan değil hepsinin yeteneklerine göre sınıflandıran, farklı insanlar yetiştiren kurumlardır. Farkındalık oluşturan kurumlardır. Bu sistemin kesinlikle değişmesi lazım. Bu sistemin değişmediği sürece üniversitelerin çok üretken olabileceğini düşünmüyorum."(ÖEE-7)

Katılımcı ÖEE-1 ve ÖEK-1, üniversitenin öğrenci seçimi yaparken adaleti ve liyakati ön planda tutması vurgusunu aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir.

"İdeal bir dünya da adil bir seçim kaydıyla mülakat ile seçilebilir. Ama şu anki durumda merkezi sınav ile yerleştirmenin olacağını düşünüyorum." (ÖEE-1)

"Benim kendi fikrim Amerika'da olduğu gibi her üniversitenin kendi sınavını yaparak olması. Her halükarda bu sistem daha iyi olur. Çünkü her üniversite özel de olsa devlet de olsa kendini iyi lanse etmek ister. Dolayısıyla iyi öğrencinin

peşine düşecektir… Burada şunu da eklemek lazım. O öğrencilerin torpili olmayacak. Torpil çalışmayacak hiçbir şekilde. Yani öğrenci gerçekten kendi sınav kağıdıyla, kendi mülakatıyla girebilecek." (ÖEK-1)

Katılımcı ÖEE-8 ve ÖEK-2, üniversitelerin belli alanlarda ihtisaslaşacağı ve öğrenci seçiminde bu doğrultuda yapacağına yönelik düşüncelerini aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir.

"Profile uygun olarak öğrencileri seçme konusunda odaklanmaya başladı. Önce girdiye bakmamız gerekir ki girdimiz öğrenci tabi."(ÖEE-8)

"Üniversiteler kendi öğrencilerini gelecekte kendileri seçecekler… Tek tip, tüm fakülteleri içinde bulunduran üniversitelerden ziyade bir konuda uzmanlaşmış üniversitelerin olacağına inanıyorum. Onların da kendi öğrencilerini, kendi amaçlarına uygun doğrultuda hedefler belirleyen bireylerden seçeceğine inanıyorum ve kendi sınavlarını kendilerinin düzenleyeceğini düşünüyorum… Örneğin tarım fakültesinin yapacağı sınav belki de yazılı bir sınav olmayacak. Uygulamalı bir sınav yapacak. Öğrenci seçiminde bu sınav, yazılı da olabilir, sözlü de olabilir, uygulamalı da olabilir… Gelecekte her fakültenin de kendine özgü sınavlar yapacağını düşünüyorum."(ÖEK-2)

Katılımcılardan ÖEE-3, öğrenci üniversite aşamasına geldiğinde hangi bölüme gideceğine ilgisi ve yeteneği doğrultusunda karar vermiş olacağını, üniversitelerin bu şekilde kendisine gelen öğrencileri seçeceği bir seçim olarak sözlerle ifade etmiştir.

"Mesela bir adam biyolog olacaksa liseyi bitirdiğinde gerçekten o öğrencinin haznesinde biyolojiye karşı bir ilgisi var hem de yeteneği varsa dolayısıyla yetenek, ilgi, bilgi bir araya geldiğinde; eğilimi bu yönde olan bir öğrencinin o bölüme gitmesinde artık bir beis yoktur. Nasıl seçeceksin? Üniversitelerdeki bazı kurulların artık o bölüm kurulu mu olur, ya da üniversitenin daha farklı bir mercii olur. Ama uzman kişilerden oluşan kurulların seçeceğini düşünüyorum… Sınavdan kastım, ülkemizdeki gibi ÖSYM'nin yaptığı bir sınav değil. Farklı sınavlar. Biyolojinin sınavı ayrı… Mümkünse ve personel sayısı yeterliyse üniversitenin kendisi, değilse de böyle bir merkezi sınav… Mesela öğrenci bu biyolog olmayı gerektiren merkezi sınava girecek. Çünkü belki 3000 kişi

başvuracak. Seçilen o 2000 kişi de iyi puan olan puanına göre yerleştirilecek. Daha düşük alan puanına göre başka bir yere yerleştirilecek."(ÖEE-3)

Taban puan

Çalışma grubundaki iki katılımcı, öğrencilerin bölümlere yerleştirilirken girecekleri sınavlarda bir taban puan olması gerektiğini ve böylece bölümün gerektirdiği asgari bilgi birikimine sahip öğrencilerin seçilebileceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Kaliteyi arttırmak açısından da taban puanlar işletilebilir. Yani her fakülte için bir taban puan konulabilir. Şu an mesela 3-5 net ile öğrenciler mühendislik fakültesine girebiliyorlar. Bitiremiyor. Bir şekilde bitirse bile başarılı olamıyor."(ÖEE-1)

"Benim karşılaştığım sıkıntı, her şeyden azar azar biliyorlar. Ama bir konu hakkında yetkinlik sahibi yapamıyorsunuz. Çünkü yeri geliyor tıkanıyor. Benim matematiğim bu kadar diyor. Benim fiziğim, kimyam bu kadar diyor. Eeee benim İngilizcem en fazla bu kadar daha fazla olmaz diyor. İşte bu öğrencinin doğru yerde olmadığını gösterir. Bunun çözümü şudur. Mühendislik seçecek öğrenciden kesinlikle ve kesinlikle matematik, fizik veya eşdeğeri derslerden belirli bir puan sınırlaması alınması lazım. Genel puana ortalamasına değil. Bütün mühendislik fakültelerinin taban puanı şudur diye bir koşul belirlenmeli. Matematikten 20 net yapamayan, fizikten 10 net yapamayan bir öğrenci mühendislik fakültesine giremez gibi bir koşul. Çünkü bunun altında kaldığınız zaman bu alanın alt boyutuna yani meslek yüksekokuluna, ön lisans boyutuna düşüyorsunuz. Tıp fakültesi için de aynı şey yapılabilir. En azından öğrencide bir taban olacaktır. Hoca da onun üstüne devam edecektir."(ÖEE-5)

Beceri ve Yeteneğe Göre Yönlendirerek İlgili Alanda Değerlendirme

Çalışma grubundaki altı katılımcı, gelecekte öğrencilerin beceri ve yeteneklerine uygun alanlarda değerlendirilmesinin ön planda tutulduğu bir sistemin ortaya çıkacağını ve bu sisteme ait detayları aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir. Bu nedenle aşağıdaki iki katılımcı öğrencinin beceri ve yeteneğinin daha önceden tespit edilerek yönlendirileceğini şu şekilde ifade etmiştir.

"İlköğretim ve ortaöğretim sürecinde daha objektif, daha öğrencini ruhuna sirayet edecek şekilde değerlendirmelerle olması gerekecektir. Ortaöğretimin sonunda öğrencinin eğiliminin ona bildirilmesi, hatta alternatifleri ile birlikte sunulacağı bir öğrenci değerlendirme sistemi olacağını bir değişim sürecine gidileceğini düşünüyorum. Hatta bunun olmasını istiyorum… Kendimden örnek vermek gerekirse üniversite sınavına kadar tam kararımı vermemiştim. Eğilimimin ne olduğunu dahi tam bilmiyordum. Halbuki böyle olmaması lazım. Ben seçim noktasına geldiğimde, eğilimimin, bilinçaltında olmak istediğimin ne olduğu, nerede daha başarılı olacağımın önüme konulması gerekirdi... İleride de böyle yetiştirilmiş ve yönlendirilmiş bir insanın başarılı olmaması imkansız. Bizde şu an birinci sıra tıp, ikinci sıra biyoloji, üçüncü sıra matematik değil. Öğrenci bilecek ben kimyacı olacağım ama hangi üniversitenin kimya bölümünde okuyacağım. Ben fizikçi olacağım ama hangi üniversitenin fizik bölümünde okuyacağım. Karar belli, eğilim belli sadece seçim tarzı değişebilir."(ÖEE-3)

"İlkokul bittikten sonra öğrenci yönlendirilebilir. Başarı durumuna göre. Lisede belli bir eğitimi alıp, o alanda devam edebilir."(ÖEE-1)

Katılımcılardan ÖEE-5, beceri ve yeteneği fark edilen öğrencilerin desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

"Bizim de Amerikan sistemine doğru kayacağımızı düşünüyorum… Meslek liselerinin ve meslek yüksekokullarının durumları aşikâr. Öte yandan bazı meslek liseleri var. Elektrikli araba yapıyorlar. Burada firmaların, işte Koç grubu, Sabancı Grubu, Zorlu gibi büyük firmaların organize edilip bu liselere fon aktarmalarının sağlanması lazım. Bu çocuk eğer elindeki 20-30 000 lira ile elektrikli araba yapıyorsa bu çocuğa bir milyon dolar verdiğinizde mükemmel bir tesis yapabilir. Ben olsaydım hemen burs verip 1 yıl yabancı dil eğitimi aldırırdım. Ondan sonra Türkiye'ye getirip özel bir yasa ile ODTÜ, Bilkent ya da Hacettepe, İTÜ gibi üniversitelerde yani AR-GE'ye daha yatkın olan üniversitelere yerleştirirdim."(ÖEE-5)

Katılımcılardan ÖEE-4, diğer ülkelerin beceri ve yeteneğe göre seçim yöntemlerinin örnek alınabileceğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Öncelik alanlarına göre öğrenciler biraz daha kendi yetkinliklerine göre gelme ihtimali daha yüksek geçmişe bakarak kıyaslarsak… Önemli olan burada sınavdan ziyade, belki düşünülebilir ama, öğrencinin yeteneği ve kapasitesi dikkate alınarak ve kabiliyetleri dikkate alınarak bir sistem kurulursa ki Avrupa'daki, Amerika'daki gibi, teknolojinin geliştiği iyi örneklerden Japonya'daki gibi örnekler uygulanabilir. Böylece öğrenciler kişisel gelişimine ve becerilerine göre seçilecektir… Özellikle testten uzak, yeteneğe bağlı, yapacağı projelere bağlı bir değerlendirme gerekli. Birçok alanda değerlendirme yapabilecek bir sınav sistemi olmalı bunun için" (ÖEE-4)

Katılımcılardan ÖEK-4 ve ÖEK-1, beceri ve yeteneği fark edilen öğrencilerin ilgili alanda yönlendirilmesi gerekliliğini, böylece öğrencinin üniversiteye gelmeden yetişeceği alanla ilgili bilgi birikimi anlamında olgunlaşabileceğini aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir.

"Hatırlıyorum ben üniversiteye hazırlanırken bir yıl boyunca matematik hatta puan getirsin diye fizik çalıştım. Derslere sadece sınavlardan geçmek için çalışıyorsunuz. Halbuki bizim ilahiyatta Arapça problemimiz oluyor. Metinler genelde Arapça. 7 yıl imam-hatipte okumuş olmanıza rağmen üniversitede tekrar problem yaşıyorsunuz metin okurken. Halbuki o metin okuma problemini çözmüş olmanız lazım önceden, temel meseleleri çözmüş olmanız lazım."(ÖEK-4)

"Biz Bologna süreci de dahil olmak üzere dünya standartlarını yakalamak için elimizden geleni yapıyoruz. Ama kaçırdığımız bir nokta var. Bu örnekleri aldığımız ülkelerde eğitim anasınıfından başlıyor ve çocuklar hem bilinç olarak hem de yetenek olarak belli yönlerde geliştiriliyorlar. Bu sistemler Bologna da dahil olmak üzere bu nedenle bizde çalışmadı."(ÖEK-1)

Zamana Yayılmış Değerlendirme

Çalışma grubundaki üç katılımcı, tek bir sınavla öğrencinin değerlendirilmesinin yanlışlarından yola çıkarak, gelecekte öğrencilerin zamana yayılmış sınavlar sonucunda değerlendirilerek yerleştirileceğini ifade etmiştir. ÖEK-4 bu sınavların birden çok olması gerekliliğini ve muhteviyatı ile ilgili görüşlerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Genel olarak Türkiye merkezli düşünürsek; belki zamanla Amerika'daki sisteme dönüşebilir. Zamanla daha fazla sınavın yapıldığı, tek bir sınavla ya da iki aşamalı bir sınavda öğrencinin seçilmediği bir sistem olabilir ya da eğer meslek liseleri de kuvvetlendirilirse ihtisas sorularının olduğu bir sınav düzenlenebilir… Hatta genel kültür soruları da olabilir yaşadığınız ülke ile ilgili. Ama çoğunlukla ihtisas sorusu olması gerekir."(ÖEK-4)

Katılımcılardan ÖEE-6, bir öğrencinin tek bir sınav sonucuna göre seçilmesinin yaratacağı sonuçların doğuracağı olumsuz sonuçları aşağıdaki cümlelerle vurgulamıştır.

"Şimdi şöyle bir benzetim yapayım. Siyasi tarihimizden bahsederken bu devlet 1923'de kuruldu. Gerisiyle ilgilenmiyorum diyebilir miyim çalışmalarımda. Oradan bana bir şey aktarıldığını hem kabul etmeliyim hem de beklemeliyim. Hasılı buraya gelen öğrenci, annesinden yeni doğmuş gibi bu sınava girdi. Bu sınavdan şu puanı aldı. Ondan öncesinin hiçbir önemi yok. Şu an sıfırdan yeniden başlıyoruz diyemeyiz. Bütün bir ömür tek parça, dolayısıyla öğrencinin eğitimine başladığı andan itibaren hayata atılıncaya kadar, hatta ondan sonrası meslek içi eğitimini de katarak bunların hepsini bir bütün olarak ele almak gerekir. Kişilerin iniş-çıkışları pek ala olabilir. İnsan bir an için bir travma geçirmiş olabilir. Bir şok yaşamış olabilir. Bir sağlık problemi yaşamış olabilir. Anlık ölçümü yaparsanız eğer herhangi bir yerde mutlaka hata yaparsınız. Bir ırmağın bile debisini ölçerken anlık bir ölçüm yaptınız, Ağustos'un ortasında yaptınız ve bu ırmağın debisi şudur dediniz. Mutlak yanılmadınız mı? Ya da kışın ölçtünüz mutlak yanılmadınız mı? O yüzden biz farklı zamanlarda ölçümler yapmalıyız. Anlık veri muhakkak yanlıştır."(ÖEE-6)

Katılımcılardan ÖEK-5, öğrencinin zamana yayılmış sınav ile değerlendirilmesi gerektiğini ve bunun nedenlerinin aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Bence sınav olmalı. Sınavsız olmaz. Kendi derslerimden örnek vereyim. Sadece ödev bazlı bir çalışma yaptığımda veya grup ödevlerinde bireyler eşit çalışmıyor. Yani grupta bir lokomotif eleman oluyor. Ödevin %70'ini %80'ini o yapıyor. Demek ki bir sınav stresi, bir sınav korkusu ölçmek için lazım. Ama bu sınav böyle 3 saatlik bir sınav mı olmalı? Yoksa zaman dilimine yayılmış sınavlar mı olmalı? Bence zaman dilimine yayılmış, farklı dallarda çocuğun gireceği sınavlar olmalı.

Çünkü çocukların farkındalıkları gelişiyor… Birtakım problemleri çözüyor ve o arayı kapatabiliyor. Bence bu fırsat verilmeli çocuğa."(ÖEK-5)

Merkezi Sınav

Çalışma grubundaki üç katılımcı, eğitim kalitesinde ve eğitim ürünlerinde belli bir standardı yakalamak ve üniversite tercihi aşamasında öğrenciler arası tercih eşitliğinin sağlanması için gelecekte de öğrencilerin merkezi sınavlar sonucunda değerlendirilerek yerleştirileceğini belirtmiştir. Katılımcılardan ÖEK-4, merkezi sınavlar ile değerlendirmeye olumsuz etki edebilecek bazı unsurların oluşmayacağı düşüncesini aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir.

"Öğrenci seçiminde belki de ben bu konuda biraz geri kafalıyım. Merkezi sınavlara inanıyorum. Standardize sınavlara. Çünkü sakıncalarını yüksek lisans, doktora da görüyorum. Mesela bazı yerlerde kabul edilmiş doktora tezlerine bakıyoruz. Başka bir yerde yüksek lisans tezi olarak bile kabul edilmez… Bir diğer problem de herkes kendi mezununu alıyor. Üniversitelerin öğrencileri alması durumunda muhtemelen kendi bölgelerindeki öğrencileri alma ya da sadece belli liselerden mezun öğrencileri alma durumu oluşabilir… En azından standart sınavla hiç olmazsa öğrencilere eşit şans veriyorsunuz. Şimdi Boğaziçi'ne bırakırsanız Robert Koleji'nden mezun olmuş öğrenci ile Çankırı imam-hatip lisesinden mezun olan öğrenciye aynı şansı vermez. Vermemesinin nedeni şu kendi enerjisini de muhafaza etmek istiyor. Çankırı imam-hatip öğrencisine 10 birim enerji sarf etmesindense 5 birim enerji ile Robert mezunu öğrenciden de aynı verimi alacak. Dolayısıyla elbette ki daha az enerji sarf etmek isteyecek. Mesela merkezi sistemle ilahiyata başı açık bir öğrenci alınmıştı. Eğer mülakat imkanı verseydiniz bu öğrenci alınmazdı. Biz bile küçük biz bölüm olmamıza rağmen yüksek lisans doktora alımlarında telefonlar alıyoruz." (ÖEK-4)

Katılımcılardan ÖEE-2, sınavlar sonucunda yapılan tercihlerin değişebileceği ve bu nedenle öğrenciye bölüm değiştirme esnekliğini sağlayacak bir sistemin oluşabileceğini ifade etmiştir.

"Ben sadece sınava dayanarak yapılan öğrenci seçiminin evrilerek, kişisel tercihle yönleneceğini düşünüyorum. Yani istediğim her bölümü, istediğim her üniversitede başarılı olduğum takdirde bitirerek yetkinliğini elde edebileceğim bir sisteme

yöneleceğimizi düşünüyorum. Tabii bu ne kadar vakit alır bilmiyorum. Ama belli bir süre bu seçim tabiî ki bir sınavla sınanarak devam edecek. Yani tercihini belli bir noktada değiştirebilecektir."(ÖEE-2)

Katılımcılardan ÖEE-5, ülkemizde genç ve eğitim alan nüfus yoğunluğu nedeniyle merkezi sınavlara ihtiyaç olduğunu aşağıdaki sözlerle vurgulamıştır.

"Öğrencinin merkezi bir sistemle seçilerek gelmesi çok doğru bir sistem. Diğer türlüsü özellikle ülkemiz için çok tehlikeli. Benim akademisyen olarak sorumluluğum, bu ülkeye bir şeyler kazandırmak, bir bilimsel aktivitede bulunmak, yeni bir ürün ortaya çıkarmak, var olanı geliştirmek… Ben öğrencinin seçim mercii değilim ama seçim merciinin kriterlerini ben belirlemek isterim. Öğrenci seçimi anlamında dünyadaki örnekler Türkiye'den çok farklı. Türkiye'de nüfus çok fazla olduğundan dolayı, düşünebiliyor musunuz Avrupa'nın toplam öğrenci sayısının üçte biri Türkiye'deki öğrenci sayısı. Şimdi Avrupa'da öğrenci seçmek çok daha kolay. Avrupa'da bir de öğretim basamakları birbirinden çok bağımsız. Lise hocası, üniversite hocası, ilköğretim hocası hepsi birbirinden çok bağımsız. Ama biz de benim çocuğum şu ortaokula gitmeli, bu hocaya gitmeli var. Bu durum kişiye bağlı, bölgeye bağlı bir eğitim ortaya çıkarıyor."(ÖEE-5)

Referans Mektubu

Çalışma grubundaki bir katılımcı, öğrencilerin getireceği referans mektuplarının da değerlendirmede bir etken olabileceği aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Diğer taraftan da onları eğitenlerden getirdikleri referansları da göz önünde bulundurmalıyız. Tabii çok doğal olarak, bunun uygulaması ile ilgili pratik problemlerden bahsedebiliriz. Diğer taraftan şu an da pek hazır mıyız ondan emin değilim ama daha önce kendisine etki yapmış, ilham almasına sebep olmuş hocalarından gelen referanslar değerli olacaktır diye düşünüyorum. Hemen akla şu geliyor. Acaba ülkemiz bu olgunluğa erişti mi?... Eğer bir eğitimci bir lise öğretmeninden tutun üniversite hocasına kadar, eğer bu referans dediğimiz şeyi sorumlulukla kullanılması gereken bir kredi kartı gibi görürse ve limitine kadar harcamazsa o zaman bir anlam ifade edecektir diye düşünüyorum."(ÖEE-6)

Çok Yönlü ve Yeteneğe Göre Değerlendirme

Çalışma grubundaki iki katılımcı, öğrencilerin yeteneğe göre değerlendirilmesinin yanında, sadece bilgi ölçen bir yazılı sınav değil çok boyutlu bir değerlendirme sistemiyle seçilmesi gerektiğini, gelecekte de böyle bir sistemin alan, ülke farklılıklarının da göz önüne alarak ortaya çıkabileceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir. Bu konuda katılımcı ÖEK-3, bilgiden ziyade çok yönlü olarak öğrencinin yeteneğini ortaya çıkaran sınavların olmasını aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Kesinlikle gelecekte yükseköğretim kurumlarına öğrenci seçimin, bilgiye dayalı olarak seçilmeyeceğini düşünüyorum. Daha fazla yeteneklerini ya da farklı alanlarda kabiliyetlerini yani daha doğrusu birçok yönden özelliklerini değerlendirerek alacaklarını düşünüyorum. Yani bir çocuk başarılı olacak, ama sanatsal bir yönü de olabilecek, teknoloji ile de bağlantılı olabilecek. Sadece bilgi değil, becerilerini de değerlendiren bir yöntemle seçileceğini düşünüyorum. Bu bir sınav da olabilir ya da öğrencinin aldığı ortalamada ama kesinlikle çok yönlü bir değerlendirme olacağını düşünüyorum…MIT'de bazen çocuklardan essay yazmaları istenir. Mesela Mars'da yaşamak isteydin kendine nasıl bir koloni kurardın gibi. Hani tamamen çocuğun yaratıcılığını ve bilgisini bir şeyin üstüne dökmesini bekliyorlar. Şimdi böyle bir şeyi Türkiye'de uygulamak olmaz. Olsa süper olur ama olmaz. Bu sistemlerin hiçbirinde test tekniği olmayacak. Şöyle anlatayım. Mesela çocuk yazılımcı olmak istiyor. Ama hiç kodlamaya dair bilgisi yok. Çocuğun yazılıma karşı bir yeteneği var mı diye önüne materyaller koyup, bunlarla nasıl bir şey yapardın diye soru sorulabilir. Bunlar tamamen elle yapılan şeyler. İşte robotlar konulabilir. Mühendislik için de böyle. Çocuk mühendislik bilgisi hiç bilmiyor olabilir. Eskisi gibi bilgi sadece çocuğun özelliklerini temsil etmiyor. Artık çok zeki bir çocuk. Tıp okusun diyeceğimiz bir çağda değiliz artık bence… Bu seçimler ülkenin kültürü ile gelişmişlik düzeyi ile çok bağlantılı değişir."(ÖEK-3)*

Katılımcı ÖEE-6, öğrenciyi sadece bilgi birikimi açısından değil bir çok açıdan değerlendiren bir değerlendirme sistemine aşağıdaki cümlelerle vurgu yapmıştır.

> *"Öğrencinin eğitim hayatının bir önceki döneminde ki şu anda liseden bahsediyoruz, oradaki kazanımlarının ne olduğunun ne olduğunu mutlaka ölçecek bir şey olmalı. Ancak öğrenciyi seçerken sadece bunu baz almanın öğrenciyi hem*

aşırı derecede strese soktuğunu hem de yanlış kararlar vermemize sebep olduğunu düşünüyorum. Bu kriterlerden bir tanesi olabilir. Ama benim öğrenciyle ilgili çok değerli bulduğum şu. Öğrencinin kendini ifade etme yeteneği. Bu benim için çok çok değerli. Öğrenci eğer rahat ifade edebiliyorsa kendini, hocalar onu tercih edebilirlerse ona kesinlikle bir şey öğretebilirler diye düşünüyorum. Çünkü özellikle liseden sonra üniversiteye gelmiş olan öğrencilerin, anlatılanı sadece alan kişiler olması bana pek nasıl söyleyeyim iyi bir eğitim- öğretim yöntemi olarak gelmiyor. Eğer öğrenci konuya katılmıyorsa, sorular soramıyorsa, hocasını eleştiremiyorsa, olumlu anlamda tabiî ki ben o öğrencinin sadece dinleyici olmasından yola çıkarak, iyi bir dinleyici olmasından yola çıkarak onu başarılı olarak göremem. Yani etkileşim olmak zorunda ders içerisinde hoca ile öğrenci arasında. Bundan dolayı da öğrencinin kendini ifade edebilmesi bizim alan için, sosyal bilim için söyleyebilirim önemli bir şey."(ÖEE-6)

Katılımcılar; gelecekte yükseköğretime öğrenci seçiminin; öğrenciyi çok yönlü, beceri ve yeteneğine göre de değerlendiren, tek bir sınavdan ziyade belli aralıklarla yapılan sınavlarla değerlendiren bir seçim sisteminin oluşmasını, diğer taraftan bu sınamanın adalet ve eşitlik çerçevesinde yapılmasını beklemektedir.

4.2. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekteki Ders Planlarına İlişkin Görüşler

Üniversitelerde gelecekteki öğrencilerin ders planları ile ilgili elde edilen verilerle, üniversitedeki öğretim elemanlarına "Sizce öğrenciler gelecekte bölüm seçimi sonrasında, şimdiki gibi çeşitli kurullar tarafından belirlenmiş bir ders planlarındaki dersleri mi almak zorunda kalacak yoksa ders planlarında kendinin de söz sahibi olabileceği daha esnek program yapıları mı ortaya çıkacaktır?" sorusu yöneltilerek görüşleri alınıp, öğretim elemanlarının mevcut ders planlarına dair düşünceleri ve gelecekte olmasını ve olacağını düşündükleri ders planlarına ilişkin görüşleri ortaya konulmuştur. Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, bu tema öncelikle "Üniversitelerde mevcut ders planlarına ilişkin görüşler" ve "Üniversitelerde gelecekteki ders planlarına ilişkin görüşler" olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır.

Tablo 4. 2. Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki ders planlarına ilişkin görüşler

Alt problem 2		"Sizce öğrenciler gelecekte bölüm seçimi sonrasında, şimdiki gibi çeşitli kurullar tarafından belirlenmiş bir ders planlarındaki dersleri mi almak zorunda kalacak yoksa ders planlarında kendinin de söz sahibi olabileceği daha esnek program yapıları mı ortaya çıkacaktır?"	
Tema 2		Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki ders planlarına ilişkin görüşler	
Kodlar	**Mevcut Durum**	• Seçmeli ders	(ÖEE-1,ÖEE-7, ÖEK-5, ÖEE-2)
		• Staj (Mevcut durum)	(ÖEE-5, ÖEE-8)
		• Branşlaşma	(ÖEE-7,ÖEK-4)
		• Yetersiz ders planları	(ÖEK-1)
		• Hibrit bölümler	(ÖEE-8)
		• Yabancı dille eğitim	(ÖEE-8)
		• Ders katalogları	(ÖEE-6)
	Beklenti	• Temel dersler	(ÖEE-1, ÖEK-5, ÖEK-3, ÖEK-1)
		• Seçmeli dersler	(ÖEE-1, ÖEE-7, ÖEK-3, ÖEE-3)
		• Sosyal seçmeli dersler	(ÖEK-1, ÖEE-6)
		• Önkoşullu dersler	(ÖEK-5)
		• Üniversitelerarası ders seçimi ve sınırların kalkması	(ÖEE-6, ÖEE-5)
		• Ders sınırı	(ÖEK-2, ÖEE-4, ÖEK-5, ÖEK-1)
		• Belli bölümlere odaklanma	(ÖEE-5, ÖEK-5)
		• Eğitim-öğretim dönemleri	(ÖEE-5)
		• Ders açılması	(ÖEE-5, ÖEK-5)
		• Derslerin değerlendirilmesi	(ÖEK-3, ÖEK-7)
		• Staj (Gelecek öneri)	(ÖEK-5, ÖEE-2)
		• Branşlaşma	(ÖEK-4)

		• Mentor desteği	(ÖEE-3)
		• Bölümler arası geçiş	(ÖEE-2)
		• Ders içerikleri	(ÖEE-8, ÖEK-5)
		• Öğretici ve öğrenim çıktılarının değerlendirilmesi	(ÖEE-8)
		• Sertifikasyon	(ÖEE-8)

4.2.1. Üniversitelerde Mevcut Ders Planlarına İlişkin Görüşler

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde mevcut ders planlarına ilişkin görüşler alt teması; seçmeli ders, staj, branşlaşma, yetersiz ders planları, hibrit bölümler, yabancı dille eğitim, ders katalogları olmak üzere yedi koddan oluşmuştur.

Seçmeli Ders

Çalışma grubundaki dört katılımcı, ders planlarında bulunan seçmeli ders uygulamaları ile ilgili mevcut durum analizini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir. Katılımcılardan ÖEE-1 ve ÖEE-2, seçmeli derslerin belli nedenlerde dolayı sınırlı sayıda açıldığını vurgulamıştır.

> *"Seçmeli derslere baktığımızda formaliteden birçok ders görünüyor. Ama açılan ne ise onu almak zorunda kalıyor öğrenci."(ÖEE-1)*

> *"Mezun ettiğimiz öğrenciyi belli sektörlere yönlendiriyoruz. Bu sektörler çerçevesinde seçmeli ders havuzumuz var. İngilizce ya da Türkçe seçme ders havuzundan ders seçmesini istiyoruz. Kimi zaman bu dersleri verecek hoca olmadığından seçmeli ders havuzunda bir zorunlu ders havuzu oluşuyor. Aslında ben bunun dışında bazı zorunlu dersler, mesela matematik dersi o alanın uygulamalarını içeren bir yapıda verilmesi gerekeceğini düşünüyorum."(ÖEE-2)*

Katılımcılardan ÖEE-7 ve ÖEK-,5 seçmeli derslerin seçimi sonrasında öğrencinin AKTS eksikliği ya da akredite problemi ile ilgili durumunu aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Benim zamanımda bizim bölüm Avrupa Birliği kapsamında akredite olan bölümler arasındaydı bölümümüz. O kapsamda bize farklı alanda 2 tane ders seçebilme seçeneği sağladılar. 2 konuda. Biri mühendislik teknik seçmeli, diğeri sosyal seçmeli. Mühendislik teknik seçmeli de istediğiniz bir mühendislik branşında akreditasyona açık derslerden birini seçebiliyordunuz. Örnek veriyorum. Makine mühendisliğinden termodinamik eğer çok ecelinize susadıysanız. Sosyal seçmelide ise spor bilimlerinde yüzme alabilirsiniz ya da iktisattan işletmeye giriş dersi. Bölümlerinde akredite olduğu mesela işletmede de bunun karşılığının olması lazım. Yani 2 bölümün anlaşması lazım. (ÖEE-7)
Bu bizim üniversitenin sorunu galiba. Seçmeli dersi diğer bölümlerden çok esnek bir şekilde alamıyorlar. Şu an da otomasyon sistemi izin veriyor ama AKTS'lerde sıkıntı var. Aynı ders başka bölümlerde farklı AKTS ile açılıyor. O zaman çocuk aldığında dersi kredisi düşük olduğunda, tam mezun olma aşamasında kredisi eksik kalıyor ve mezuniyeti en az bir dönem uzuyor."(ÖEK-5)

Staj(Mevcut durum)

Çalışma grubundaki iki katılımcı, ders planlarında bulunan staj uygulaması ile ilgili mevcut durum analizini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Bir iş 15-20 günde öğrenilmez. Staj öncesinde burada 1 ay eğitim alacaktır. Şunları şunları yapman lazım diye. Buraya gideceksiniz şunları yapacaksınız. Dönüşte de bir rapor verip sunum yapacaksınız diye 1 dönem ayrılabilir mesela. Size şunu söyleyeyim bu 20 günlük stajlarda bazı öğrencilerimize gelen teklif şu. Biz tamam senin raporunu dolduracağız. Git şu odada otur. Hatta istiyorsan gelme. Biz seni staj yaptın diyeceğiz. Peki bu sanayici ülkeye ne kazandırıyor. Benim başıma bela olma. Ama neden? Senin başına bela olmayacak da bu çocuk nasıl yetişecek."(ÖEE-5)

"Staja bile öyle bakmaya başlıyor insanlar. İşte imza atar mısın diyor ya da fotokopi çektiriyorlar. Olmaz böyle bir şey. Size o iş verilmişse o işin gereğini yapmanız gerekir."(ÖEE-8)

Branşlaşma

Çalışma grubundaki iki katılımcı, ders planlarının öğrencinin branşlaşmaya esnek bir yapı sağlamasını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Mühendislikte şöyle bir şey vardır. Mühendisliğin çıtaları çok geniş bir spektruma etki eder. Yani bugün siz elektrik-elektronik mühendisi olarak mezun olduğunuzda piyasada yapabileceğiniz 100 farklı iş vardır. Elektrik-elektronik mühendisini ilgilendiren. Tabii şimdi benim söylediğimin gerçekleşebilmesi için, daha genişi spekturumda, daha bir alana odaklanma meselesinin gerçekleşebilmesi için üniversitelerde bununla alakalı geniş spektrumda, teknolojiyi takip eden ve bu branşlarda hoca grubunun olması lazım. Sonuçta o çeşitlilik olmazsa öğrencinin dal seçiminde, alan seçiminde çeşitlilik olmaz. Dolayısıyla siz dersler bütününü öğrenciye vererek o alt alanda daha derinleşmesine yardımcı olamamış oluyorsunuz… Bizim zamanımızda 2 tane branş vardı. Halbuki altında bir derya var. Mesela elektronik ve haberleşmenin altında, mikro işlemciler, kontrol sistemleri, tıbbi elektronik gibi gibi birçok alt alan var."(ÖEE-7)

"Bizim ilahiyattan mezun olunduğu zaman toplumun şöyle bir beklentisi oluyor. Din adamı. Çocuk 4 yıl boyunca bütün bu şeyleri nasıl kazanabilir. Hem teorik bilgi hem de uygulamaya yönelik bilgi. Bazen görüşlerine hayret ettiğimiz öğrenci 2 ay sonra mezun olup bir yere din görevlisi olabiliyor. Hele Anadolu'da bazı yerlerde sadece bir ya da iki imamın olduğu yerler var. Dolayısıyla çok önemli bir vazife bu. Orada dini söylemi kuruyor bu öğrenci… Şimdi diyanetin yaptığı ve sonuçlarını paylaştığı bir çalışma vardı. Mesela din görevlilerinin kaç ezbere hadis bildiği, Kur'an okuma kabiliyetleri, temel dini bilgilerini araştıran ve bunlarda inanılmaz eksiklik olduğunu görmüşlerdi. Şimdi buradan hadis hocalarının çıkardığı sonuç, programa daha fazla ezbere hadis koyalım. Ama ben bir akademisyen olarak 1000 hadisi ezbere bilmek zorunda değilim ki ben hadis meselelerini bilirim. Bir akademisyen bir hadis kitabını okur ve bilir baştan sona, gerektiğinde nerede bulacağını bilir. Ama din görevlisi kürsüde onu ezbere söyleyecek. Dolayısıyla o 100 tane hadis bilecek ezbere doğal olarak."(ÖEK-4)

Yetersiz Ders Planları

Çalışma grubundaki bir katılımcı, ders planlarında derslerin azaltılması sonucunda yetersiz ders planlarının oluştuğunu aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Ben öğrenciyken programın o kadar doluydu ki haftanın her günü okula gidiyordum ve bütün gün dersimiz vardı. Sadece birinci sınıfta Cuma öğleden sonra bir saat boşumuz olurdu. Her dersin hemen hemen laboratuarı olurdu. Bizim

çalışmaktan başka şansımız yoktu. Daha sonra benim okuduğum o üniversite yükseköğretimde yapılan bazı standardizasyon çalışmaları neticesinde, okuduğum birçok zorunlu dersi seçmeli derse dönüştürdü. Birçok laboratuar uygulamalarını kaldırdı. Şimdi bu ne demek. Bir bilim dalı ile ilgili bilginin bir kısmını gösterip geri kalanını da kendisinin öğrenmesi için öğrenciyi bırakıyorsunuz. O da eğer karşısına çıkarsa. Gerek duyarsa. Yoksa öğrenmeyecek. Benim elimdeki öğrenci, gerçekten sorumluluğunu bilen bilinçli bir öğrenci olsa ve hayatını çizmiş olsa çocuk zaten hangi dersleri seçip alması gerektiğini bilecek. Ama elimdeki öğrenci hala çocuk. Esnekliği seviyorum ama kurallara bağlı esneklik olmak kaydıyla… Sistemin de hatası var. Üniversite eğitimini öyle bir hale getirdiler ki üniversite, lise ile üniversite olmak arasında bir yere sıkıştı ve gerçekte daha çok meslek yüksekokulu tarzı bir yere dönüştü."(ÖEK-1)

Hibrit Bölümler

Çalışma grubundaki bir katılımcı, hibrit bölümler ve ders planları ile ilgili düşüncelerini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Hibrit bölümlerle ilgili olumlu düşünmüyorum. Mesela bence temel bilimlerin mutlaka ders planlarında olması gerekir. Ama siz mühendisseniz felsefeye merakınız varsa ders dışında o merakınızı giderebilirsiniz. Ders programında da olabilir ama rotadan sapmamak üzere. Yani mühendis olmanız gerekirken felsefeci olmanız anlamına gelmemesi lazım. Kendisinin de seçebileceği dersler olması lazım ama temel bilim dersleri mutlaka olmalı. Bu gibi hibrit bölümlerin yüksek lisans, doktora da olması lazım."(ÖEE-8)

Yabancı Dille Eğitim

Çalışma grubundaki bir katılımcı, yabancı dil ile eğitim verilmesi ilgili mevcut durum analizini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Bizim üniversitelerimiz 4 senedir. Birinci sınıfta uzmanlık dersleri nerdeyse yoktur. Yetmiyor bir de hazırlık koyuyoruz. Hazırlık olması çok güzel bir şey. Yabancı dil öğrenmesi çocuğun. Ama yabancı dilin kullanılacağı bölümler var, kullanılmayacağı bölümler var. Hiçbir zaman mesleğinde yabancı dile ihtiyacı olmayacak bölümler var, siz ona mecburen okutmaya çalışıyorsunuz. Ya da tam tersi yabancı dil öğrenmesi mesleki açıdan gerekli, kendini geliştirmesi için önemli

diyorsunuz o da ayrı bir konu. Ama bu sefer de seviyeyi düşürüyorsunuz aşağıya, öğrencinin bir senesini meşgul etmiş oluyorsunuz ve öğrenmeden de 1.sınıfa geçiyorsunuz."(ÖEE-8)

Ders Katalogları

Çalışma grubundaki bir katılımcı, kendi eğiminden örnek vererek ders planından ziyade ders katalogları üzerinden yapılandırılan bir üniversite eğitiminin nasıl olabileceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Şöyle söyleyeyim. Benim okuduğum okulda 130-140 ders vardı. Bu dersler arasından sadece 2 ya da 3 ders almak şartıyla dilediklerimi alabiliyordum. Diyorlardı ki bunların içinden bir alanda uzmanlaşabilirsiniz. Bunların da alt birimleri vardı tabii ki. Ders grubu olarak alt birimleri vardı. Örnek veriyorum. Bir tarafta uluslararası hukuk vardı. Bir tarafta uluslararası örgüt vardı. Alt birimler, fakat onun bir bölüm başkanı yok. Sadece aldığımız dersleri bir araya koyduğunuzda, o bir isim alıyor. Uluslararası ilişkiler okuyor olabilirsiniz. Ama uluslararası ilişkiler diye bir bölüm yok. Aldığınız dersleri bir araya getiriyorsunuz. Bir tane tarih dersi almışım. Bir tane Doğu Asya ile ilgili bir ders almışım. Bir tane şu ders, bir tane bu ders almışım. Ortaya koyduğunuz zaman mesela bunların hepsi uluslararası ilişkiler, sana bitirdiğinde uluslararası ilişkiler alanını bitirdiğine dair bir belge vereceğiz. Ama bölümün adı yok. Bölüm başkanı yok. O kadroda hoca yok. Hepsi fakültenin hocası. Okulun hocası hatta fakülte bile değil…. Doktora yaparken de diyorlardı ki 3 ayrı alanda almış olduğunuz derslerin gruplaşmış olması gerekiyor ki siz doktora yeterliliğine giresiniz. 3 ayrı daldan da sınava gireceksiniz. 3 ayrı daldan da mülakata gireceksiniz. Sana yol gösteriyorum. Önüne de 140 tane ders koyuyorum. Derslerini öyle seç ki onlar öyle ya da böyle birbiri ile akraba olabilsin. Yoksa o sınavda başarısız olursun. Çünkü o grupla ilgili hocalar seni sınav yapacaklar…. Elimde verilen ders kataloğuna bakarak bir öğrenci olarak hangi dersleri bir araya getirerek hangi daldan sınava girebileceğimi az buçuk bilebiliyorum." (ÖEE-6)

4.2.2. Üniversitelerde Gelecekteki Ders Planlarına İlişkin Görüşler

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde gelecekteki ders planlarına ilişkin görüşler alt teması; temel dersler, seçmeli dersler, sosyal seçmeli dersler, ön koşullu dersler,

üniversitelerarası ders seçimi ve sınırların kalkması, ders sınırı, belli bölümlere odaklanma, eğitim-öğretim dönemleri, ders açılması, derslerin değerlendirilmesi, staj, branşlaşma, mentor desteği, bölümler arası geçiş, ders içerikleri, öğretici ve öğrenim çıktılarının değerlendirilmesi, sertifikasyon olmak üzere on yedi koddan oluşmuştur.

Temel Dersler

Çalışma grubundaki dört katılımcı, gelecekte ortaya çıkabilecek ders planlarında öğrencilerin bulunduğu bölümlere göre zorunlu olarak alması gerektiği bir temel ders yapısı olabileceğini ifade etmiştir. Katılımcılardan ÖEE-1 ve ÖEK-5, bölümün öğrenciye kazandırması gerektirdiği yeterlilikleri veren zorunlu ve temel derslerin olmasını aşağıdaki cümlelerle vurgulamıştır.

> *"Her bölüme bakıldığında mutlaka o bölümün omurgasını oluşturan zorunlu dersler olacaktır." (ÖEE-1)*

> *"Temel zorunlu dersler var. Mesela mühendis olacaksanız matematik, fizik dersi alacaksınız. O zaman bu temel dersler, zorunlu dersler olacak. Ama seçmeli dersi çocuk istediği bölümden istediği şekilde dizayn edebilmeli. Zorunlu dersler olacak. Seçmeli dersler olacak üniversitenin ortak havuzunda o da istediği gibi seçecek dersi. Ama AKTS' lerde uyum sağlanmalı."(ÖEK-5)*

Katılımcılardan ÖEK-3 ve ÖEK-1, ders planlarında temel derslerin zorunlu olarak bulunması, kalan ders seçiminin ise öğrenciye bırakılabileceğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Şimdi ders programlarında, diyelim ki sağlık bilimlerinde okuyan bir çocuğun ben gideyim sanat-tasarım fakültesinden 6 ders alayım da genel cerrahiyi bitireyim diyemez. Dolayısıyla, öğrenci o bölümünün karşılaması gereken temel dersleri almak kaidesiyle yani bölümün temellerini almak kaidesiyle üstünü şekillendirmek çocuğa kalmalı. Mesele o da alması kredinin %50'si olsun. Geri kalanını çocuk şekillendirmeli. Şimdi öğrenciye belli dersleri biz vermezsek kimya mühendisliğinde reaktör tasarımı yerine gider ebru dersi alır. Bunun önüne geçmemiz çok çok zor olur. Yani öğrencilere bölüme göre belli dersleri vermeyi şart koşup seçmelilerde tamamen özgür bırakmalıyız."(ÖEK-3)*

"Bilinçli bir öğrenci, kendine bir hedef koymalı. Hedefe giden yolu bu labirentin içinden seçebilmeliyim ve sistemde bana bu yolda yürüme şansını verebilmeli. Ama ne kadar yetişkin de olsanız eğer sizi zorlayıcı unsurlar yoksa bir noktadan sonra fazla rahatlık peşinden fazla rahatlığı getirir. O yüzden tabiî ki ortada mihenk taşları olmalı. Bir labirent gibi düşünürsek öğrenci baktığı noktadan o hedefe gideceği yolu bulabilmeli. Bu yol her öğrenci için farklı olur."(ÖEK-1)

Seçmeli Dersler

Çalışma grubundaki dört katılımcı, gelecekte öğrencilerin tabii olabileceği seçmeli derslerle tamamen ya da kısmen süslenmiş bir ders planı yapısı ve detaylarını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

Katılımcılardan ÖEE-1 ve ÖEE-7, seçmeli derslerin ders planında oranı ve dağılımı hususunda düşüncelerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Fakat seçmeli dersler daha aktif yapılabilir. Bölümün omurga derslerinin üzerine seçmeli dersler arttırılabilir. Özellikle uygulamaya daha dönük dersler olması da daha faydalı olabilir. Öğrenciye seçme hakkı tanınan daha fazla seçmeli ders. Seçmeli ders sayısı çoğaltılabilir derken kendi alanıyla ilgili seçmeli ders sayısı çoğaltılabilir."(ÖEE-1)

"Üniversitenin kesin rakamlar olmamakla beraber kafamdaki mantığa göre şekillendiğinde mühendislik temel dersleri işte calculusdür, fiziktir, kimyadır onlar %25 genel derslerse, daha sonra bölümle alakalı kendi branşınızla alakalı seçtiğiniz %65 olabilir. Seçmelilerde %10'una tekabül edebilir."(ÖEE-7)

Katılımcılardan ÖEK-3 ve ÖEE-3, seçmeli derslerin ders planındaki dağılımlarının gelecekte nasıl olabileceğini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

"Gelecekte insanların kaçırdığı nokta şu bir meslek tek meslekten oluşmayacak. Yani bir meslek 6 ya da 7 tane farklı yerden beslenecek. Biz sanatı hiçbir yere koymuyoruz. Ama sonra bir bakacağız ki işin sanat boyutu bir aletin tasarımında, mühendisliğinin içinde var. Geleceğin meslekleri şimdiki mesleklerden çok farklı olacak. Bütünleşik olacak. Bu yüzden de ders programları ile bu esnekliği vermeliyiz. Şuna inanıyorum. 1 ve 2. sınıf kesinlikle o alan ne ise çocuğu çok ciddi bir şekilde ona hazırlamalı. Çünkü çocuk 3 ve 4'd esas kendini buluyor. Yani 1 ve

2'de yeni adapte olma, üniversiteyi tanıma, derslere alışma, ne olduğunu anlayamama durumundan 3 ve 4'de kurtuluyor ve 3 ve 4'de daha özgüvenli oluyor. Ne olacağının daha farkına varıyor. 3 ve 4'e gelmişse şu olmamalı. Çocuk seçmeli dersten kaldı mı? İlla o dersi alacaksın diye diretmemeliyiz."(ÖEK-3)

"Ben gelecekteki ders programlarında seçmeli derslerin daha çok olacağını düşünüyorum. Şu an bölümlerde zorunlu olarak okutulan birçok dersin seçmeli olacağına inanıyorum. Zaten ne okuyacağını bilinçli olarak seçen öğrenci mutlaka bir altyapı bir araştırma ile gelir."(ÖEE-3)

Sosyal Seçmeli Dersler

Çalışma grubundaki iki katılımcı, mevcut ders planlarından ve bunların öğrenci üzerine etkilerinden yola çıkarak, gelecekte öğrencilere ilgi duydukları alanlarda ya da sosyalleşebilecekleri dersleri de seçebileceği ve bu eğitime üniversite ortamında erişmelerine imkan tanınacağı esnekliğe sahip bir ders planı yapısını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Diğer taraftan bizim sosyal seçmeli dersler dediğimiz biz sınıf daha var ki öğrencinin alanı dışında seçebileceği dersler bunların da sayısı artırılabilir. Engel konulmamalı. Tabii bir bölümün bitirilmesi de gereken bazı dersler de var. Ama sosyal seçmeli ile öğrenci istediği bölümden ilgi duyduğu dersi almalı. Kendi bölümündeki dersleri aldıktan ve başardıktan sonra neden olmasın?"(ÖEE-1)

Katılımcılardan ÖEE-6, sosyal seçmeli derslerin öğrencinin sadece bilişsel değil farklı alanlarda da gelişimi için önemini aşağıdaki cümlelerle vurgulamıştır.

"Beynimiz olağanüstü karmaşık bir şey. İnsan denen şey kimi zaman bütün her şeyimizi tek bir kanala vermiş olmamıza rağmen, ondan mükemmel bir başarı yakalamamıza rağmen mutsuz olabiliyoruz. O zaman şunu düşünüyoruz. Acaba ben şöyle bir hata yapmış olabilir miyim? Eğitimin temel meselelerinden biri de bu olsa gerek.. Matematik, fen, fizik, kimya, biyoloji, edebiyat vesaire. Ama maalesef soruyoruz ki benim kızlarım içinde aynı şey geçerli. Beden eğitimi, o derste biz matematik yaptık. Müzik dersi, onda biz test çözdük. Çok yazık. İnsanın kendini keşfi kadar olağanüstü bir şey olamaz ve okul denen şey bu keşfin önüne kesinlikle… Üniversitede bunları kim açığa çıkaracak. Öğrencinin kendisi çıkarmak zorunda. Çünkü artık adult diyoruz. Yaşları kendi kararlarını kendi

verecekleri olgunluğa erdi diyoruz. Bu nedenle bunun önünü açmak zorundayız. Birbirlerinin tekrarı olan ve hocaların kendilerini tatmin etme aracı olan derslerden kurtulup, öğrencinin kendini keşfedeceği dersler koymalıyız diye düşünüyorum."(ÖEE-6)

Ön koşullu Dersler

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekteki ders planlarında bulunacak derslerin belli bir sistemde dizaynı gerekliliğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Ama derslerde de şey olmalı. Öncül ve ardıl dersler durumu. Yani finans alabilmesi için çocuk örneğin muhasebeye giriş dersi almalı mesela."(ÖEK-5)

Üniversitelerarası Ders Seçimi ve Sınırların Kalkması

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte öğrencilerin başka üniversitelerden ders alabileceği ve ders seçimi konusunda bir üniversite, bir bölge, bir ülke sınırının olmayacağını ve detaylarını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Bence ilerde yönelim şudur. Artık hangi üniversiten mezun olduğunuzun pek bir anlamı kalmayacak. Bu çok açık. Bence bu kesin olacaktır diye öngörümü söyleyebilirim. Yani uçuk kaçık bir şey ya da futuristik bir ifade değil. Benim eğitim aldığım yerden örnek vereyim. Benim diplomamın üstünde 2 üniversitenin birden ismi var. Bir yerden ben ders alıyorum. Oraya kayıtlıyım. Ama üniversiteler arasında bir nevi mütekabiliyet ilgisine dayalı bir anlaşma var. Bu öğrenciye olağanüstü esneklik getiriyor ve üniversiteler bırak kendi içlerinde bırakın bölümle sınırlanmayı, bırakın fakülte ile sınırlanmayı, bırakın içerisindeki farklı bölümlere öğrenci göndermeyi üniversiteler birbiri ile senkronize çalışıyor. Dolayısıyla siz herhangi bir dönem içerisinde başka bir üniversiteye gidip, kendinizin arzu ettiği sizi tamamlayacağını düşündüğünüz, sizin eksikliğini gidereceğini düşündüğünüz, sizin başka bir yönünü ortaya çıkaracağını düşündüğünüz bir dersi ya da dersleri alıp ondan başarılı olup, transkriptinizi getirip normal bir şekilde sorgusuz sualsiz o bölüme kabul ettirip derecenizi alabiliyorsunuz. Bu herkes için geçerli. Yani burada şöyle bir kural bile yok. Örnek vereyim. İşte benim üniversitem oraya şu kadar öğrenci göndermiş. Mesela 7 öğrenci göndermiş. 8. öğrenciyi kabul ettirebilmem için benim de ondan 8 öğrenci kabul etmem gerekir. Böyle bir kuralları bile yok. Sorun yok tek kısıtlama şu. Asıl eğitim aldığı üniversite diyor ki

ders kaydı yapılırken hocalarımızın malum bir kotası var. Sandalye yani oturacak yer sıkıntımız var. Bizim öğrencimiz kaydını yapsın. Ne kadar sandalyemiz boş ise o kadar sandalye açığımız var demek. Dileyen gelip başvurabilir. Hiçbir sorun yok. Baştan anlaşma yapılıyor. Yani ben senin öğrencini şartsız kabul edeceğim. Sen de benim öğrencimi şartsız kabul edeceksin. Hani bu devletlerin birbirini tanıyıp da eşitlikle ilgili herhangi bir şeyi öne koymaması gibi. Eğer ben seni benim dengim olarak tanıyorsam. Yani benim gözümde sen akredite bir kurumsam, senin gözünde de ben akredite bir kurumsam saygı gereği, mütekabiliyet gereği benim sana ön koşul koymamam gerekir. Çok akıllıca bir şey. Dolayısıyla ben diplomamı nerdeyse 2 üniversiteden birden aldım diyebilirim. Onun için formal bir şeye de gerek yok. Hem Tufts Üniversitesi'nden hem Harvard Üniversitesi'nden ikisinden de aynı anda diploma alıyorsunuz ve diplomanızı Harvard vermiyor. Diğeri veriyor ve üzerine Harvard da yazılıyor. Çünkü onunla iş birliği içerisinde. Peki daha ilerisi ne olacak bunun. Herhangi bir üniversiteden diploma almanıza gerek yok. Nerden ders aldıysanız belki de tırnak içerisinde icazet diyelim sadece o dersi aldığınız hoca bu dersi benden almış ve başarılı olmuştur diye muhtemelen bir icazetname verecek. Adına ister diploma deyin. İster transkript deyin ya da icazetname deyin. Hepsi aynı kapıya çıkıyor. Siz o icazetnamelerinizi biriktireceksiniz. Belli bir sayıya ulaştığınız zaman belki bunun merkezi bir otoritesi olur ve daha şu kadar ders alman gerekir diyecektir, onların toplamına bakılıp size bir derece verilecektir. Bilemiyorum. Bu çok uçuk kaçık bir senaryo değil. Şu an bile öğrenci dilerse bizim üniversitemizde bile imkanları değerlendirirse, işte Farabi için bir başvuru yapabiliyor. Mevlana için bir başvuru yapabiliyor. Erasmus için bir başvuru yapabiliyor. Bir bakıyorsunuz buraya kayıt yaptıran öğrenci neredeyse okul hayatının yarısını orada burada geçiriyor. Orada buradadan kastım negatif manada söylemiyorum. Belki de çok şey görüyor. İstediği ve yetkin olduğu bilindiği bir hocadan ders almış olduğunu ispat edecek. Bir hocadan demiyorum tabiî ki muhtelif hocalardan. Bununla ilgili merkezi, diyelim ki koordinasyon birimi her neyse onun adı diyebilir ki örneğin şu alanda derece sahibi olabilmek için temel alması zorunlu olan dersler şunlardır. İşte muadilleri şunlar olabilir. Bunun dışındaki dersler opsiyoneldir. Bu sistemde sadece bir ülke sınırları içinde değil de uluslararası bir sistem olabilir."(ÖEE-6)

"Öğrenci, hukuk fakültesine de girse mühendisliğe de girse sadece o okulda değil civardaki üniversitelerden de istediği dersi alabilen bir sistem de olabilir. Tabii danışman kontrolünde. Yine burada isterse İstanbul'da okurken, Bursa'dan da

ders alabilmeli. Gelecekte bu yapının sağlanabileceği bir sistemin olacağını düşünüyorum."(ÖEE-5)

Ders Sınırı

Çalışma grubundaki dört katılımcı, mevcut sorunlardan da yola çıkarak gelecekte ders planlarında her yönüyle düşünülerek belirlenmiş bazı sınırların olması gerekliliği ve detaylarını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

Katılımcılardan ÖEK-2 ve ÖEK-1, öğrencilerin isterlerse fazla kredi ders alabileceği bir yapı olursa ilgi duyduğu alanda derinleşebilme imkanı olacağını aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Şunu da söylemek isterim. Bir öğrencinin mezun olması için 240 AKTS'si olmalı. Tamam sen 240 AKTS aldın. Artık mezun olman gerekir. Bu da yanlış bence. Bir öğrenci merak ediyorsa, okulda biraz daha kalmak istiyorsa, bir sınır koyarsınız. 240 ile mezun olabilir ama bunun %20'si %30'u kadar fazla alınabilir."(ÖEK-2)

"Şimdi biz 1. ve 2. sınıfta öğrenciyi bir şablona oturtmaya çalışıyoruz bölümün bazı temel derslerini vererek…. İşte dönemlik 30 AKTS diyorsunuz. O 30 AKTS' nin içine de maksimum 6 ders koyabiliyorsunuz."(ÖEK-1)

Katılımcılardan ÖEE-4 ve ÖEE-7, her bölümde verilmesi gereken temel dersler olduğunu, neden verilmesi gerektiğini ve bunların ne şekilde ders planına yerleştirilebileceğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"… Diğer taraftan mühendislik formasyonuna uygun bir öğrenci yetiştiriyorsanız ona uygun dersleri vermeniz gerekiyor. Bu temel dersler de bellidir. Aynı şekilde sosyal bilimlerde öğrenci yetiştireceksenız o öğrenciye o formasyona uygun dersler vermeniz gerekiyor ki bir alt yapı oluşturabilesiniz. O altyapıyı oluşturduktan sonra ancak öğrencinin yönelimini sağlayabilirsiniz. Bir diferansiyel denklem bilmeyen, bir analiz yapamayan bir öğrenciyi, bilgisayara, matematiğe ya da elektroniğe yönlendiremezsiniz. Bunu bilmesi için o formasyonu vermekle olur. Bazı dersler vardır ki öğretilmesi gerekir. Bazı dersler kazanılabilir ama bazı dersler de öğretilebilir. Bunlarda bahsedilen ilk iki sene de verilerek çözülebilir. Bunun yapılmasının gerekliliği de, öğrencinin yapacağı hata ilerde topluma büyük bedel ödetebilir. İyi yetişmemiş bir inşaat mühendisi bir yol yapımında yapacağı bir hata, mesela bir yanlış viraj eğimi birçok cana mal olabilir. İyi yetişmemiş bir

doktor birçok cana mal olabilir. Yazdığı ilaç ölüme sebep olabilir. Eğitim kurumunun ürünü öğrenci ise bu ürün kaliteli olması gerekir. Bu ürünün daha da kaliteli olması için bu önlemleri almamız gerekir"(ÖEE-4)

"Ben son dönem şeyi düşünüyorum. Kesinlikle üniversiteler temel bilimler açmalı. Bir makine mühendisliği, bir elektrik mühendisliği üniversitede olmalı. Şimdi bilgisayar mühendisliği. Aslında elektrik mühendisliği üzerine oturtulmuş bir bölüm. Sabancı üniversitesi gibi. Temel mühendislik derslerini aldırsın bu çocuğa. Çocuk bilgisayar mühendisi mi olacak son 2 sene gerekli dersleri aldırırsın. Elektronik ile dersleri aldırırsın sonra elektronik mühendisi olur. Yani böyle bir sisteme sanki geçmemiz gerekir diye düşünüyorum. İktisadi idari bilimler fakültesi de böyle. İşte işletme, iktisat, sosyal hizmet, çalışma ekonomisi, uluslararası ticaret ve finansman diyoruz. Aslında ilk 2 sene çocuklara ortak dersler verilebilir. Ondan sonra son 2 sene de bölüm derslerine yoğunlaşırsınız bir de ona uygun bir staj yaptırırsınız. Mezun edersiniz çocuğu."(ÖEK-5)

Belli Bölümlere Odaklanma

Çalışma grubundaki iki katılımcı, ülkenin eğitim yapılanmasında öncelikli olarak göz önüne alması gereken unsurları aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Orta Doğu'da yaşıyoruz. Bu ülke gelişirse savaş sanayi, ağır makine sanayi ile gelişir. Ne bileyim elektrik bilimleri ile gelişir. Yani temel olarak mühendislik bilimleri ile gelişir. Matematikle gelişir. Fizikle gelişir. Bu net. Bu açık. Almanlar Avrupa'ya böyle hükmediyor. Amerika dünyaya böyle hükmediyor. Amerika'nın çok iyi ses sanatçıları ya da ressamları var diye dünyaya hükmetmiyor. Bunun artık net tavrını koymamız lazım. Biz buyuz. Biz bunu olmak istiyoruz. Bu belirlenmeli ve öğrenciye de sirayet etmeli. Yani bana gelen öğrenci ya tuttu da geldik şeklinde olmamalı."(ÖEE-5)

"Bir de her yerde her bölüm açılmalı mı? Her üniversite her programda çok başarılı olamaz. Bana çok mantıklı gelmiyor. Ama bazı üniversiteler bazı programlarda iddialı olabilir ve o programları parlatabilirler. Öbür türlü çok fazla bir efor gerektiriyor. Her programda iyi olabilmek için çok ciddi kurumsal bir geçmiş gerekiyor."(ÖEK-5)

Eğitim-Öğretim Dönemleri

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte öğrencilerin ders planlarındaki eğitim öğretim dönemlerinin yapılandırılma şekli ile ilgili önerilerini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Bir kere şu Türkiye'deki 2 dönemli eğitim sisteminden nefret ediyorum. Bizim ülkemizde çocuk 6 ay okuyor 6 ay yatıyor. Lisede bile bu kadar yatmıyor. Üniversiteler şu an kaç dönem. 4 çarpı 2, 8 dönem. Ben bunun 4 çarpı 3, 12 döneme kesinlikle ve kesinlikle çıkarılması gerektiğini düşünüyorum. Bir eğitim-öğretim yılı 3 dönem, güz, bahar ve yaz sömestrleri olsun. Bu 12 dönemin içine stajlar da dahil edilecek. 3 dönemi stajlar olacak" (ÖEE-5)*

Ders Açılması

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte öğrencilerin ders planlarındaki derslerle ilgili, derslerin her dönemde açılması ve aynı dersin farklı bölümlerde ayrı ayrı değil tek bir ders olarak tüm bölümler için açılması ile ilgili aşağıdaki ifadelere yer vermiştir.

> *"Ders programı ile ilgili şöyle düşünüyorum. Bir dersin her dönem açılması lazım. Mesela 1.sınıf 1. dönem dersi A1, 1. sınıf 2. dönem dersi A2 dersi gibi. Neden 1. sınıfın her iki döneminde de A1 ve A2 dersi açılmasın. Yani dönem ayırmadan öğrencilere bir paket verilebilir, bir menü verilebilir. Yani örneğin bizim 55 tane dersimiz var. Hangisini hangi dönemde almak istiyorsanız alın. Bu öğrencilerin danışmanları yok mu zaten. Yani 1. sınıftaki öğrenci, 4. sınıf dersini almak istediğinde danışman onu yönlendirebilir. Bu bahsettiğim ders listesi tüm üniversiteye açık olmalı. Yani hukuk öğrencisi de isterse gelip mühendisliğin listesindeki derslerden alabilmeli. Yani benim aklımdaki program, menü var siz o menüden kendi tarifenizi oluşturuyorsunuz danışmanınızla. Tabii belirlenmiş bazı zorunlu dersleri almak kaydıyla. Yani eğer bir dersten 1.dönem kalmışsa çocuk 2. dönem tekrar bir sonraki seneyi beklemeden alabilmeli. Bu beklemeler çocuğa mağduriyet de yaşatıyor. 2 dönem üst üste kalırsa o derse devam zorunluluğu da getirilir diye şart koyulabilir."(ÖEE-5)*

> *"Yani aynı ders birden fazla bölümde açılıyorsa belki de o şekilde açılmamalı. Yani mesela bir finans dersi, iktisatta veriyorum. Sonra gidip işletmede de*

veriyorum. Sonra gidip uluslararası ticaret ve finansman bölümünde de veriyorum. Tek bir finans dersi olmalı. Yurt dışında öyle mesela Amerika'da. Yani herkes farklı bölümlerden geliyor ve dersi alıyor."(ÖEK-5)

Derslerin Değerlendirilmesi

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte öğrencilerin ders planlarındaki derslerin başarı değerlendirme şekli ile ilgili önerilerini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Zaten o seçmeli derslerde not olmamalı. Başarılı, başarısız diye değerlendirilmeli. Zorunlu dersleri evet geçmeli. Ama seçmeli derslerde bu böyle olmamalı. Çünkü not çocuğun ortalamasını etkileyeceği için seçmelide ihtiyacı olan derse değil de kolay geçebileceği, yüksek not alacağı derse yönelebilir."(ÖEK-3)

"Kendi bölümümden örnek vereyim. Temel derslerden sonra öğrencinin neye yeteneği olduğu hem kendisi hem de ilgili öğretmeni ile şekillendirilmesi gerekir. Bazen öğrenci bu derslerden kolay olanı seçmeye yönelebiliyor. Yüksek not alayım, kolay geçeyim diye. İlgisini çekip çekmediğine bakmaksızın."(ÖEE-7)

Staj(Gelecek öneri)

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte öğrencilerin ders planlarındaki staj dersinin yerini ve önemini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"İkinci olarak mesela staj çok büyük bir sorun. Staj olmalı tüm bölümlerde. Stajsız bölüm olmamalı. Üniversitenin kurumlarla iş birliği içerisinde olup, bu staj konusunda çocuklara çok rahat staj yaptırılabilmeli."(ÖEK-5)

"Örneğin; makine mühendisliğinde o alana uygun şekilde ders verileceğini düşünüyorum. Çocukların söylediği bir şey vardır. Bu bizim ne işimize yarayacak. Uygulamasını görünce siz anlıyorsunuz ne işe yarayacağını. Staj yaparken. Kullanışını gösterebilmek, kullanıldığı yeri gösterebilmek."(ÖEE-2)

Branşlaşma

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte öğrencilerin ders planlarındaki alacağı derslerin sadece alana değil o alandaki belirli bir branşa yönelik olması gerekliliğini aşağıdaki cümleler ile detaylı bir şekilde ifade etmiştir.

> *"... Bu sorunun çözümü için mevcut eğitim süresinin arttırılmasındansa ilahiyat eğitiminin ikiye bölünmesi gerektiğini düşünüyorum. Mezunlarımız hem akademisyen oluyor, hem din görevlisi oluyor. Ben mesela akademisyenim. Onun için gittim ilahiyata. Akademisyen olmak için. Başka alanlarda olmayabilir ama bizden beklenen şöyle yeterlilikler de var ilahiyat hocası olarak, bir cemiyete girdiğiniz zaman dini bir sohbet vermeniz, Kur'an okumanız vaaz vermeniz. Mesela ben bunları hiç yapmadım. Bu tür yeterlilik kazanmak için de bir şey yapmadım. Akademisyen olmak istediğim ihtiyacım olan dersleri de bulamadım. Öte taraftan bazı arkadaşlarım da vardı. Tek isteği vaiz olmak. O da mesele din felsefesini okumak istemiyor. Daha fazla dini hitabet dersleri almak istiyor. Bana da dini hitabet dersi mesela hiçbir şey vermedi. Benim önceliğim bile değildi. Erkek öğrenciler için durum daha da farklı. Çünkü imam olacak bunlar. Mesela benim programımda her dönem 4 saat Kur'an dersi çok fazla. Ben zaten Kur'an okuyorum ve biliyorum. Bunu tekrar makamla, kıraatlerle öğrenme ihtiyacı hissetmiyorum. Ben bir mecliste Kur'an okumayacağım ki. Tercümesini yapabilmem. Gerekli tefsirleri okuyabilmem bir akademisyen olarak benim için yeterli. Ama imam olacak öğrencinin kıraatte çok iyi olması lazım. Dini musiki, makam derslerine ihtiyacı var. Mesela dini musiki benim için bir eziyetti. Mesela imam olacak öğrencinin şu kadar namaz kıldırması, şu kadar Cuma hutbesi vermesi gerekir gibi derslerin olması gerekir ona yönelik. 2. sınıftan itibaren. Teorik derslerin ve uygulama derslerin blok halinde seçmeli olduğu bir yapı. Buna yönelik bir düzenleme gerekir."(ÖEK-4)*

Mentor Desteği

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte öğrencilerin internet tabanlı oluşturulmuş sosyal kanallarla ulaştığı mezunlardan aldığı tavsiyelerle oluşturacağı ders planı ile ilgili detayları aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Bununla birlikte bu öğrencilere okuduğu bölümün meslek alanı ile daha birinci sınıftan itibaren sürekli diyalog yolunun açık olacağını, olması gerektiğini düşünüyorum. Bu iletişimin de üniversite öğrencisi ve o bölümün mezunlarının arasında oluşturularak tesis edilebileceğini düşünüyorum. Örneğin; mezun ama çok ünlü bir firmada çalışıyor, mezun ama bir yerde araştırmacı. Onlar arasında bazı yerlerde kurulmaya da çalışılan bu köprünün ilerde daha da gelişeceğini düşünüyorum. Şöyle bir şey düşünelim. Her ne kadar o bilinçle gelmişse de birinci sınıfta ders seçecek ama karar veremiyor. A firmasında çalışan çok iyi bir örnek var önünde ki bu kontakları üniversite sağlayacak. Öğrenci bu sayede sektörde çalışan insanın deneyiminden de faydalanarak bir yol çizecek. Belki de bununla ilgili forumlar oluşacak zamanla. Bu forumlar üniversitenin dayatmasından ziyade kanal açacak. O da kendiliğinden o kanala dolacak. Geleceğin üniversitesi bunlara altyapı hazırlamalı. Daha somutlaştırırsak NASA'da çalışan bir mühendis İTÜ'de okuyan öğrenciye bu şekilde tavsiye verebilecek. Bu forumlarda da bilgisine en çok başvurulan yani en çok tıklananların bir verisi olacak. Dolayısıyla yeni öğrenci de daha önce okuyan öğrencilerin en çok kimin bilgisine başvurduğunu, hangi tavsiyeyi aldığını rahatlıkla görebilecek. Zaman içerisinde, bu birikimlerle birlikte yeni yeni uzmanlarda eklenerek bu iletişim ağı genişleyecek. Böylece öğrenci okula geldiğinde de hem danışmanlarının hem de bu forumlar ve oradaki uzmanlar sayesinde en doğru kararları verebilecek istediği şeyi okuyacaktır. Bu istediği şey de, zaten bilinçli gelmiş bir öğrencinin kolay olan dersi alayım geçeyim değil, bahsi geçen yönlendirmelerle 'Benim işime bu ders yarayacak. Bunu öğrenmem gerekiyor.' şeklinde olacaktır."(ÖEE-3)

Bölümler arası Geçiş

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte öğrencilere bölümler arası geçiş hatta aynı anda birkaç bölümde okuyabilme gibi daha esnek bir üniversite eğitimi ile ilgili düşüncelerini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Biz medeniyetin başlangıcı diye gördüğümüz zamanlarda bile Ali Kuşçu gibi yani Müslüman olmaları ile övündüğümüz bilim adamlarına bakın bunların hem matematikle hem jeofizikle hem tıpla ilgili şu an bile üniversitede kaynak olarak gösterebileceğiniz çalışmalarını görürsünüz. Yani ben tıp okurken aynı zamanda mühendisliğe de ilgi duyabilirim. Biyomühendislik alanında da çalışabilirim. Bunu ben sadece disiplinler arası bir çalışma yapmak değil o alanda iyi bir çalışma

gerçekleştirebilecek, o alanda söz sahibi olabilecek bir ehliyete sahip olabilirim. Gelecekte de buna doğru evrileceğini düşünüyorum. Artık yavaş yavaş bu değişebiliyor. Şu an öğrenciler yine sınanarak alınabiliyor. Fakat eskisi gibi son senesinde istediği bir tercihi yaparken bir hak kaybına uğramıyor. Zamanla gelecekte bu sınamanın da ortadan kalkacağını düşünüyorum. Öğrencinin tercih aşamasında ve sonrasında tercihleri değişebilir. Bununla ilgili devletin yapacağı kanun ve yönetmeliklerle birden fazla ehliyete sahip olabilir."(ÖEE-2)

Ders İçerikleri

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte öğrencilerin ders planlarındaki derslerin yapılandırılmasında ders içeriğinin ve çağın gerekliliklerine uygun eklenmiş yeni derslerin önemini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Ders programlarının içindeki içeriklerde önemlidir. Bu içeriğin ne kadar doğru olduğuna bakmış olmanız lazım. Bunun diğer derslerle uyumuna bakmış olmanız lazım ve bu içeriğin öğrencinin istediğinin ne kadarını karşılayıp karşılamadığına bakmanız lazım. Yani %80'i içerik %20'si öğretici olması gerekir. Biz de tam tersi."(ÖEE-8)

"Bugün işletme bölümünde ticaretle ilgili ders ama e-ticaret ile ilgili ders gerekli hale geldi. Son dönem tüm bölümler teknoloji ile tanışık olmalı. Ders programlarında teknoloji ile ilgili dersler hatta derslerin içeriklerine konu olarak girmeli. Sosyoloji bölümünde bile girişim sosyolojisi veya psikoloji bölümünde bile girişim psikolojisi veya hukukta olması lazım. Mesela bilişim hukuku. Çünkü bizde bilginin gizliliği ile ilgili yasal düzenlemeler yok. Hakikaten teknolojinin dokunmadığı alan yok. Hangi bilim dalı ise orada teknoloji ile ilgili açılım yapıp ona göre dersler konulması lazım."(ÖEK-5)

Öğretici ve Öğrenim Çıktılarının Değerlendirilmesi

Çalışma grubundaki bir katılımcı, sadece ders planı ve içinde bulunan dersler değil, ayrıca bu derslerin amaç ve hedeflerinin belirlenip, düzenli olarak bu amaç ve hedeflere ne kadar ulaşıldığının ölçülmesi gerekliliği ile ilerleyen bir eğitim anlayışının yerleşeceğini ve yerleşmesi gerekliliğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Problemin tek kaynağı o değil. Oradan demek ki eğiticilerin de eğitim problemi çıkıyor ortaya… Tamam bu ders verilsin diyorsun. Açılıyor o ders. Dersin açılması öğrenim çıktıları açısından değerlendirilmesi lazım. Yani öğrenim çıktılarını ne kadar karşılıyorsunuz siz ve bunu denetleyen nasıl bir mekanizma var. Ben sonuçları açısından söylüyorum. Sonuçlar açısından bizim öğrenim çıktılarımız gerçekten beklenenleri karşıladı mı karşılamadı mı… Önce bölümün çıktısının olması lazım. Okulun çıktısı. Ne olmasının tartışılması lazım. Bizim öğrencimiz mezun olduğunda uluslararası firmalarda çalışacak yetkinliğe sahip olacaktır diye bir hedef koyarsanız bunun gereğini yapmak zorundasınız. Uluslararası firmada çalışacaksa yabancı dil biliyor olması lazım. Bunla ilgili yazılımları biliyor olması lazım. Bunlarla ilgili bilgiye donanıma sahip olmuş olması lazım. O zaman bunları yetiştirmek için gerekli ustaların da bu donanıma sahip olması lazım. Yani işler tek başına olmuyor. Bir ekosistemden bahsediyorum."(ÖEE-8)

Sertifikasyon

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte öğrencilerin diplomadan ziyade ders planlarını ve aldığı derslerin detaylarını içeren sertifikalar alacağını ve bu nedenle alınan dersler ve içeriklerinin önem kazanacağını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Ben şey düşünüyorum. Gelecekte üniversite diyorsunuz. Gelecekte üniversitenin yapısı, bana göre bir kısın yetkinliğe sahip olduğunu ispatlamış belgelere dayalı üniversite, sertifika programları temelli üniversite. Yani her konuda bu konuda yetkinliktir diye. Hatta bakın daha başka bir şey söyleyeyim. Bölümler bile hangi bölüm olursa olsun. Bugün yabancılarda iş ilanlarına bakın. Üniversitenin departmanının sertifikasyonuna bakıyorlar. Yani uluslararası sertifikasyona sahip bir üniversiteden mi mezun? Ona bakmaya başlıyorlar insanlar. Yani ben 4 yıllık oldum, bastım damgayı değil bir de uluslararası sertifike edilmiş olan departmanlar ön plana çıkmış oluyor. Yani nitelikli, kaliteli, kendini ispatlamış alanlar ve yerler ön plana çıkıyor. Transkripti istiyorlar. Yani seçkin işyerleri ne diyor? Getir bakayım ders dökümlerini diyor. Onlardaki başarılarına bakmaya başlıyor. Yani sizi detaylı olarak incelemeye çalışıyor."(ÖEE-8)

Katılımcılar; gelecekte öğrencilerin ders planlarında bölümün kazandırması gereken yeterlilik ve yetkinliği sağlayan zorunlu derslerin mutlaka var olacağını, diğer taraftan ders planına konulacak seçmeli derslerle öğrencinin kendini başka alanlarda

geliştirmesine imkan sağlanacağını düşünmektedir. Çalışmaya katılan öğretim elemanları, bu seçmeli derslerin günümüzdeki ders sayı, sınır, kota gibi bazı kısıtlardan arınmış, öğrenciyi disiplinler arası istediği alanda destekleyebilecek yelpazede geniş bir havuza sahip olacağını düşünülmektedir. Ayrıca bazı katılımcılar, ders içeriklerinde de günümüzün ihtiyacına yönelik düzenlemeler gidileceğini düşünmektedir.

4.3. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekteki İş Piyasasına Yönelik Eğitim Verme Beklentisini Karşılamaya İlişkin Görüşler

Üniversitelerde gelecekteki öğrencilerin iş piyasasının aradığı niteliklere cevap veren eleman yetiştirme kaygısına ilişkin elde edilen verilerle, üniversitedeki öğretim elemanlarına "Sizce iş piyasasının aradığı niteliklere cevap veren eleman yetiştirmek beklentisini karşılama gelecekte yükseköğretim kurumlarında ne derece önemli olacaktır?" sorusu yöneltilerek, öğretim elemanlarının konuya ilişkin görüşleri ortaya konulmuştur. Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, bu tema öncelikle "Üniversitelerde mevcut iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamaya ilişkin görüşler" ve "Üniversitelerde gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamaya ilişkin görüşler" olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır.

Tablo 4. 3. Üniversitelerde mevcut ve gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamaya ilişkin görüşler

<table>
<tr><td colspan="2">Alt problem 3</td><td colspan="2">“Sizce iş piyasasının aradığı niteliklere cevap veren eleman yetiştirmek beklentisini karşılama gelecekte yükseköğretim kurumlarında ne derece önemli olacaktır?”</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tema 3</td><td colspan="2">Üniversitelerde mevcut ve gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamaya ilişkin görüşler</td></tr>
<tr><td rowspan="17">Kodlar</td><td rowspan="8">Mevcut Durum</td><td>• Teorik bilgi ve uygulama dengesi</td><td>(ÖEE-1, ÖEE-4, ÖEK-1)</td></tr>
<tr><td>• Prosedür stajlar</td><td>(ÖEE-7)</td></tr>
<tr><td>• Çağın ihtiyaçları</td><td>(ÖEK-2)</td></tr>
<tr><td>• Paydaş beklentileri</td><td>(ÖEE-7, ÖEE-8, ÖEE-3)</td></tr>
<tr><td>• Ara eleman</td><td>(ÖEE-4, ÖEE-8)</td></tr>
<tr><td>• Üniversite-Sanayi işbirlikleri</td><td>(ÖEK-1)</td></tr>
<tr><td>• İşyeri uygulaması eğitimindeki plansızlıklar</td><td>(ÖEK-1)</td></tr>
<tr><td>• Yükseköğretimde plansızlıklar ve yanlış politikalar</td><td>(ÖEK-1, ÖEK-3)</td></tr>
<tr><td rowspan="9">Beklenti</td><td>• Mezuniyet sonrası ilişkiler</td><td>(ÖEE-1)</td></tr>
<tr><td>• Günceli takip etmek</td><td>(ÖEK-2)</td></tr>
<tr><td>• Daha fazla çalışma hayatı ile entegre olmuş eğitim</td><td>(ÖEE-4, ÖEE-7)</td></tr>
<tr><td>• Staja yeni düzenlemeler getirme</td><td>(ÖEE-7)</td></tr>
<tr><td>• Ürüne dönüşebilecek yaklaşımlar</td><td>(ÖEE-2)</td></tr>
<tr><td>• Eğitim danışmanları</td><td>(ÖEE-3)</td></tr>
</table>

4.3.1. Üniversitelerde Mevcut İş Piyasasına Yönelik Eğitim Verme Beklentisini Karşılamaya İlişkin Görüşler

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde mevcut iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamaya ilişkin görüşler alt teması; teorik bilgi ve uygulama dengesi, prosedür stajlar, çağın ihtiyaçları, paydaş beklentileri, ara eleman, üniversite-sanayi iş

birlikleri, işyeri uygulaması eğitimindeki plansızlıklar, yükseköğretimde plansızlıklar ve yanlış politikalar olmak üzere sekiz koddan oluşmuştur.

Teorik Bilgi ve Uygulama Dengesi

Çalışma grubundaki üç katılımcı, mevcut sistemde iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamada teorik bilgi ve uygulama dengesine yönelik görüşlerini cümleler ile ifade etmiştir. Katılımcılardan ÖEE-1 ve ÖEE-4, günümüzde öğrencilerin üniversite eğitiminde teorik anlamda bilgi sahibi olurken, uygulama konusunda istenilen düzeyde uygulama imkanına sahip olamadıklarını aşağıdaki cümlelerle belirtmişlerdir.

> *"Teorik bilgi verdiğimiz mezunlar yetiştiriyoruz. Bir inşaat mühendisi sahaya indiğinde bir inşaat işçisinden daha az sahayı bildiği durumlar olabiliyor. Bir biyolojiye bir kimyaya baktığımızda çok az ve çok basit deneyle yaparak mezun olabilmekte öğrenci. Teorinin çok fazla gerçek hayattan kopuk bir eğitim alıyorlar."(ÖEE-1)*

> *"Yükseköğretimde şu ciddi bir sorun ki mühendisler sektörde birebir uygulayıp yapmadan ya da gerçek hayat deneyimi kazanmadan mezun olup çıkabilmektedir. Kendi öğrencilerimi her yıl düzenli olarak bir solar panel fabrikasına götürüp, bakın panel şöyle yapılıyor diyerek yaşatmaya çalışıyorum. Ama benim 8-10 haftada vereceğim dersi aslında öğrenci 1-2 gün gördüğü zaman daha etkili olabiliyor. Bu bu şekilde yapılabiliyormuş diyerek. İş piyasasının ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip öğrenci yetiştirmek, yetiştirebilmek büyük bir problem."(ÖEE-4)*

Katılımcılardan ÖEK-1, iş hayatındaki deneyimini ve kendisine katkılarını aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Dışarıda bir yıl kadar laboratuar şefliği yaptım ve bana çok katkısı oldu onun. Şimdi bir insanın ayakta durması için 2 ayağa ihtiyacı vardır. Akademisyenlerde bu bir ayak yok. Ama sadece dışarıda iş yapan adamda da akademik hayat yok. Ancak birbirlerine destek olurlarsa bir şey çıkar ortaya."ÖEK-1)*

Prosedür Stajlar

Çalışma grubundaki bir katılımcı, mevcut sistemde ders planlarında iş piyasasına yönelik deneyim ve bilgi birikimi sağlanılması amacıyla konulan staj derslerinin işlevsellikten uzaklaşmasını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Eğer yaptığımız bir şey prosedürel olarak bir resmiyete tekabül ettiğinde, Türkiye'de şöyle bir handikap var. Mesela bir firmada staja girdiniz. Stajyere oradaki yapılan işle ilgili bir malumat veriliyor. Ama oradaki işe hiçbir zaman dahil edilmiyor. İşte stajyer birtakım hatalar yapabilir, maddi çıktıkları olabilir veya işte zaten gidecek. Kurumumuza ait bu bilgileri çok da paylaşmazsak iyi olabilir. Sonra rakip bir firma da işe başlar. Yani stajyer orada sadece prosedürel bir yükümlülüğü tamamlamak için bulunan bir kişi olarak görüldüğü için belli kurumlarda çok verimli geçmiyor. Onun dışında firmalar da oluyor ama. Stajyer işte buna geçici bir iş verelim. Angarya işleri yaptıralım."(ÖEE-7)*

Çağın İhtiyaçları

Çalışma grubundaki bir katılımcı, mevcut sistemde iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamada çağın ihtiyaçlarına göre gereken yönelimi aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Kaygan bir zemindeyiz. Bugün ihtiyacımız olan şey gelecekte artık bir ihtiyaç olmayacak belki ya da o ihtiyaç ortadan kalkacak. Öğretmenlikten örnek vereyim. Şu an belki iyi test çözdüren öğretmen gerekli iken test sistemi kalkacak ve onun bildiği şey hiçbir şey olacak. O yetkinliklerin de değişebileceği bir zemindeyiz. Bilmiyorum belki de ben mühendislik kökenli biriyim. O yüzden farklı düşünüyorum. Mesela şu an öğrencilerinize benzinle çalışan arabaları öğretirseniz. Yeni bir teknoloji geliyor. Elektrikle çalışan araba. Elektrikli arabaların sistemi benzinli arabaların sisteminden çok farklı ya da benzin bitti. Doğal kaynaklarımız tükendi. O yüzden sizin iş beklentileri çok gerçekçi olmayabilir."(ÖEK-2)*

Paydaş Beklentileri

Çalışma grubundaki üç katılımcı, mevcut sistemde iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini sistemin paydaşları açısından (devlet, öğrenci, sanayi, işveren…)

değerlendirmişlerdir. Katılımcılardan ÖEE-7, üniversitenin en önemli çıktılarından öğrencinin yetiştirilmesinde paydaş beklentilerinin önemini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Üniversite toplumdan ya da piyasadan soyut bir kurum olamaz. Çünkü her kurumun birbiri ile ilişkileri vardır. Piyasanın üniversiteyle, üniversitenin devletin diğer organlarıyla ilişkileri var zaten reelde. Bunu yok sayıp biz sadece bilim üretiyoruz olayına girdiğinizde de ne için öğreniyorsun. Devlet sana bir yatırım yapıyor, bir kaynak ayırıyor, istihdam ediliyor burada insanlar. Sonuçta senin devlete bir çıktın olması lazım."(ÖEE-7)*

Katılımcılardan ÖEE-8, sistemin düzgün işlemesi açısından paydaş beklentilerinin önemini, aşağıdaki cümlelerde ifade etmiştir.

> *"Sistem yaklaşımı olması lazım. Sistemin içindeki tüm parçaların birbirleriyle uyumlu ve koordineli çalışıyor olması gerekiyor. Eğer bu sistem bütün olarak çalışmıyorsa, sistemin parçalarında bir sıkıntı varsa o zaman sistem çalışmaz demektir" (ÖEE-8)*

Katılımcılardan ÖEE-3, üniversitenin bilim yapmak ve donanımlı insan yetiştirmek anlayışından sapmamak kaydıyla paydaş beklentilerinin karşılanmasına vurgu yapmıştır.

> *"Üniversite iş ve işçi bulma kurumu gibi olur. Üniversite sizi bir konuda donatır. Ben gelecekte bunun daha da fazla olacağına inanıyorum. Bu tamamen iş hayatından kopma değildir. Hayır. Bilakis çok ciddi köprüler kurulmalıdır. Üniversite amacını çok iyi belirleyecek ve o amaç doğrultusunda doğru adımlar, doğru politikalar oluşturacak. Amacımız o alanda uzman, mantıklı, ne yapması ve ne yaptığını bilen bireyler yetiştirmektir. Onun iş sahası tamamen farklıdır. Bu üniversitenin ana kaygısı değildir. Üniversite bireyi yetiştirir. Gerisi bireyin kendisini geliştirmesi ile eşgüdümlü olarak gelişir. Üniversitenin iki misyonu vardır. Birincisi bilim yapmak. İkincisi çok iyi insan yetiştirmek. Yani eğitim-öğretim. Belki gelecekte bilgisini ürüne dönüştürme gibi yeni bir misyonu oluşabilecektir. Bilim yapmanın başka bir anlayışı vardır."(ÖEE-3)*

Ara Eleman

Çalışma grubundaki iki katılımcı, mevcut sistemde iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamada ara eleman ihtiyacı ve bu elemanların iş piyasasındaki önemini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Geleceği bırakalım şimdi bile hem Türkiye'de hem Avrupa'da nitelikli eleman yetiştirmek ya da bulmak büyük problem. Geçen bazı istatistiksel verileri okudum. Türkiye'de ciddi bir ara eleman eksiği var. Örneğin; bir kaynakçı ya da gemi makinelerinden anlayan bir çalışan ihtiyacı."(ÖEE-4)*

> *"Gidin gelişmiş ülkelere bakın. Gelişmiş ülkelerde daha fazla para kazanan meslekler vardır. Yani okumaya gerek yok. Adam su tesisatçısı, gidiyorsunuz patlak olan bir çeşmeniz var. Tesisatçıya ihtiyacınız var. Adamı arıyorsunuz diyor ki ben size 3 gün sonra gelebilirim. Adamın portföyü dolu. Kazandığı para, masa başındakinin kazandığından daha fazla para kazanıyor. Yani ters piramit yaparak, herkesi yönetici yaparak bu iş hallolacak değil. Her kademeden toplumun ihtiyacı olan meslek grupları olması lazım."(ÖEE-8)*

Üniversite-Sanayi İşbirlikleri

Çalışma grubundaki bir katılımcı, mevcut sistemde iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamada Üniversite-Sanayi İşbirliklerinde gelinen durumu ve bu işbirliklerinde geçmişte yaşanan zorlukları aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Ben şahsım adına bulunduğum şehirde bunu sağlayabilmek için çok girişimde bulundum… Üniversite ve sanayi işbirliklerinin arttırılması yönünde tabiî ki bir beklentimiz var. Firmalar öğrenciyi çok fazla işin içine sokmak istemiyorlar. Ya işte bizim kendi iç bilgilerimiz, bize özel falan. Ben burada birkaç firma gezdim ve hepsine dedim ki bizim öğrencilerimizi staja alın. Daha bu 3+1, 7+1 yok iken. 20 günlük, 30 günlük stajlar için yani. Birisi dedi ki bizim kendi teknolojimiz bu. O yüzden stajyer kabul etmiyoruz. Bir öğrencinin biyolojik anne babasının kim olduğu önemli değil. Değil mi ki siz o öğrenciyi bu milletin geleceği olarak piyasaya vereceksiniz yarın bir gün. O zaman herkes o taşın altına elini koyacak. Bu benim iç bilgim deyip men edemezsiniz. Siz de bir firma kurmuşsanız, bu öğrenciyi o firmada saha çalışması için kabul etmelisiniz. Maalesef biz de sanayi*

de bu bilinçte değil. Şimdi onların işleyen bir sistemleri var. O sisteme çomak sokulsun istemiyorlar."(ÖEK-1)

İşyeri Uygulaması Eğitimindeki Plansızlıklar

Çalışma grubundaki bir katılımcı, mevcut sistemde iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamada uygulamaya koyulan ve bu yönde öğrenciye ciddi katkılar sağlayacağını düşündüğü işyeri uygulaması eğitiminde gelinen son durumu aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Biliyorsunuz son dönemde Sakarya Üniversitesi bilhassa meslek yüksekokulları için 3+1, lisans eğitimleri için 7+1'i uyguluyor. Bununla ilgili YÖK bize fikir sordu. Biz de biliyorsunuz her şey vay canına burada bu varmış bunu da yapalım şeklinde ilerliyor. Şimdi fikir olarak çok iyi. Neden? Çünkü çocuğu bir dönem boyunca gerçek hayata gönderiyorsunuz. Mesela meslek liselerinde öğrenci gider bir yıl bir yerde çalışır ve bu nedenle meslek lisesi mezunları gerçekten çok beceriklidir. Çünkü sahada öğreniyorlar işi. Fakat Milli Eğitim bunun alt yapısını hazırlamış. Bir defa göndereceğiniz adamın hem SGK işini hem çalışacağı firmalar belli. Yani tüm alt yapı hazır bir sistem. Gidecek öğrenciler belirleniyor ve yıl boyunca gönderiliyorlar. Üniversitelerde de 3+1 ve 7+1'i ancak bu şartları sağladığınız zaman uygulamaya geçirebilirsiniz. O zaman 3+1,7+1 hangi şartlarda uygulamaya konulabilir. Ancak rektörlük nezdinde protokoller imzalanarak. Burada 3 taraf olmalı. Tarafın bir tanesi devlet, bir tanesi rektörlük, bir tanesi de firma… Şimdi bizde meslek yüksekokullarına 3+1'i koydular. Elde patladı. Yani bu 3 taraflı protokol olmadan uygulamaya geçirilecek bir şey değil. Dolayısıyla biz de bu üniversite-sanayi işbirliği en azından başlangıç aşamasında, devletin kontrolünde ve desteğinde olmalı. Yani devlet eliyle yapılmalı. Sıkıntı biz hiç fizibilite çalışmıyoruz. Anında anlık düşünüyoruz. Anlık uygulamaya geçiyoruz. Sonra elimizde patladığı vakitte de anlık çözümler üretiyoruz ama o anlık çözümlerin hepsi geçici oluyor ve kalıcı bir sistem maalesef yerleşemiyor. Bu nedenle birazcık daha işin realitesinin farkında olan insanların planlaması gerekir."(ÖEK-1)

Yükseköğretimde Plansızlıklar ve Yanlış Politikalar

Çalışma grubundaki iki katılımcı, mevcut sistemde iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamada geçmiş ve günümüzde ortaya çıkan, yükseköğretimdeki plansızlıkları ve yanlış politikaları aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir. Katılımcılardan ÖEK-1, AR-GE laboratuarı kurma izninin üniversite dışındaki kuruluşlara verilmesinin, üniversitelerdeki AR-GE laboratuarlarına yansımalarını aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Dünya bir adım attığı zaman, o adımı atarken 3-5 adım sonrasını da düşünüyor ve ona göre de o attığı adım süreci içerisindeyken sonuçlarını gözlemeye başlıyor ve dolayısıyla anında şekil değiştirebiliyor. Çok hızlı tedbir alıyor... Mesela YÖK'ün yönetemediği iki süreç oldu. Biliyorsunuz bir dönem Anadolu'daki temel bilimler kapatılma tehlikesi ile karşı karşıya kaldı. Hatta bir kısmı da öğrenci olmadığı için kapatıldı. Bu defa öğrenci devlet üniversitesinde temel bilim okuyacağına, parası da yetiyorsa özel üniversite de mühendislik okumaya yöneldi. İkinci hata ise şu oldu. Endüstrideki firmalara da AR-GE laboratuvarı verdiğinizde aslında üniversitelerdeki AR-GE'leri baltalamış oldunuz. Çünkü AR-GE para isteyen bir iştir ve endüstrideki adamın parası var. Yani oradaki AR-GE laboratuvarında hiçbir şey esirgenmiyor. Ben isterdim ki endüstrideki firma AR-GE çalışması için devlet üniversitesine muhtaç edilsin ve bu sayede üniversite başkasının yaptığı AR-GE çalışmasından da olsa para kazanarak kendi bütçesini döndürsün. Şimdi özel cihaz üreten firmalar var. Mesela bu cihaz firmaları fason ARGE işleri yaparlar ve bundan çok iyi para kazanırlar. Firma endüstriye geliyor. Bana şunu çalış diyor. Sana bu kadar vereyim. Bunu bana ver. Ben de sana parasını vereyim. Neden bunu üniversiteye yaptırmıyor? Zincirleme yanlışlar. Birini çözmeden diğerini çözemezsiniz."(ÖEK-1)*

Katılımcılardan ÖEK-3, yükseköğretimde yerel kalkınmayı sağlayıcı girişimlerin önemini ve konudaki görüşlerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Bizim gibi ülkelerde eğitim ve ihtiyaç da çok yerel olarak değişiyor. Doğu ile batı arasındaki ihtiyaç çok farklı. Beklentinde farklı. Gitgide bu eşitsizlik daha da artmaktadır. Bu yüzden son zamanda YÖK'ün farklı bölgelerde farklı yörelere yönelik üniversiteler geliştirmeye çalışmasını doğru buluyorum. Çünkü önce yerel olarak kalkınmanın olması lazım ki o üniversite beslensin. Önce o üniversite o*

bölgenin problemlerini çözer hale gelebilsin. Bazı üniversiteler olmalı bilim için bilim üretsin. Ama bazı üniversiteler de yerel bir kalkınmayı sağlamadan toplu bir kalkınmayı sağlayamazsın. Bölge tarıma elverişli ise o bölgedeki üniversite ağırlıklı ona hizmet etsin."(ÖEK-3)

4.3.2. Üniversitelerde Gelecekte İş Piyasasına Yönelik Eğitim Verme Beklentisini Karşılamaya İlişkin Görüşler

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamaya ilişkin görüşler alt teması; mezuniyet sonrası ilişkiler, günceli takip etmek, daha fazla çalışma hayatı ile entegre olmuş eğitim, staja yeni düzenlemeler getirme, ürüne dönüşebilecek yaklaşımlar, eğitim danışmanları olmak üzere altı koddan oluşmuştur.

Mezuniyet Sonrası İlişkiler

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamada mezuniyet sonrası öğrenci-üniversite ilişkisinin nasıl olacağını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"İş piyasası daha çok uygulama bilen, kendini geliştirmiş, geliştirmeye açık kişileri bekliyor. Diğer taraftan öğrenci mezun olsa bile üniversite ile bağı devam etmelidir. Mesela onu oraya ne çekebilir. Projeler olabilir."(ÖEE-1)

Günceli Takip Etmek

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamadan ziyade çağın beklentilerini fark edip ona uygun hareket edecek politikalar geliştirmenin önemini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"...çağın beklentilerine ayak uydurmamız gerek. Her zaman araştırmalar yapıp alternatifler üzerine kafa yormamız lazım. Teknolojileri yakından takip etmek. Diyoruz ya batılı medeniyetlere yaklaşmak aslında artık batılı medeniyet diye bir şey kalmadı. Çin, Hindistan bunlar çok iyi yerde. Biz global anlamda dünyayı düşünüp, insanlar neler yapıyor her zaman bunu takip etmeliyiz. Bir gözümüz orada olmalı yani."(ÖEK-2)

Daha Fazla Çalışma Hayatı ile Entegre Olmuş Eğitim

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamak için daha fazla çalışma hayatı ile entegre olmuş bir eğitimin nasıl uygulanabileceğine ilişkin görüşlerini aşağıdaki cümleler ile ifade etmişlerdir.

> *"Üniversite öğrencilerini sektöre göre dizayn edip, özellikle 2. ya da 3. sınıftan sonra sanayi kaynaklı, aldığı eğitim üzerinden öğrencilerin stajlarını reel çalışma hayatında geçirmeleri daha öğretici gibi görünmektedir. Bu sistemi şu an en iyi yapan gemi makineleri mühendisliği bölümüdür. Öğrencilerini çalışma hayatına entegre etmek için 2. sınıftan sonra 6 aylığına staj için yurtdışına gönderirler."(ÖEE-4)*

> *"Bence piyasaya yönelik öğrenci yetiştirilmeli kesinlikle. Bunun içinde şöyle şeyler yapmalı. Mesela ben mezun olduktan sonra bir telekomünikasyon şirketinde 1-2 sene çalıştım. Üniversitem şunu yapabilirdi. Telekom 1, Telekom 2 dersi aldırabilirdi. En azından kurslarla, illa müfredatın içinde değil de hani hafta sonu da bir kulüp kurulup bu teşvik edilebilir. İşte Telekom aslında nedir? Çalışma alanları nelerdir? O firmadan da birileriyle konferans olabilir, bir takım pratik içeren uygulamalar da olabilir."(ÖEE-7)*

Staja Yeni Düzenlemeler Getirme

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamada önemli bir yeri olan staj dersinin nasıl bir düzenleme yapılarak daha işlevsel hale getirilebileceğini ve bu konuda yapılabilecek girişimleri aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Staj bir yükümlülük, ama gönüllülük esasına dayalı olması lazım. Not kaygısı olmaması lazım, bir prosedürü tamamlama kaygısının olmaması lazım. Staj süresince stajyerin kuruma kattığı artı değerleri de raporlamak gerekiyor. Normalde stajyer yaptığı aktiviteleri kendisi staj defterine yazıyor. Ama bir de o kurumun stajyer burada şöyle çalıştı, ona şu projeler verildi, proje sonunda şu çıktılar alındı gibi kurumun stajyerle alakalı bir geribildiriminde bulunması ve bu raporun içinde yer alması gerekiyor. Açıkçası ben şöyle düşünüyorum. Biçimsel açıdan farklılıklar yapılabilir. Gün sayısı değiştirilebilir. Uzatılabilir ama. Bence şöyle bir şey olması lazım, staj sonucunda öğrencinin kuruma katkısının net bir*

şekilde konulmalı, kurumun öğrenciye reel bir hedef vermesi, bir projenin bir parçası yapması gerekir. Aslında gün sınırından öte başlangıç ve bitiş tarihi olan bir proje olmalı, bu proje bazında öğrenciyi dahil edip, o projenin başlangıcından bitimine kadar iş hayatında olduğu gibi onu görebilmesi için yani kesin bir gün sınırı koymaksızın. X projede yer almalı ve reel çıktısının da şirketin üniversiteye öğrenciniz şu projede çalışmıştır. Şu şu şu çıktıları sağlamıştır. Bunun sonucunda şu şu şu yetenekleri kazanmıştır diye kurumunda üniversiteye yazılı bir şekilde iletmesi gerekir. Öğrencide işe girmeden önce en büyük sıkıntı nedir? Hiç iş hayatında bulunmadığı için bir takım özgüven eksikliği, işi ile alakalı kaygılar, ne yapacağını bilmemesi veya işe başladığında nasıl bir çıktı, nasıl bir fayda sağlayacağını bilmemesi. Ama benim söylediğim durumda bu proje sonunda ufak da bir rol alsa bu projenin çıktısına göre daha önce bir projede rol aldım, şu şu şu şeyleri yaptım diyebilecek. Ciddi bir özgüven sağlaması ve çıktıyı görebilmesi onu olumlu yönde çok iyi motive edecektir diye düşünüyorum."(ÖEE-7)

Ürüne Dönüşebilecek Yaklaşımlar

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamada ürüne dönüşebilecek yaklaşımlar sergileneceğini ve bu ürünlerin mahiyetini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Üniversiteler de tabiî ki iş piyasasının istediği elemanı yetiştirmeye çalışacak. Yapmak zorunda kalacak. Bilim yaparken aslında hepsi ürüne dönüşüyor. Ürünün mahiyeti farklı. Biz bilimi paraya dönüştürüyoruz. Diğeri politik olarak ortaya çıkıyor. Diğeri tarih olarak ortaya çıkıyor. Diğeri reklam olarak ortaya çıkıyor. Ürüne dönüşmediğini düşündüğümüz şeylerde aslında bir ürün. Ama bu ürünlerin mahiyeti farklı… Bilgiyi ürüne dönüştürme, araştırmayı ürüne dönüştürme, projelerle kamu ya da özel kuruluşlarla yapacağı tüm işlemleri bir ürüne, kara dönüştürmesi beklenecek. İş piyasası da zaten bunu beklediği için bu üniversitenin mezun ettiği öğrenciler de buna hizmet edecek öğrenciler olacaktır."(ÖEE-2)

Eğitim Danışmanları

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamada, teknolojiyi de kullanarak çeşitli sosyal ağlardan ulaşılan eğitim danışmanlarının fikirleri ile nasıl iş piyasasıyla bağlantı kurulabileceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Muazzam bir köprünün oluşması lazım. Bu köprü daha önce belirttiğim eğitim danışmanları ya da üniversitenin bünyesindeki forumlarla kurulabilir. O forumlarda bu iş piyasasında aktif olarak çalışan mezunlar bulunacak ve bunlar yol göstereceklerdir. Bu kişiler, öğrencilere şu alanda büyük açık var. Buna yönelik dersler alın gibi tavsiyeler verecek. Üniversite işte iş ve işçi bulma kurumu gibi değil de bünyesinde bu tür forumlar ya da uzmanlarla öğrencinin iş piyasası ile bağlantı kurmasında rol alacaktır."(ÖEE-3)

Katılımcıların belirttiği görüşlere göre; gelecekte yükseköğretimde iş piyasasının istediği nitelikte öğrenci yetiştirmek için, staj dersinin fonksiyonel ve amaca uygun hale getirilmesi, üniversite-sanayi işbirliklerinin güçlenmesi, mezunlarla iletişimin devam ettirilmesi sayesinde sağlanacaktır. Bu nedenle gelecekte bu yönde adımlar atılarak iş hayatı ile daha entegre olmuş bir üniversite eğitimi olacağı görüşü ortaya çıkmıştır.

4.4. Üniversitelerde Gelecekteki Uzmanlık Alanlarına İlişkin Görüşler

Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki öğrencilerin iş piyasasının aradığı niteliklere cevap veren eleman yetiştirme kaygısına ilişkin elde edilen verilerden yola çıkılarak, üniversitedeki öğretim elemanlarına "Sizce öğrencilerin ve akademisyenlerin bu beklentiye cevap verirken yükseköğretimde uzmanlık alanları ne gibi değişimler geçirecektir?" sorusu yöneltilmiş ve öğretim elemanlarının gelecekte uzmanlık alanlarına ilişkin görüşleri ortaya konulmuştur.

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde gelecekteki uzmanlık alanlarına ilişkin görüşler teması; temel bir alanda uzmanlaşma, yan alan destekli temel bir alanda uzmanlaşma, çok disiplinli uzmanlaşma, ihtiyaca yönelik hibritleşme olmak üzere dört koddan oluşmuştur.

Tablo 4. 4. Üniversitelerde gelecekteki uzmanlık alanlarına ilişkin görüşler

Alt problem 4	"Sizce öğrencilerin ve akademisyenlerin bu beklentiye cevap verirken yükseköğretimde uzmanlık alanları ne gibi değişimler geçirecektir?"	
Tema 4	Üniversitelerde gelecekteki uzmanlık alanlarına ilişkin görüşler	
Kodlar	• Temel bir alanda uzmanlaşma	(ÖEE-1, ÖEK-5, ÖEK-1)
	• Yan alan destekli temel bir alanda uzmanlaşma	(ÖEK-2, ÖEK-5)
	• Çok disiplinli uzmanlaşma	(ÖEE-4, ÖEE-7, ÖEE-6)
	• İhtiyaca yönelik hibritleşme	(ÖEE-3, ÖEK-3)

Temel Bir Alanda Uzmanlaşma

Çalışma grubundaki üç katılımcı, temel bir alandan uzmanlaşmanın önemini ve gelecekteki yerini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir. Katılımcı ÖEE-1, temel bir alanda uzmanlaşmanın ilerdeki eğitim ve araştırma hayatına etkisini aşağıdaki cümlelerle vurgulamıştır.

> *"Uzmanlık alanlarında bir alanda yoğunlaşmayan kişiler, sonradan sıkıntı yaşayabiliyorlar. Mesela lisansı farklı, yüksek lisansı farklı bir bölümden, doktorası bambaşka bir bölümden olan kişinin doçentlikte sıkıntı yaşadığını görüyoruz. Her yerde olan hiçbir yerdedir."(ÖEE-1)*

Katılımcı ÖEK-5 ve ÖEK-1, temel bir alanda uzmanlaşmanın önemini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Temel bilimler olmazsa olmaz. Siz üniversitelerde temel bilimleri kapatır, sürekli hibrit bölümlere yönelirseniz bir süre sonra çok uzmanlaşmış kişiler olmaz; çünkü hibrit bölümler paket programlardır. O paketi oluşturan parçalardır. Temel taşlardır temel bilimlerdir... Dikkat edin özel üniversiteler hibrit bölümler açıyor. Temel bilimler açmıyor. Makine mühendisliği yok çoğu yerde. Kimya mühendisliği bölümü yok. Adam paket yapıyor al sana paket bir program."(ÖEK-5)*

> *"Bizdeki bakış açısı maalesef hep popüler olana yönelik. Kendi üniversitemizden yola çıkalım. Çünkü ben bunun çok tipik bir örnek olduğunu düşünüyorum*

açıkçası. Mesela burada mühendislik fakültesi var. Ama fen fakültesi ya da temel bilimler yok. Şimdi temel olarak baktığınız zaman burada zaten mantık hatası var. Çünkü mühendislik dediğiniz şey bir temel bilimin uygulamasıdır. Hangi mühendislik olursa olsun."(ÖEK-1)

Yan Alan Destekli Temel Bir Alanda Uzmanlaşma

Çalışma grubundaki iki katılımcı, temel bir alanda uzmanlaşmanın yanında çağın gereklilik haline getirdiği disiplinler arası çalışma nedeniyle bir yan alanda da uzmanlaşmanın oluşacağını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Öğrencilerin tercihine bırakılmış bir yan dalları da olmalı. Bu disiplinler arası çalışmayı da geliştirir. Bu yan dallarda da bir sınırlama olmalı. Mesela hukuk okuyan biri bilgisayar mühendisliğinde yan dal yapabilmeli. Ama tabii kişi seçtiği yan dala ait becerileri kazanacağı dersleri alması kaydıyla. Mesela şu an aklıma bir örnek geldi. Finans mühendisliği. Finans ve mühendislik. Ne alaka diyebilirlermiş önceden. Ama bunu birleştirmişler ve şu an çok popüler bir alan. Sistemler çalışırken ihtiyaçlar ortaya çıkıyor ve biz o ihtiyaçları karşılamak için farklı tanımlamalar, isimlendirmeler yapıyoruz."(ÖEK-2)

Katılımcı ÖEK-5 hibrit bir bölüm kurmak yerine getirilebilecek alternatifi aşağıdaki cümlelerle belirtmiştir.

"Disiplinler arası çalışmalar teşvik edilmeli. Yani hukuk artı bilişim bir bölüm açmak yerine hukuk öğrencisine bilişim ile dersler aldırılarak o konuda etkin hale getirilebilir o çocuk."(ÖEK-5)

Çok Disiplinli Uzmanlaşma

Çalışma grubundaki üç katılımcı, çok disiplinli uzmanlaşma ve bunun gelecekteki önemini vurgulamıştır. Katılımcı ÖEE-4, çok disiplinli uzmanlaşmanın gerekliliğini kendi eğitim hayatından örnek vererek aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Günümüzdeki uzmanlık alanları tamamı ile kalkmayacak ama daha güçlenmiş olarak devam edecek, güçlenecektir… Baş döndüren bir hızla gelişen teknoloji disiplinler arası çalışmayı kaçınılmaz hale getirmektedir. Şu an da bile disiplinler arası çalışmayanlar biraz daha kendilerini eksik ya da biraz daha yetersiz

görmekte… Öğrenci mezun olup, sektörde iş bulmaya çalışırken birçok konuya hakim olması gerekiyor ki o sektörde gelişebilsin, geliştirebilsin ya da faydalı olabilsin. Bilim insanı keza yine öyle… Örneğin; fizikçiyim, çalışma alanım güneş enerjisi, güneş hücresi üretimi. Bunun için abartısız bir yıldan fazla pür kimya, pür elektronik çalıştım ki hem hücre üretimindeki kimyasal yöntemleri öğrenebileyim hem de güneş enerjisinin akıma dönüşmesi üzerine gerekli elektronik bilgisini edineyim. Bakın ne oldu. Fizik, kimya, elektronik birleşmiş oldu. Hatta malzeme mühendisliği. Yani 4 bilim olmazsa olmazıydı… Bu parçaları birleştirerek ancak bir bütün oluşturabiliyorsunuz. Bu disiplinler arası çalışma teknolojinin gelişimiyle artık sadece lisansüstü öğrencilerinin değil lisans öğrencilerinin de ihtiyacıdır."(ÖEE-4)

Katılımcı ÖEE-7 ve ÖEE-6, disiplinler arası sınırların giderek yok olduğunu vurgulayarak, uzmanlık alanlarında hibritleşmenin önemine vurgu yapmışlardır.

"Hibritleşme kaçınılmaz. Şimdi teknolojinin gideceği noktada da bu ana disiplinler arasında genel bir birbirine yakınsadığı, kesiştiği yerlerde, birkaç disiplinin kesişiminden oluşan bilgiler ortaya çıkıyor."(ÖEE-7)

"Yakın geçmişten kendimden bahsedeyim ve benim hocam beraber tez yazdığım hocamın lisans eğitiminin ne olduğunu size söyleyeyim. Herhalde çok ilginç gelecektir. Kimya. Uluslararası ilişkilerde doktora öğrencisi yetiştiren kişi bir kimyacı. Önce temel kimya öğreniyor. Daha sonra toprak kimyası, yer kimyası çalışıyor. Yer kimyası çalıştıktan sonra bu kimyayı bozan şeylerle ilgileniyor. Kirliliğin kimyası ile. Daha sonra kirliliğin politikası ile ilgileniyor. Sonra kirliliğin hukuku ile ilgileniyor ve o kirlilik hukukunun uluslararası boyutu ile ilgileniyor. Yani bunları birbirinden nasıl mutlak çizgilerle ayırabilirsiniz…Kendi içerisinde başka bölümlere kapalı olan, kendi kendine yetebilen bir bölüm düşünemezsiniz."(ÖEE-6)

İhtiyaca Yönelik Hibritleşme

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte uzmanlık alanlarında hibritleşmenin ihtiyaca yönelik olarak gerçekleşeceğini ifade etmiştir. Katılımcı ÖEE-3, amaca hizmet eden hibrit bölümlerin çıkacağını şu sözlerle ifade etmiştir.

"Hibrit oluşturulmuş uzmanlık alanları ile ilgili ilk olarak şunu sorardım. Farklı bir bölüm oluşturayım diye biraz kimya, biraz matematik, biraz fizik dersleri barındıran bir bölüm kurdunuz. Bu neye hizmet edecek? Neden var ettiniz bu bölümü?... Yani hibrit bölüm oluştururken ihtiyaç var mı sorusu sorulmalıdır. Gelecekte de bu işlerle uğraşanların yani bölümler açarken bu soruyu sorup kafa yoracağını, yorması gerektiğini düşünüyorum… İnşaat yoksa inşaat mühendisine ihtiyaç yoktur. Makine mühendisliğinin olması için makine kavramının olması lazım. Bu hibrit bölümler de az ve ihtiyaç kadar öğrenci yetiştirecektir. İhtiyaç yoksa bu bölümleri açıp boşa yatırım yapmaya da gerek yok. Hatta ben şu an düşünülmeden açılmış bazı hibrit bölümlerin öleceğini düşünüyorum. (ÖEE-3)

Katılımcı ÖEK-3, hibrit bölümlere gereksinim doğrultusunda yönelinirken, temel bir bilimde uzmanlaşmış elemanların sistemdeki yerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

Gelecekte amaca uygun olarak hibrit bölümlere doğru daha hızla yönelim olacağını düşünüyorum. Ama temel bilimler de var olacaktır. Çünkü şöyle düşünelim. Hibrit bir bölümün var. Ama hibrit bölümünde sürekli hibrit hocalar ders verdiğinde bir alanda o alanın çok etkin şeylerini veremeyecektir. Yine dar bölgeler de çalışanlar olacaktır elbette. Ama hibrit bölümde ana dalları verirken o alanları çok iyi vermelisin çocuğa. Temel uzmanlık alanlarında çalışanlar olacaktır. Yok olmayacaktır. Ama azalacaktır. Belki fonksiyonel hale gelecekler."(ÖEK-3)

Katılımcılar; gelecekte temel bir bilimde uzmanlaşmadan vazgeçilmeyeceğini, ama disiplinler arası çalışmanın giderek önem kazanması ve çalışmaların bu yönde bir ihtiyaç doğurması nedeniyle birden fazla uzmanlık alanında çalışma yapan kişilerin giderek artacağını düşünmektedir.

4.5. Üniversitelerde Gelecekteki Uzaktan Eğitim ve Örgün Eğitimin Yerine İlişkin Görüşler

Üniversitelerde gelecekteki eğitimde uzaktan eğitim ve örgün eğitimin yeri ile ilgili elde edilen verilerle, üniversitedeki öğretim elemanlarına "Sizce uzaktan eğitim çalışmaları yükseköğretimde örgün eğitim için bir tehdit midir? Sizce gelecekte, yükseköğretimde uzaktan eğitim ve örgün eğitim nasıl bir evrim geçirecektir?" sorusu yöneltilerek

görüşleri alınıp, öğretim elemanlarının, gelecekte eğitimde uzaktan eğitim ve örgün eğitimin yerinin nasıl ve ne oranda olacağına ilişkin görüşleri ortaya konulmuştur.

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde gelecekteki uzaktan eğitim ve örgün eğitimin yerine ilişkin görüşler teması; teorik bilgi vermede uzaktan eğitim, bölüme göre uzaktan ya da örgün eğitim, uzaktan eğitim ve rekabet, örgün eğitim ve kültürlenme, birbiriyle bütünleşmiş örgün eğitim ve uzaktan eğitim, kalıcı ve iyi öğrenme için örgün eğitim, sistematize edilmiş doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak için örgün eğitim, günceli yakalamak için örgün eğitim olmak üzere sekiz koddan oluşmuştur.

Tablo 4. 5. Üniversitelerde gelecekteki uzaktan eğitim ve örgün eğitimin yerine ilişkin görüşler

Alt problem 5	"Sizce uzaktan eğitim çalışmaları yükseköğretimde örgün eğitim için bir tehdit midir? Sizce gelecekte, yükseköğretimde uzaktan eğitim ve örgün eğitim nasıl bir evrim geçirecektir?"	
Tema 5	Üniversitelerde gelecekte uzaktan eğitim ve örgün eğitimin yerine ilişkin görüşler	
Kodlar	• Teorik bilgi vermede uzaktan eğitim	(ÖEK-5,ÖEE-1, ÖEE-6, ÖEE-2)
	• Bölüme göre uzaktan ya da örgün eğitim	(ÖEE-4)
	• Uzaktan eğitim ve rekabet	(ÖEE-4)
	• Örgün eğitim ve kültürlenme	(ÖEK-4, ÖEK-2)
	• Birbiriyle bütünleşmiş örgün eğitim ve uzaktan eğitim	(ÖEE-7, ÖEE-6, ÖEE-1, ÖEK-3)
	• Kalıcı ve iyi öğrenme için örgün eğitim	(ÖEK-1, ÖEE-6, ÖEE-2, ÖEE-5)
	• Sistematize edilmiş doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak için örgün eğitim	(ÖEK-1, ÖEE-7)
	• Günceli yakalamak için örgün eğitim	(ÖEE-7, ÖEE-6)

Teorik Bilgi Vermede Uzaktan Eğitim

Çalışma grubundaki dört katılımcı, gelecekte teorik bilgi vermede uzaktan eğitimin kullanılabileceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Uzaktan eğitimin evet esneklikleri var. Bence bazı dersler uzaktan eğitimle verilebilir ama bazı derslerin grup olarak işlenmesinde fayda var. Ama ders programlarında mesela teknoloji odaklı derlersin olması lazım."(ÖEK-5)*

> *"Uzaktan eğitimle verilebilecek dersler var. Mesela bunların bu şekilde verilmesi programı hafifletecektir."(ÖEE-1)*
> *"Uzaktan eğitim için şöyle söyleyeyim. Yarı yarıya ya da ne kadarı olur bilemiyorum fakat bazı derslerin, hatta itiraf edeyim hocaya da yük kabilinde olan derslerin, uzaktan anlatılması mümkün."(ÖEE-6)*

> *"Sizin mesleğinizde almanız gereken eğitimler, dersler vardır. Bunlarda birebir etkileşim, hoca ile birebir münasebet gereklidir. Bunun dışında MATLAB dersi gibi bir takım eğitim programlarının ben bu şekilde uzaktan eğitimle öğrenilebileceğini düşünüyorum. Kullanıcılara bu yardımcı aygıtları, aygıttan kasıt yazılım olabilir, program olabilir, bir eğitim olabilir bunlar uzaktan eğitimle edinilebilir."(ÖEE-2)*

Bölüme Göre Uzaktan ya da Örgün Eğitim

Çalışma grubundaki bir katılımcı, bölüme göre örgün veya uzaktan eğitimin etkin bir şekilde kullanılabileceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Mühendislik, tıp yani sayısal bilimlerde uygulama gereken alanlarda örgün eğitim, eğitimin olmazsa olmazıdır... Ama uzaktan eğitimin sosyal bilimler için tehdit olduğunu, ama temel bilimler için tehdit olmadığını düşünmüyorum. Aslında bu duruma tehdit mi demek gerekir yoksa değişim mi? Çünkü tehdit biraz olumsuz bir anlam taşıdığı için. Ama uzaktan eğitim zamanla yaygınlaşacaktır ve sınıfa binaya gerek kalmadan eğitimi evde almayı tercih edecektir öğrenciler."(ÖEE-4)*

Uzaktan Eğitim ve Rekabet

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte uzaktan eğitimin rekabeti arttırarak eğitim kalitesini yükselteceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Uzaktan eğitim gelmesi hem sosyal bilimde hem fen bilimlerinde diğer taraftan rekabeti arttıracaktır aslında. Örneğin, öğrenci videodan kimi izleyecek. En iyi dersi verebilecek, en iyi ders anlatabilecek hocayı seçecek, onu tercih edecek. O yüzden ders verme anlamında bir yarış olacaktır. 100 hocadan sadece 10 tanesine ihtiyaç olacaktır sosyal bilimde. Ama bu şu demek değildir herkes iyi ders anlatacak ya da anlatması mı gerekiyor. Kimi akademisyen iyi araştırma yapıp iyi tezler ortaya koyup iyi kitaplar, iyi makaleler ortaya koyarak bilgilerini aktarabilir. Aslında işin özü şu noktaya geliyor ki temel bilimlerde ve sosyal bilimlerde akademik anlamda aslolan kaliteli ve iyi çalışma ve bunu yapanlarda her zaman kazanacaktır. Değişime açık olan, değişime adapte olan kendini geliştiren, samimi ve dürüst bir şekilde çalışan her durumda kazanacaktır. Önceki dönemlerde iyi ders anlatır, iyi kitap yazar, iyi makale yazar; önümüzdeki yıllarda iyi online ders verir. İyi olan her zaman kazanır."(ÖEE-4)

Örgün Eğitim ve Kültürlenme

Çalışma grubundaki iki katılımcı, örgün eğitimin kültürlenmeye katkısı üzerinden gelecekte uzaktan eğitimin kazandıramayacağı özelliklerden dolayı örgün eğitimin varlığını devam ettireceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmişlerdir.

"Gelecekte örgün eğitimin hala var olmasını umut ederim. Ama neden üniversiteden sadece eğitim beklemediğim için. Çünkü üniversiteyi bir kültürlenme ortamı olarak görüyorum. Din adamı olacak diyelim öğrenci mesela. Şimdi buraya gelen erkek öğrenci; aynı sınıfta kız arkadaşlarıyla okumayı öğreniyor. Bayan hocalarla diyalog kurmayı öğreniyor. Aynı kafeteryada oturmayı öğreniyor. Burada öğrenci sosyalleşmeyi öğreniyor. Mesela biz de dışarıdan okumuş hocalar çoktur. Bunlar sürekli bizim söylemediğimiz ama katılmak zorunda olduğumuz kuralların dışına çıkarlar. Öğrenci de öyle. Bir ortama girdiğinizde nasıl diyalog kuracağını takip edersiniz ve öğrenirsiniz. Biz de örneğin hocaların karşısında bacak bacak üstüne atılmaz. Bunu bana kimse söylemedi ama ben öğrendim. Hoca girdiği zaman insanların kendisine çeki düzen vermesi ile öğrendim. Online kursta öğrenci bunu nasıl öğrenecek. Yıllar önce bir araştırma merkezinde doktora yapıp fakülteye atanan bir arkadaşımız vardı. Bir süre sonra fakültede en çok sorun yaşayan ve sorun çıkaran hoca olmuştu. Ne bileyim araştırma görevlisi ile nasıl konuşulacak, öğrenci ile nasıl konuşulacak, idare ile nasıl konuşulacak, işlemler nasıl yürür, bir meseleyi önce bölüm başkanı ile konuşmadan dekana

taşımamalısın. Bunları hiç bilmeyen, doğrudan her meseleyi dekana taşıyan sorunları büyüten bir hoca profili çizmişti. Çünkü hiyerarşiyi bilmiyor. Ama yine doktora yapmış fakat içinden yetişmemiş. Türkiye gibi ülkelerde öğrencinin aile evinden çıkıp başka bir şehirde hayat kurmayı öğrenmesi gibi bir kazanımı da var üniversitenin. Bilhassa kız çocuklarının. Bunları nasıl sağlayacaksınız uzaktan eğitimle?"(ÖEK-4)

"Sosyalleşme ve bilgi paylaşımı çok önemli. Örgün öğretimi, açık eğitimden ayıran bu. Bir araya gelmek. Bir kantinde çay içerken bile fikir alışverişinde bulunabilecekleri bir ortam olduğu için örgün eğitim kıymetli. O yüzden hologram anlamında VR (Virtual Reality) bir gözlükle kullanılabilecek bir sınıf ortamının tam da bu hedeflediğimiz gayeyi sağlayacağını düşünmüyorum. Örgün eğitimden gelen biri olarak gelecekte örgün eğitimin silineceği fikri bana çok uzak geliyor."(ÖEK-2)

Birbiriyle Bütünleşmiş Örgün Eğitim ve Uzaktan Eğitim

Çalışma grubundaki dört katılımcı, gelecekte birbiriyle bütünleşmiş örgün ve uzaktan eğitim yapısının oluşabileceğini belirtmişlerdir. Katılımcı ÖEE-7, televizyonun internetin gelmesiyle kalkacağı düşüncesinin beklendiği gibi olmadığı analojisiyle gelecekte örgün eğitimin uzaktan eğitimle beslenerek devam edeceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Mesela teknolojinin gelişimi ile birlikte televizyon kalkacak dediler. Televizyon değişerek büyüdü aslında. Artık her şey internette ama televizyon yayını yine var. İnternetten de televizyon yayını alabiliyorsunuz. İşin özü televizyon kalkmadı. Değişerek gelişti. Örgün eğitim tamamen kalkacak demek çok yanlış olur. Çünkü örgün eğitimin, uzaktan eğitime göre öğrenci üzerinde bıraktığı çok çok çok farklı avantajlar var. İşte bu bir ortamda olup buna odaklanabilmek. Öğretmenin öğrenci ile ilişkisi. Bu nedenle örgün eğitim ortadan kalkacak uzaktan eğitim gelecek diyemem. Bunlar birbirini destekleyen şeyler. Biri birinin yerini alacak diye düşünmüyorum açıkçası belki tamamlayıp bütünleşecekler."(ÖEE-7)

Katılımcı ÖEE-6, örgün eğitimin devam edeceğini, uzaktan eğitimin de eğitimde sınırları kaldırıcı ve kolaylaştırıcı bir fonksiyonla eğitimde yer alacağını belirtmiştir.

"Uzaktan eğitim, örgün eğitimin yerini almayacaktır. Sadece daha fazla imkan ve opsiyon sunacaktır belki. Onun karşıtı değil ya da anti tezi. Sadece kolaylaştıran bir yöntem olabilir ama hoca öğrenci ilişkisi farklı formatta devam edebilir. Bu sayede bölüm kliği, birbirine kapalılığı ortadan kalkar da öğrenci muhtelif şehirlerdeki muhtelif hocalardan ders alıp dersleri bir araya getirip bir derece sahibi olacaksa belki daha da güzel olur."(ÖEE-6)

"Gelecekte uzaktan eğitim ve örgün eğitim birbirini tamamlayıcı bir şekilde eğitimde yerini bulacaktır. Uzaktan eğitimi, örgün eğitim için bir tehlike gibi görmüyorum. Tamamlayıcı olacaktır. Ama örgün eğitim her zaman olacaktır. Öğrenci her zaman hocasıyla etkileşim halinde olmanın ihtiyacını hissedecektir."(ÖEE-1)

Katılımcı ÖEK-3, uzaktan eğitimin ciddi bir ivme kazanarak gelişeceğini vurgularken, bunun eğitime sağlayacağı katkıları aşağıdaki ifadelerle belirtmiştir.

"Örgün eğitim bir miktar koruyacaktır ama uzaktan eğitimin ciddi anlamda ivme kazanacağını düşünüyorum. Önüne geçer mi bilemem ama şu andakinden çok çok iyi olacağını düşünüyorum. Ben bile sadece kişisel merakımdan şu an iyice yaygınlaşan bir sürü open course videoları izliyorum. Metroda dinlediğim oluyor. Şimdi metroda Amerika'da bir adamın dersini dinleyebiliyorsan bu çok güzel bir şey aslında. Şimdi bu güzel şeylerin farkına varıldıkça daha da çeşitleneceğini düşünüyorum. Daha da gelişeceğini düşünüyorum. Daha da fazla insan kullandıkça diyecektir ki benim oraya gitmeme gerek yok. Buradan da takip edebiliyorum."(ÖEK-3)

Kalıcı ve İyi Öğrenme için Örgün Eğitim

Çalışma grubundaki dört katılımcı, gelecekte kalıcı ve iyi öğrenme için örgün eğitimin varlığının zorunlu olduğunu, bu nedenle öğrenci ile aynı ortamda bulunmanın önemini vurgulamıştır. Katılımcı ÖEK-1, her öğrencinin ihtiyacı olan öğretim metoduyla öğrenmesi için sınıf ortamında öğrenmenin devam edeceğini şu sözlerle ifade etmiştir.

"Siz tahtada ders anlatırken, gözlerine bakarak kimin dinlediğini kimin dinlemediğini aslında çok rahatlıkla anlıyorsunuz… Evet internetten her türlü bilgiye ulaşabilirler. O ayrı bir mesele ama bu bilgileri sadece okuyarak algılamak, özümsemek, algılamak, şekillendirmek her kula nasip bir şey değildir.

İnsanlar farklı zeka seviyeleriyle dünyaya gelirler ve bunu geliştirirler. Dolayısıyla her zeka seviyesi, yani standart bir öğrenci profili için kendi kendine bunu gerçekleştirmek mümkün değil. O zaman ne gerekir. Onu size anlatacak birinin olması."(ÖEK-1)

Katılımcı ÖEE-6, eğitimde beden dilinin, ses tonunun ve vurgularının öğrenmeye etkisi nedeniyle örgün eğitimin gelecekte de varlığını sürdüreceğini ifade etmiştir.

"Fakat ben şunu hala bilmiyorum belki de geri kafalıyım belki de benim ile ilgili bir problem ama öğrenci ile hoca göz göze gelmediği zaman, bir eksiklik olduğunu ve olacağını düşünüyorum. Çünkü siz bir şeyi okurken oradaki vurguyu, ses tonunu, oradaki hiddeti vesaire yazıdan ölçemezsiniz. Bazen e-mail atarken birinin kalbini kırabiliyorum. Diyorum ki özür dilerim harflerin tuşların mimikleri yok. Ben mecaz yapmaya çalışırken siz gerçek manası ile algılamış olabilirsiniz." (ÖEE-6)

Katılımcı ÖEE-2 ve ÖEE-5, interaktif öğrenmenin gerçekleşebilmesi için örgün eğitimin önemini şu sözlerle vurgulamaktadır.

"Ben üniversite eğitiminin tamamını teknolojik gelişmelerle sınıf ortamından çıkıp evimizden ya da herhangi bir yerden ulaşabileceğimiz şekilde edineceğimiz bilgilerle değerlendirildiği bir sistemi yararlı görmüyorum. Yani uzaktan eğitimi ben yararlı görmüyorum. Ama bunun dışında MIT'de 1000 kişilik bir sınıfa hitap edebilmek için teknolojini getirdiği kolaylıklarla sağlanan birtakım sistemler vardır. İnteraktif bir şekilde bu gerçekleştirilebilir. Bunlar zamanla işi kolaylaştıracaktır. Ama ben 10 sene sonrada bir 100 kişilik sınıfa ders anlatacaksam ben birebir iletişimin daha faydalı görüyorum." (ÖEE-2)

"Ben çocuğun gözüne bakarak anlatırım. Bakın dinamik işliyoruz dersi derim. Sorunuz varsa hemen parmak kaldırın. Cümlem bitsin ondan sonra cevap vereyim ve öyle işleriz dersi. Sen derim. Soldaki, baştaki, uzun boylu, yakışıklı. Derse hemen etki tepki olur. Ben burayı anlamadım… Eeee hocam tahtada gösterdiğin şeyi neden uzaktan öğretemiyorsun. Çocuğun illa orada olması mı gerekir? Evet gerek var. Çünkü bu bir düzen. Yani siz bunu bilgisayardan seyrederken annenizin getirdiği keki yememeniz lazım ya da kardeşinizin kapıya vurup ben de o odaya gireceğim dememesi lazım."(ÖEE-5)

Sistematize Edilmiş Doğru ve Güvenilir Bilgiye Ulaşmak için Örgün Eğitim

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte sistematize edilmiş doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak için örgün eğitim gerekliliğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Belli bir eğitim seviyesi ve bilince sahip kişilerde uzaktan eğitim problem yaratmaz… Şöyle bir gerçek var bilgiye her yerden ulaşıyorsunuz ama her yerdeki bilgi sağlıklı değil. Bizde okuduğu bir şeyin doğruluğunu araştıran kişi sayısı çok az. Dolayısıyla oradan bilgi alacak kişinin gerçekte o konuya hakim olması ve doğru ile yanlış bilgiyi ayırt edebiliyor olması gerekir. Bu sebepten sistemi hiç bozmadan bu tarz teknolojik unsurları destekleyici eleman olarak kullanmak daha uygun olacaktır. Lisans eğitimi için toplam eğitimin % 90 konvansiyonel eğitim üzerinden gitmeli."(ÖEK-1)*

> *"Şimdi bir eğitmen olarak üniversitelere öğrenciler geldiğinde siz zannediyor musunuz örneğin mühendislik öğrencileri buradaki bir takım teorik şeylerden sonra mühendislik vasfını kazanıyor. Aslında böyle değil. Analitik düşünme yeteneğini veriyor size. Bilgiye nasıl ulaşabileceğini, doğru bilgiyi nasıl ayırt edebileceğini, birtakım koşullar altında o bilgiyi nasıl değerlendirebileceği yeteneğini kazandırmaktır."(ÖEE-7)*

Günceli Yakalamak için Örgün Eğitim

Çalışma grubundaki iki katılımcı, günceli yakalayabilmek için gelecekte örgün eğitim gerekliliğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Dersi anlatmak istediğinizde konjektörü takip ederseniz senede bir müfredatınızı güncellemeniz gerekir."(ÖEE-7)*

> *"Örnek veriyorum Afrin'deki harekat benim konumla ilgili bir şey, o gün Afrin'de çok büyük bir ilerleme kaydedilmiş olabilir ve o anda uluslararası bir tepki ortaya konmuş olabilir ve ben bugün o verilmiş olan tepkiyle ilgili bir izahat getirmek istiyor olabilirim. Derslerimizin dinamik olduğunu unutmamamız gerekir. Sosyal bilimlerde o kadar yüksek bir değişkenlik oranı var ki ben şu telefonu incelerken şu telefon değişmez. Ama insanın içinde olduğu bir şey olağanüstü değişkenlik gösteriyor… Ben bu dönem içerisinde dersimin içeriğini defalarca değiştirmek*

zorunda kaldım. Bir bakıyorsunuz devlet ile ilgili bir şey anlatıyorum. Devlet nasıl ortaya çıkar. Bir bakıyorsunuz Katalonya'da referandum oluyor. Ben Katalonya ile ilgili arka plan vermek zorunda kalıyorum."(ÖEE-6)

Katılımcılar genel olarak gelecekte örgün eğitimin gelecekte de varlığını sürdüreceğini, diğer taraftan uzaktan eğitimin giderek gelişeceğini ve uzaktan eğitimle bütünleşerek eğitim sistemin yer alacağını belirtmişlerdir.

4.6. Üniversitelerde Gelecekte Fiziki Yapı ve Derslerin İşlenmesine İlişkin Görüşler

Üniversitelerin gelecekte fiziki yapısı ve buna bağlı olarak derslerin işlenmesinde oluşabilecek değişimlerle ilgili elde edilen verilerle, üniversitedeki öğretim elemanlarına "Sizce gelecekte yükseköğretimde günümüzdeki teknolojik ilerlemelerin yarattığı değişimi de göz önüne alırsak, derslerin işlenmesinde nasıl değişiklikler olacaktır?" sorusu yöneltilerek, öğretim elemanlarının gelecekte üniversite kavramına ilişkin görüşleri ortaya konulmuştur.

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde gelecekte fiziki yapı ve derslerin işlenmesine ilişkin görüşler teması; iyi donatılmış yaşam merkezleri olarak kampüsler, uygulama ve araştırma merkezi olarak kampüsler, ihtiyaca göre şekillenmiş kampüsler ve eğitim, zaman ve mekandan bağımsız eğitim, tartışma odaklı eğitim, derse uygun tasarlanmış derslikler, teknoloji destekli eğitim ve sınıf ortamı, zenginleştirilmiş geleneksel eğitim yöntemleri olmak üzere sekiz koddan oluşmuştur.

Tablo 4. 6. Üniversitelerde gelecekte fiziki yapı ve derslerin işlenmesine ilişkin görüşler

Alt problem 6	"Sizce gelecekte yükseköğretimde günümüzdeki teknolojik ilerlemelerin yarattığı değişimi de göz önüne alırsak, derslerin işlenmesinde nasıl değişiklikler olacaktır?"	
Tema 6	Üniversitelerde gelecekte fiziki yapı ve derslerin işlenmesine ilişkin görüşler	
Kodlar	• İyi donatılmış yaşam merkezleri olarak kampüsler	(ÖEE-1, ÖEE-8, ÖEE-3)
	• Uygulama ve araştırma merkezi olarak kampüsler	(ÖEE-3, ÖEE-5)
	• İhtiyaca göre şekillenmiş kampüsler ve eğitim	(ÖEE-2, ÖEE-6)
	• Zaman ve mekandan bağımsız eğitim	(ÖEK-2, ÖEE-7, ÖEE-4)
	• Tartışma odaklı eğitim	(ÖEK-4, ÖEK-5)
	• Derse uygun tasarlanmış derslikler	(ÖEE-3, ÖEE-6)
	• Teknoloji destekli eğitim ve sınıf ortamı	(ÖEK-2, ÖEE-1)
	• Zenginleştirilmiş geleneksel eğitim yöntemleri	(ÖEK-3, ÖEE-5)

İyi Donatılmış Yaşam Merkezleri Olarak Kampüsler

Çalışma grubundaki üç katılımcı, gelecekte iyi donatılmış yaşam merkezleri olarak üniversite kampüslerinin var olacağını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Gelecekte her şeyin kampüsün içinde olacağını düşünüyorum. Bir yaşam merkezi gibi. Mesela kütüphaneler 24 saat açık olacak ya da bazı bölümlerinin 24 saat açık olması."(ÖEE-1)*

> *"Üniversite sadece binaların olduğu yer değildir. Üniversite araştırma yönünüzü geliştiren bir hayat okulu aynı zamanda. Bir ekosistem oluşturursunuz orada. O sistemin içerisinde zamanını, vaktini, enerjisini bilime ve araştırmaya yöneltecek şekilde kendini yönlendirmiş olmanız gerekir. Yani zamanını orada harcaması lazım." (ÖEE-8)*

"Kampüs olayının yakın gelecekte biteceğini sanmıyorum. Hatta bitmesi taraftarı da değilim. Ama şu olabilir. Geleceğin kampüslerinde, işte binalar olsun bunun değişim göstereceğine inanıyorum."(ÖEE-3)

Uygulama ve Araştırma Merkezi Olarak Kampüsler

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte üniversite kampüslerinin teorik derlerin verildiği yerle olmaktan ziyade uygulama ve araştırma merkezi olarak varlığını sürdüreceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Öğrenci teorik ders içinde kampüse gelmeye devam edecek, ama uygulama ihtiyacı olan derslerin uygulaması için randevu alacak bir sistem üzerinden ve ona ayrılan saatte laboratuara giderek uygulamasını yapacak. Ama teorik dersi bugünkü anlamda işlediğimiz gibi işlenmeyecek."(ÖEE-3)

"Ben fiziki olarak öğrencilerin gelecekte üniversitelere geleceğini düşünmüyorum. Öte yandan üniversitelerin bu kadar artmasının yanında öğrenci sayısı da azalacaksa bu binalar ne olacak? Araştırma merkezlerine dönüşür... Şu an 180 üniversite var. Bu sistem rayına oturduğunda 60 tane kalacaktır belki. Yaklaşık %60'ı kapanacaktır. Kapanacaktır dediğim kabuk değiştirecektir."(ÖEE-5)

İhtiyaca Göre Şekillenmiş Kampüsler ve Eğitim

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte ihtiyaca göre şekillenmiş kampüsler ve bu kampüslerde eğitimin devam edeceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir. ÖEE-2 bu değişimin mimari ile paralel olarak gerçekleşeceğini aşağıdaki sözlerle anlatırken;

"Fiziki olarak üniversitenin çok değişeceğini sanmıyorum. Normal mimari ile değişiyor. Oturduğunuz evin mimarisi ile okuduğunuz evin mimarisi çok paralel gidiyor. İhtiyaca göre şekilleniyor."(ÖEE-2)

Katılımcı ÖEE-6, insanların mutlaka bir fiziki yapıya gitmeye ihtiyaç duyacaklarını ifade etmiştir.

"Üniversitenin fiziksel olarak ortadan kalkmasının, dijitalize olmasının doğru bir fikir olarak düşünmüyorum. Olacağını da zannetmiyorum. Çünkü insanını ibadethaneye gitme ihtiyacı gibi, bir eğitim ortamına girme ihtiyacı da olacaktır

muhakkak. Onu farklı bir boyutta devam ettirebilir öğrenci. Buraya gelip kayıt olmak zorunda. Belki de değildir bilemiyorum. Belki de biz öğrencilerimize randevu vererek ders anlatabileceğiz. Ama yine bu mekan bir üniversite havası oluşturmalı. Benim hocam nasıl bir ortamdaymış deyip görmek isteyecek belki de öğrenci."(ÖEE-6)

Zaman ve Mekandan Bağımsız Eğitim

Çalışma grubundaki üç katılımcı, gelecekte zaman ve mekandan bağımsız bir eğitimin ortaya çıkacağını belirtmişlerdir. Katılımcılardan ÖEK-2, teknolojik gelişmeler ve aygıtlar içerisinde büyüyen yeni neslin eğitim ihtiyacında meydana değişimleri aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Biz doğduktan sonra hayatımıza bilgisayar ve internet girdi. Şimdiki çocuklar tabletle büyüyorlar. Onlar için uzaktan bir şeylere erişebilmek çok normal bir şey ve etrafımda gördüğüm ilkokul öğrencilerinden, hikayeler dinlediğim öğretmenlerden, öğrenciler diyorlarmış ki benim canım şu an ders dinlemek istemiyor. Şu an canım oturmak istemiyor. Böyle bir nesli örgün eğitimde aynı saatte, aynı ortamda, aynı şekilde tutabilmek belki bir 10 yıl değil ama bir 50 yıl sonra çok da mümkün olmayabilir. O zaman belki diyorlar ya artırılmış gerçeklik (Augmented Reality), sınıf ortamı olabilir. Gözlüklerle, belki çeşitli sensörlerle hani aynı ortamdaymış hissiyatını verebilir. Ama herkes farklı zamanlarda o ortama girecek. Ama aynı andaymış gibi izdüşümü gerçekleşebilecek bir hologram tarzı bir şey olabilir. Muhtemelen ismi artırılmış eğitim (Augmented Education) olabilir. Bilmiyorum literatürde böyle bir şey var mı? Geleceğin üniversitesi deyince hologramlar da canlanıyor gözümde. Yani aynı mekanda olmak zorunda değil bireyler. İsterlerse derse evlerinde bile bağlanabilecekleri bir ortam canlanıyor bir yandan. Bir yandan da istediklerinde gidecekleri bir ortamın varlığı da canlanıyor gözümde geleceğin üniversitesi deyince."(ÖEK-2)

Katılımcılardan ÖEE-7, dünyadaki bazı üniversitelerin derslerini çevrimiçi platformlarda yayınlamasının, üniversite eğitiminde zaman ve mekandan bağımsız eğitim anlayışını yaygınlaştıracağını aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Şu an dünyanın neresinde olursanız olun internet bağlantısı ile MIT (Massachusetts Institute of Technology)'de bir dersi alabiliyorsunuz. Artık

teknolojinin geldiği noktada da üniversitelerin yapısı da illaki bir kurumsal yapı olacak. Sonuçta çalışanlar ve birtakım hizmetleri idame ettirenler olacak. Kesinlikle gelecekte de üniversite olacak ama üniversitenin çıktıları farklı olacak. Artık zamandan ve mekandan bağımsız olarak derslere gireceksiniz."(ÖEE-7)

Katılımcılardan ÖEE-4, zamandan ve mekandan bağımsız eğitim ile eğitimin bireyselleşeceğine ve öğrencilerin öğrenmelerinin farklı kaynaklarla da besleneceğini aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir.

"Ben öğrencilerimle hep şunu paylaşırım eğitim bireyselleşti. Artık yerin, yurdun, binanın pek bir önemi kalmadı. Kişinin kendisini geliştirmesine bağlı olarak eğitim şekilleniyor. Peki kişi kendisini nasıl geliştirebiliyor? Örneğin buradan California'daki bir hocanın dersini açıp izleyebiliyor. Ya da anlamadığı bir konuyu YouTube'dan bir hocadan dinleyebiliyor. Bulamadığı sorunun cevabımı forumlardan bulabiliyor. Bir ameliyat tekniğini görsel olarak izleyebilirsiniz. Hatta canlı ameliyatlar izleyebilirsiniz. O yüzden gelecekteki eğitimin interaktif olacağı kaçınılmaz bir gerçek. Belki ilerde holografik olarak aynı anda birkaç sınıfa ders verebileceğiz."(ÖEE-4)

Tartışma Odaklı Eğitim

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte tartışma odaklı eğitimin önem kazanacağını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Gelecekte bilgi aktarmaktan ziyade öğrencilerle yuvarlak masa etrafında bir tartışma ortamı ile bir ders verdiğimi düşünüyorum."(ÖEK-4)

Katılımcı ÖEK-5, gelecekte derslerin belli bir bölümünü internetteki platformlardan verileceğinin, daha sonra öğrencilerle bir araya gelinecek toplantılarla tartışılarak pekiştirileceğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Ben belki evde oturacağım, öğrencilerime bağlanacağım ya da YouTube kanalından ders yapacağım. Bu kaçınılmaz gibi görünüyor. Ama belli peryotlarda da fiziksel bir ortamda bir araya geleceğiz. Birebir belki de anlaşamadığımız net olmayan konuları tartışacağız ya da onlara danışmanlık yapacağım. Koçluk gibi."(ÖEK-5)

Derse Uygun Tasarlanmış Derslikler

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte derse uygun tasarlanmış dersliklerin önem kazanacağını belirtmiştir. Katılımcı ÖEE-3, derse uygun dersliklerle ilgili görüşlerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Bizim şu an kullandığımız dersliklerin Anadolu'daki herhangi bir lisenin dersliğinden bir farkı yok. Bazen internette online verilen ders videolarında derslerin işlendiği sınıflar dikkatimi çekiyor. Yani bir fizik dersinin işlendiği sınıf ile bir anatomi dersinin işlendiği sınıf arasında dağlar kadar fark olmalıdır. Mesela izlediğim videoda hoca sarkaç üstünde derse geliyor. Sarkaç bırakıldığı noktadan daha yukarıya çıkamaz. Bunu uyguluyor. Eğer çıkabilirse çenesini kıracak. Bu özel tasarlanmış sınıfta öğrencinin öğrenmesi de daha iyi olacaktır. Her dersin dersliğinin farklı olması gerekir ve onu muazzam bir şekilde donatmak gerekir. Böylece zaten istekli ve bilinçli gelen bir öğrencinin bu ortamdan öğrenmeyerek çıkması mümkün değil."(ÖEE-3)*

Katılımcılardan ÖEE-6 ise derse uygun tasalanmış dersliklerle, derslerinde ihtiyaç duyduğu görselleştirmeyi sağlayabilmenin önemini aşağıdaki cümlelerle vurgulamıştır.

> *"Benim ders anlatırken yaşadığım en büyük sıkıntılardan biri, görselleştirebilmek. Görsel öğrenmek benim açımdan çok daha iyi bir şey. İnsan öğrendiğinin büyük kısmını, eğer bu çalışmalar yanlış söylemiyorsa, nereden duyduğumu hatırlamıyorum ama yaklaşık % 90'ını gözüyle öğreniyormuş… Sınıfımda tarihsel bir dekor olmalı. Mesela ben orta çağla ilgili bir şey anlatıyorsam onunla ilgili bir görselim muhakkak olmalı ya da işte haritalarım. Benim ders anlatacağım sınıfında benim dersime göre dizayn edilmiş olması lazım… Öyle bir ders vardır ki konuşmadan yapılması imkansızdır benim müzakere dersim gibi. Onun duvarların sesi soğuran bir şekilde yapılması gerekir. Biz sadece laboratuvar deyinde teknik bölümler, mühendislik ve doğa bilimleri aklımıza geliyor."(ÖEE-6)*

Teknoloji Destekli Eğitim ve Sınıf Ortamı

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte derslerde ve dersliklerde teknolojinin ve teknoloji ile desteklenmiş sınıf ortamının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcı ÖEK-2, grup çalışmasını destekleyen, öğrenme istasyonların bulunduğu bir sınıf ortamının olacağını oluşacağını belirtmiştir.

"Gelecekteki sınıf ortamı Z kuşağı için kesinlikle sıraların olduğu, bir yöne bakarak ve hocasını dinleyerek olan bir ortam değil. Daha çok grup çalışmasına dayanan, belki böyle çalışma istasyonlarının olduğu bir ortam olacağını düşünüyorum. İster gidip bilgisayarda aradığı şeye bakabilir. Sınıfta 3D yazıcılar olabilir. Anında düşündüklerini uygulayabilecekleri bir sınıf ortamı."(ÖEK-2)

Diğer taraftan katılımcılardan ÖEE-1, bu teknolojik metaryellerin sınıf ortamına girerken eğiticinin kullanımı için gerekli eğitimi alması gerekliliğine aşağıdaki cümlelerle dikkat çekmiştir.

"Teknolojik materyaller eğitim ortamına katılırken şunlar yapılmalı. Mesela akıllı tahtalar. Akıllı tahtalar geldi ama sınırlı sayıda geldi başlangıçta. Liselere, ilköğretime baktığınızda akıllı tahta onlarda daha fazla… Hocaların da eğitilmesi lazım. Diğer taraftan öğrenciye toplu olarak ödev gönderen ve ödevleri toplayan yazılımlar var. Ama değerlendirmenin insan eliyle yapılması gerekiyor yine de."ÖEE-1)

Zenginleştirilmiş Geleneksel Eğitim Yöntemleri

Çalışma grubundaki iki katılımcı, geleneksel eğitimin zenginleşerek var olacağını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Öğrenci derse hazır gelecek. Teoriyi belki önce evde dinleyebilir. Biz derste sadece tartışacağız ve birlikte öğrenme gerçekleşecek. Birlikte öğrenmenin olduğu ortamda çocuklar birbirinden de öğreniyorlar ve beraber bir şeyler geliştiriyorlar. Şu andaki nesil çok farklı kaynakları bir arada kullanıp kullanarak öğreniyor. Görsel olarak anlaması farklı, işitsel olarak anlaması farklı. Gelecekte bir hoca teoriyi kurmalı. Çocuklara sentez yapmasını öğretmeli. Bilgiyi nasıl kullanacağını göstermeli."(ÖEK-3)

"Her çocuk için farklıdır. Yani bir makine her yerde eşit çalışmaz. Neme göre farklılık gösterir, yakıta göre farklılık gösterir her neyse. Bunu yeni yöntemleri dersinize entegre ederek siz yapabilirsiniz."(ÖEE-5)

Katılımcılar, gelecekte üniversite eğitiminde kampüslerin fiziki yapı olarak değişeceği ve sınıfların da teknolojik eğitim metaryelleri ile donatılacağı düşüncesindedir. Bununla beraber bazı katılımcılar eğitimin zamana ve mekana bağlılığının kaybolmamakla birlikte azalacağı görüşündedir.

4.7. Üniversitelerde Gelecekte Kütüphanenin Yeri ve Bilgiye Erişimin Nasıl Olacağına İlişkin Görüşler

Üniversitelerde gelecekte bilgiye erişim ve buna bağlı olarak fiziksel olarak kütüphane kavramı ile ilgili elde edilen verilerle, üniversitedeki öğretim elemanlarına "Sizce gelecekte üniversite içerisinde yer alan kütüphanelerin verdikleri hizmetlerde sizce nasıl değişiklikler olacaktır ve gelecekte üniversitelerde bilgiye erişimde ne tür değişimler yaşanacaktır?" sorusu yöneltilerek görüşleri alınıp, öğretim elemanlarının gelecekte üniversite bilgiye erişimin nasıl olacağı ve buna bağlı olarak fiziksel olarak kütüphane kavramındaki değişimlere ilişkin görüşleri ortaya konulmuştur. Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, bu tema öncelikle "Üniversitelerde gelecekte kütüphane kavramına ilişkin görüşler" ve "Üniversitelerde gelecekte bilgiye erişime ilişkin görüşler" olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır.

Tablo 4. 7. Üniversitelerde gelecekte kütüphanenin yeri ve bilgiye erişimin nasıl olacağına ilişkin görüşler

Alt problem 7	"Sizce gelecekte üniversite içerisinde yer alan kütüphanelerin verdikleri hizmetlerde sizce nasıl değişiklikler olacaktır ve gelecekte üniversitelerde bilgiye erişimde ne tür değişimler yaşanacaktır?"	
Tema 7	Üniversitelerde gelecekte kütüphanenin yeri ve bilgiye erişimin nasıl olacağına ilişkin görüşler	
Kodlar	• Dijital bilgi merkezi olarak kütüphane	(ÖEK-4, ÖEK-2, ÖEE-2, ÖEE-4, ÖEE-3)
	• Otomat benzeri kütüphaneler	(ÖEE-3)
	• Teknik donanımlarla zenginleştirilmiş kütüphane	(ÖEK-3, ÖEE-7, ÖEE-6)
	• Çalışma mekanı olarak kütüphane	(ÖEK-3)
	• Müze olarak kütüphane	(ÖEE-5, ÖEK-2)
	• Doğru bilgiye erişimde akademisyenin rolü	(ÖEE-4, ÖEE-3)
	• Bilgiye erişiminde yazılımlar	(ÖEE-2)

4.7.1. Üniversitelerde Gelecekte Kütüphane Kavramına İlişkin Görüşler

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde gelecekte kütüphane kavramına ilişkin görüşler alt teması; dijital bilgi merkezi olarak kütüphane, otomat benzeri kütüphaneler, teknik donanımlarla zenginleştirilmiş kütüphane, çalışma mekanı olarak kütüphane, müze olarak kütüphane olmak üzere beş koddan oluşmuştur.

Dijital Bilgi Merkezi Olarak Kütüphane

Çalışma grubundaki beş katılımcı, gelecekte kütüphanelerin dijital bilgi merkezi olarak varlığını sürdüreceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir. Katılımcı ÖEK-4, kütüphanenin dijitalleşeceğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Şu an her şey benin alanımda dahil dijital ortama aktarıldı. Gelecekte ulaşılabilecek database'lerce zengin, dijital bir bilgi merkezi olabilir kütüphane."(ÖEK-4)*

Katılımcılardan ÖEK-2, dijitalleşen kütüphanenin bulut olarak varlığını sürdüreceği, böylece sahip olunan şifrelerle istenilen yerden bağlanarak sistem üzerinde kütüphane ile bağlantı kurulabileceğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Kütüphaneler bulut olarak varlığına devam edecek. Yani şimdi veri tabanlarımız var. Kütüphanelerde de çok değerli eserler, tarihi değeri olan kitaplar saklanacaktır görsel anlamda. Kütüphane diye bir istasyon olacak. Oradan veri çekecekler. Şu an bazı üniversitelerin de yaptığı gibi kitabı haftalık olarak görüyor. Ama kitabı bilgisayarınıza indiremiyorsunuz. Kurumun verdiği üyelikle sisteme girip, orada okuyorsunuz. Çıktı alabiliyorsunuz. Ama online olarak belli bir süre erişebiliyorsunuz. Yayıncılığı legalleştirmek adına böyle bir sisteme girilebilir."(ÖEK-2)*

> *"Gelecekte teknolojik gelişmeler kütüphanelere entegre edilebilir diye düşünüyorum."(ÖEE-2)*

Katılımcılardan ÖEE-4, gelecekte kütüphanelerin yok olmayacağı ve kütüphane kavramının farklılaşarak varlığını sürdüreceğine dikkat çekmiştir.

"Kütüphanelerde bu değişim sürecinde gelişimlerini devam ettirecek. Yok olmayacak sadece değişim gösterecekler. Ama fiziki anlamda kütüphaneler yok olur mu? İleriki dönemlerde tamamen elektronik olabilir, tamamen bir server üzerinden tüm bilgilere ulaşılabilir, cebimizdeki o programa, belki o uygulamaya kütüphane deriz. Ama o kavram her zaman olacaktır."(ÖEE-4)

Katılımcılardan ÖEE-3, gelecekte kütüphanelerdeki kaynakların dijitalleşeceği fakat kütüphanelerin çalışma alanı olarak üniversitelerde mevcudiyetinin devam edeceğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Mesela günümüzdeki kütüphanelerin kalkacağını düşünüyorum. Yani insanlar fiziki olarak kütüphane diye bir mekana gitmeyecekler. Kaynakların tamamen sanal bir hale dönüşeceğini, bunun yerine belki üniversitelerde çalışmak için alanlar olacaktır kampüslerde."(ÖEE-3)

Otomat Benzeri Kütüphaneler

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte kütüphanelerin değişim geçirerek otomat benzeri kütüphanelerin ortaya çıkacağını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Ama diğer yandan bilgileri sürekli ekrandan takip etmek bilhassa göz hastalıklarının artmasına neden olacaktır. Çünkü sürekli monitöre bakmak sağlıksızdır. Bu nedenle şöyle bir şey ortaya çıkabilir. Mesela şimdi de üniversitelerde fotokopi merkezleri var. Onların biraz daha modern hali hızlı bir şekilde yayılabilir. Örneğin; bugün öğrenci anatomi ile ilgili bir şeyi okuması gerekiyorsa gerekli kaynağı hızlı bir şekilde, ücretsiz buralardan edinebilecektir. Bu notlara da uzaktan bağlanarak ulaşabilecektir. Yani öğrenci ihtiyacı olan nota kampüste sağlanan bilgi noktasına uzaktan bağlanıp, talep bildirecek belki de 15 dakika içinde bu notlara ulaştıktan sonra, okuyup öğrendikten sonra da kampüsteki geri dönüşüm kutularına atacaktır. Tabii eğer dökümanı online olarak okumak istiyorsa, saniyeler süren çok daha kısa bir zaman diliminde ulaşacaktır. Ben yine kağıda basılı doküman ihtiyacının varlığını devam ettireceğini, yani kağıttan okumak isteyeceğiz. Yani kampüs içinde bizim bildiğimiz anlamda bir kütüphane kalmayacak. Bu copycenter'lar bizim çay, kahve aldığımız makinelere benzeyen bir makine olarak her binada bulunacak. Her öğrencinin bir şifresi olacak. Öğrenci

almak istediği dökümanı uzaktan talep edecek. Gelip makineden çıktısını alacak. İşi bittikten sonra da kağıtları geri dönüşüme atacak. Ama ücretsiz olacak. Bilgiye erişim kolay ve ücretsiz olacak."(ÖEE-3)

Teknik Donanımlarla Zenginleştirilmiş Kütüphane

Çalışma grubundaki üç katılımcı, gelecekte teknik donanımlarla zenginleştirilmiş kütüphanelere sahip olacağımızı belirtmişlerdir. Katılımcılardan ÖEK-3, kütüphanelerin sadece kitap değil, deneylerinde görsel olarak görülebileceği teknolojik donanımlı yerler olacağını ve ayrıca gelen sayısız kaynağın popülerliği, doğruluğu gibi özelliklerini gösteren uygulamalarla destekelneceğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Kütüphanelerin duygusal olarak yok olmasını istemem. Ama değişecektir muhakkak. Ne olur mesela. Daha çok çocukların sosyal olarak bir araya geleceği ama kesinlikle teknoloji ile donatılmış bir mekan. Artık raftan kitap alma değil de sanal olarak kitap seçebileceği, keyword girdiğin de ilgili kitapları aynı anda görebileceği ya da bu aralar da popüler olan görsel kütüphane. Laboratuarı da görebiliyor. Deneyleri görsel olarak yapabiliyor. Belki adı kütüphane olmaz. Ama böyle bir merkez olmalı. Bir yandan da insan bilgiyi gerçekten artık daha sabırsız olabiliyor, daha çabuk istiyor. Kütüphanelerde bilginin doğruluğu için önümüze gelen kitapların doğruluk oranlarını veren uygulamalar olabilir."(ÖEK-3)

Katılımcılardan ÖEE-7, kütüphanelerin fiziksel olarak kitapları barındırması yanında dijital versiyonlarla zenginleşerek bilgiye zaman ve mekandan bağımsız erişimi sağlayacağını aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Şu an online kütüphanelerin kullanımı çok çok daha fazla. Ama her zaman şöyle bir şey vardır. Futurizimde de absürd örnekler vardır. İşte ilerde devletler olmayacak. Para birimleri olmayacak. Şu olmayacak bu olmayacak diye. Fakat şu an 2018'e baktığımızda hala mezhepsel ve milliyet savaşlarının olduğunu görüyoruz. Yani bir takım şeyler vardır. Nedir? Mesela bilgiye yön veren insanlar. Bunlar kesinlikle form değiştirir. Ancak bu kurumların tamamen ortadan kalktığından bahsedemeyiz. Şu an üniversitenin statik bir yapısı olduğunu düşünüyoruz. Bir takım teknoloji ile paradokslar barındırdığını düşünüyoruz. Reel piyasa çıktısında şunda bunda. Ama değişecek evrilecek, kalkmayacak ortadan.

Yani kütüphaneler olacak. Fiziksel olarak dokunabileceksiniz. Bunlar kesinlikle devam edebilecek. Ama aynı zamanda online olarak zamandan mekandan bağımsız, çünkü insanlar gelecekte insanların kullanımında en çok sıkıntı yaşayacağı kısıt zaman olacaktır. Yani zamandan mekandan bağımsız bilgiye erişim çok önemli olacak. Üniversiteler evrilecek, değişecek, değişim geçirecek ama kesinlikle fiziksel yapılar ortadan kalkmayacak."(ÖEE-7)

Katılımcılardan ÖEE-6, Ameerika'da gördüğü bir kütüphane örneğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Amerika'da sanırım North Carolina State University'e gitmiştik bir heyetle. Orada hayretler içerisinde kaldım. Şu andaki çöp bidonlarını düşünün. Kocaman çöp bidonlarımız var ama kocaman olduklarını görmüyoruz. Çünkü yerin altındalar. Ancak çıkartılırken görüyoruz ne kadar büyük devasa bidonlar olduğunu. Bunun kütüphane versiyonunu düşünün. Son derece mütevazi bir bina. Camdan bir dikdörtgen düşünün. Camdan baktığınızda yerin altında, yangın ve benzeri birçok tehlikeden korunaklı hale getirilmiş. Nem oranı ayarlanmış. Kitapların zarar görmeyeceği şekilde dizayn edilmiş olağanüstü, devasa bir kütüphane. Diyelim bir kitap istediniz. Mekanik bir kol gidiyor. Siz mekanik kolun gittiğini ve hareketlerini görüyorsunuz. Kitabı raftan alıp size getiriyor. Klasikle moderni, teknoloji ile eski usulü birleştiren muhteşem bir şey bu. Geleceğin modası bu mudur? Belki de yanlış bir şeye yatırımda yapmış olabilirler. Bunu zaman gösterecek. Ama oraya gittiğimizde bize kütüphaneyi gösterdiler ve ben bir kütüphane ne kadar değişik olabilir ki diye düşünmüştüm. İçinde kitaplar var. Ne yani. Oraya gittiğimizde hayretler içerisinde kaldık."(ÖEE-6)

Çalışma Mekanı Olarak Kütüphane

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte kütüphanelerin çalışma mekanı olarak varlığını sürdüreceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Bir de kafamda kütüphane deyince çalışmak için bir mekan aklıma gelir. Bir kantin değil. Yolu üniversiteden geçen herkesin aklına da bu gelir. Bu sebeple belki de üniversitelerin çalışma ortamları olarak varlığına devam edecektir. Bu görsel kütüphanede ses kulaklığını takıp o adamı dinleyeceksin belki de."(ÖEK-3)

Müze Olarak Kütüphane

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte kütüphanelerin müze olarak varlığını sürdüreceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Kütüphaneler kalsın. Tarih öncesinde de vardı. Ama daha fazla büyümemeli. Kütüphaneler için çok daha büyük binalar yapılmamalı. Başka bir şeye dönüştürülebilir bilgisayarlarla donatılıp… Bunların hepsine de zaten internetten ulaşılabiliyor. Ulaşılabilen kaynaklar. Müze olarak gelecekte var olabilirler kütüphaneler."(ÖEE-5)*

> *"Ama bir köşesi müze gibi eski haliyle kalabilir."(ÖEE-2)*

4.7.2. Üniversitelerde Gelecekte Bilgiye Erişime İlişkin Görüşler

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde gelecekte bilgiye erişime ilişkin görüşler alt teması; doğru bilgiye erişimde akademisyenin rolü, bilgiye erişiminde yazılımlar olmak üzere iki koddan oluşmuştur.

Doğru Bilgiye Erişimde Akademisyenin Rolü

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte doğru bilgiye erişimde akademisyenin üstleneceği rolü aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Önceden kitaba ulaşmak zordu. Ama açtığımız zaman bir kitabı okurduk. Şimdi yüzlerce kitap var elimizin altında. Hangisi okuyacağız. Buna bilgi kirliliği de diyebiliriz, bilgi bombardımanı da diyebiliriz. Hani doğru bilgiye doğru kaynaktan ulaşma ve bunun için iyi bir yönlendirme planı gerekli. Bu yönlendirmede, alanında uzman bilim adamlarına, akademisyenlere düşüyor. Örneğin; kütüphane kaynak talep ettiğinde ya da e-kaynak oluşturmada akademisyenlerin rolü en doğru, en öğretici kaynaktır yönlendirmesini yapmaktır. Bu anlamda öğrenciyi de en doğru, en güvenilir kaynağa götürmekte bir yol çizebilmek olacaktır akademisyenin görevi."(ÖEE-4)*

> *"Kendi öğrenciliğimden örnek vermek isterim. Kitap zordu. Fotokopi pahalıydı. Bilgiye ulaşmak zordu. Şimdi ise bilgiye ulaşmak kolay ama ilgi yok. Burada bu ilgiyi arttıracak eğitim danışmanlarına ihtiyaç vardır. Bu gelecekte belki de bir*

yeni meslek alanı olarak karşımıza çıkacaktır. Etraftaki bu materyal fazlalığını şöyle ifade edebiliriz ki etrafta birçok oyuncak var ve çocuk hangisiyle oynayacağına karar veremiyor. Çocuğa hangi oyuncakla oynarsa nasıl bir zevk alacağını göstermiyorsunuz. O çocuk sıkılır. Hatta bir süre sonra o oyuncakları kırmaya başlar. Günümüzdeki öğrencinin durumunu buna benzetiyorum. Biz bile araştırmacı olarak bir konuyu araştırırken literatürde istemediğimiz kadar şeyi görüyoruz ve sıkılıyoruz. Çünkü özel aradığımız şey yok. Eğitim danışmanları bu noktada öğrencisinin ilgisini uyandırarak ona yol gösterici olur… Bunlar ayrı bir meslek mi olur ya da kendi danışmanları mı olur bilemiyorum. Ama şunu düşünüyorum. Her mesleğin o meslekten olan eğitim danışmanının olmasına gerek yok. Matematik öğrencisine danışmanlık yapanın matematik bilmesi gerekmez. Ama şöyle bir genelleme yapabiliriz. Mesela fen bilimleri, mühendislik bilimleri, sosyal bilimleri hukuk gibi ana alanlara ayırıp o şekilde ihtisaslaşmış eğitim danışmanları olmasını bekleyebiliriz… Burada ana tema şu, öğrencinin ilgisini uyandırabilmek. Einstein'ın bir sözü vardır. Merak edin basamaklar onunla çıkılır diye. Merak olmadığı sürece sadece siz anlatırsınız ve bilgiyi doldurursunuz."(ÖEE-3)

Bilgiye Erişiminde Yazılımlar

Çalışma grubundaki bir katılımcı, bilgiye erişimde yazılımların fonksiyonunu ve bu yazılımlar sayesinde bilgiye erişimden ziyade enerjinin bilgiyi yorumlayıp, kullanmaya harcanacağını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Doğru kaynağa erişmesi için öğrenciye biz yol gösteriyoruz. Sadece oradaki bilgiyi önündeki problemde nasıl kullanabileceğini, o bilgiye, o kaynağa problemi çözmek için sana gerekecek materyallere, proseslere nasıl ulaşabileceğini bil. Hayatta da öyle. Meslek edindirmek budur aslında. Yoksa ben Bernoulli denklemi şu mu gideyim de masada şunu çözeyim de bu borudan geçen şeyin bilmem kaç saniyede ne kadar şeyi taşıyacağını yapmazsınız. Bunu yapan programlar var… O adamın yaptığı şeyi, ne kullandığını bilin derim. Mutfağı da bilin. Ama ezbere bilmene gerek yok. Diyebil ki ben buna şuradan erişebilirim."(ÖEE-2)

Katılımcılar teknolojik gelişmelerin kütüphane kavramını önemli ölçüde değiştireceği ve bilgiye erişimi kolaylaştıracağı görüşündedir. Diğer taraftan akademisyenin bu

kaynak zenginliği içerisinde öğrencinin yolunu bulması için rehber rolünü üstleneceğini ifade etmişlerdir.

4.8. Üniversitelerin Mevcut Ve Gelecekte Maddi Kaynağına İlişkin Görüşler

Üniversitelerde gelecekte maddi kaynak temini ile ilgili elde edilen verilerle, üniversitedeki öğretim elemanlarına "Sizce gelecekte üniversiteler, ihtiyaç duyduğu maddi kaynağı nasıl sağlayacaktır?" sorusu yöneltilerek, öğretim elemanlarının gelecekte üniversitenin maddi kaynağına nasıl temin edeceğine ilişkin görüşleri ortaya konulmuştur.

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerin mevcut ve gelecekte maddi kaynağına ilişkin görüşler teması; performansa dayalı devlet destekli bütçe anlayışı, hem kendi kazanan hem de devlet destekli bütçe anlayışı, bağış kaynaklı bütçe anlayışı, üretim ve proje kaynaklı bütçe anlayışı, devlet destekli bütçe anlayışı olmak üzere dört koddan oluşmuştur.

Tablo 4. 8. Üniversitelerin mevcut ve gelecekteki maddi kaynağına ilişkin görüşler

Alt problem 8	"Sizce gelecekte üniversiteler, ihtiyaç duyduğu maddi kaynağı nasıl sağlayacaktır?"	
Tema 8	Üniversitelerin mevcut ve gelecekteki maddi kaynağına ilişkin görüşler	
Kodlar	• Performansa dayalı devlet destekli bütçe anlayışı	(ÖEE-5, ÖEE-8, ÖEK-1)
	• Hem kendi kazanan hem de devlet destekli bütçe anlayışı	(ÖEK-3, ÖEE-7)
	• Bağış kaynaklı bütçe anlayışı	(ÖEE-8)
	• Üretim ve proje kaynaklı bütçe anlayışı	(ÖEE-1, ÖEE-4, ÖEE-8, ÖEE-2, ÖEK-4)

Performansa Dayalı Devlet Destekli Bütçe Anlayışı

Çalışma grubundaki üç katılımcı, gelecekte üniversite bütçesinin performansa dayalı devlet destekli bir anlayışa dayalı olması gerektiğini gerekçeleriyle belirtmişlerdir. Katılımcı ÖEE-5, devlet üzerinden gelecek bütçenin üniversitelerin performasına göre dağıtılacağını aşağıdaki cümlelerde ifade etmiştir.

> *"Üniversitenin para kazanma zorunluluğu olsa belki de kimse rektör olmak istemeyecek... Aldığın TÜBİTAK, BAP, SANTEZ gibi projelere paralel olarak para aktarılmalı üniversitelere. Devlet üzerinden maliye bakanlığından gelmemeli. Proje bazlı sanayi bakanlığı gibi bakanlıklardan aktarılmalı. Yani hak ettiği kadar aktarılmalı. Hak etmeyen kapatılmalı."(ÖEE-5)*

Katılımcılardan ÖEE-8, üniversitenin devletten gelen bütçeden daha fazla pay alabilmek için üretirken ekonomik olarak güçlü hale geleceğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Üniversitenin ayakta kalması için ekonomik gücü olması lazım. Siz tek başına kamu kaynaklarını kullanarak yapmaya kalkarsanız bu işi, kamu kaynakları sizin çıktınıza göre artar ya da azalabilir. Çünkü diyebilir ki bu üniversite şu alanda şu yetkinliğe sahip. İşte savunma sanayi de, ilaç sanayi de, ulaştırma da öneme sahip deyip kaynaklarını ayırabilir."(ÖEE-8)*

Katılımcılardan ÖEK-1, eğer performansa göre devlet bütçesi dağıtımı söz konusu olursa bu durumun üniversitede yönetici olma isteğinde değişimlere neden olacağını vurgulamaktadır.

> *"Faaliyet raporu istenirse o zaman kimse böyle delicesine idareci olmak istemez. En başında dedik ya. Yetişkin bile olsa belli mihenk taşları olmalı. Kimse aşırı serbest olmamalı."(ÖEK-1)*

Hem Kendi Kazanan Hem de Devlet Destekli Bütçe Anlayışı

Çalışma grubundaki iki katılımcı, gelecekte üniversite bütçesinin hem kendi kazanan hem de devlet destekli bir bütçe anlayışına dayalı yapılandırılmasını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"İlerde sanayi üniversiteye maddi destek verecektir. Ama şu şartla. Bilecektir ki yarın bir gün tıkandığında bu üniversitede bu kişi bana yardımcı olacak dediği anda oraya para yatırır. Devlet yine desteğini sürdürecektir. Ama kaynağının büyük kısmını dışarıdan sağlayacaktır."(ÖEK-3)

Katılımcılardan ÖEE-7, hem devlet hem de kendisi tarafından kaynak yaratan üniversitenin, aynı zamanda ihtiyaç duyduğu ürünleri kendi içerisinde üreteceğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Bence üniversitenin devlet teşviki olacak. Bunun devam etmesi gerekiyor. Ama devlet teşvikini de şu şekilde azaltmak gerekiyor. Üniversitenin kendi kaynakları ile de birtakım hizmetler veriliyor olabilir. Mesela kuluçka merkezleri, teknokent tarzı yapılarla üniversitenin içerisinde üretim ile ilgili bir şeyler yapılıp, bu sermayenin yine üniversiteye dönmesi, projelerde kullanılması. Aynı şekilde üniversitenin yazılım ihtiyacı olabilir. Kendi içerisindeki branşlarla ihtiyaçlarını kendi ekosisteminden sağlayabilir. Örneğin üniversite bilgi sistemi yazılımı olabilir. Tabii bunlar personel, zaman, bir takım maddi destekler sonucunda projeye dönüşebilecek şeyler. Eğer bu ölçekte bir üniversite ise, kendi ekosisteminde döndürebilecek bir üniversite ise personel ve zaman açısından söylüyorum, bu çıktıları sermayeye dönüştürüp en azından belli bir noktada kendi kendine yetebiliyor olması lazım. Ama elbette ki devlet teşviki olacak."(ÖEE-7)

Bağış Kaynaklı Bütçe Anlayışı

Çalışma grubundaki bir katılımcı, gelecekte üniversite bütçesinin bağış kaynaklı olması ile birlikte bu yapıda dikkat edilmesi gereken noktalara aşağıdaki cümleler ile değinmiştir.

"Şimdi Amerika'daki üniversiteler vakıf üniversiteleridir ve vakıf üniversiteleri de bağışçılar tarafından desteklenir. Yalnızca eğitim parası, içerisine karışmaz. Karışma izni vermez. Çünkü özerk yerlerdir üniversiteler. Öyle de olmak zorundadır. Çünkü üniversitelere kimsenin ben sana para verdim bana bu bölümü aç deme yetkisinin olmaması lazım."(ÖEE-8)

Üretim ve Proje Kaynaklı Bütçe Anlayışı

Çalışma grubundaki beş katılımcı, gelecekte üniversitelerin bütçelerini üretimlerinden ve yaptıkları projelerden temin etmesi gerektiğini ve nedenlerini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Gelecekte üniversiteler kuracağı merkezlerle, yapacağı projelerle kendi kaynağını kendi yaratabilir. Ama en önemlisi yaratılan bu kaynağın doğru bir şekilde kullanılabilmesi."(ÖEE-1)*

> *"Bu bakımdan gelecekte üniversitelerin kaynak üretimini kendi üretimleriyle sağlaması zorunluluk haline geleceği ve yavaş yavaş bu anlayışa ilerleneceğini düşünmekteyim. Kendi kendine yetmesi gereken bir yükseköğretim kurumu anlayışı çıkacak."(ÖEE-4)*

Katılımcılardan ÖEE-8, dünyadaki bazı üniversitelerin proje ve üretimle sağladıkları istihdamı aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Ama siz fark yaratan bir üniversite olmak istiyorsanız, sizin hareket kabiliyetiniz mali gücünüzle beraberdir… Dünyada ne yapıyorlar. Önde olanlara baktığımızda, bir proje alıyorlar. O projeyi de geliştirmek için uzmanlaşmış veya uzmanlaştırabileceği potansiyel öğrenciyi o doktora programına tahsis ediyorlar ve öğrenciye de o projeden alacağı parayı ödüyorlar. Proje üretmesi gerekir. Proje ürettikten sonra o projenin üzerine bir doktora programı olmuş olması gerekir. İdeal yapı odur yani."(ÖEE-8)*

Katılımcılardan ÖEE-2, gelecekte üniversitelerin sürdürülebilir olacağını aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Üniversiteler sürdürülebilir olmalı. Finansal anlamda da kendini sürdürebilir olmalı. Çevresel anlamda da kendini sürdürebilir olmalı. Belki bir 50 yıl sonra bunu konuşacaklar. Enerjisinin bile. Bir malzemenin üniversitede var oluşundan hurdasının nasıl değerlendirileceğine kadar düşünülüp konuşulduğu üniversiteler. Bunu düşünen üniversite devletten para almaz zaten. Bağımsız olmak, özgür olmak başarıyı etkileyecektir. Kendi bilgi birikiminizle kendi ekipmanlarınızla bir şeyler üretip devlete ya da insanlığa bir katma değer sağlarsanız bu muazzam bir şey. Hem motivasyon olur hem maddi kaynak getirir size."(ÖEE-2)*

Katılımcılardan ÖEK-4, gelecek üniversitelerinin maddi bağımsızlığını sağlarken akademisyenlerin özlük haklarında oluşabilecek değişimleri aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Bu dengenin kurulması şartıyla devletten maddi olarak bağımsız üniversiteyi destekliyorum. Diğer taraftan üniversite özerkleştiği zaman kendi sermayesini kendi döndürdüğü andan itibaren öğretim üyelerinin özlük haklarını muhafaza eden bir sistemde kurulmalı. Çünkü akademik çalışmalar çok somut bir şeye dönüşebilir olmayabilir bazen. Mesela Amerika'da yayın bazlı değerlendirmelerle iş anlaşmaları yapılırken çok fazla stres ve sıkıntı yaşayabiliyor akademisyenler. Bu üretimlerini etkileyebilir. İmkanlar ve beklentiler arasında bir denge gözetilmeli. Türkiye'de beklentiler yükseltiliyor ama imkanlar aynı kalıyor."(ÖEK-4)*

Katılımcıların gelecekte üniversitenin maddi kaynağını nereden ve nasıl temin edeceğine yönelik görüşleri devlet kaynaklı bütçe, bağış kaynaklı bütçe veya bağımsız kendi üretimleri ile kazandığı bütçe olarak çeşitlilik göstermektedir. Bütün bu fikirlerin ortak noktası bütçe devletten de gelse üniversitenin gelecekte o kaynağı hak edecek ürünleri ortaya koyması ve ortaya koyduğu ürüne göre bütçeye sahip olması gerektiği yönündedir.

4.9. Üniversitelerde Mevcut Ve Gelecekte Üniversite Yönetimine İlişkin Görüşler

Üniversitelerde gelecekte yönetim ile ilgili elde edilen verilerle, üniversitedeki öğretim elemanlarına "Sizce gelecekte üniversite yönetimi nasıl bir değişim yaşayacaktır? Akademisyenlerin yanında yönetime kimler dahil olabilir? Olmalı mı?" sorusu yöneltilerek, öğretim elemanlarının gelecekte üniversitenin kimler tarafından yönetilmesine ilişkin görüşleri ortaya konulmuştur.

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde mevcut ve gelecekte üniversite yönetimine ilişkin görüşler teması; akademisyen bir yönetici grup, akademisyen olmayan kişilerin

de bulunduğu bir yönetici grup, profesyonel yönetici grup, akademik ve idari dekanlar olmak üzere dört koddan oluşmuştur.

Tablo 4. 9. Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki üniversite yönetimine ilişkin görüşler

Alt problem 9	"Sizce gelecekte üniversite yönetimi nasıl bir değişim yaşayacaktır? Akademisyenlerin yanında yönetime kimler dahil olabilir? Olmalı mı?"	
Tema 9	Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki üniversite yönetimine ilişkin görüşler	
Kodlar	• Akademisyen bir yönetici grup	(ÖEK-1, ÖEE-8, ÖEK-4)
	• Akademisyen olmayan kişilerin de bulunduğu bir yönetici grup	(ÖEE-1, ÖEE-7, ÖEE-2)
	• Profesyonel yönetici grup	(ÖEK-2, ÖEE-5, ÖEK-3)
	• Akademik ve idari dekanlar	(ÖEE-4, ÖEE-6, ÖEK-5, ÖEK-3)

Akademisyen Bir Yönetici Grup

Çalışma grubundaki üç katılımcı, gelecekte üniversitelerin akademisyenler tarafından yönetileceğini yönünde görüş bildirmiştir. Katılımcı ÖEK-1, akademisyenin ihtiyacını akademisyenin en iyi anlayabileceğine vurgu yaparak bu konudaki görüşünü aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Üniversiteyi kesinlikle akademisyen yönetmeli. Çünkü bir akademisyenin ihtiyacını akademisyen bilir. Akademik hayatı bitmiş akademisyen değil ama…Yönetimde öğrencinin fikri alınacaksa, yönetimlerde değil de komisyonlarda alınabilir ve bu yer alma faslında da öğrencinin söylediği sözün sonuçları enine boyuna konuşulup, değerlendirilerek uygulamaya geçirilmesi mümkün olabilir."(ÖEK-1)*

Katılımcılardan ÖEE-8, akademisyenler tarafından üniversitenin yönetileceğini ifade ederken, katkı sağlayacak ise akademisyen olmayanların da yönetimde yer alabileceğini belirtmektedir.

"Mimar mimarlık ofisini yönetiyorsa, esnaf kendi işini yönetiyorsa, işi bilen insan yönetmeli. Akademisyen yönetmeli tabiî ki. Zaten şu an da tek kişi yoktur. Mütevelli heyeti vardır. Senato vardır. Birtakım kurullar var zaten karar alırken bile kimse tek başına karar alamaz zaten. Eğer üniversitenin akademik gelişmesine de katkı sağlayacaksa akademisyen olmayanlarda yönetimde bulunabilir. Akademik gelişmesine katkı sağlayacaksa eğer. Ama akademik gelişmesine katkı sağlamaktan ziyade başka hedefleri varsa, o zaman soru işareti."(ÖEE-8)

Katılımcılardan ÖEK-4, akademisyen olmayan kişilerin yönetime dahil olduğunda bazı olumsuz müdahalelerin yaşanabileceği kaygısıyla akademisyenler tarafından yönetilmesi gerektiğini aşağıdaki ifadelerle belirtmiştir.

"Ben üniversite yönetimlerinin akademisyenlere bırakılması taraftarıyım. Çünkü en ufak sendikaların bile ne kadar kadroya müdahale etmeye çalıştıklarını görüyorum. Buraya dışarıdan müdahaleler ne kadar liyakat esaslı olacaktır. Şu anda akademisyenler bu sorunu kendi sistemleri içerisinde bir noktaya kadar çözebilir diye düşünüyorum."(ÖEK-4)

Akademisyen Olmayan Kişilerin de Bulunduğu Bir Yönetici Grup

Çalışma grubundaki üç katılımcı, gelecekte üniversitelerin akademisyenlerin yanında yönetime akademisyen olmayan kişilerin de dahil olacağı bir ekip tarafından yönetileceğini ifade etmiştir. Katılımcı ÖEE-1, üniversite yönetiminde akademisyen olmayan bir grubun da olacağını fakat bu kişilerin akademik hayatı bilen kişiler olması gerektiğini aşağıdaki cümleler ile vurgulamıştır.

"Yönetimde farklı alanlardan kişilerde söz sahibi olabilir. Mesela özel üniversitelerdeki mütevelli heyeti gibi. Buna artık şimdiki gibi senato mu deriz. Öğrencinin de söz sahibi olması lazım. Yöneticilik vasfının doğuştan geldiğini düşünüyorum. Bir akademisyen çok üretken bir akademisyen olabilir ama yöneticilik vasfı olmayabilir. Diğer taraftan da baştaki kişinin o akademik ortamı bilen birisinin de olması gerekir. Yani ben bir sorunla gittiğimde olaya hakim olmasını beklerim. Hatta dış desteklerde yönetimde söz sahibi olabilir. Ama bu yönetime katılan kişilerin üniversite yapısını bile kişiler olmalı."(ÖEE-1)

Katılımcılardan ÖEE-8 ve ÖEE-2, sadece akademisyenler değil yönetimde yaşadığı bölgeyi bilen kişilerin bulunmasını aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Yani salt akademisyen kimliğiyle bu işlerin çok yürütülebileceğini düşünmüyorum. Bu görev verilen kişiler, hem akademik camiayı bilmeli hem piyasayı bilmeli hem şehrin dinamiklerini bilmeli, kültür yapısını bilmeli, demografik yapısını bilmeli. Bunun için elbette bir kurul olacak. Açıkçası ben bu konuda yeri geldiğinde şehri iyi tanıyan iyi bilen bir esnaf bile orada olabilir diye düşünüyorum. Piyasada çalışan bilgi birikimini aktarabilecek kişiler de olabilir. Bunun mevzuattaki yerini bilmiyorum. Danışman olabilir."(ÖEE-7)*

> *"Ben üniversitenin bir konsey tarafından yönetilmesi gerektiğini düşünüyorum. Nasıl kent konseyi oluyor. Ya da bir siyasi partiyi düşündüğümüzde kimisi reklamıyla, kimisi kadın kollarıyla, kimisi sivil toplum örgütleriyle, kimisi gençlik kollarıyla herkesin ayrıldığı bir dal vardır. Üniversitelerde de böyle bir yapı düşünüyorum. Yani bir konsey olsun idari işleri ile ilgilenen işte bütçesi ile birisi, inşaatı ile birisi olsun. Bunların başı da bir akademisyen olsun. Bu konseyin hepsi akademisyen olmamalı. Mesela üniversitenin bulunduğu şehirden, şehir halkı içinden de bir olmalı. Kent temsilcisi. Böylece üniversite şehirle bütünleşmiş olur. Şu an olduğu gibi her şeyin bir rektörün sorumluluğunda olması. Yönetene de ekstra sorumluluk ekliyor. Hakim olmadığı konularda. Bu kumar oynamaktır aslında…Çünkü imza atıyorsunuz bu imzanın nereye gideceğini bilmiyorsunuz."(ÖEE-2)*

Profesyonel Yönetici Grup

Çalışma grubundaki üç katılımcı, gelecekte üniversitelerin profesyonel bir ekip ile yönetileceğini ifade etmiştir. Katılımcı ÖEK-2, yöneticilik alanında eğitim almış kişilerin yani profesyonel yöneticilerin gelecekte üniversiteleri yöneteceğini şu şekilde ifade etmiştir.

> *"Sağlık yönetimi personeli diye bir şey var şu anda. Öyle bir bilim dalı var şu anda. Çünkü buna ihtiyaç duyulmuş…Üniversitelerde yönetim akademisyen. YÖK'de akademisyen. Herkes aynı pencereden olaya bakıyor. Gelecekte bölüm başkanlıkları akademisyenlerde kalmalı. Bölümün iç işleri ile ilgili kısmı. Çünkü her bölümün kendine özel bir yanı var. Ama üst yönetim; dekan, enstitü müdürleri, yüksekokul müdürleri, rektör yardımcıları ve rektör profesyonel bir ekipten*

oluşmalı… Ama benim dediğim kişiler dil bilen, yönetim eğitimi almış ve tecrübesi olan özel kişilerden bahsediyorum. Gelecekte yönetimde böyle bir yapı oluşur diye düşünüyorum."(ÖEK-2)

Katılımcılardan ÖEE-5 ve ÖEK-3, üniversitelerin gelecekte profesyonel yöneticiler tarafından yönetileceğini fakat akademik konularda akademisyenlerin fikirleri doğrultusunda hareket edileceğini belirtmiştir. Böylece akademisyenin akademik hayatına odaklanarak daha faydalı olacağını aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Bence üniversiteyi rektörler yönetmemeli. Rektörler bir parçası olmalı. Akademisyenler yönetmemeli. Şu an baktığınızda büyük sistemleri yönetenler yöneticiler. Üniversiteler de öyle olabilir. Profesyonel bir yönetici grubu. Usta yöneticilerin gelmesi ile bir tane aday, üniversitenin belirlediği bu bir kişi o kurula girer haftada bir toplantı yaparlar ve çıkar. Herkes gider dersini verir. Herkes laboratuarına gider. Çalışmasını yapar. Yurtdışı seyahatini yapar. Gerekli görüşmelerini yapar. Anlaşmalar yapar. Öğrencilere ve en önemlisi vatanına, milletine daha fazla yaralı olamaya çalışır."(ÖEE-5)

"Üniversiteleri ilerde genel müdürlerin yöneteceğini düşünüyorum. Gelecekte üniversitenin akademisyenler tarafından yönetileceğine çok ihtimal vermiyorum. Hatta akademisyenlerin üniversite yönetiminden uzaklaştırılacağını düşünüyorum. Belki hayal, belki olması gereken olduğunu düşünüyorum, belki de sürecin o yönde ilerleyeceğini düşünüyorum. Üniversitelerin yönetim kurulları olacak. Yönetim ayrı bir bilim ve bu bilim dalından yetişmiş kişiler yönetecektir. İdeal olan üniversitenin yöneticilik vasfına sahip kişilerce yönetilmesidir… Ama bilim adamı değil. Yönetici vasfına, yönetici eğitimi almış bir kadro yönetsin. Ama bunlar da bilimsel konularda akademisyenlerden fikir alarak bu işi yapsınlar. Çünkü elbette bir yönetici yeri geldiğinde bir laboratuara alınacak malzemeye karar veremez ve uzmanı olan akademisyene sorar."(ÖEK-3)

Akademik ve İdari Dekanlar

Çalışma grubundaki dört katılımcı, gelecekte üniversitelerin akademik ve idari dekan olarak iki yönetici ile yapılandırılmış bir sistemle yönetileceğini aşağıdaki cümlelerle detaylı bir şekilde ifade etmiştir.

"Bazen Seul sistemi gelecek diye tartışmalar olmakta ama kim gelirse gelsin zihniyet aynı olduğu müddetçe üniversitelerde yönetimin iyiye gideceği kanaatinde değilim. İşte Seul'daki gibi iki dekan vardır. Biri akademisyenlikten uzak bir yönetici formatındadır ve işleri ona göre planlar. Diğeri de akademik planlamayı yapar. Bence zaten üniversite yönetim anlayışı biraz da yavaş yavaş buna doğru ilerliyor. Artık sadece akademisyenlerden olmayacağını düşünüyorum. Yine yönetimde bir rektör olur ama bir padişah gibi değil de işleri kolaylaştırıcı, daha sembolik bir makam olarak kalacağını düşünüyorum. Her işin bir ehli olacak ve o konularda onlar karar verecekler, özgür bir şekilde fikirlerini ifade eden, üniversiteyi daha iyi noktalara getirecek girişimlerde bulunacak kişilerin olacağını düşünüyorum."(ÖEE-4)

Katılımcılardan ÖEE-6, Amerika'daki eğitim hayatındaki tecrübelerini paylaşarak üniversitelerin gelecekte akademik ve idari dekanlar olarak iki yönetici tarafından yönetilmesi gerektiğini belirtmiştir.

"Benim okuduğum yerde 2 dekan vardı. Birinin adı idari dekan, akademik işlere hiç karışmazdı. Okulun geliri, gideri ne bileyim inşaatı altyapısı aklınıza ne gelirse. Tamamen idari şeyler. Bir diğeri akademik dekandı. Akademik dekan ise sadece akademik konularla ilgileniyordu. O okulda hangi dersler verilmeli. Programın güçlendirilmesi için nasıl bir yöntem takip edilmeli. Doktora programının prestijinin artıp, mezunlarının daha iyi yere gelebilmesi için nasıl sağlamlaştırılmalı. Bu akademik dekanın işi. Akademik dekan akademisyendi. Akademik dekanın çalışma alanı büyük ihtimalle, yani genel itibariyle işletmeydi. Bizim idari dekanımız, emekli NATO Avrupa müttefik kuvvetler komutanıydı. En krizli anlarda bile ki o zamanlar soğuk savaşın yeni bittiği dönemler olduğunu düşünürsek yani 1980'lerde savaş ihtimali hele hele nükleer savaş ihtimalinin çok ama çok yüksek olduğu bir zamanda NATO Avrupa müttefik kuvvetler komutanlığı yapmış olan birisi emekli olduktan sonra bizim dekanımızdı. Bir sonraki dekanımızda emekli Güney Kore büyükelçisiydi."(ÖEE-6)

Katılımcılardan ÖEK-5, üniversitelerde yöneticinin akademik ve idari olarak ayrılması gerekliliğini, fakat yöneticiliğin de deneyim gerektiren, her kişinin yapabileceği bir görev olmadığı yönünde fikirlerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Yöneticilik farklı bir şey. Yani çok fazla idari konu ile meşgul oluyorsunuz. Yani binanın elektriğinden, suyundan, kanalizasyonundan, her çalışan personelin problemlerinden yani o kadar çok. Yöneticilikte kitaplardan öğrenilmiyor. Deneyim. Ekip yönetimi. Ekibin bir bacağı akademisyen, diğer bacağı da akademisyen olmayan idari kökenli görevlerden gelen arkadaşlar olmalı. Ama liyakat. O kesin. Bu Türkiye'de en önemli sorun. Bu sorun gelişmekte olan ülkelerde de var. Sadece bize özel bir şey değil."(ÖEK-5)

Katılımcılardan ÖEK-3, finansal anlamda üniversitenin sadece akademisyen olan bir yönetici ile yönetilebilmesi konusundaki görüşlerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Bir üniversiteyi bir kuruluş gibi düşünürsen, bir akademisyen finansal anlamda yürütemez. Yönetmemeli. Dolayısıyla ben üniversitenin biri akademik olarak diğeri finansal olarak yöneten iki yöneticisi olması gerektiğini düşünüyorum. İşin finansal boyutunu bir akademisyenin becerebilmesi çok zor."(ÖEK-3)

4.10. Üniversitelerde Mevcut Ve Gelecekte Akademik Yayın Değerlendirme Politikasına İlişkin Görüşler

Üniversitelerde mevcut ve gelecekte akademik yayın değerlendirme politikası ile ilgili elde edilen verilerle, üniversitedeki öğretim elemanlarına "Sizce gelecekte akademisyenlerin bilimsel çalışmaları ne şekilde olacaktır? Sizce gelecekte akademik yayınların değerlendirilmesi ve sınıflandırılması nasıl bir değişim geçirecektir? " sorusu yöneltilerek, öğretim elemanlarının mevcut ve gelecekte akademik yayın değerlendirme politikasına ilişkin görüşleri ortaya konulmuştur.

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde mevcut ve gelecekte akademik yayın değerlendirme politikasına ilişkin görüşler teması; akademik performansa göre istihdam, akademik yayın değerlendirme süreci, nicelikten nitelikli yayına geçiş, profesyonel ve gizli hakemler, okuyucuların okuma ve beğenme oranına göre derecelendirme, insan bilgisayar tabanlı destekli değerlendirme, açık kaynakların artması ve yayınların masrafsızca okuyucuya ulaştırılması, ıntihal ve hakemlik sürecinde ınsan faktörünün öneminin artması, çoklu hakem olmak üzere sekiz koddan oluşmuştur.

Tablo 4. 10. Üniversitelerde mevcut ve gelecekte akademik yayın değerlendirme politikasına ilişkin görüşler

Alt problem 10	"Sizce gelecekte akademisyenlerin bilimsel çalışmaları ne şekilde olacaktır? Sizce gelecekte akademik yayınların değerlendirilmesi ve sınıflandırılması nasıl bir değişim geçirecektir?"	
Tema 10	Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki akademik yayın değerlendirme politikasına ilişkin görüşler	
	• Akademik yayın değerlendirme süreci	(ÖEE-1, ÖEE-6)
	• Nicelikten nitelikli yayına geçiş	(ÖEE-2, ÖEK-5, ÖEE-5, ÖEK-3, ÖEE-4, ÖEE-8)
	• Profesyonel ve gizli hakemler	(ÖEE-5, ÖEE-3)
	• Okuyucuların okuma ve beğenme oranına göre derecelendirme	(ÖEE-3, ÖEK-2, ÖEE-2)
	• İnsan bilgisayar tabanlı destekli değerlendirme	(ÖEE-4)
	• Açık kaynakların artması ve yayınların masrafsızca okuyucuya ulaştırılması	(ÖEK-4, ÖEK-2, ÖEK-5, ÖEE-2)
	• İntihal ve hakemlik sürecinde insan faktörünün öneminin artması	(ÖEK-4)
	• Çoklu hakem	(ÖEE-2)

Akademik Yayın Değerlendirme Süreci

Çalışma grubundaki iki katılımcı, mevcut akademik yayın değerlendirme süreci ve beraberinde getirdiği olumsuzluklardan yola çıkarak gelecekte akademik yayın değerlendirme sürecindeki değişimlere yönelik düşüncelerini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Dergilerde çok büyük sorunlar var. Bir dergiden 2 ayda cevap gelirken, diğerinden 1,5 yılı bulabiliyor. Bu süre basılmasıyla 2 yıla kadar çıkabiliyor. Dünya çapındaki bu soruna bakıldığında konulmuş bir süre kriteri olmalı ya da dergiler sayfalarında değerlendirme süresini vermeli ya da gönderilen bir yayını belli bir süre sayfada tutarak gelen yorumlara göre de değerlendirilebilir. Şu anki sistemin bir sıkıntısı değerlendirme süresi bence. Diğer bir sıkıntısı, hakemlik için bazı dergilerin size hakem önerisi istemesi. Bunun da nereye varacağını tahmin edersiniz. Son olarak editörler bir başına daha hakeme gönderilmeden karar verilebiliyor hiçbir geçerli gerekçesi olmadan. Sadece isme bakarak belki de. Bu editörü ortadan kaldırarak daha fazla hakeme gönderilerek sağlıklı hale getirilebilir."(ÖEE-1)

"Bir yayını bir yerde yayınlatabilmek için olağanüstü uzun süreçler var. Eğer o eser hakiki manada orijinal bir eser ise, o eser hızlı bir şekilde istifade edecek kişilere ulaştırılabilmeli. Mesela yavaş yavaş değişen basılı değil dijital dergi bu yönde atılmış bir adım. Bir blogger tarzında kişinin yazdığı şeyleri, akademik olarak herhangi bir filtreden geçmeden kendi blogunda yayınlayıp, ulaştırmaya çalışmasını her ne kadar tüketici açısından değerli buluyor olsam da akademik kalite açısından doğru bulmuyorum. Yani mutlaka o akademik filtrasyon olmalı. Ama bunun yakın zamanda da karşılaşacağımız tehlikesi, dergilerde yayın yapmak unvan için şart koşulursa; akademisyenler bir an önce unvan sahibi olayım. Bir an önce yüksek maaş alayım diye oralara yayın yetiştirmek için birbirleri ile yarışırlarsa, bu bir arz-talep meselesi pazarda kendi kuralını koyacaktır. Dolayısıyla siz hem ürün ortaya koyacaksınız hem de para vereceksiniz. Çünkü bunun yayınlaması ancak onların sizden belli bir miktarda para alması ile olacaktır. Bunu çirkin bir pazar yeri olarak düşünüyorum. Yani siz pazarda dünya kadar şey satabilirsiniz. Uyuşturucu madde satabilirsiniz. Çalıntı mal satabilirsiniz. İnsan bedeni satabilirsiniz. Bunlar pazaryeri, Pazar kuralları geçerlidir ne yapalım yani denmemesi gerekir. Siz öyle bir çirkinliğe müsaade etmemelisiniz. Akademide böyle bir şeye müsaade etmemelisiniz. Akademik yayın borsası olmamalı. Benim korktuğum bu."(ÖEE-6)

Nicelikten Nitelikli Yayına Geçiş

Çalışma grubundaki altı katılımcı, mevcut akademik yayın değerlendirme sisteminin olumsuzlarından yola çıkarak gelecekte akademik yayınlarda nicelikten

niteliğe önem verme anlayışının gerekliliğini ve bunun zaman içinde nasıl oluşacağını ifade etmiştir. Katılımcı ÖEE-2, mevcut akademik teşvik sisteminde yaşanan etik dışı davranışları şu sözlerle ifade etmiştir.

> *"Mesela akademik teşvik de bile dünya kadar problem oluyor. Herkesin kıyısından köşesinden o kriterleri uydurabileceği birilerinin yamamaya çalışıyor. Ben hiçbir emeği olmayan insanları sadece o teşvikten yararlandırabilmeleri için kendini yazdıran insanlar tanıyorum. Akademik etik zaten yerlerde."(ÖEE-2)*

Katılımcılardan ÖEK-5, akademik yayın değerlendirmede nicelikten niteliğe geçişte üretmenin önemini aşağıdaki cümlelerle vurgulamıştır.

> *"Önce üretmeye başlamalı insan. Gerçekten üretmeli. Finansta meşhur bir black and scholes modeli vardır. O adam makaleyi yazdığında bir sürü dergiye göndermiş. Reddetmişler. Yıllar sonra adamın makalesi popüler oluyor. Yaygın bir şekilde modeli de kullanılıyor. Demek ki üretmeye devam etmek gerek. Süreç içerisinde bunlar parlayacak. Belki birkaç sene parlamayacak ama içinde orijinal bir fikir varsa illaki kullanılacak. Şimdi herkes sinirleniyor. Çok fazla üniversite açıldı diye. Altyapısı yoktur. Şudur budur diye. Ama en azında zaman içerisinde iyiler ayakta kalacak, kötüler kaybolacak ya da kendini düzeltecek. Ama hiç olmadığını düşünün."(ÖEK-5)*

Katılımcılardan ÖEE-5, çalışan ile çalışmayanı ayırt edebilen bir sistemin gerekli olduğunu fakat sonuç olarak ortaya çıkan bilimsel üründe nicelikten ziyade niteliğin ön planda olması gerektiğini aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

> *"Gelecekte sabit bir maaşında yani mutlaka çalışanla çalışmayanı ayırıp, çalışan ödüllendirilmeli… Teşvik, teşvik ediyor ama kaliteyi düşürüyor. Akademik geçmişine baktığımızda hiçbir çalışması olmayan, hiçbir konferansa, sempozyuma katılmayan kişilerin son 2 yılda saçma sapan konferanslara katıldığını, saçma sapan yayınlar yaptığını görüyoruz puan alabilmek için. Hatta çok saçma sapan konferans organizasyonları görüyoruz. Ayrıca niceliğe bakılıyor. Niteliğe değil. Niteliğin ön planda olduğu bir değerlendirme gerek."(ÖEE-5)*

Katılımcılardan ÖEK-3, akademik ilerlemelerde sadece bilimsel yayınlar ve atıfların değil, çıkan ürününde önemli olduğunu aşağıda cümlelerle vurgulamıştır.

"Bilimsel dergilerin yavaş yavaş itibarının kaybolacağını düşünüyorum ki bu başladı aslında. Şimdi insanların atama kriterleri diğer taraftan bunlara bağlı. Bu var oldukça devam edecektir. Bunu üniversiteler hala bir yarış olarak görüyor. İşte kaç makaleniz var? Kaç cite'nız var? Ama teknoloji cite ile ilerlemiyor. İşte üniversitenin teknolojiden geri kalmasının nedeni de bu oluyor. Üniversite bir yere sabit kalıyor. Ama ihtiyaçlar değişiyor. Teknoloji bu ihtiyaca, işte bu kuluçka merkezleri, silikon vadileri gibi yerlerdeki ARGE merkezlerinin ben makale yapayım diye kaygısı yok. O kaygı olmadığı için adamlar patent başvurusu yapıyor. Alıyor ve yapıyor. Sonra da herhangi bir şekilde işte teknoloji ürünü olarak bunu sunuyor. Ama üniversitenin birbiri ile kıyaslanma metodu yayın sayısı."(ÖEK-3)

Katılımcılardan ÖEE-4, bilimsel yayınlarda nicelik ve nitelik kavramlarını dergilerin etki faktörleri üzerinden aşağıdaki ifadelerle açıklamıştır.

"Katma değeri yüksek çalışmalar ön plana çıkacaktır. Şu anki değerlendirme kriterleri çok ilginçtir. Örneğin, iki çalışma aynı kategoride değerlendirilir. Impact faktörü 0,5 olan dergide ile impact faktörü 20 olan dergide yayın yapmış olmanız hiçbir şey ifade etmemektedir. Yayın mı yayın. Bitti. Yani yayın sayısına çok önem veriliyor kaliteden ziyade. Impact faktörü 30 olan dergide bir yayın yapabilirim. Ama impact factörü 0,5 olan dergide 20 yayın yapabilirim. İşte Türkiye'de bu 20 yayın yapan şu anda daha önemlidir. Değerlendirme kriteri olarak maalesef kaliteden ziyade sayı önemli."(ÖEE-4)

Katılımcılardan ÖEE-8, bilimsel dergilerin yayın değerlendirme ve yayınlama politikası ile ilgili aşağıdaki düşüncelerini paylaşmıştır.

"Mevcut duruma baktığınızda derginin beklentisi şu, ben bu dönemde atıyorum 20 tane makaleyi koymam lazım. 3 ya da 6 ayda bir bu yayını yapacağım diyor. Onun beklentisi o 20 yayını bulmak… Herkes o prestijli alana girmek istiyor. Nitelikli yayın yapmaya çalışıyor. Onlarda kılı kırk yararak çıkartmaya çalışıyorlar… O nedenle bu işin uzmanı hangi dergiyse dünyada hedef olarak ona gidiyorsunuz. Herhangi bir ürün alırken de bakmıyor musun? İşte kaliteli bir şey almak istiyorsan buraya gidersem burada bulma ihtimalim yüksek diyorsun."(ÖEE-8)

Profesyonel ve Gizli Hakemler

Çalışma grubundaki iki katılımcı, mevcut akademik yayın değerlendirme sürecinden yola çıkarak gelecekte akademik yayın değerlendirme sürecinde hakemliğin profesyonel ve gizli bir ekip tarafından yapılacağını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Şu anki yayın politikası çok yakında çökecektir. Çünkü iş tamamen paraya döndü. İntihallere dikkat edilmemeye başlandı. Çok büyük kıyametler kopacaktır yakında... Bütün bu sarsıntılardan sonra bazılarının sadece dergilerde hakemliği görev edinebilirler. Mesela Türkiye'de futbolda profesyonel hakemlik getirildi. Askerlikte profesyonel askerlik getirildi. Yayınlarda da profesyonel hakemlik ortaya çıkabilir. Bu kişiler %100 gizlilik esasıyla sadece yayın incelemekle görevli olacaklardır. En yakın arkadaşları bile bilmeyecek onun o işi yaptığını. Çok objektif bir sistem olur ve double blind sisteminin getirilmesi ile. Yani ne hakem yazarı görecek ne de yazar hakemi görecek."(ÖEE-5)*

> *"Hakem seçilirken branş içinde branşlaşmalar olmalı. Konuya gerçekten uzman kişi incelemeli. Mesela kişilerin doktora tezlerine göre hakem seçilse daha mı güzel olur diye düşünüyorum. Şu an editöre yayın geldiğinde web of science, science direct gibi yerlerden bir tarama yapar. Oradaki keyword'a göre hakem seçer. Mevcut sistem gelecekte gelişebilir."(ÖEE-3)*

Okuyucuların Okuma ve Beğenme Oranına Göre Derecelendirme

Çalışma grubundaki üç katılımcı, mevcut akademik dergilerin kısıtlarından yola çıkarak teknolojinin de gelişmesiyle akademik yayınların değerlendirilmesinin okuyucuların okuma ve beğenme oranına göre derecelendirilen bir sistemin oluşacağını belirtmişlerdir. Katılımcı ÖEE-3, bu konuda bir sistem örneğini aşağıdaki cümleleriyle ifade etmiştir.

> *"Bir diğer alternatif intihal programlarında taratarak online hale getirilebilir. Ama bu yayın tartışmaya açık olmalıdır. Doğrudan bir dergiye gönderilebilir. Ama siz ön koşul olarak bir şeyi kabul etmelisiniz. Ayrıca onun üzerinde tartışma yapılmasına da müsaade etmek zorundasınız. Yani eleştiriye muazzam derecede açık olmanız lazım. Hakem süreci olmadan bir şeyi yayınlatabilirsiniz. Gazetede bir şeyi yayınlatır gibi. Ama bunu yaparken intihal yapmadığınıza dair bir kabul ve*

sonrasında yayın online olduktan sonra altında yorumlar olabilir. Bu sadece intihal nedeniyle değil. Mesela bilimsel olarak mantık hatası olur. Şu anki sistemin sakıncası hakemlik sistemine bakarak anlamayan biri kabul de edebilir ret de edebilir. Önerdiğim sistemde de o konuyu çalışan kişi okuyacak olumlu ya da olumsuz yorum bırakacak. Bunun sonucu belki o çalışma geri çekilip düzeltilecek, belki yayından kalkacak. Bu sistemde yükledikten sonra hakem o konu ile ilgili çalışan tüm bilim insanlarıdır. Belli bir süre mesela 6 ay bir geçiş linki olabilir. Bir geçiş sitesi olabilir. Orada duran taslak makale diyelim ona, taslak makaleye katkıda bulunacak oradaki bir fikirden yeni fikirler üretecektir. Bu sistemde de herkesin bir ID'si olacak."(ÖEE-3)

Katılımcılardan ÖEK-2, günümüzde var olan makale paylaşım platformlarından örnek vererek, bu çevrimiçi platformların gelişeceğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Diyelim bir şey yazdınız. Bunu ID numaranız olabilir. Şu an makalelerin DOI numaraları var ya onun gibi. ORCID numarası gibi. O tarz bir numara olur ve siz onu online olarak yayınlarsınız ve bu kalitesi hani SCI diyoruz ya kalitesi sizin tıklanma oranınızla olabilir. Yani sizin yazdığınız yayının paylaşılmaya değer olduğunu yine okuyucular belirleyebilir. Bu sisteme girmek için de research gate'den örnek vereyim. Sizden bir yerde akademisyen iseniz okul e-mailinizi istiyor. Araştırmacı iseniz de bir e-mail istiyor. Sizin bir birey olduğunuzu çeşitli bilgiler isteyerek kanıtlamanızı istiyor. Mail atıyor. Siz onu tıklıyorsunuz gibi. Böylece sisteme kayıtlı olması gerekecek tıklamaları için. Sahte hesaplar çeşitli algoritmalarla engellenebilir. Mesela benim beğendiğim makale de benim sistemimde de görülmeli. Böylece bir yazar olarak insanlar sayfama girdiklerimde benim beğendiklerimi de görerek kalitemi tartabilirler."(ÖEK-2)

Katılımcılardan ÖEE-2, bir editör görüşü sonrası çevrimiçi platformda yayınların okuyucuya sunulacağı bir sistem olacağını belirtmiştir.

"Yayınlanabilir ya da yayınlanamaz olayından vazgeçileceğini düşünüyorum. Sadece bunların açık kaynak olarak yayınlanabileceği, yayınlanmaya değer ya da değil diye değil ama yapılan çalışmanın editör görüşünden sonra yayınlanması gerektiğini düşünüyorum."(ÖEE-2)

İnsan Tabanlı Bilgisayar Destekli Değerlendirme

Çalışma grubundaki bir katılımcı, mevcut akademik yayın değerlendirme sürecinde insan faktörünün vazgeçilmezliğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir. Bu önemli faktörü sistemden elimine etmeden insan destekli bilgisayar tabanlı bir yayın değerlendirme sistemine geçişin gerekliliğini detaylı bir şekilde aşağıdaki cümleleri ile açıklamıştır.

> *"Gelecekte anahtar kelimelerden ve çalışma alanından ulaşılan bir hakemin arka planda bilimsel olarak yaptığı yayınların etki(impact) faktörüne göre hesaplandığı bir puanlama sistemi kurularak kişinin o çalışmayı değerlendirmeye yeterli olup olmadığını tespit edecek bir sistem oluşturulacağını düşünüyorum. Yine yayınının değerlendirilmesi noktasında yetkin ve yeterli kişi tayin edildikten sonra, sürecin insanlar tarafından ilerletileceğini düşünüyorum. Çünkü bir alternatif şimdiden baktığımda göremiyorum. Bir makinenin yayının bilimselliğini değerlendirebileceği. Her zaman işin bu kısmı insanı yapabileceği, insanın değerlendirebileceği bir alan bu. İntihal programları bile şu an çok sağlıklı çalışmamakta. Mesela Afrika'dan bir öğrenci intihal programını nasıl atlatabileceğini çözmüş ve tamamen alıntı bir tez yazmış. Programa soktuğunuzda %1 ya da %2 alıntı veriyor. Bu nedenle yayınları insan değerlendirmeli."(ÖEE-4)*

Açık Kaynakların Artması ve Yayınların Masrafsızca Okuyucuya Ulaştırılması

Çalışma grubundaki dört katılımcı, mevcut akademik dergi politikalarının olumsuzluklarından yola çıkarak ileride açık kaynakların artması ve yayınların masrafsızca okuyucuya ulaşacağı bir sistemin zaman içerisinde oturacağını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Artık bir değişim yavaş yavaş başladı. Dergiler online formata geçti. Mesela açık kaynak sayısı artmaya başladı. Hakemlik süreci daha şeffaf. Her dergi yayınlandığından derginin geliş tarihi, hakemden dönüş tarihi yayınlanıyor. Yani sistem o sorunları çözüyor. Matbaa süreci gibi süreçleri de aştığımız için yayınlamada daha hızlı bir sürece geçtiğimizi düşünüyorum. Masraflarda azaldı." (ÖEK-4)*

"Şu an dergi süreçlerinin bir sektör olduğunu ve grupların birbirini kolladığını düşünüyorum. Dünya genelinde çok subjektif bulduğum bir sistem. Diğer taraftan bazı açık kaynak (open source) dergilerde açık kaynak olmalarına rağmen sizden para alıyorlar. Bağış istiyorlar ve bağışı yapmazsanız da size zorluk çıkaracağını kibar bir dille size ifade ediyor."(ÖEK-2)

"Şimdi artık Researchgate'ler var. Adam oradan bakıyor. Sizin derginiz paralı bir dergide yayınlanmış. Bana gönderir misiniz diyor. Ben tutuyorum adama özel olarak yayınımı gönderiyorum. Dergi politikalarını eleştiriyorum. Ama bakın bypasslar oldu işte. Dergiyi ekalte edecek Researchgate gibi platformlar oluştu."(ÖEK-5)

"Açık kaynak olacağını düşünüyorum. Yani para vererek ya da bazı veri tabanlarına üniversite üzerinden bağlanarak ulaşılmaması gerekiyor."(ÖEE-2)

İntihal Nedeniyle ve Hakemlik Sürecinde İnsan Faktörünün Öneminin Artması

Çalışma grubundaki bir katılımcı, mevcut akademik yayın değerlendirmede ortaya çıkan intihallerden dolayı gelecekte akademik yayın değerlendirmede hakemlik sürecinde insan faktörünün öneminin artması gerekeceğine yönelik düşüncelerini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Gelecekte intihal nedeniyle hakemlik sürecinin daha fazla olacağını düşünüyorum. Daha fazla hakem ya da daha titiz hakem süreci. İntihal programları var ama derleme makale diye bir şey de var artık. Dolayısıyla intihalin sınırlarını da değiştirmemiz gerekiyor. Diğer taraftan intihal tarama programları da bazı durumlarda yetersiz kalıyor. Mesela programa sokunca 60 çıktı çok yüksek veya 10 çıktı az. Bir şey ifade etmiyor bir yerde. Program size işaretli kısmın üzerine tıklanınca neredeki metinle nasıl benzediğini veriyor. Aslında teker teker üzerine tıklanıp incelenmesi gerekiyor. Dolayısıyla insan faktörüne ihtiyaç var. İntihal kronik bir problem haline geldi. Bir örnek vereyim. Ben bir derginin editörlüğünü yapıyorum. İlk sayımıza Ürdün'den bir makale geldi.Arapça olduğu için bizim programlar hiç işe yaramıyor. Şimdi iki hakeme gönderdim. İki hakemden birisi onay verdi. Diğeri hiç cevap yazmadı. Herhalde hakemlik yapmayacak diye ben üçüncü birine gönderdim. Üçüncü hoca da onay verdi. Ben iki onayla makaleyi basacaktım ki cevap vermeyen hoca bana raporla döndü. Bu dedi işte şu makalenin tamamen aynısı diye makaleyi de gönderdi.

Dolayısıyla insan faktörü çok önemli. Mesela yine bir %60 benzerlik durumu diye bir sorunumuz olmuştu bir projede. Etik kurul inceledi ve etik kurul sadece iki yerde intihal buldu ki bir tanesi intihal bile değildi bence. Öğrenci daha önce atıfta bulunduğu aynı bilgiyi sonuçta da yer vermişti."(ÖEK-4)

Çoklu Hakem

Çalışma grubundaki bir katılımcı, akademik yayın değerlendirme süresini kısaltmak için gelecekte bir yayını birçok hakeme aynı anda göndererek süre sorununun çözülebileceğini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Başka bir seçenek hakem değerlendirmesini, çoklu hakeme göndererek yapabilirsiniz. 8-10 tane hakeme gönderirsiniz. Mutlaka birileri döner. Böylece yayının değerlendirme süresini de kısaltmış olursunuz. Ya da dergi hakeme süre verip maillerle değerlendirmesini göndermesi için kalan süre uyarısı yaparak, yayının değerlendirme süresini kısaltabiliriz. Hatta çoklu hakeme gönderip süre kısıtlaması yapılabilir. Mesela 15 gün içerisinde birçok hakeme gönderili cevap beklenirken, gerekli hakem cevabı gelmiş ise göndermeyen hakemlere durumu iletip, eğer hala değerlendirme göndermemişlerse 15 gün içerisinde gönderebilecekleri bilgisi verilebilir. Bunu şu an yapan dergiler var. Tüm bunlar 1,5-2 ay sürüyor."(ÖEE-2)

Katılımcıların görüşleri, gelecekte akademik yayınların okuyuculara ulaşmaları sürecinde; akademik yayını değerlendirme süresi, yayınlanacağı platform ve yayın sonrası alacağı değerlendirmelerde değişimler gerçekleşeceği yönündedir.

4.11. Üniversitelerde Mevcut Ve Gelecekte Akademik Unvan Değerlendirme Politikasına İlişkin Görüşler

Üniversitelerde mevcut ve gelecekte akademik unvan ile ilgili elde edilen verilerle, üniversitedeki öğretim elemanlarına "Sizce gelecekte akademik unvanlar nasıl bir değerlendirme sistemi ile dağıtılacaktır?" sorusu yöneltilerek, öğretim elemanlarının mevcut ve gelecekte akademik hayat ve unvanlara ilişkin görüşleri ortaya konulmuştur.

Üniversitedeki öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen verilerle yapılan kodlamalar sonucu, üniversitelerde mevcut ve gelecekte akademik unvan

değerlendirme politikasına ilişkin görüşler teması; eğitim-öğretim hizmet kalitesini değerlendirme, lisansüstü eğitim aşamalarında değişiklikler, performansa göre unvan değişikliği, liyakate dayalı adil bir sistem, unvanların olmadığı bir sistem, usta-çırak ilişkisinin olduğu bir sistem olmak üzere altı koddan oluşmuştur.

Tablo 4. 11. Üniversitelerde mevcut ve gelecekte akademik unvan değerlendirme politikasına ilişkin görüşler

Alt problem 11	"Sizce gelecekte akademik unvanlar nasıl bir değerlendirme sistemi ile dağıtılacaktır?	
Tema 11	Üniversitelerde mevcut ve gelecekte akademik unvan değerlendirme politikasına ilişkin görüşler	
Kodlar	• Eğitim-öğretim hizmet kalitesini değerlendirme	(ÖEE-2, ÖEK-2, ÖEK-1)
	• Lisansüstü eğitim aşamalarında değişiklikler	(ÖEK-2, ÖEK-4, ÖEE-2, ÖEE-5, ÖEE-6)
	• Performansa göre unvan değişikliği	(ÖEK-2, ÖEE-5, ÖEE-2, ÖEK-2)
	• Liyakate dayalı adil bir sistem	(ÖEE-4, ÖEE-1, ÖEE-2, ÖEK-1)
	• Unvanların olmadığı bir sistem	(ÖEK-3)
	• Usta-çırak ilişkisinin olduğu bir sistem	(ÖEK-1)

Eğitim-Öğretim Hizmet Kalitesini Değerlendirme

Çalışma grubundaki üç katılımcı, akademik unvanlarda mevcut eğitim-öğretim hizmetlerinin değerlendirilmesinin etkisini ve gelecekte bu boyutun değerlendirilmesi ile ilgili düşüncelerini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

> *"Eğitim-öğretim hizmetlerinin değerlendirilmesini biz sadece akademik teşvik diye bir sistem çıktı. Belli bir yönetmeliğe göre ya da YÖK tarafından belirlenen kriterlere göre bir değerlendirme yapılıyor. Fakat bu kadronun yenilenmesi esnasında herhangi bir kriter aranmıyor ya da performansınızın değerlendirilmesi*

için eğitim-öğretim hizmetlerinin hangi kalitede olduğunun değerlendirilmesi için herhangi bir şey yapılmıyor. Ben öyle biliyorum."(ÖEE-2)

Katılımcılardan ÖEK-2, öğretim elemanının değerlendirilmesinde, verdiği eğitimin öğrenci ve firmalar tarafından da değerlendirilmesi ile ilgili fikirlerini aşağıdaki gibi belirtmiştir.

"Üniversitelerin müşterileri eğitim anlamında öğrenciler, araştırma anlamında da firmalar olacaktır. Eğer bir üniversite sadece eğitim üniversitesi ise ya da sadece araştırma üniversitesi ise değil ise aynı anda hem öğrenciler hem firmalar tarafından bir performans değerlendirme sistemi skala bazında oturtulabilir. Akademisyenin akademisyeni değerlendirdiği sistemin doğru olmadığını düşünüyorum. Akademisyenin akademisyene ders anlatmıyor."(ÖEK-2)

Katılımcılardan ÖEK-1, derse girmenin değerlendirmede göz önünde bulundurulmasını aşağıdaki cümlelerle vurgulamıştır.

"Belli bir grup var ki üniversitelerde sadece idari görev alıp, 8 senedir hiçbir ders almamış, derse girmemiş olan. Hep idarecilik yapmış ve 75'ini bekleyen hocalar biliyorum. Yurtdışında bazı üniversitelerde profluklarda sözleşmeli. Şöyle olmalı. Diyelim ki ben 50 yaşında emekli oluyorum. Devlet her 5 yılda benden faaliyet raporu isteyip ona göre kadromu yenilemeli. Bu ne kadar makale yapmışım, ne kadar ders vermişim, öğrenciye ne kadar hizmet etmişim."(ÖEK-1)

Lisansüstü Eğitim Aşamalarında Değişiklikler

Çalışma grubundaki beş katılımcı, mevcut lisansüstü eğitim aşamaları ve gelecekte olabilecek lisansüstü eğitim aşamalarındaki değişiklikleri aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir. Katılımcı ÖEK-2, lisansüstü eğitim aşamasında akademisyen olacak kişiler ile donanımını artırmak isteyen kişilerin eğitimlerine getirilmesini düşündüğü düzenlemelere ilişkin görüşleri aşağıdaki cümlelerde yer almaktadır.

"Ben tezli yüksek lisansın sadece sektördeki kişilerin yapması gerektiğini düşünüyorum. Diğer taraftan yüksek lisanstaki sürenin de akademisyen olmaya karar veren kişiler için doktoraya eklenerek belki 5 senede doktora yapılmasını düşünüyorum. Böylece daha nitelikli doktora tezleri çıkacaktır. Yani bizim kullanmadığımız bütünleşik doktora."(ÖEK-2)

Katılımcılardan ÖEK-4, lisansüstü eğitimde ders aşamasında ve eğitim süresinde bazı değişimler gerçekleşeceğini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Yüksek lisans ve doktora hem yurtiçinde hem yurtdışında kişilerin kendini akademik olarak geliştirdikleri uzmanlık alanıdır. Gelecekte bu ikisinin sadece işleyişinde değişimler olacağını düşünüyorum. Çünkü bu alanlar akademik derinlikte merdivenin ilk basamaklarıdır. Bu basamaklarda ders aldırmanın değişeceğini düşünüyorum... Ders almasının da faydası vardır ama önemli olan kaliteli bir doktora eğitimi yapmaktır. Önemli olan kaliteli bir çalışmanın ortaya çıkmasına destek veren bir sistemin olması… Ben ödev hazırlar gibi sadece doktora tezi hazırlayan bir öğrenciye doktora unvanını vermek istemiyorum. Tezi yazmış. Kaynakları taramış. Mevzuyu özetlemiş. Tamam. Ben istediğim gibi bir öğrenci, istediğim yeterlilikleri kazanmış bir öğrenci olması için arıza mı çıkaran bir hocaymış gibi mi olmam gerekiyor. Bu nedenle sürenin uzatılmasından ziyade başka kotaların konmasını istiyorum. Mesela 10 birim iş olur. Onu 5 yılda yapan öğrenci de olur 2 yıl da yapan öğrencide. Neden önünü süre ile keselim? Biz de öğrenci merkezli çabalar atılıyor ama kağıt üzerinde kalıyor. Makale şartlarında da öyle. Bazı üniversitelerin mezuniyet için yayın şartları vardır lisansüstünde. Nasıl oluyor? Öğrenci tezi bitiriyor. Hocasının arasının iyi olduğu bir dergi aranıyor. Editörden bir yayınlanacak yazısı alınıp, dosyaya konuyor."(ÖEK-4)*

Katılımcılardan ÖEE-2, lisansüstü eğitimde ders aşamasının kalkacağına yönelik düşüncelerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

> *"Lisansüstü eğitim de ders dönemini gereksiz görüyorum. Hocaların değerlendirmeleri de gayet bonkör. İnsanların bir yılı boşu boşuna gidiyor. Derslerin önüne ileri kelimesini koyuyoruz. Anlattığımız şey aynı. Yapıyoruz bunu yani. Ben de yapıyorum. Herkes yapıyor. İşte hep aynı noktaya geliyoruz."(ÖEE-2)*

Katılımcı ÖEE-5, bütünleşik doktoranın yaygınlaşacağı ifade ederken, diğer taraftan dünyadaki post-doc uygulaması ile ilgili bilgilerini şu şekilde ifade etmiştir.

> *"Gelecekte belki tümleşik doktora daha yaygın olabilir. İlerisinde doktora sonrasının bir format değiştireceğini düşünüyorum bazı ülkelerde. Yale'de bir arkadaşım vardı. Doktoradan sonra post-doc diploması aldı mesela. Bir okul gibi yani. Post-doc bizim ülkemizde bilindiği gibi doktoradan sonra yapılan herhangi*

bir çalışma değil. Bunun bir tezi oluyor. Bunun bir sunumu oluyor. Aynı doktorada ne yaptıysanız o oluyor. Ondan sonra doçent oluyorsunuz. Biliyorsunuz tüm dünyada doktor basamağın başlangıcıdır. Sonra doçentlik gelir. Sonra profesörlük gelir. Doçentlikten sonra da bir post-doc yapıyorsunuz profesör olmak için. Dünyada düzen böyle aslında."(ÖEE-5)

Katılımcılardan ÖEE-6, gelecekte akademik unvan verilirken dikkat edilmesi ve unvanların titizlikle liyakat sahiplerine verilmesi yönünde düşüncelerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Değişim güzel bir şey, geleneği tamamen yok etmedikçe… Bence akademisyenlik değerli olmalı. Gereksiz pulları yırtmanız gerekiyor öyle söyleyeyim. Ben hala peer control dediğimiz kişinin kendi alanındaki kişiler, benzerleri tarafından kişinin kontrol altında tutulmasının şirazeyi sapıtmamak adına doğru bir yöntem olduğunu düşünüyorum. Fakat eğer önümüze gelen herkese doktor unvanı verirsek, herkes akademisyen unvanı alırsa o zaman akademisyenliğin kıymeti kalmaz. Bunun yanlış anlaşılmasından da gerçekten çok korkuyorum. Bu konuda titiz davranmalıyız diyorum. İşin özü bu."(ÖEE-6)

Performansa Göre Unvan Değişikliği

Çalışma grubundaki dört katılımcı, mevcut akademik unvan değerlendirme sistemindeki olumsuzluklardan yola çıkarak performansa göre unvan değişikliğini ve detaylarını aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

Katılımcılardan ÖEK-2, akademisyenlerin her akademik aşamada ve unvanda üretkenliğinin devam etmesini aşağıdaki cümlelerle vurgulamıştır.

"Şu an maalesef doçentliğini alıp hocaların rahat rahat profesörlüklerini bekledikleri bir süreç var. Böyle olmamalı. Proje almalısınız. Makale yazmalısınız. Sizin o ünvanı korumak için bir şey yapmanız gerekmeli. Kişilerin performansı değerlendirilmeli. Kişilerin tecrübe ve çalışmaları değerlendirilmeli. Burada yaşı kastetmiyorum. Kimisi 5 yılda güzel bir şey çıkarabilir. Kimisi 25 yılda güzel bir şey çıkarabilir. Bu sistem de bireylerin başka bireyler tarafından subjektif olarak değerlendirildiği bir şey olmamalı kesinlikle… Eğer siz kendi kaynağını kendi üreten bir üniversitede çalışıyorsanız bir şeyler üretmek zorundasınız. Ama bu sürekli işten atılma korkusu içerisinde de olmadan. Akademisyenler sanatçı gibidir.

Kötü zamanları da olabilir. Onu gözeterek bir sistem kurulmalı. Eğer üretiyorsanız yönetimler aynı görüşten olmasanız bile sisteme göre sizin orda kalmanız gerekir. Çünkü üretiyorsunuz. Zaten özel sektörde de dayı amca ilk başta işe yarar. Ama daha sonrası için üretmiyorsanız en fazla orada kalırsınız. Üniversitelerde de eğer kendi kaynaklarını kendi üreten bir sistemin içinde çalışıyorsanız sizde para getiren, iyi öğrenciler yetiştiren, firmalarla iyi projeler yapan bir birey olmanız gerekir. O zaman da sizin kimin akrabası ya da hangi görüşte olmanız istihdamınızda bir anlam ifade etmez."(ÖEK-2)

Katılımcılardan ÖEE-5, alınan unvanlar sonrası akademisyenlerin üretkenlikleri üzerine tecrübelerini aşağıdaki cümlelerle aktarmıştır.

"Belli bir unvandan sonra üretmeyen kişiden o unvanın alınması Türkiye'de imkansız ama dünyada olabilir. Türkiye'den çıkarsak bunun örneklerine ihtiyaç duymamışlar bugüne kadar. Çünkü böyle bir adam yok. Adam doçent olmuş. Sonrasında daha fazla yayın yapmış. Profesör olmuş. Daha da fazla üretmiş dünyada. Dünyada böyle bir örnek yok. Ben yurtdışında doktor olduktan sonra yatan, doçent olduktan sonra yatan kimse görmedim bugüne kadar. Maalesef çok tehlikeli bir şey. Akademisyenliği yatmak için seçen birçok insan var artık bizde. Tanıdığım bazı insanlar doktor olsak da yatsak ya da ben doktor olduktan sonra öğretim görevlisi gibi ders verip evime gideceğim."(ÖEE-5)

Katılımcılardan ÖEE-2, yükseköğretimde yetişmiş insan kaynağının değerlendirilme politikasına yönelik tecrübelerini aşağıdaki cümlelerle aktarmıştır.

"Doktorasını yapmış adam. 30 yaşına gelmiş. Bir anda bizim sana ihtiyacımız yok deniyor. Neye göre. Kimisi 50/d oluyor kimisi 33/a. Bu yüzden siz neye ihtiyaç duyuyorsunuz? Garantiye ihtiyaç duyuyorsunuz. Herkesin kafasında bu var… Yani akademik hayata giren bir kişi bitirince işinin olacağını bilmeli. Bunun için sağlaması gereken kriterleri de bilmeli. Mesela doktorayı bitirmek için ne yapmanız gerektiğini bilirsiniz. Yükseköğretimden kaynağın sağlanmasını değil hukukun devletten gelmesini beklerim."(ÖEE-2)

Katılımcılardan ÖEK-2, objektifliğe vurgu yaparak çok yönlü bir performans değerlendirme sistemi olmasını aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Şu an geçiş evresindeyiz ama var olan sistem, önce yayın şartlarınız objektif olarak değerlendirilip, sonra sözlü olarak subjektif bir şekilde değerlendiriliyorsunuz. Bu doğru değil. Objektif olmalı. Senin gözünün üstünde kaşın var deyip, senin yaptığın eserleri yayınları beğenmeyen hocalarımız oluyor. Duyuyoruz. Ben doçent değilim. Doçentlik jürisine girmedim. Ama söylenen söylentilere baktığımızda bu tarz şeyle olmuş… Akademisyenin tek boyutta değil birden fazla boyutta değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Akademisyenler, öğrenciler, firmalar. Hatta bu performans değerlendirme de oranlar da belirlenmeli. Bilim dalına göre bu oranlar tartışılıp bulunmalı bence."(ÖEK-2)

Liyakate Dayalı Adil Bir Sistem

Çalışma grubundaki dört katılımcı, mevcut akademik unvan değerlendirmesinden yola çıkarak gelecekte akademik unvanlarda liyakate dayalı bir sistemin oluşmasının önemini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

Katılımcı ÖEE-4, akademik unvanların verilmesinde, kişilerin akademik ürünleri değerlendirilirken nicelikten ziyade niteliğe önem verilen bir sistemin oluşacağına yönelik düşüncelerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Türkiye'de şu an öğretim üyesi ve öğretim yardımcısı diye ayırdığımız iki öğretim elemanı sınıfı var. Son günlerdeki çok tartışma konusu olan akademik unvanlarında tamamen kaliteye endeksli değerlendirileceğini düşünüyorum. Yani 10 yayın yaptım 15 yayın yaptım değil de, yapılan yayının kalitesine dayalı bir unvan sistemi olacaktır. Çünkü gelecekte de akademik unvanların olacağı kaçınılmaz bir gerçek, ama bu unvanların dağıtımında kriter olarak, kalite öncelikli hale gelecek. Çünkü kişilerin çalışıp, çalışmadığını bir şekilde değerlendirmemiz ona göre sınıflandırmamız gerekiyor. Gelecekte de bir akademik sınıflandırma olacaktır... Yaptığınız çalışmaya göre hem unvanınız hem de özlük haklarınız değişecektir. Özetleyecek olursak kişilerin ön yargılarından uzak, sadece akademik olarak verilen ürün ve bu ürünün kalitesine göre kişilere gelecekte akademik unvanlar dağıtılacaktır."(ÖEE-4)

Katılımcılardan ÖEE-1, akademik unvan değerlendirmesinde liyakatin önemini aşağıdaki cümlelerle vurgulamaktadır.

"Liyakate dayalı atamalar olmalı. Şu andaki kriterler baktığımızda çok düşük. Yetkinliği olmayan birisini de alabiliyorsunuz. Sözlü sınavların olduğu yerlerde de mesela doçentlik alınmaz verilir diye bir söz var. Zaten bu söz durumu özetlemekte. Akademik personelin değerlendirilmesini kim yapacaktan ziyade liyakatli, olmasına odaklanmalıyız."(ÖEE-1)

Katılımcılardan ÖEE-2, adil ve liyakate dayalı bir akademik unvan değerlendirme sistemi için, bir kişinin akademik performansının dünya üzerinde aynı alanda çalışan bilim adamları tarafından değerlendirilmesi gerektiğine yönelik düşüncelerini aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir.

"Adil bir sistem kurarsanız ve insanları da buna inadırırsanız.... Adalet olduğu zaman o sistemin herkes tarafından kabul edileceğini düşünüyorum. Bu durumda ben performansa göre istihdam edilmeyi kabul ederim… Bilim evrenseldir diyoruz. Ama ben bir doktora tez jürime arkadaşlarımı yazıyorum. Çok fazla zorlanmasın çocuklar. Kendi girdiğim doktora sınavları da dahil bunların tamamı böyle. Yayın yapıyoruz. Bu yayını değerlendiren hakemler Almanya'dan, Amerika'dan, Rusya'dan, Japonya'dan bu konuya hakim insanlar. Biz bunlar bunu sunup, çalışmalarımızın onlar tarafından değerlendirilmesine layık görebiliyorsak, kendi değerlendirmelerimizi de onlara yaptırabileceğimiz bir sisteme evirebiliriz işi. Yani diyebiliriz ki gerçekten bu insan yetkin bir insandır, bunu hak ediyordur. Doktoraya kadar. Ben o jüriler uluslararası statüde YÖK tarafından, ÜAK tarafından bir şekilde yapılacak görevlendirmelerle ile bu insanların da dahil edilebileceği bir değerlendirme olması gerektiğini düşünüyorum. Bilim evrenselse beni ahbap-çavuş değerlendirmesin. Beni o jüriler değerlendirsin."(ÖEE-2)

Katılımcılardan ÖEK-1, ülkemizdeki akademik unvan değerlendirme sisteminin müdahaleye açıklığının engellenmesinin önemini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir.

"Doçentliğinizi üniversite de verse, merkezi sistemle de verilse bir yerlerde bir oyun yapılacaksa o bir şekilde yapılıyor. İnsanları değiştiremediğiniz müddetçe maalesef kişisel hırslar çok ön plana çıkıyor. Sizin doçentliğinizi üniversite verecek olsa doçent olmanızı istemeyen kişiler müdahil olur. Merkezi sistemle verilse aynı kişiler yine müdahil olur. Dolayısıyla sistemi açık duruma getirdiğiniz müddetçe hangi tarafta olursa olsun önüne geçemezsiniz. Önemli olan müdahale

edilemeyecek herkese eşit davranan tek bir sistemin kurulması. Bu merkezi de olsa olur. Üniversite de olsa olur."(ÖEK-1)

Unvanların Olmadığı Bir Sistem

Çalışma grubundaki bir katılımcı, akademik unvanların olmadığı bir sistemi aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Benim gelecekle ilgili şöyle bir düşüncem var. Belki çok ütopik olacak. Aslında ben gelecekte akademinin bu kadar cazip olacağını düşünmüyorum. Üniversite de çalışmanın çok cazip olacağını düşünmüyorum. Hatta benim kendi evrenimde düşündüğüm şeye göre üniversiteler daha geri planda kalacaklar. Var olan üniversiteler de gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklı olacak. Bu ara fersah fersah açılacak... Öyle bir şey düşünüyorum ki ben gelecekte üniversiteye ihtiyacı olmayan ya da üniversitedeki temel eğitimi bir şekilde kendi içerisinde çözmüş çok farklı bir nesil oluşacak. Şimdi o yeteneğin bir adım ötesinde olmayan bir üniversitenin seçilme şansı yok. Yani o çocuğun beklentisini karşılamayan bir üniversite terk edilmeye mahkum… Uyuyan milletler ya ölür ya da köle olarak uyanır sözünü çok destekliyorum. Aynen bu olacak."(ÖEK-3)

Usta-Çırak İlişkisinin Olduğu Bir Sistem

Çalışma grubundaki bir katılımcı, akademik ilerlemede usta-çırak ilişkisinin olduğu bir sistemin önemini aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir.

"Eski sistemde, benim öğrencimsiniz. Sizinle yüksek lisans ya da doktora yapıyoruz. O arada kadro buldunuz. Girdiniz. Siz artık benim yanımda eğitiminize devam ediyorsunuz… Siz isteseniz de istemeseniz de üniversite kurumlarının bir hiyerarşisi vardır. Bu hiyerarşi usta-çırak gibi asistan-profesör ilişkisi içinde gerçekleşir... O kadar iyi bir hocam vardı ki. Ondan öğrenmek için. Makale yazmayı, hakemlerle yazışmayı, deney yapmayı, bilgileri kullanmayı, öğrenci yetiştirmeyi hepsini hocanızdan öğreniyorsunuz. Dolayısıyla siz bu ilişkiyi bozduğunuzda bunların hepsi kayboluyor... Hocanız bunları cevaplayıp, daktilo etmeniz için tekrar size verdiğinde, siz nasıl cevap verdiğini görüp öğreniyorsunuz. İşi sahada öğrenirsiniz."(ÖEK-1)

Katılımcılar, gelecekte akademik unvan değerlendirme politikasında, akademisyenin bilimsel olarak ortaya koyduğu ürünlerin niteliğinin önem kazanacağı, fakat bu aşamada yansız ve liyakatin ön planda tutulacağına bir değerlendirme sisteminin ortaya çıkacağına yönelik görüşler ifade etmişlerdir.

BÖLÜM V: SONUÇ

Bu bölümde, çalışma grubundaki öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerin analiz edilmesiyle elde edilen bulgulara göre ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

5.1. Tartışma

Bir devlet üniversitesine bağlı fakülte, yüksekokul ve enstitülerinde çeşitli kademelerde görev yapan öğretim elemanlarının görüşleri, yükseköğretimin geleceğinin hangi yönde ilerleyeceğini belirlemeye çalışan araştırma soruları doğrultusunda tartışılmaktadır. Bu doğrultuda 11 tema altında toplanan; "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki öğrenci seçimine ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki ders planlarına ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekte iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamaya ilişkin görüşler", "Üniversitelerde gelecekteki uzmanlık alanlarına ilişkin görüşler", "Üniversitelerde gelecekteki uzaktan eğitim ve örgün eğitimin yerine ilişkin görüşler", "Üniversitelerde gelecekte fiziki yapı ve derslerin işlenmesine ilişkin görüşler", "Üniversitelerde gelecekte kütüphanenin yeri ve bilgiye erişimin nasıl olacağına ilişkin görüşler", "Üniversitelerin mevcut ve gelecekteki maddi kaynağına ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki üniversite yönetimine ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki akademik yayın değerlendirme politikasına ilişkin görüşler", "Üniversitelerde mevcut ve gelecekteki akademik unvan değerlendirme politikasına ilişkin görüşler" literatürdeki araştırmalar ile tartışılmıştır.

5.1.1. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekteki Öğrenci Seçimine İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarına "Sizce gelecekte üniversitelere öğrenci seçimi nasıl bir değişim gösterecektir ve bu seçim ne şekilde olacaktır?" sorusuna verilen cevaplar mevcut ve gelecekte öğrenci seçimine ilişkin görüşler olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır. Öğretim elemanlarının mevcut öğrenci seçimi ile ilgili görüşlerden elde edilen sonuçlar;

- Mevcut merkezi sınav sistemi öğrencinin yeteneklerini tespit etmede yetersiz kalmakta (ÖEE-4, ÖEE-7)
- Mevcut merkezi sınav sistemi zekanın tek türünü ölçmekte (ÖEK-5)

- Mevcut merkezi sınav sistemi öğrencinin başarısını tek bir sınavın sonucuna bağlı olarak değerlendirmekte (ÖEE-6, ÖEK-5)
- Eğitim Fakültesi öğretmenlerinin eksik ve yetersiz alan bilgisi ile mezun edilmesinin gelen öğrencilerde yansımaları (ÖEK-5, ÖEK-1)
- Eğitimde yapılan değişimlerin uygulanacağı kültüre, iyice düşünülmeden hayata geçirilmeye çalışılması (ÖEK-1)
- Eleştirilen yönlerine rağmen yapılan merkezi sınav sonucu alınan puanların, öğrencinin akademik başarısını yorumlamada doğru sonuçlar verdiği (ÖEK-5)

şeklindedir.

Öğretim elemanlarının gelecekteki öğrenci seçiminin nasıl olması ya da olacağına ilişkin görüşlerden elde edilen sonuçlar;

- Adil, liyakate dayalı ve başka etkenlerin etki etmeyeceği bir seçimin olması şartıyla üniversitelerin kendi öğrencilerini kendi seçmesi (ÖEE-1, ÖEK-1, ÖEE-3)
- Üniversite tarafından yapılan ve öğrenciyi yeteneğine göre seçebilen bir sınav sistemi (ÖEE-7, ÖEK-2)
- Öğrencilerin üniversite öncesinde eğilimlerinin belirlenip o doğrultuda hayatının şekillendirildiği bir sistem (ÖEE-1, ÖEE-3, ÖEE-5, ÖEE-4, ÖEK-4, ÖEK-1)
- Öğrencilerin bilinçli bir şekilde kendilerine uygun bir alana yönlendirildiği ilk ve orta öğretim eğitimi sonrasında, o alanda üniversitelere başvurarak üniversite tarafından seçilmesi (ÖEE-3)
- Her üniversitenin kendini konumlandıracağı profile uygun öğrenciyi seçmesi ve öğrenciyi o profilde yetiştirdiğine dair dönütlerin olduğu bir sistem (ÖEE-8)
- Bölüme göre netlere dayalı bir taban puanın olduğu bir seçim sistemi (ÖEE-1, ÖEE-5)
- Zamana yayılmış, öğrenciyi birçok yönden değerlendirebilen sınavlardan elde edilen sonuca dayalı bir öğrenci yerleştirme sistemi (ÖEK-4, ÖEE-6, ÖEK-5)
- Adaletli olduğu, liyakati ön planda tuttuğu, yükseköğrenim almak isteyen öğrenci sayısının çokluğu, ön yargılardan uzak bir değerlendirme sistemi olduğu için merkezi sınav sisteminin devam etmesi (ÖEE-5, ÖEE-2, ÖEK-4)

- Öğrenci seçiminde önemli bir etken olacak şekilde referans mektubunun kullanılacağı bir sistem (ÖEE-6)
- Bilgiden ziyade beceri, yetenek ve kendini ifade etme gücünü değerlendirebilecek bir değerlendirme sisteminin uygulanması (ÖEE-6, ÖEK-3)

şeklindedir.

Eğitim Fakültesi öğrencilerinde oluşan bir grup üzerinde Levent ve diğerlerinin (2017) yaptığı çalışmada, öğrenciler gelecekte yükseköğretime girişe yönelik gelecek senaryolarını; "Sınavın kalkması", "Mülakat süreci", "Üniversitede gözlem yapma imkanı", "Üniversiteye girişte aranacak kriterler", "Mentor desteği", "Başvuru mektubu" kodları altında toplanacak şekilde yanıtlar vermiştir. Her iki çalışmadaki verilere dayanarak öncelikle Türkiye'deki mevcut öğrenci seçim sistemlerinin öğrencileri tek boyutta ve anlık performansa göre değerlendiren bir seçim sistemi olduğu yönündedir. Öğrencinin sadece bilişsel anlamdaki başarısını ifade eden puana bakarak karar vermenin, öğrencilerin iyi bir süzgeçten geçmeden, hatta neye yatkın olduklarının tam olarak keşfedemeden seçim yapmasına ve bu seçiminin sonucunu tüm hayatı boyunca taşımak zorunda kalmasına neden olabilir.

Kızılca'nın (2013) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2010-2011 girişli I.sınıf öğrencilerinden oluşmuş, 245 kişilik öğrenci grubuna uyguladığı anketle elde ettiği araştırma sonucuna göre, öğrencilerinin üniversite girişi puanları ile derslerden aldıkları notlar arasında bir ilişki olmadığı ve hukuk derslerinde kadın öğrencilerin daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çiçekli ve Karaçizmeli araştırmasında (2013), Ege Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme II. Sınıf öğrencilerine uyguladığı Bulanık Analitik Hiyerarşi Süreci ile elde ettiği puanlar ve öğrencilerin genel not ortalaması puanlarını karşılaştırmış ve bazı öğrencilerin başarıları sıralarının değiştiği gözlemlenmiştir. Bulanık Analitik Hiyerarşi Süreci ile puanlar elde edilirken, öğrencilerin sadece ders performansı değil, ayrıca sosyal performansın ve genel kültüre ilişkin kriterlerin de bulunduğu bir performans değerlendirme yöntemi uygulanmıştır.

Karakul ve Karakütük'ün (2014) yılında yaptığı araştırmada, Ankara Üniversitesi'nin Eğitim Bilimleri Fakültesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Hukuk Fakültesi, İlahiyat

Fakültesi, İletişim Fakültesi, Siyasal Bilgiler Fakültelerinde çalışan 274 öğretim elemanının, lisansüstü öğretime öğrenci seçiminde kullanılan ölçütlere ilişkin görüşlerini aşağıdaki şekilde özetlemiştir.

- Yarısı merkezi olarak yapılan sınavların gerekliliğine inanmakta,
- Çoğunluğu yabancı dil bilme konusunu lisansüstü düzeyde öğrenim görebilmek için önemli bir konu olarak görmekte,
- Çoğunluğu ALES' in akademisyen olmak için gereken yetenek, kültür, tutum ve davranışları ölçtüğüne inanmamakta, sayısal ve sözel öğrenciler arasında adil olmayan bir yarış olduğuna inanmamakta ancak öğrenim görülen üniversite ve sosyo - ekonomik kökenin ALES' ten alınacak puanı etkilediğini düşünmekte,
- Çoğunluğu lisansüstü öğretime öğrenci seçiminde akademik not ortalamasının kullanılması gerektiğini düşünmekte, öğrencilerin sosyo-ekonomik kökeninin bu not ortalamasını etkilemediğini düşünmekte, alan dışı lisansüstü eğitim için bu not ortalamasının kullanılmasını uygun bulmakta, ancak akademik not ortalamasının mezun olunan üniversiteye göre değişmesini uygun bulmamakta,
- Çoğunluğu sözlü sınavlar ile merkezi sınavlarda ölçülmesi mümkün olmayan değerlerin ölçüldüğüne inanmakta, sözlü sınavlarla nesnel bir değerlendirme yapılabileceğine inanmakta, sözlü sınavların ayrımcılığa ve kayırmacılığa neden olduğuna inanmamakta,
- Çoğunluğu lisansüstü öğretime öğrenci seçiminde yapılacak bir yöntem değişikliğinin yani yeni yasal düzenlemelerin eşitsizlikleri gidermek için yeterli olmayacağını düşünmekte, bu ölçütlerin toplumsal eşitsizlikleri yeniden ürettiğine inanmamakta, lisansüstü öğretime öğrenci seçiminde ayrımcılık ve kayırmacılık yapıldığına inanmamakta, sadece lisansüstü öğrenim görülecek alanla ilgili merkezi bir sınav yapılmasını uygun bulmamaktadır.

Yukarıda yer verilen her üç çalışma, araştırma sonucu elde edilen; "sınav sisteminin yeteneklerin tespitinde yetersiz olduğu" ve "tek bir sınav ile değerlendirmenin, değerlendirmedeki olumsuz etkileri" bulgularını desteklemektedir.

Katılımcıların, "üniversitelerin sınavla kendi öğrencilerini seçimi", "taban puan, "beceri ve yeteneğe göre yönlendirerek o alanda değerlendirme" ve "çok yönlü ve yeteneğe

göre değerlendirme" bulgularında da yer verilen alternatif öğrenci seçim yöntemlerinin bir parçası olarak ifade edilen mülakat tekniğinin en verimli şekilde uygulanabilmesi için dikkat edilmesi gereken hususlara Kahramanoğlu, Özer ve Döş (2017) yaptığı çalışmada yer verilmiştir. Öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci seçimine ilişkin modeller sunan çalışmada, öğrencinin sadece bilişsel olarak değerlendirilmesinin yetersiz olmasından yola çıkılarak, bir takım öğrenci seçim modelleri önerilmiştir. Bunlardan Kahramanoğlu, Özer ve Döş'ün (2017) yaptığı çalışmada öğretmen seçiminde mülakat uygulanması ve uygulanacak mülakat modeli ile ilgili olarak

- Adayların mülakata girebilmesi için taşıması gereken ön koşul özelliklerin belirlenmesi,
- Mülakat sürecinin organize edilmesi yani karar mekanizmasının belirlenmesi,
- Mülakat komisyon üyelerinin kimlerden oluşacağının belirlenmesi,
- Mülakatta adayların hangi yeterliklerin ölçülmesi gerektiğine karar verilmesi,
- İlgili yeterlikleri ölçerken hangi soruların sorulması gerektiği,
- Mülakat sürecinin güvenirlik koşullarının sağlanması gerektiği

araştırılmıştır. Çalışmaya 14 farklı üniversiteden 22 uzman katılmıştır. Delphi tekniği 2 tur olarak planlanmış ve ikinci turun sonunda uzlaşma sağlanan maddeler kabul edilmiştir. Araştırma sonucunda uzmanların önerdikleri mülakat model önerisinde; adayların mülakata katılabilmeleri için en az iki hafta başvuru yapacağı alanla ilgili MEB'e bağlı okullarda sınıf gözlemlerine katıldığını gösterir belgeye sahip olması, farklı alanlarda sosyal ve kişisel faaliyetlere katılmış olması gibi özelliklerin dikkate alınması gerektiği konusunda uzlaşmaya vardıkları ortaya çıkmıştır. Mülakat uygulamasının güvenirlik koşullarının sağlanması için ise mülakat yapılan ortamın sesli ve görüntülü kayıt altına alınması, analitik rubriklerin kullanılması, puanlama ve puanlayıcılar arası güvenirliğinin sağlanması gibi ölçütler ortaya çıkmıştır (Kahramanoğlu, Özer ve Döş, 2017

Araştırma sonucunda, öğretim elemanlarının gelecekte öğrenci seçim sistemine yönelik olarak ortak beklentileri, öğrencilerin sadece bilgi boyutunda değil, onların beceri, yetenek, tutum ve davranışlarını da ortaya koyabilecek, anlık performansa değil uzun bir zaman dilimine yayılmış bir değerlendirmeyle, diğer taraftan adil, tarafsız ve liyakate dayalı oluşturulan bir seçim sistemiyle ölçüleceği yönündedir.

5.1.2. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekteki Ders Planlarına İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarına sorulan "Sizce öğrenciler gelecekte bölüm seçimi sonrasında, şimdiki gibi çeşitli kurullar tarafından belirlenmiş bir ders planlarındaki dersleri mi almak zorunda kalacak yoksa ders planlarında kendinin de söz sahibi olabileceği daha esnek program yapıları mı ortaya çıkacaktır?" sorusuna verilen cevaplar mevcut ve gelecekte ders planlarına ilişkin görüşler olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır. Öğretim elemanlarının mevcut ders planları ile ilgili görüşlerden elde edilen sonuçlar;

- Mevcut ders planlarında bulunan seçmeli derslerin açılmama, kredi doldurma kaygısı, istenilen dersi alamama gibi nedenlerle işlevsel hale gelememesi problemi (ÖEE-1, ÖEE-5, ÖEE-7, ÖEK-5, ÖEE-2)
- Mevcut ders planlarında bulunan staj derslerinin staj yerinde yaşanılan sıkıntılar, staj programının içeriğinin ve süresinin amaca yönelik düzenlenmemesi (ÖEE-5, ÖEE-8)
- Mevcut ders planlarında öğrencinin alt bir alanda uzmanlaşmasına sağlayacak derslerin bulunmaması (ÖEE-7, ÖEK-4)
- Standardizasyon kapsamında yapılan değişiklikler sonucu ortaya çıkan yetersiz ders planları (ÖEK-1)
- Ders planlarında temel derslerin içerik ve sayı olarak eksikliği (ÖEE-8)
- Eğitim dili olarak İngilizce'yi kullanan bölümlerdeki sıkıntılar (ÖEE-8)
- Amerika'da lisansüstü eğitimde kullanılan ders katalogları (ÖEE-6)

şeklindedir.

Öğretim elemanlarının gelecekteki öğrencilerin tabi olacağı ders planlarının nasıl olması ya da olacağına ilişkin görüşlerden elde edilen sonuçlar;

- Her bölümde belirlenen temel derslerin alınması şartıyla kalan derslerin öğrenci tarafından şekillendirileceği ders planları (ÖEE-1, ÖEK-5, ÖEK-3, ÖEK-1)
- Sayıca artırılmış, nitelikli ve işlevsel hale getirilmiş seçmeli dersler sayesinde öğrenciye başka alanlarda da uzmanlaşma imkanı veren ders planları (ÖEE-1, ÖEE-7, ÖEK-3, ÖEE-3)

- Öğrencilerin fiziksel ya da sanatsal yeteneklerini de ortaya çıkarıp, geliştirmesini sağlayacak seçmeli derslerin de bulunduğu ders planları (ÖEE-1, ÖEE-6)
- Öncül ve ardıl dersler olacak şekilde dizayn edilmiş ders planları (ÖEK-5)
- Öğrencinin dilediği üniversiteden ders alabileceği, üniversiteler arasındaki sınırların kalktığı bir ders planı tasarımı serbestliği (ÖEE-6, ÖEE-5)
- Ders planlarındaki ders sayısı sınırlarında hem öğrenciye hem bölüme tamamen olmasa da kısmen esneklik sağlayan ders planları (ÖEK-2, ÖEE-4, ÖEK-5, ÖEK-1)
- Ülkenin çıkarları doğrultusunda belli bölümlere odaklanarak o bölümlerde en iyi olmaya yönelik oluşturulmuş ders planları (ÖEE-5, ÖEK-5)
- Öğrencinin eğitim hayatından çok fazla uzak kalmasını engelleyecek şekilde tasarlanarak arttırılmış eğitim-öğretin dönemlerine bölünmüş ders planları (ÖEE-5)
- Öğrencinin her dersi her istediği dönemde alabileceği şekilde tasarlanmış ders planları (ÖEE-5, ÖEK-5)
- Seçmeli bir ders listesinden öğrencilerin bazı dersleri seçip bazılarını seçmemesine neden olmayacak bir seçmeli ders başarı değerlendirme sistemi (ÖEK-3, ÖEE-7)
- Ders planlarında staj derslerinin olma gerekliliği (ÖEK-5, ÖEE-2)
- Bazı bilim dallarında branşlaşma ya da bölünme gerekliliği olarak yeniden yapılandırılmış ve branşa uygun ders planları (ÖEK-4)
- Üniversite tarafından oluşturulmuş sosyal platformlardan edindiği bilgi ve destekle kendi ders planını kendi oluşturan öğrenci (ÖEE-3)
- Öğrencinin rahatça bölüm değiştirmesine hatta aynı anda birden fazla bölüm okumasına imkan veren ders planları (ÖEE-2)
- Hem ders içeriği hem de yeni eklenen derslerle sürekli iyileştirilen ders planları (ÖEE-8, ÖEK-5)
- En genelden en özele kadar üniversitenin vizyonu, bölümün çıktısı ve dersin çıktısı arasındaki ilişkilerin iyi tasarlandığı, kağıt üzerinde kalmayan yaklaşımlarla hazırlanmış ders planları (ÖEE-8)

- Diplomadan ziyade alınan derslere dayalı sertifikasyon ile önem kazanan ders planları (ÖEE-8)

şeklindedir.

Ülkemizde son dönemlerde üniversitelerde Bologna süreci ile başlayan ders planlarında sürece uygunluk bazında bir takım uyum çalışmaları yapılmıştır. Üstün, Kırış ve Deliktaş'ın (2011) Bologna uyum sürecinde karşılaşılan ders programı güncelleme probleminin çözümü için hat dengeleme yaklaşımı çalışmasında, derslerin AKTS' leri, öncül-ardıl ilişkileri, dört yıl ve dönemlik 30 AKTS kısıtları göz önüne alınarak ders planı oluşturmak için WINQSB yazılımı yardımıyla on bir farklı sezgisel yöntem kullanılarak çözülmüştür. Çalışmada yazılımlar yardımıyla Mühendislik Fakültesi Endüstri Mühendisliği ders planı oluşturulmuş ve ders planı oluşturmada literatüre diğer bölümlerde de uygulanabilecek bir yöntem önerisinde bulunulmuştur. Bu amaçla geliştirilmiş yazılımlar kullanılarak, katılımcıların dile getirdiği "yetersiz ders planları", "ders katalogları", "önkoşullu dersler", "ders sınırı", "ders içerikleri", "öğretici ve öğrenim çıktılarının değerlendirilmesi" konularında bilgisayar destekli durum tespiti yoluna gidilebilir. Ayrıca katılımcıların dile getirdiği, ders planlarındaki "temel dersler", "seçmeli dersler" ve "sosyal seçmeli dersler" dengesi de yine bu yazılımlar üzerinden, uzmanlar tarafından geliştirilmiş çözümler üzerine kurulmuş algoritmalar yoluyla sağlanabilir.

Terzi, Kıymetli Şen ve Solak (2013) Bologna sürecinin muhasebe eğitimine etkisini, Türkiye'de YÖK tarafından açılmasına izin verilen ve YÖK'ün web sitesinde yayınlanan devlet ve vakıf üniversitelerinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Fakültesinin Türkçe eğitim veren İşletme Bölümlerinin ders programlarını incelemişlerdir. Bologna Süreci'nin muhasebe eğitimine olası etkilerini; ders müfredatlarında öğrencilerin daha farklı ilgili alanlarına veya uzmanlık alanlarına yönelebilmesine imkan sağlayan seçmeli dersler için asgari sınırlama olması ve öğrencilerin iş hayatının gerektirdiği ve güncel nitelikteki bilgileri alabilmelerine yönelik derslerin üniversitelerin müfredatlarına konulması şeklinde ifade etmiştir. Bologna süreciyle birlikte katılımcıların "seçmeli dersler" ve " ders içerikleri" kodlarında ifade ettiği gelecekte ders planlarında olması gereken önemli unsurlar için başlangıç yapıldığı söylenebilir.

Artut ve Bal'ın (2005) 2004-2005 bahar döneminde Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Matematik Öğretmenliği Ana Bilim Dalında okuyan 4. sınıf öğrencilerinin, okudukları lisans programını değerlendirmesini amaçladıkları çalışmaya göre,

- İlköğretim matematik öğretmenliği ders programları hazırlanırken fakülteler arası öğretim elemanlarının görüşlerinin daha çok önemsenmesi,
- Programda daha çok uygulamalı ve meslek derslerine yer verilmesi;
- İlköğretim matematik öğretmenliği öğrencilerinin yan dal konusunda daha iyi bilinçlendirilmeleri,
- Öğretimin daha etkili ve verimli olması için yöntem ve teknikler açısından çeşitlendirilmesi,
- Okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması çalışmalarının daha etkili olması için fakülteler ve uygulama okulları arasında daha sıkı bir ilişkinin kurulması

önerilerinde bulunmuştur. Katılımcılarında belirttiği "staj"ın ders planlarındaki önemi ve kapsamının genişletilmesi önerisi yukarıdaki araştırmaya katılan öğrencilerin uygulamaya yönelik derslerin arttırılması ve daha etkili hale getirilmesi ile önerisi ile benzerlik göstermektedir.

Gürses, Alemdaroğlu, ve Tanrıverdi'nin (2015) Türkiye'de lisans düzeyinde fizyoterapi ve rehabilitasyon eğitimi: vakıf ve devlet üniversitelerindeki müfredat analizi karşılaştırması çalışmasında, ülkemizde vakıf ve devlet üniversitelerindeki müfredatların birbirine benzer olduğu ve diğer ülkeler ile uyum gösterdiği, FTR programlarının müfredatlarının eş güdümlü olması ve ülke içinde FTR eğitimine yönelik belirli kalite kriterlerinin belirlenmesinde üniversiteler arası işbirliğinin sağlanması, müfredatların belirli kurallar çerçevesinde gözden geçirilip güncellenmesi, belirlenen müfredatların düzenli aralıklarla kontrolü için bir üst kurulun oluşturulmasına acil ihtiyaç olduğu yönünde sonuçlara varılmıştır.

Türkiye'de Yükseköğretimde uygulanan ders planlarına üniversitelerin web-sitelerinden de bakılarak görülebilir ki aynı program için ders planları üniversiteden üniversiteye değişkenlik göstermektedir. Diğer taraftan her ne kadar ders planlarında seçmeli dersler

mevcut olsa da, öğretim elemanlarının da yukarıda özetlenen görüşlerinden yola çıkılarak, mevcut ders planlarının öğrencinin kendini başka bir alanda da geliştirmesine esneklik sağlayacak fonksiyonel bir yapıya sahip olduğu gözlenememektedir. "Türkiye'nin ilk bölümsüz üniversitesidir" sloganıyla yola çıkan Sabancı Üniversitesi gibi vakıf üniversiteleri hariç, bilhassa bazı devlet üniversitelerinde statik ders planları uygulanmaktadır. Her ne kadar üniversite seçmeli ve mesleki seçmeli olarak (farklı adlandırmaların da kullanıldığı) seçmeli ders yapıları olsa da, öğretim elemanlarının da ifade ettiği gibi, ya bu derslerin açılamaması ya da kota sorunu nedeniyle öğrenci istediği dersleri alamama sorunu karşılaşabilmektedir. Hızla değişen dünyada yetişen neslin daha donanımlı olması için, üniversite ortamında, üniversite kalitesinde ilgi duyduğu alanlarda kendini yetiştirebileceği bir ders planı yapısının gerekliliği ortaya çıkabilmektedir. Bu konuda Sabancı Üniversitesi gibi ülkemiz üniversitelerinden ya da Bologna Süreci gibi atılan olumlu adımlar geliştirilerek katılımcıların belirttiği gelecekteki müfredat ve ders planı yapısı oluşturulabilir.

5.1.3. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekteki İş Piyasasına Yönelik Eğitim Verme Beklentisini Karşılamaya İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarına "Sizce iş piyasasının aradığı niteliklere cevap veren eleman yetiştirmek beklentisini karşılama gelecekte yükseköğretim kurumlarında ne derece önemli olacaktır?" sorusuna verilen cevaplar mevcut ve gelecekteki iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamaya ilişkin görüşler olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır. Öğretim elemanlarının mevcut iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamaya ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar;

- Çok teorik bilgi ve yetersiz ve az uygulama problemi (ÖEE-1, ÖEE-4, ÖEK-1)
- Staj derslerinin prosedürel bir yük haline dönüşmesi (ÖEE-7)
- İş piyasasının değil çağın ihtiyaçlarına uygun eğitim vermenin gerekliliği (ÖEK-2)
- Sadece iş piyasası değil daha genel anlamda tüm paydaşların beklentilerini de göz önüne alarak eğitim vermenin gerekliliği (ÖEE-7, ÖEE-8, ÖEE-3)
- Ara eleman yetiştirmenin öneminin farkındalığının oluşması gerekliliği (ÖEE-4, ÖEE-8)

- Üniversite-sanayi iş birliğinde işverenlerin sorumluluk almak ve vermekten kaçınması (ÖEK-1)
- Üniversitelerde son yıllarda uygulamaya çalışılan işyeri uygulaması eğitimindeki plansızlıklar (ÖEK-1)
- Yükseköğretimde uygulanan yanlış politikalar ve plansızlıklar (endüstriye ARGE izni gibi) (ÖEK-1, ÖEK-3)

şeklindedir.

Öğretim elemanlarının gelecekteki iş piyasasına yönelik eğitim verme beklentisini karşılamaya ilişkin görüşlerden elde edilen sonuçlar;

- Mezuniyet sonrası öğrencinin üniversite ile bağlantısının devam etmesini sağlayarak; mezun-öğrenci-üniversite bağlantısının güçlendirilmesi (ÖEE-1)
- Çağın beklenti ve ihtiyaçlarına yönelik öğrenci yetiştirmek amacıyla günceli takip etmek (ÖEK-2)
- Daha fazla çalışma hayatı ile entegre olmuş bir eğitim sistemi oluşturma (ÖEE-4, ÖEE-7)
- Staj derslerinin daha işlevsel hale getirilmesi (ÖEK-7)
- Ürüne dönüşebilecek yaklaşımları barındıran bir eğitim sistemi oluşturma (ÖEE-2)
- Üniversite bünyesinde oluşturulmuş forumlar sayesinde iş piyasasındaki mezunlar ve öğrenciler arasında bağlantı oluşturma (ÖEE-3)

şeklindedir.

Teknolojik gelişme ve küreselleşme hem üniversitenin hem de sanayinin işleyişinde köklü değişikliklere neden olmaktadır (Privateer, 1999). Amerika'daki lider iş adamlarının, 21. Yüzyıl iş dünyasında başarılı olmak isteyen öğrencilerin mezun olduklarında ne gibi özelliklere sahip olmaları gerektiğine ilişkin görüşlerine yer verilen bir çalışmada şu elde edilmiştir (Brockman vd., 2009; akt. Çiçekli ve Karaçizmeli, 2013). Buna göre 21. yüzyılda iş dünyasında başarılı olmak isteyen öğrenciden; bilgiyi analiz edebilme, sentezleyebilme ve değerlendirebilme, diğer kişilerle etkili bir iletişime girebilme, yabancı dilde de yetkin olma, kültürel çeşitliliği olan çalışmaların içinde olabilme, projelerin tamamlayıcı lideri olabilme, aldıkları kararlardan sorumlu olma,

kendi kendini motive edebilme, aktif politik katılımcı olma özelliklerine sahip olması beklenebilmektedir.

Katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgularda yer verilen iş piyasası ile en önemli bağlantı "Üniversite-Sanayi işbirliği" konusunda ülkemizde 24/7/1963 ve 11462 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 278 sayılı "Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun" ile 16/1/2007 tarih ve 26405 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Teknoloji ve Yenilik Destek Programlarına İlişkin Yönetmelik" çerçevesinde hazırlanan, 1505 TÜBİTAK Üniversite-Sanayi İşbirliği Destek Programı; yenilik tanımı çerçevesinde; yeni bir ürün üretilmesi, mevcut bir ürünün geliştirilmesi, iyileştirilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi veya maliyet düşürücü nitelikte yeni tekniklerin, yeni üretim teknolojilerinin geliştirilmesi konularındaki projeleri kapsayan çalışmalara maddi destek vermektedir (TÜBİTAK).

Katılımcılarında vurguladığı "staj" derslerinin daha işlevsel hale getirilmesi ve böylece iş hayatına daha entegre bir eğitim almış öğrenciler yetiştirmek için yapılan ulusal bir girişim olan işyeri uygulaması gibi düzenlemelerin yanında, CO-OP (Cooperative Education) Kampüsüm İşyerim gibi uluslar arası bir girişimlerde mevcuttur. Öğrencinin lisans eğitimi sırasında bir işyerinde çalışmasını sağlayan böylece mezun olduktan sonra iş yerindeki öğrenme süresini en aza indiren CO-OP, sektör ihtiyaçlarına göre hazırlanan markalı derslerle de öğrencinin iş hayatına entegresini mezun olmadan desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu girişimlerin artması ve çeşitlenmesiyle, katılımcıların da belirttiği "çağın ihtiyaçları" göz önüne alınarak öğrenciye "işyeri uygulaması" imkanı sağlanabilecektir. Öğrencinin çalışma hayatı ile eşgüdümlü yetişmesine yardımcı olacak faaliyetlerin geliştirilmesi için sanayi ve üniversitenin karşılıklı olarak birbirlerinden beklentileri gözden geçirilerek, katılımcılarında ifade ettiği gibi "paydaş beklentileri" doğrultusunda işbirlikleri geliştirilebilir. Bu konuda Söylemez ve Ünsan (2004) yaptıkları çalışmada, üniversitenin Üniversite-Sanayi İşbirliği'nden beklentilerinden bir kısmını aşağıdaki gibi özetlemiştir.

- Sanayinin sorunlarını çözerek hem asli görevlerinden birini yapmak, hem de ülke ekonomisine katkıda bulunmak,

- Bu iş birliği sonucunda üniversiteye maddi destek sağlamak,
- Üniversite-Sanayi İşbirliği neticesinde üniversite çalışanlarının, sanayi tecrübesini arttırmak,
- Çalışmalardan akademik yayın çıkarmak,
- Uygun bir proje sonunda patent almak,

Diğer taraftan, sanayinin bu işbirliğinden beklentileri ise aşağıdaki gibi ifade edilmiştir (Söylemez ve Ünsan, 2004).

- Kendi problemlerine en hızlı şekilde çözüm getirmek,
- Problemlerine çözüm getirirken, yüksek ücretli ve üst seviyede bilgili eleman istihdam etmemek, bu yolla maliyeti düşürmek,
- Yüksek teknoloji problemlerini çözerken, yüksek maliyetli laboratuvarlar kurmadan çözüme ulaşmak,
- AR-GE için büyük masraflara girmeden araştırma yapmak,

Yukarıda yer verilen çalışmaların vurguladığı hususları dikkate alarak, katılımcıların ifade ettiği; "işyeri uygulaması eğitimindeki plansızlıklar", ve "yükseköğretimde plansızlıklar ve yanlış politikalar" kodu altında geçen birçok olumsuz unsurda iyileştirme sağlanabilir.

Erdil, Pamukçu, Akçomak ve Erden'nin (2013) yaptığı "Değişen Üniversite-Sanayi İşbirliğinde Üniversite Örgütlenmesi" çalışmasında Türkiye'deki üniversitelerin bu yönde yeniden yapılandırılmasında önem arz önerilerde bulunmuştur. Bunlar; üniversite araştırma merkezleri etkinleştirilmeli, üniversitelerin akademik kadro sistemine "Araştırmacı" kavramı yerleştirilmeli, üniversitelerde üretilen bilginin yeni ürün ve teknolojiye dönüşümünü sağlayan mekanizmalar etkinleştirilmeli, araştırma projesi üretim ve destek süreçleri etkinleştirilmeli, üniversite-toplum ilişkileri tekrar canlandırılmalı, üniversiteler sosyal hayatın bir parçası haline getirilme olarak belirtilmiştir. Böylece katılımcıların ifade ettiği "ürüne dönüşebilecek yaklaşımlar"ın ortaya çıkarılmasında sanayi ile işbirliği içerisinde olan üniversite, bu işbirliğine dahil ettiği öğrencilerinin de iş hayatının beklediği yönde yetiştirilmesini sağlayabilir.

Öğrencilerin "daha fazla çalışma hayatı ile entegre olmuş eğitim" almalarını sağlamada önemli bir adım olan girişimci üniversite modeli ve bu kapsamda yer alan Üniversite-Sanayi işbirliği kavramlarına ilişkin, Aslan'ın (2010) öğretim üyeleriyle yaptığı araştırmada, öğretim üyelerinin büyük bir çoğunluğu "girişimci üniversite" anlayışının Türkiye yükseköğretim sisteminde yerleşmeye başladığını düşünmekteyken, çoğunluğu tarafından henüz benimsenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Okay'ın (2009) Pamukkale Üniversitesi öğretim elemanlarının Üniversite-Sanayi işbirliği çalışmalarına bakışlarını belirlemek üzere yaptığı araştırma sonucunda ise aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

- Pamukkale Üniversitesinde; Üniversite-Sanayi İşbirliği çalışmalarının en fazla kişisel düzeyde gerçekleştirildiği ifade edilebilir.
- Üniversite-Sanayi İşbirliği'nde Teknik Eğitim Fakültesi ve Meslek Yüksek Okulu öğretim elemanlarının daha çok, "eğitim, kurs veya seminer ve problem çözme" şeklinde iş birlikleri yaptıkları belirtilmektedir. Fakülte/ Meslek Yüksekokullarında verilen eğitimle bu durum paralellik arz ettiği görülmektedir.
- Mühendislik Fakültesinde sanayi ile "danışmanlık ve proje yapımı" şeklinde işbirliğinin en fazla yapılmaktadır.
- İktisadi İdari Bilimler Fakültesi öğretim elemanlarının "eğitim, kurs, seminer ve danışmanlık" yaparak sanayi ile işbirliği yaptıkları belirtilmektedir.
- Üniversite bazında Üniversite-Sanayi İşbirliği faaliyet alanlarının ortalamaları incelendiğinde "yeni teknoloji geliştirme ve mevcut teknoloji geliştirme" şeklinde işbirliği çalışmalarının düşük düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. Bu durumun ülkemizdeki AR-GE yatırım oranları ile paralellik gösterdiği ifade edilebilir.
- Üniversite-Sanayi İşbirliği çalışmalarının en fazla TÜBİTAK projeleri aracılığıyla gerçekleştiği görülmektedir.
- Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının %57'nin hiçbir şekilde Üniversite-Sanayi İşbirliği'nde belirtilen birimlerde görev almamaları, Üniversite-Sanayi İşbirliği çalışmalarında kurumsal altyapının süratle

tamamlanmasını ve tarafların ortak platformlarda bir araya gelerek işbirliğine imkân hazırlanmasını gerekli kılmaktadır.

- Üniversite-Sanayi İşbirliği çalışmalarında en çok AR-GE çalışmaları amacıyla işbirliği yapılması gerektiği belirtilmektedir. İnovasyon çalışmalarının hızı ve verimine büyük katkı sağlayabilecektir.
- İşbirliği çalışmaları amacıyla sanayinin istediği donanımlarda öğrenci yetiştirilmesi için öğretim müfredatı isteklere uygun hale getirilerek, mezun öğrencilerin istihdamı kolaylaştırılabilecektir.

Araştırmanın yapıldığı tüm öğretim elemanları ortak olarak üniversitenin piyasa beklentilerini de göz önüne alarak eğitim vermesi gerektiği düşüncesindedir. 1505 TÜBİTAK Üniversite-Sanayi İşbirliği Destek Programı ya da CO-OP gibi girişimlerden yola çıkılarak, iş piyasasına yönelik eğitimi destekleyen girişimler sanayi kuruluşlarından daha geniş bir alanı kapsayacak doğrultuda genişletilebilir. Zira iş piyasası diye ifade edilen kavram, mühendislik fakültesi için sanayi, eğitim fakülteleri için okullar, İslami ilimler için ibadethaneler vb. olarak ortaya çıkabilmektedir. Öğretim elemanlarının görüşleri ve araştırmaların sonuçlarından yola çıkarak, her bölümün bağlantılı olduğu kuruluşlarla ve mezunları ile sağlam ve uzun soluklu bir ilişki kurması öğrencilere mezun olmadan meslek hayatı ile ilgili daha fazla tecrübe sahibi olması imkanı verebilir. Böylece mezunlar ya da kuruluşlar, henüz eğitim alan öğrencilere meslekleri ile ilgili güncel bilgi ve gerçek hayat tecrübesi edinmede önemli derecede destek sağlayabilirler. Bu ilişki mezunlar derneği, klüpler ya da kuruluş ve bölüm arasında imzalanan protokoller ile özellikler üniversite üzerinden kurulabilir.

5.1.4. Üniversitelerde Gelecekteki Uzmanlık Alanlarına İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının "Sizce öğrencilerin ve akademisyenlerin bu beklentiye (iş piyasasının aradığı niteliklere cevap veren eleman yetiştirmek) cevap verirken yükseköğretimde uzmanlık alanları ne gibi değişimler geçirecektir?" sorusuna verdiği cevaplar doğrultusunda, gelecekte uzmanlık alanlarına ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar;

- Temel bilimlerin kaybolmadığı, hibrit veya uygulama ağırlıklı bölümleri destekleyeceği (ÖEE-1, ÖEK-5, ÖEK-1)
- Yan alan destekli temel bir alanda uzmanlaşmanın olacağı (ÖEK-2, ÖEK-5)
- Teknolojinin hızla geliştiği ve disiplinler arası çalışmaların değer kazandığı çağımızdan yola çıkarak, bir kişinin birkaç disiplinde çalışması gerekeceği çok disiplinli bir uzmanlaşmanın oluşacağı (ÖEK-4, ÖEE-7, ÖEE-6)
- İhtiyaç doğrultusunda hibrit alışma alanlarının ortaya çıkacağı (ÖEE-3, ÖEK-3)

şeklindedir.

Ackoff'un (1973; akt Ulusoy, 2007) belirttiği gibi, disiplinler dosyalama kategorilerinden başka bir şey değildir. Doğa onun hakkındaki bilgilerimiz gibi düzenlenmemiştir. Ulusoy'a göre (2007) bilimsel bilginin bilimsel disiplinlere ayrışmasını, bir oda fizik odası, bir oda kimya odası, bir oda biyoloji odası gibi geniş bir kapalı alanın odalara bölünmesine benzetmiştir. Bu odaları yerde çizili çizgilerle değil, çoğu kez yüksek ve kalın duvarlarla birbirinden ayrılabilen odalar olarak tasvir etmiş ve eğitimcilerin bizi elimizden tutup bu odalarda gezdirip, sonunda da bir odaya adeta zincirlediğini ifade etmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların da "yan alan destekli uzmanlaşma" ve "çok disiplinli uzmanlaşma" kodları altında vurguladığı farklı disiplinlerde de çalışma gerekliliği yukarıda verilen bilim yapmanın bir disiplin değil, birçok disiplinin kesişimi ile olması gerektiği fikri ile örtüşmektedir.

Jacobs (1989, s.8) disiplinler arası yaklaşımı "bir kavramın, konunun, problemin ya da tecrübenin incelenmesi için birden fazla disiplinin yöntem ve bilgisini bilinçli bir biçimde işe koşan program anlayışı" olarak tanımlamaktadır. Newell (2007) günümüz karmaşık toplumlarına uyum sağlayabilmek ve bu düzende farklı bakış açıları sunabilmek için disiplinler arası anlayışın önemine işaret etmektedir.

Disiplinler arasındaki sınırların yavaş yavaş ortadan kalkması ve üniversiteler arasında artık küresel düzeyde cereyan eden rekabet, üniversiteleri eğitim ve araştırma yapılarını yenilemeye zorlamaktadır (Altbach vd., 2009). Artık birçok disiplinde faaliyet gösteren insan kaynağı ihtiyacı sadece üniversitelerde değil ağırlıklı olarak iş yaşamında da ortaya çıkabilmektedir. Yıldırım'a göre (1996) okulda öğrenilen bilgilerin günlük yaşama aktarılamaması, bilgilerin yenilenememesi ve öğrenme ve araştırma

alışkanlığının gelişmemesi bugünkü eğitim sistemlerinin karşılaştığı en önemli sorunlardan birkaçıdır. Diğer taraftan bazı bölüm mezunlarının iş bulmama sorununa bir çözüm olarak, ülkemizde Fen ve Edebiyat Fakülteleri mezunları bağlamında Şimşek ve Hacıfazlıoğlu (2012), öğrencilere üniversite düzeyinde ikinci bir alanın temel bilgi ve becerilerini kazandırmayı önermişlerdir.

Ulusoy (2007) girişimci niteliği ile üniversitelerin de türettikleri bilginin ticari değere dönüşürken yarattığı katma değerin yüksekliğini sağlayarak kendilerine olan dönüşü artırmayı hedeflemelerinin beklendik bir araştırma politikası olduğunu, ekonomik perspektiften bakıldığında üniversitelerin disiplinler arası araştırma alanlarına yönelmeleri akılcı olduğunu ifade etmektedir. Hem akademisyenlerin hem de öğrencilerin uzmanlaşırken, katılımcıların belirttiği "yan alan destekli temel bir alanda uzmanlaşma" ve "çok disiplinli uzmanlaşma" yönünde ilerlemesi, çalışmanın gerektirdiği noktada "ihtiyaca yönelik hibritleşme"si katma değeri yüksek çalışmaları ortaya çıkmasını sağlayabilir. Bu bağlamda disiplinler arası çalışmaya elverişli bir üniversite yapısı oluşturmak amacıyla, Sabancı Üniversitesi akademik birimlerini aşağıda ifade ettikleri şekilde yapılandırmıştır:

> *"Sabancı Üniversitesi'nde gerçekleştirilen önemli bir inovasyon üzerinde durmak isterim. Bu inovasyon, Fakülte yapılanmasında "Bölüm"e yer verilmemesi olmuştur. Fakülte yapılanması Programlar üzerine kurulmuştur. Programlar da birer idari birim olarak değil, diploma alanı olarak örgütlenmiştir. Dolayısı ile, Bölüm Başkanları değil, Program Koordinatörleri vardır. Bölüm Başkanı olmayışı Fakülte organizasyonunda bir katmanı elimine etmiştir. Program Koordinatörlerinin görevi, deneyim ve birikimlerinden kaynaklanan yumuşak otorite ile öğretim üyeleri arasındaki eşgüdümü sağlamaları olarak tanımlanmıştır. Bölüm yapısının olmayışı disiplinler arası bilgi akışını kolaylaştırmaktadır. Bu durumda öğretim üyesi kendi bilim dalına bağlılık duygusu içinde olmak durumunda değildir. Hiyerarşik bir yapının olmayışı, değişik disiplinlere mensup öğretim üyeleri arasında diyalogun gelişmesine, kendi disiplinini ve disiplinin gerçekleştirdiklerini daha rahat eleştirmeye, risk almaya ve diğer*

disiplin mensuplarına karşı bir saygı ve güven oluşturmaya yönelik bir ortama yol açabilmektedir."

Yukarıdaki çalışmalardan ve öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkarak disiplinler arası çalışmanın günümüz bilim dünyasında önemli ve kaçınılmaz olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Öğrencileri bu yönde eğitmek için, şu an da mevcut olan Çift Anadal (ÇAP) ve Yan dal programı gibi programlara katılımı teşvik edilebilir. Hatta belki de her öğrencinin en az ikinci bir alanda da belli düzeyde yeterliliğe ulaşacağı şekilde bir üniversite eğitimi tasarlanabilir.

5.1.5. Üniversitelerde Gelecekteki Uzaktan Eğitim ve Örgün Eğitimin Yeri İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının "Sizce uzaktan eğitim çalışmaları yükseköğretimde örgün eğitim için bir tehdit midir? Sizce gelecekte, yükseköğretimde uzaktan eğitim ve örgün eğitim nasıl bir evrim geçirecektir?" sorusuna verdiği cevaplar doğrultusunda, gelecekteki eğitimde uzaktan eğitim ve örgün eğitimin yerine ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar;

- Örgün eğitimin yükünü hafifletmek amacıyla teorik bilgi vermede uzaktan eğitimin kullanılabileceği (ÖEE-1, ÖEK-5, ÖEE-6, ÖEE-2)
- Bazı bölümlerin sadece uzaktan eğitime geçeceği (sosyal bilimler gibi), bazı bölümlerde ise (tıp, mühendislik gibi) örgün eğitimsiz eğitimin mümkün olmayacağı (ÖEE-4)
- Uzaktan eğitimin eğitimle beraber rekabetin artacağı ve böylece eğitim kalitesinin artacağı (ÖEE-4)
- Örgün eğitimin öğrenciye bilginin ötesinde verdiği kültürlenme, sosyalleşme gibi kazanımlar nedeniyle varlığını sürdüreceğini (ÖEK-4, ÖEK-2)
- Örgün ve uzaktan eğitimin birbiriyle bütünleşerek birbirini tamamlayan bir eğitim sistemi haline geleceği (ÖEE-7, ÖEE-6, ÖEE-1,ÖEK-3)
- Kalıcı ve iyi öğrenme için örgün eğitim devam edeceği (ÖEK-1, ÖEE-6, ÖEE-2, ÖEE-5)
- Belli bir sistematik içerisinde sunulan ve güvenilir bilgiye ulaşmak için örgün eğitimin devam edeceği (ÖEK-1, ÖEE-7)

- Özellikle sosyal bilimlerde güncel bilgiyi yakalamak, her boyutuyla ele almak, tartışmak için örgün eğitimin vazgeçilmezliği (*ÖEE-6, ÖEE-7)*

şeklindedir.

Gülbahar, (2009) dünyada ilk olarak İngiltere'de mektupla başlayan uzaktan eğitim uygulamalarının sonraları telefon, televizyon ve video gibi iletişim ve medya araçlarının kullanılmasıyla gelişim süreci yaşadığını belirtmiştir. Daha sonra kurumsallaşan uzaktan eğitim uygulamaları ile örgün eğitim olanağına sahip olamayan insanlara yönelik açık üniversiteler İngiltere'de 1969 yılında kurulmuştur**.** Dünyada uzaktan eğitim gelişim aşaması beş temel aşamada ele alınabilir:

- Mektupla uzaktan eğitim öncesi dönem,
- Mektupla haberleşme dönemi (Basılı materyaller kullanılmıştır),
- Görsel ve işitsel medya araçlarının kullanıldığı dönem,
- Çift yönlü iletişim ile haberleşmenin sağlandığı dönem (Video konferans sistemleri ile iletişim),
- Bilgisayar, uydular ve geleceğin teknolojileri (Demiray ve İşman, 2002; akt. Uşun, 2006).

Türkiye'de önlisans ve lisans düzeyinde öğretim yapan ilk üniversite Anadolu Üniversitesi'dir. 1982 yılında öğretime başlayan Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, geniş bir alana yayın yapan devlet televizyonu ve diğer gelişmiş teknolojiler ile 504 bin öğrenciye öğretim hizmeti vermekte olan dünyanın en büyük üniversitesidir **(**MacWilliams, 2000; akt. Kör, Çataloğlu, ve Erbay, 2013).

Katılımcıların verdiği cevaplardan elde edilen bilgiler, örgün eğitim ile verilen eğitimin uzaktan eğitim ile verilen eğitime göre daha üstün yönünde olsa da, Gülbahar, (2009) e-öğrenmenin geleneksel eğitime göre üstünlüklerini aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- E-öğrenme etkinliklerinden zaman ve mekân sınırlaması yoktur, öğrencilere dünyanın öbür ucundaki bir eğitmenin sınıfında ders dinleme fırsatı sunmaktadır.
- E-öğrenme eğitimleri için internete bağlı bir bilgisayarın bulunması yeterlidir. Eğitim masrafları önemli ölçüde azalmaktadır.

- Video, animasyon ve simülasyon gibi materyaller aracılığıyla etkileşim sağlamaktadır.
- Bilgi, proje paylaşımı ve tartışma ortamları sayesinde hızlı bir iletişim sunmaktadır.

Yukarıda belirtilen e-öğrenmenin getirdiği kolaylıklara rağmen, katılımcılar örgün eğitimin gelecekte de varlığını sürdüreceği yönündeki görüşlerini; "kalıcı ve iyi öğrenme için örgün eğitim", "sistematize edilmiş doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak için örgün eğitim" ve "günceli yakalamak için örgün eğitim" kodları altındaki görüşleri ile desteklemişlerdir.

Hacıfazlıoğlu ve Özdemir'in (2010) öğrencilerin üniversiteye bakışı ve beklentilerini belirlemeye yönelik, vakıf üniversitesi lisans öğrencilerinden oluşan 881 kişilik bir gruba yaptığı anket çalışmasında öğrencilerin yarıdan fazlası üniversitenin kampüs alanına yönelik fiziksel koşulların önemini vurgulamıştır. Araştırmada, kampüsün daha sosyal ve daha yeşil olmasını beklemeleri, öğrencilerin üniversite tercihinde fiziki koşulların önemini göstermektedir. Böylece üniversite öğrencilerinin eğitim için bir fiziki mekana gelme ve bu mekanın onların sosyalleşme ihtiyacını karşılayacak bir yapıda olma ihtiyacı içerisinde olduğu söylenebilir.

Kör ve diğerlerinin (2013) yaptığı çalışmada, Kırıkkale Üniversitesi uzaktan eğitim ve örgün eğitim öğrencileri ile Hitit Üniversitesi örgün eğitim meslek yüksekokulu bilgisayar programcılığı bölümü öğrencilerinden oluşan iki grubun öğretim metotlarının öğrenci başarı düzeylerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. İlk etapta İnternet Programcılığı-I dersini alan uzaktan eğitim ve örgün eğitim öğrenci gruplarına CSS ile Javascript konularını kapsayan ön test uygulanıp elde edilen veriler kaydedilmiştir. Daha sonra, uzaktan eğitim ve örgün eğitim gruplarında CSS ile Javascript konuları 4 hafta süreyle işlenilerek son test uygulanmıştır. Ön test ve son test sonucu elde edilen veriler incelendiğinde uzaktan eğitim öğrencilerinin son testteki başarıları örgün eğitimdeki öğrencilerle kıyaslandığında, daha belirgin bir artışın olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bu başarı farklılığını nedenini tespit etmek için öğrencilerin demografik özellikleri, motivasyon düzeyleri, sosyo-ekonomik

durumlarının yanı sıra öğretim kurumuna, ders içeriklerine ve öğretim elemanlarına karşı görüşlerinin de başka bir araştırmada incelenmesini önermişlerdir.

Günümüzde de artan taleple birlikte çeşitlenen ve büyüyen, ülkemizdeki üniversiteler ile yabancı ülkelerde bulunun üniversiteler arasında açılmış ortak uzaktan eğitim programlarına ya da yurtdışındaki üniversitelerin açtığı uzaktan eğitim programlarına Türkiye'deki öğrencilerden katılım her geçen gün artmaktadır. Bunun bir örneği olan uluslararası anlaşmayla kurulmuş olan ve genelde örgün eğitim yapan Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi hakkında Köksoy'un, (2004) yaptığı araştırmada, verilen uzaktan eğitim faaliyetleri, yükseköğretimde örgün eğitimle e-eğitimin 8 faktörü açısından birbiriyle karşılaştırılmıştır. Bu faktörler; eğitim programları, eğitim hizmetleri, yarıyıl içi faaliyetler, mekana ve zamana bağlılık, öğrenciye maliyeti, öğretim üyesi, yöneticiler ve kurumun alt yapısıdır. Araştırma sonucunda, eş zamanlı tartışmalar ve eş zamanlı çağrılı konukla sohbetlerde öğrencilerle öğreticilerin göz göze ve yüz yüze sözlü olarak sıcak ilişkiler kurabilmeleri örgün eğitimin e-eğitime olan en büyük üstünlüğü olarak belirtilmiştir. Katılımcıların da "örgün eğitim ve kültürlenme" kodu altında bahsettiği, öğrencinin sosyal yönden topluma uyumunu sağlayan kültürlenmenin, örgün eğitimin uzaktan eğitime göre en önemli avantajı olduğu söylenebilir. Bu nedenle, Köksoy (2004) tarafından gelecekte e-eğitimde görüntülü ve sesli iletişimin etkin olarak kullanılmaya başlanırsa bu konudaki örgün eğitimin üstünlüğünün büyük ölçüde azalabileceği ifade edilmiştir.

Seven (2012) yaptığı çalışmada, Atatürk Üniversitesi Erzurum Meslek Yüksekokulu ve ATAUZEM işbirliği ile yürütülen uzaktan eğitim ve örgün eğitim bilgisayar programcılığı önlisans programında verilen İngilizce dersinin başarı düzeylerinin karşılaştırmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 2010-2011 öğretim yılında, Atatürk Üniversitesi Erzurum Meslek Yüksekokulu Bilgisayar Programcılığı 1. sınıf öğrencilerinden oluşan uzaktan eğitime devam eden 30 öğrenci ile örgün eğitime devam eden 73 öğrenci olmak üzere toplam 103 öğrenci oluşturmaktadır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda uzaktan eğitime devam eden öğrencilerin, örgün eğitime devam eden öğrencilerden daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, uzaktan eğitim ve örgün eğitimin, eğitim programının belirtilen amaçlarına ulaşması için, araştırmamızda yer alan katılımcıların da belirttiği gibi "birbiriyle bütünleşmiş örgün eğitim ve uzaktan

eğitim" ile programda bulunan dersin yapısına göre "teorik bilgi vermede uzaktan eğitim" kullanılabilir.

Öğretim elemanları; güncel, güvenilir, iyi ve kaliteli eğitime ulaşmak ve sosyalleşmek için örgün eğitimin vazgeçilmez olduğunu, ilerde uzaktan eğitimin şimdi olduğu gibi bazı derslerin yükünü hafifletmek için örgün eğitimi destekleyen bir konumda olacağını belirtmektedir. Bununla birlikte yukarıdaki araştırmalardan, günümüzde henüz uzaktan eğitimin örgün eğitimin yerini tutacak seviyeye ulaşmadığını söyleyebiliriz. Gelecekte eğitim yazılımlarının, eğitimde önemli bir yer tutacağı her ne kadar kaçınılmaz ise de öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkarak uzaktan eğitimde kültürlenme ve kültürleşmenin sağlanabilmesi için yürütülen çalışmaların, henüz istenilen düzeye ulaşmadığı söylenebilir.

5.1.6. Üniversitelerde Gelecekte Fiziki Yapı ve Derslerin İşlenmesine İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının "Sizce gelecekte yükseköğretimde günümüzdeki teknolojik ilerlemelerin yarattığı değişimi de göz önüne alırsak, derslerin işlenmesinde nasıl değişiklikler olacaktır?" sorusuna verdiği cevaplar doğrultusunda, gelecekteki üniversitelerde fiziki yapı ve derslerin işlenmesine ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar;

- İyi donatılmış yaşam merkezleri olarak gelecekte de kampüslerin var olacağı (ÖEE-1, ÖEE-6, ÖEE-3)
- Uygulama ve araştırma merkezi olarak kampüslerin varlığını devam ettireceği (ÖEE-3, ÖEE-5)
- Kampüslerin varlığını sürdürmekle birlikte ihtiyaca göre şekilleneceği (ÖEE-2, ÖEE-6)
- Üniversite eğitimin zamandan ve mekandan bağımsız bir hale dönüşeceği (ÖEK-2, ÖEE-7, ÖEE-4)
- Ders işleme tarzında bilgi aktarımından ziyade tartışma odaklı bir eğitim anlayışının yerleşeceği (ÖEK-4, ÖEK-5)
- Derse uygun tasarlanmış dersliklerde ders verileceği (ÖEE-3, ÖEE-6)

- Gelecekte teknoloji destekli oluşturulan sınıf ortamlarında eğitim verileceği (ÖEK-2, ÖEE-1)
- Zenginleştirilmiş olarak geleneksel eğitim yöntemleri ile eğitim verilmeye devam edileceği (ÖEK-3, ÖEK-1, ÖEE-5)

şeklindedir.

Araştırmada yer alan bazı katılımcılar tarafından "zaman ve mekandan bağımsız eğitim" kodu altında ifade edilen ve gelecekte de eğitimde yer alacağı düşünülen sanal gerçeklik uygulamaları ile ilgili bazı tanımlamaları, Bayram (1999) aşağıdaki gibi özetlemiştir:

- İçine girebileceğiniz çizgi film gibi bir dünya (Larijani,1994).
- Hızlılığından dolayı kullanıcılara bilgisayar ortamında olduğunu unutturan sanal çevre, kullanıcıların kafasında sanal gerçekler oluşturmakta ve tüm bunları interaktif bilgisayar sistemi içinde sunmaktadır (McGonigle ve Eggers, 1998; Larijani,1994).
- Sanal gerçeklik: Hassaslığın, hissetmenin ve düşünmenin yollarını açan interaktif bir sistemdir. Girdilerin hassaslığı bilgisayar tarafından kontrol edilmektedir (Cart wright, 1994).
- Nesneler, sıfatlar ve bunların ilişkileri, doğal veya gerçeküstü bağlamda karşılıklı etkileşimler içinde yer almaktadır (Stuart ve Thomas,1991).
- Sanal gerçeklik, yaşam tecrübelerinin simüle edilmesinde ve düşüncelerin yaratılmasında bilgisayarları ve çeşitli aksesuarları kullanır. Bunun amacı ise; insanlar, makineler ve diğer varlıklar arasındaki karşılıklı iletişimi geliştirmektir (Hay, 1997).
- Sanal gerçeklik, bilgisayara dayalı çok boyutlu bir yapı olup, kullanıcı ve çevreyi kapsamaktadır. Bu oluşum düşünsel olarak somut kabul edilebilen bir yapıttır (Winn ve Briçken,1992).

Ayrıca Bayram (1999) aynı makalede, sanal gerçekliğin savaş senaryoları stratejik savunma ve atak pozisyonlarında kullanılırken, tıp dünyasındaki sanal kadavralar da komplike cerrahi operasyonları icra edecek tıp personelini hazırlamak ve eğitmek için kullanıldığından bahsetmektedir. Sanal çevreler şu an bazı eğitim uygulamalarında kullanılmakta olduğunu, NASA'nın sanal gerçekliği, Hubble uzay teleskopunu tamir

görevini alan astronotlara, göreve gitmeden önce sanal uzay ortamında eğitim aldırdığı ile örneklendirmiştir Sanal gerçekliğin etkileme gücü, insanı eğitim ortamına daldırırken gerçekçi durumlar yaratmaktadır. Bu nedenle tıbbi zorlukların veya hastalıkların simule edilmesi olan, sanal gerçeklik, insan hayatını tehlikeye atmadan doktorların ve tıp personelinin teknik bilgi ve becerilerinin geliştirmesini sağlayacağını ifade etmiştir. Katılımcıların gelecekte "derse uygun tasarlanmış derslikler", "teknoloji destekli eğitim ve sınıf ortamı" ve "zenginleştirilmiş geleneksel eğitim yöntemleri" ile ifade ettiği geleceğin sınıf ortamlarında bu gibi simulasyonlarla yaratılan sanal gerçeklik ortamlarının öğrenme kalitesini olumlu etkileyeceği yönündedir.

Gürcan ve diğerleri (2017) makalesinde, sanal gerçeklik uygulamalarının henüz yeni bir kavram olmasına karşın sunduğu farklı uygulamalar ve uzay-zaman sınırlamasını ortadan kaldırarak farklı ve yeni bir dünya yaratması ile iletişim ve eğitimde yeni bir boyut kazandırdığını söylenmektedir. Sanal gerçeklikle, sanal dünyalar yaratılarak, öğrencilere birçok olayı, olayın gerçekleştiği an gibi yaşatılabilmekte, derslere uzaktan erişim sağlanabilmekte ya da sınıf ortamından yalıtılmış bir donanım sayesinde dış ortamdan kaynaklanan gürültüler engellenebilmektedir. Bunların da derslerdeki başarıyı üst seviyeye çıkarmasının yanında öğretim üyeleri tarafından oluşturulmuş etkileşimli ders içerikleri öğrencilere sunma imkanı verdiği ifade edilmektedir. Bu nedenle Anadolu Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık bölümü öğrencilerine önceden hazırladıkları sanal gerçeklik sınıf ortamında deneyim yaşattıktan sonra odak grup görüşmesi yaparak görüşlerini almışlardır. Genel olarak öğrenciler, sanal gerçekliğin eğitimde uygulanabileceği ama duygusal tepkilerin mutlaka sistem içinde tutulması gerektiği yönündedir. Eğitimde sanal gerçeklik uygulamasının avantajlarını; zaman tasarrufu sağlaması, mekandan bağımsız olması ve yaratıcılığı geliştirici olması, dezavantajlarını da; etkileşimin az olabileceği ve maliyeti nedeniyle herkese ulaştırılamayacağı yönünde olmuştur.

Diğer taraftan e-öğrenmenin mevcut durumu ile ilgili Wu ve diğerleri (2006), e-öğrenme pazarında % 35.6'lık bir büyüme hızına karşın bazı problemlerin de olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre bazı kullanıcıların ilk deneyimlerinden sonra e-öğrenmeyi neden bıraktıkları hakkında pek fazla bir şey bilinmemektedir. Bir sistemin başarısının

değerlendirilmesindeki en önemli faktörlerden birinin kullanıcı memnuniyeti olduğu söylenebilir.

Sanal ders uygulamalarıyla ilgili, Yaman (2015) çalışmasında öğrenenlerin bilgisayar okur-yazarı olduklarını ve teknolojiyle iç içe yaşayarak günün herhangi bir saatinde taşınabilir bilgisayarlar, tabletler ya da akıllı telefonlar aracılığı ile internete kolaylıkla erişebileceklerini söylemiştir. Bunun bir avantaj olmasının yanında, "sayısal uçurum" kavramından bahsederek, bu cihazlara ya da internet erişimine her öğrenenin sahip olamayacağını ve bu nedenle ortak zorunlu derslerin bazı öğrenenler için zorluk oluşturabileceğini belirtmiştir.

İnan (2010) gelecekte belki öğretmenlerin yerini bilgisayarların alabileceğini fakat bilgisayarların jestsiz, mimiksiz olması nedeniyle bunun çok yakın bir gelecek olmadığını belirtmektedir. Bununla birlikte eğitimi sınıfta öğretmen anlatıları olan donuk yapıdan çıkarabilmek, hayat boyu öğrenmenin bir parçası haline getirmek ve yeni bilgi teknolojilerinin anlamlı hale getirmek için, var olan yeni teknolojileri sınıf ortamına dahil etmek gerektiğini vurgulamaktadır.

Öğretim elemanları, gelecekte teknolojinin eğitime gireceği konusunda hem fikir iken, gelecekte hala sınıf ortamının eğitimde olacağı konusunda farklı fikirlere sahiplerdir. Bir kısım öğretim elemanı, bütün bu eğitimde kullanılacak e-learning, sanal gerçeklik gibi teknolojik imkânların sınıf ortamında eğitimi destekleyici, iyileştirici hatta teorik bilgiyi bu sayede vererek eğitimin yükünü hafifletici olarak ifade etmektedir. Diğer öğretim elemanları ise gelecekte artık sınıflara ihtiyaç olmayacağı ve bu nedenle kampüslerin uygulama ve araştırma merkezlerine dönüşeceği yönünde görüşlere sahiptir.

5.1.7. Üniversitelerde Gelecekte Kütüphanenin Yeri ve Bilgiye Erişim Nasıl Olacağına İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarına sorulan "Sizce gelecekte üniversite içerisinde yer alan kütüphanelerin verdikleri hizmetlerde sizce nasıl değişiklikler olacaktır ve gelecekte üniversitelerde bilgiye erişimde ne tür değişimler yaşanacaktır?" sorusuna verilen cevaplar üniversitelerde gelecekte kütüphane kavramına ilişkin görüşler ve gelecekte bilgiye erişime ilişkin görüşler olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır.

Öğretim elemanlarının gelecekte kütüphane kavramına ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar;

- Dijitalleşmiş kütüphanelerin var olacağı (ÖEK-4, ÖEK-2, ÖEE-2, ÖEE-4, ÖEE-3)
- Üniversitelerde kütüphanelerin her binada otomata dönüşmüş çıktı verme imkanına sahip makineler şeklinde var olacağı (ÖEE-3)
- Teknolojinin getirdiği teknik donanımlarla zenginleştirilmiş kütüphane (ÖEK-3, ÖEE-7, ÖEE-6)
- Çalışma mekanı olarak varlığını sürdüren kütüphane (ÖEK-3)
- Müze olarak üniversitelerde var olacak kütüphane kavramı (ÖEE-5,ÖEE-2)

şeklindedir.

Öğretim elemanlarının gelecekteki bilgiye erişime ilişkin görüşlerden elde edilen sonuçlar;

- Doğru bilgiye erişmede akademisyen yol gösterici rolünü üstlenecek (ÖEE-4, ÖEE-3)
- Bilgiye erişimde yazılımların fonksiyonun artacağı bu sayede insanın o bilgiyi yorumlamaya daha çok zaman ayırabileceği (ÖEE-2)

şeklindedir.

Katılımcılar, kütüphanelerin giderek dijitalleşeceğini ifade ederken fiziki bir mekan olarak kütüphaneye gelecekte de ihtiyaç duyulacağını belirtmişlerdir. Hacıfazlıoğlu ve Özdemir'in (2010) yaptığı anket çalışmasında, çalışmaya katılan lisans öğrencilerinin %85'inin kütüphaneden faydalandığını ifade etmişlerdir. Bu öğrencilerin yarıdan fazlası, kütüphaneden beklentilerini önce daha sessiz, daha büyük, daha iyi havalandırılmış ve daha güncel kitaplara sahip olarak tanımlarken, daha iyi online arama sistemleri ve daha donanımlı personel istekleri daha sonra gelmektedir. Böylece kütüphanenin dijital kaynak temin edilen platformlar olmasına rağmen "çalışma mekanı olarak" hala öğrenci tarafından ihtiyaç duyulan bir mekan olduğu söylenebilir.

19. yüzyılın sonlarında birtakım teknolojik gelişmelerle tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş gerçekleşmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısında ise teknolojideki hızlı

gelişmeler ve ileri teknolojilerin insan hayatına girmesiyle birlikte sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş gerçekleşmiştir. Günümüzde, her gün yeni bir teknolojik ürün insanların kullanımına sunulmakta, bu ürünler insan hayatını kolaylaştırmaktadır (Sarıhan, 1998, s.17).

Bir üniversite kütüphanesi, nicel kaynakları işlemek ve dönüştürmek üzere işlev gören uzman personeli ile girdileri ve öğrencilerin öğrenme sürecini ve öğretim üyelerinin araştırmalarını içeren çıktıları bulunan bir işletme olarak görülebilir (Chen, 1997; akt. Tamdoğan, 2009).

Yeni teknolojilerin bilgi edinme açısından olumlu etkileri şu şekilde sıralanabilir: (Özçağlayan, 1998; akt. Şeker, 2005):

- Yeni teknolojiler, daha yüksek düzeyde kişiselleşmiş bilgi akışını sağlar.
- Gelişmiş iletişim araçları, kişiler ve gruplar arası diyalogların gelişmesine imkân verir.
- Bilgiye erişim daha esnek ve eşitlikçi şartlarda gerçekleşir.
- Yeni teknolojiler kişilerin daha bilinçli ve uyanık olmasını, daha özgür ve akılcı seçimler yapmasını sağlar.
- Teknolojinin herkesin kullanımına açık olması, toplumsal süreçlere daha fazla katılımı ve dolayısıyla toplumsal sürecin çeşitlilik kazanmasını sağlar.
- Üretim süreçlerinde simülasyon ve sanal ortamlardan yararlanılması, zaman ve maliyetten tasarruf sağlanmasının yanında yeni teknolojilerin insan üzerinde denenmeden bilişim süreçlerinde değerlendirilerek kullanıma sunulmasını mümkün kılmaktadır.

İletişim teknolojilerinin eşit olmayan kullanımının bilgi açıklarını arttıracağı görüşü Rubinyi'nin (1989; akt. Şeker, 2005) yaptığı bir araştırmada desteklenmiştir. Araştırmacı, yüksek sosyo-ekonomik statülü ve düşük sosyo-ekonomik statülü bireyler arasındaki yeni teknolojilerden yararlanma yeteneği farkının örgütlenmiş gruplara kadar yayıldığını bulmuştur. Kâr amacı gütmeyen 72 küçük kuruluş üzerinde çalışan araştırmacı, bilgisayar teknolojisini benimsemesine rağmen kaynak yönünden fakir olan kuruluşların, kaynak zengini kuruluşların sahip olduğu aynı teknolojilerden yeterince

faydalanamadığını saptamıştır. Düşük sosyo-ekonomik düzeyde olan insanlar online haberlerden yararlanma imkanı bulsalar bile bu haberleri faydalı yönde kullanamamakta, haberlerden yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip insanlar kadar yararlanamamaktadır. Bunun nedeni bu iki kesim arasındaki motivasyon ve ilgi farklılıklarıdır. Bu değişkenlerin dışında seçici algılama, bilgiye maruz kalma, bilgiyi akılda tutma, alışkanlık ve zevkler gibi etkenler de iletişim teknolojilerinden fayda elde etmede önemli rol oynamaktadır (Speight, 1999 akt. Şeker, 2005). Kellner, (2002) Yükseköğretimde de olmak üzere bilgi ve teknolojiye sahip olanlar ile olmayanlar arasında dijital bölünmenin (digital divide) ortaya çıktığını, dijital uçurum olarak da adlandırılan digital divide nedeniyle, bilgi ve teknolojiye sahip olan ve olmayan üniversiteleri birbirinden ayırmakta olduğunu ifade etmektedir. Bunun üniversitelerin geleceği için bir tehdit olarak nitelendirilebileceğini söylemektedir.

Bütün bumlarla birlikte bazı katılımcılar tarafından da belirtilen "digital bilgi merkezine olarak kütüphane"nin maddi olarak masrafların azalmasında önemli bir katkısı bulunmaktadır. Afzali (2004) İran Temel Bilimler İleri Araştırmalar Enstitüsü (TBİAE) Kütüphanesi'nde 2002'de abone olunan 155 derginin basılı ve elektronik sürümlerine yapılan harcamaları (abonelik giderleri, posta harcamaları denetim giderleri, ciltleme ve arşivleme harcamaları) karşılaştırmış ve abone olunan basılı dergiler yerine aynı dergilerin elektronik sürümlerine abone olunsaydı toplam harcamalarında yaklaşık %13'lük tasarruf edileceğine ulaşmıştır.

Anday ve diğerleri (2012), 2000-2010 yılları arasında ERIC, Ebrary, LISA, Science Direct, EbscoHost, ISI,Google Scholar, ProQuest, Emerald Insight akademik veri tabanlarını inceleyerek yaptıkları araştırmada bilgiye ulaşmada günümüzde önem kazanan dijital kütüphaneleri, bilgi güvenliği açısından değerlendirmiştir. Güvenlik risklerinin göz ardı edildiği ve daha ciddi olarak ele alınması gerektiği, dijital ortamdaki bilgilerin yedeklenmesi için yapılan girişimlerin eksikliklerin olduğu ve kullanıcı bilgilerinin korunması konusunda yeterli noktaya ulaşılamadığı sonucuna varmıştır.

Aydın, (2012) beş gönüllü görme engelli üniversite öğrencisi ile yaptığı görüşmeler sonucunda üniversite kütüphanelerinin görme engellilere yönelik sağladıkları olanakların yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Katılımcıların bazılarının bahsettiği

“teknik donanımlarla zenginleştirilmiş kütüphane” yapısıyla gelecekte yenilen ve çağa ayak uyduran bir donanımla her gruptan öğrencinin ihtiyaçlarına cevap verebilen kütüphanelerle, kütüphane kavramı kitapların olduğu binanın ötesinde bir kavramı ifade edebilir.

Diğer taraftan bu teknolojik donanımlarla zenginleşmiş kütüphanelerin, kullanıcılar tarafından kullanılmasında bazı sorunlar ortaya çıkabilir. Tavluoğlu ve Korkmaz (2014) tarafından, herhangi bir yazılım ve depolama birimi olmaksızın, masaüstü-dizüstü bilgisayar, tablet PC veya akıllı telefonlar kullanılarak internet üzerinden bilgiye erişim sağlayan bir bilişim platformu olan bulut bilişimin, üniversite kütüphanelerinde ne ölçüde kullanıldığı araştırılmıştır. Sonuç olarak, Ankara’daki üniversite kütüphanelerinde danışma hizmetlerinde, bulut tabanlı yazılım olarak hizmet (Software as a Service-SaaS) araçlarının kütüphanecilerin %65’ten fazlasının danışma hizmetlerinde medya paylaşım, bilgi toplama, dosya paylaşım, takvim ve blog hizmetlerini kullanmadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bunun nedeninin danışma hizmetlerinde bu araçların nasıl kullanılacağının bilinmemesi veya bulut bilişimin sunduğu olanaklardan yeterli ölçüde farkında olunmaması olabileceğini ifade etmişlerdir.

Ertürk ve Küçük’ün (2010) Hacettepe Üniversitesi’nde tam zamanlı çalışan öğretim üyelerinden elektronik anket yoluyla elde ettikleri bilgilere dayanarak araştırmalarında, öğretim üyelerinin en azından yarısının (%50) açık erişim farkındalığına sahip olduğu ve farkındalığı olan öğretim üyelerinin yüksek bir çoğunlukla (%92) yayınlarının kendi üniversitelerinde yapılandırılabilecek kurumsal açık arşivlerde yer almasına istekli oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Türkiye’de Kurumsal Açık Arşiv çalışmalarının durumunu Ertürk ve Şengül (2012), yaptıkları araştırmada şöyle ifade edilmiştir. Türkiye’de 21’i üniversitelerde olmak üzere 26 Kurumsal Açık Arşiv bulunmakta olduğunu, Kurumsal Açık Arşivlerin büyük bölümü (20 adedi) son üç yıl içerisinde faaliyete geçirildiğini söylemektedirler. Bu sonucu, ülkemizde neredeyse 200’e yaklaşan üniversite sayısına kıyasla, Kurumsal Açık Arşiv sayısının, henüz küçük bir orana (%12) ulaşmadığı ve 2011 yılı itibariyle dünya genelinde iki binin üzerinde, Avrupa’da üniversitelerin en az yarısında Kurumsal

Açık Arşiv bulunduğu dikkate alındığında henüz yolun başında olunduğu ifade edilmektedir.

Kurulgan (2005), bilgi teknolojisinin yapısal ve yönetsel açılardan bilgi-belge merkezlerine getirdiği yenilikler sonucunda, bilgi-belge merkezlerinde başlayan yeniden yapılanma sürecini ve bilgiye ulaşmada getirdiği kolaylıkları aşağıda kısaca özetlenmektedir:

- Bilgi teknolojisinin bilgi-belge merkezlerinde yaygın olarak kullanıldığı 1990'lı yıllardan itibaren, bilgi kayıt ortamları kağıda dayalı olmaktan çıkarak elektronik formlara dönüşmektedir.
- Bilgi teknolojisi kullanımının yaygınlaşmasıyla, coğrafik yerleşim bölgeleri ve uzaklıklar bilgi ve belgeye erişim için bir engel olmaktan çıkmış, geleneksel bilgi-belge merkezlerinde yaşanan belgelerin depolanma sorunlarına çözüm olanağı getirmiştir.
- Bilgi-belge merkezlerindeki rutin işlerin tekrarını en aza indirerek geleneksel iş akışını değiştirmiş, belgenin sağlanmasından kullanıcıya ulaştırılmasına kadar olan süreç daha etkin kılınmıştır. İş gören ve yöneticilerin geleneksel rolleri değişmiş ve kendilerini yenilemelerine olanak sağlanmıştır. Bilgisayarların yardımıyla rutin işleri en aza inen iş gören, merkezin işleyişi hakkında daha fazla bilgi sahibi olmakta ve yaptığı işlerin daha etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi konusunda fikir üretebilmektedir. Yönetici de, bilgisayara dayalı yönetim bilgi sistemleri aracılığıyla elde ettiği özet bilgiler sayesinde merkez hakkında daha etkin kararlar alabilmekte ve yapacağı planlarda daha uz görülü olabilmektedir.
- Bilgi-belge yönetiminin çekirdeğini oluşturan işbirliği, standartlaşma ve kaynak paylaşımı konusundaki çalışmalar, bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde, büyük bir hız ve kullanım kolaylığına kavuşmuştur.
- Zamanın artık para anlamına geldiği günümüzde kullanıcının, gereksinim duyduğu bilgilere anında ve doğru bir biçimde ulaşması sağlanmıştır.
- Bilgisayar ve iletişim teknolojilerinde yaşanan dönüşümler, bilginin dağıtımı ve erişimindeki geleneksel yapıyı değiştirerek "elektronik kütüphane/bilgi-belge merkezi" kavramının doğmasına neden olmuştur.

- Sürekli yeni teknolojiler keşfetme ve üretme uğraşı, bilgi-belge merkezlerinin kültürel yapısında değişim ve uyum sürecine girmesine neden olmuştur. Böylece bilgi teknolojisi; bakış açıları, değerler, davranış kalıpları ve sosyal yaşama ilişkin yeni kurallar ile sosyal ve kültürel alanlarda büyük dönüşümlere imzasını atmıştır.
- Bilgi teknolojisi, diğer örgütlerde olduğu gibi, bilgi-belge merkezlerinin de örgüt ve işleyiş yapısını değiştirerek; katılımcı yönetim, dönüşümcü liderlik gibi çağdaş yönetim yaklaşımlarının yerleşmesine olanak tanımış ve sonuçta örgütsel performansı artırmıştır.
- Bilgisayara dayalı yönetim bilgi sistemleri; işveren, bilgi-belge uzmanları, tedarikçi firmalar (bilgi kaynağı ve/veya veri tabanı satıcıları), diğer bilgi-belge merkezleri ve kullanıcılar arasında etkin bir haberleşme sistemi yaratarak paydaşlarla örgüt arasındaki iletişimi güçlendirmiştir.

Literatürde geleceğin kütüphanesi ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Fakat yukarıdaki araştırmalardan ve öğretim elemanlarının görüşlerinden yola çıkarak gelecekte kütüphanelerin ve bilginin dijitalleşeceği sonucuna varılabilir. Bu dijitalleşme, bilgiye erişimde eşitlik ve doğru ve güvenilir bilgiye nasıl ulaşılabileceği sorununu da beraberinde getirebilmektedir. Özellikle öğrencilerin doğru ve güvenilir bilgiye ulaşması için ilerde öğretim elemanlarının danışman olarak yol gösterebileceği ya da geliştirilen başka yazılımlarla ile bunun sağlanabileceği görüşleri sunulmuştur. Öğretim elemanları genel olarak gelecekte de kütüphanelerin var olacağı, fakat kütüphane kavramının değişeceği ve gelişeceği yönündedir.

5.1.8. Üniversitelerde Mevcut ve Gelecekte Maddi Kaynağına İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının "Sizce gelecekte üniversiteler, ihtiyaç duyduğu maddi kaynağı nasıl sağlayacaktır?" sorusuna verdiği cevaplar doğrultusunda, gelecekte üniversitelerin maddi kaynağını nasıl sağlayacağına ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar;

- Gelecekte de üniversitelerin bütçelerinin devlet kaynaklı olacağı ama bu kaynak verilirken üniversitenin performansı ile orantılı olarak dağıtılacağı (ÖEK-1, ÖEE-5, ÖEE-8)
- Maddi kaynağını hem devletten hem de kendi ürünleri ile sağlayan üniversite modeli (ÖEK-3, ÖEE-7)
- Bağış destekli üniversite modeli (ÖEE-8)
- Ürettiği ürünler ve yaptığı projelerle kendi bütçesini kendi kazanan üniversite modeli (ÖEK-1, ÖEE-4, ÖEE-8, ÖEE-2, ÖEK-4)

şeklindedir.

Devletlerin eğitim bütçeleri incelendiğinde, eğitime önemli oranda kaynak ayırdıkları görülür. Üniversitelerde eğitim sektörü içinde ele alınmaktadır. Üniversitelere kaynak ayrılmasının bir gerekçesi de üniversitelerin toplumun kalkınmasına yaptığı doğrudan etkileridir (Karakütük, 2007; akt. Çam Tosun, 2015). Ancak, artan üniversite sayısıyla birlikte devlet üniversitelerinin bütçelerine konulan ödeneklerin üniversite gelirleri içindeki oranları giderek azalmakta, üniversitelerin döner sermaye aracılığıyla yaptıkları hizmetlerden sağladığı gelirleri, diğer gelirleri ile öğrenci katkı paylarının oranları giderek artmaktadır (YÖK, 2005; akt. Çam Tosun, 2015).

Kavak (2011) yükseköğretim bütçesinin Türkiye'deki kamu eğitim harcamalarının yaklaşık olarak dörtte birini oluşturmakta olduğunu ve öğrenci başına yapılan kamu harcaması 4648 Amerikan doları olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte her ne kadar bu bütçe yükseköğretim için yetersiz görünse de, diğer eğitim kademelerine kıyasla yükseköğretime öncelik verildiğini belirtmektedir, fakat yükseköğretimdeki hızlı büyüme ve artan ihtiyaçlar karşısında bu bütçenin yetersiz kaldığını söylemektedir.

Gürüz ve diğerleri (1994, akt, Erdem, 2006), tüm ülkelerde kamu yükseköğretim kurumlarının başlıca gelir kaynağını devlet bütçesinden ayrılan ödenekler olduğunu ifade etmektedir. Kamu kaynaklarından sağlanan gelirin en düşüğü ülkeler ABD ve Japonya'dır (% 59–63). Buna göre, üniversitenin hizmet sunarak elde ettiği kendi gelirleri arasındaki en büyük payın üniversite hastanelerinden elde edilen gelirler olduğunu ve üniversitelerin kendi gelirleri açısından en yüksek paya sahip ülkelerin %30 ile ABD, Japonya ve Almanya olduğunu belirtmektedirler.

Johnstone'a (1997; akt. Erdem, 2006) göre Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yükseköğretim kurumlarının gündeminde yükseköğretimde azalan kaynaklar ve yükselen maliyetler bulunmakta ve bazı kesimler yükseköğretimi yeniden yapılandırmada yönlerini iş çevreleri bakış açısına çevirmektedir (maliyetleri düşürme, işlevleri ve bürokratik işlemleri azaltma gibi). Lee, (2002) devletin yükseköğretime ayırdığı fonlar-payları pek çok ülkede azaltıldığını ve bunun sonucu olarak üniversiteler gelir kaynaklarını artırmak için pazar dinamiklerine bağlı ve pazar ile ilgili etkinliklere katılmak yoluyla farklı alternatif arayışı içine girdiklerini ifade etmiştir. Bu nedenle katılımcıların da belirttiği gibi gelecekte, üniversite kaynağını ya "hem kendi kazanan hem de devlet destekli bütçe anlayışı" ile ya "üretim ve proje kaynaklı bütçe anlayışı" ile ya da "performansa dayalı devlet destekli bütçe anlayışı" ile temin etme yoluna gidebilir.

Özkan ve Gedikoğlu (2014) yükseköğretim finansmanına yönelik yaptığı araştırma sonucunda; üniversitelerin kendi yarattıkları kaynaklar ile finansmanlarını sağladığında bu kaynakları daha verimli kullanabileceği, kendi yarattığı kaynakları harcama tasarrufu sadece üniversitenin kendisinde olması gerektiğini, üniversitelerin daha çok bağış toplayabilecek uygulamaları hayata geçirilmesi gerektiğini ve yükseköğretim hizmetinin bedelini ödeyebilecek olanların finansmana katılmasını sağlayarak, ödeyecek güce sahip olmayanların daha fazla desteklenmesi sağlanabileceğini ifade etmiştir. Böylece bazı katılımcıların da ifade ettiği gibi gelecekte "bağış kaynaklı bütçe anlayışı" ile üniversite kaynağını aldığı bağışlarla zenginleştirebilir.

Bazı araştırmacılar, üniversitenin kaynak arayışı ile ilgili aşağıda ifadelere yer vererek bu konuda olumlu bir duruş sergilemektedir. Örneğin; Erdil'e göre (vd. 2013) bilgi üretimi ve teknoloji geliştirme önemli miktarda sermaye yatırımı gerektiren faaliyetlerdir ve bunların finansmanı günümüzde, geçmişte de olduğu gibi, büyük oranda devlet tarafından sağlanmakta, fakat bu alanlara aktarılan devlet kaynaklarının giderek azalması ve bu fonların elde edilmesi söz konusu olduğunda gittikçe artan rekabet, üniversitelerdeki araştırmacıları, araştırmaları için yeni kaynaklar ve sponsorlar bulmaya zorlamıştır. Bunun sonucunda, sanayinin üniversitedeki araştırma faaliyetlerine katkısının arttığı ve üniversite-sanayi işbirliği güçlendiği belirtilmiştir.

Acar ve Bilir, (2003) üniversitelerin bir ülkenin refahına ve rekabet gücüne kendilerinden beklenen katkıyı yapabilmeleri için, üniversitelerin piyasa mantığıyla uyumlu çalışması, bütçe bakımından kamusal kaynaklara bağımlılığın azaltılması ve üniversiteler arası rekabetin teşvik edilmesi gerektiğini söylemektedir. Bu nedenle üniversite ürettiği ürünün piyasada alıcısının bulunduğundan emin olmalı, aksi takdirde yetiştirdiği öğrencisi iş bulamayan, iş dünyasının ihtiyaç duyduğu teknoloji üretimine katkısı olmayan bir üniversitenin kaynak israfı olduğunu belirtmektedir. Üniversitenin verimli olabilmesi için bir yandan üniversiteler arası rekabet teşvik edilmesi, daha kaliteli bir eğitim-öğretim hizmeti üretmesi, bir yandan da daha iyi projeler üretme konusunda üniversiteler birbiriyle yarışması gerektiğine dikkat çekmekte ve bunların da geniş boyutlu bütçeler gerektirmekte olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla üniversitelerin kamu kaynaklarına bağımlılığını azaltacak, üniversite-sanayi işbirliğini teşvik edecek, yükseköğretim hizmetinden yararlananların kendileri için yapılan masrafların finansmanına katkısını artıracak, bütçeden üniversitelere performansa göre ödenek aktarılmasını mümkün kılacak tedbirler alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Diğer taraftan bazı araştırmacılar ise kaynak arayan üniversitede oluşabilecek olumsuzluklara dikkat çekmektedir. Örneğin; Sallan Gül ve Gül (2015) Türkiye'de yükseköğretimin genel durumunu yaptıkları çalışmada, üniversitelerde özerk olarak bilgi üretip araştırma yapan akademisyenlerin yerini daha çok kendini piyasaya ve siyasal iktidara kabul ettirmeye çalışan, kendini yetersiz hisseden, siyasal iktidarla eklemlenmiş "tüccar ya da girişimci" akademisyen tiplemeleri oluştuğunu ve bu yapıda öğrencilerin ise, sadece müşteri ve ürün olarak görülmekte olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, kalite, nitelik, özerklik, eleştirel düşünce gibi temel gerekler başta olmak üzere, tüm sorunların yeni liberal yaklaşımla ve özelleştirme ile halledilebilecek sorunlar olmadığını, Türkiye'de yükseköğretime yönelik artan talebi karşılamak için nicel artış kadar, niteliksel ve kaliteli bir yükseköğretim sunulma yönünde politikalar izlenmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Kwiek (2002) uluslararası eğitimi satılacak bir hizmet, pazar mantığı içinde ve mali bir kaynak gibi düşünmenin, tamamen neoliberal ekonomi mantığının belirlediği çerçevede faaliyet gösteren üniversitenin zamanla sadece bir şirket haline geleceğini ve bir eğitim

şirketine dönüşeceğini, bunun da modern bir kurum olarak üniversitenin sonu olacağını belirtmektedir. Erdem (2006) dünyadaki son değişmelerin yükseköğretime etkisi nedeniyle yükseköğretimin ticarîleştiğini ve bilginin pazar mantığı çerçevesinde alınır-satılır bir meta olarak görülmeye başlanmadığını ifade etmektedir.

Şengül ve Gül (2015) Türkiye'de üniversitelerin taşraya doğru gittikçe daha sorunlu bir hal alan kurumsal özerkliklerini ve bilimsel düşüncenin özgürlüğünü koruma konusunda zafiyetinin olduğu ve bu zafiyetin altında yatan en önemli nedenler, üniversitelerin giderek toplumdan uzaklaşırken siyasal ve ekonomik iktidarlarla ilişkilenmeleri ve kendi içlerinde de antidemokratik bir yapıya sahip olmalarından kaynaklandığını ifade etmektedir. Gürüz (2001), modern üniversitenin kamu kaynaklarına büyük ölçüde bağımlı olduğundan, özerkliğinin mümkün olamayacağını ifade etmektedir.

Modern üniversitenin en büyük çıkmazının, akademik özgürlüğünü devam ettirebilmek için devletin bir yandan maddi desteğine ve bir yandan da savunmasına muhtaç olması, aslında kendisi için en büyük tehdit odağı olan devlete böylece daha çok bağımlı hale gelmesi olmuştur (Perkin, 2007; akt. Kenan, 2015).

Yukarıdaki araştırmalar ve araştırmada yer alan katılımcıların görüşlerine bakarak, üniversitenin maddi kaynağı tamamen devlet destekli, yarı devlet-yarı kendi kazanarak ve tamamen kendi kaynağını kendi kazanarak olmak üzere üç farklı şekilde olacağı yönünde görüşler ve araştırmalar mevcuttur. Devlet destekli olmamasının üniversiteleri ticarethaneye dönüştüreceği yönünde kaygılar olmasına rağmen, diğer bir görüş de tam aksine devletin maddi desteği üniversitenin özerk, siyasetten bağımsız olmasına engel olacağı yönündedir. Diğer taraftan katılımcıların bazıları gelecekte, bilimsel üretimleri ile orantılı devlet destekli bir üniversite yapısının ortaya çıkacağı yönündedir. Böylece maddi kaynağını hem devletten alacağı bütçe hem de bilimsel üretimleri ile sağlayacağı ifade edilmiştir.

5.1.9. Üniversitelerde Mevcut Ve Gelecekte Üniversite Yönetimine İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının "Sizce gelecekte üniversite yönetimi nasıl bir değişim yaşayacaktır? Akademisyenlerin yanında yönetime kimler dahil olabilir?

Olmalı mı?" sorusuna verdiği cevaplar doğrultusunda, gelecekte üniversitelerin kimler tarafından yönetileceğine ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar;

- Akademisyen bir yönetici grup tarafından yönetileceği (ÖEK-1, ÖEK-4, ÖEE-8)
- Akademisyen olmayan paydaşların da dahil olduğu bir yönetici grup tarafından (ÖEE-1, ÖEE-7, ÖEE-2)
- Profesyonel yöneticilerden oluşan bir grup tarafından (ÖEK-2, ÖEE-5, ÖEK-3)
- Akademik ve idari Dekan olarak iki şekilde yapılanarak, akademik işlerin akademik dekan tarafından yürütüldüğü, kalan idari işlerin de idari dekanın sorumluluğunda olduğu bir yönetim sistemi (ÖEE-4, ÖEE-6, ÖEK-5, ÖEK-3)

şeklindedir.

Çelik ve Gür, (2014) yükseköğretim sistemlerinin, çok katmanlı ve karmaşık bir yapıya sahip olduğunu söylemekle beraber yönetimde senato, rektörler ve mütevelli heyeti gibi yapıların var olduğunu ifade etmektedir. Yükseköğretimin yönetiminde çeşitli düzeylerde hükümetler ve bakanlıklar, üst ya da üniversite ile devlet arasındaki aracı kuruluşlar, kalite güvence ajansları, istatistik ajansları, öğrenci ölçme kurumları, rektörler konferansı, mütevelli heyeti, rektör ve senato gibi kurum ve kişiler de yönetimden sorumludur. Birçok ülkede, Yükseköğretim ve Araştırma Bakanlığı (örn., Fransa), Bilim ve Araştırma Bakanlığı (örn., Avusturya), Eğitim ve Araştırma Bakanlığı (örn., Almanya), Bilim ve Yükseköğretim Bakanlığı (örn., Polonya), Bilim ve Teknoloji Bakanlığı (örn., Japonya) gibi farklı isimler altında örgütlenen, eğitim ve yükseköğretimden sorumlu bakanlıkların yükseköğretim sistemine ilişkin temel strateji ve politikaları belirlemekte ifade etmektedir

De Boer ve File, (2009; akt. Çelik ve Gür, 2014), yükseköğretim sisteminin üst yönetimi ve üniversite yönetimine ilişkin, uluslararası kıyaslamalarla yükseköğretim sistemlerinin yönetimi ve eğilimleri arasında aşağıda verilen bazı ortak noktalara ulaşmıştır.

- Hükümetler, yükseköğretim sisteminin doğrudan yönetim ve denetim süreçlerinden çekilmektedir.

- Hükümetler, bu alana ilişkin yetki ve sorumluluklarını aracı kuruluşlara ya da üst kurullara devretmektedir.
- Yükseköğretim sistemini düzenleyen, denetleyen veya danışmanlık yapan aracı kuruluşlar ya da üst kurulların üyeleri tamamen ya da çoğunlukla üniversite dışı paydaşlardan oluşmaktadır. Bu, yükseköğretim sisteminin yönetiminde üniversite içi unsurların etkisinin azaldığını göstermektedir.
- Rektörler öğretim üyelerinin seçimiyle değil, seçilmiş siyasi otorite ya da bu otorite tarafından üyeleri belirlenen bir konsey tarafından seçilerek/atanarak belirlenmektedir.
- Yönetim alanında yaşanan bu değişim ile birlikte kurumların özerklikleri genişlemekte, rektörlerin yetki ve sorumlulukları artmaktadır. Buna paralel olarak da kurumlar, daha fazla hesap verme ile karşı karşıyadırlar.

Çelik ve Gür, (2014) Türkiye ile diğer ülkelerin yükseköğretimde yönetim biçimini karşılaştırdığında aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır.

- YÖK gibi üniversite ile devlet arasında aracı (tampon) kuruluşların çeşitli ülkelerde yaygın olduğunu,
- Rektör ve senato temsilcilerinden oluşan Üniversitelerarası Kurulun, kendilerini denetleme konumunda olan YÖK'e üye seçmeleri, incelenen dünya örnekleriyle uyumlu görünmemekte olduğunu, dünya örnekleriyle daha uyumlu olması için, yükseköğretim sistemini düzenleyen üst yönetimin (YÖK), sadece üst düzey kamu yöneticiliği yapmış kişilerden ya da profesörlerden oluşmaması; buna ilaveten, toplumun çeşitli kesimlerinden temsilcileri içermesi gerekmekte olduğunu,
- Gerek dünyadaki eğilimler dikkate alındığında, gerekse de Türkiye'deki tecrübeler dikkate alındığında daha etkin bir üniversite yönetimi için, rektörlerin seçimle değil de atama yöntemi ile belirlenmesi uygun olacağını,
- Yükseköğretim kurumlarının özerkliklerinin artırılması ve buna paralel olarak hesap verebilirlik mekanizmalarının geliştirilmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir.

Balyer ve Özcan'ın (2017) Türkiye'deki yükseköğretim yöneticilerinin yönetim yeterliliği belirleme amacıyla 40 yükseköğretim yöneticisiyle (rektör, rektör yardımcısı, dekan, dekan yardımcısı, bölüm başkanı ve bölüm başkan yardımcısı) yaptığı görüşmeler sonucu, yükseköğretimde yöneticiliğin henüz bir profesyonel kariyer olarak düşünülmediği sonucuna varmıştır. Birçok rektörün eğitim yöneticiliği alanında çok fazla deneyimi olmaksızın sadece profesörlük koşuluna bakılarak göreve getirildiğini belirtmişlerdir. Özellikle 21. yüzyıl yükseköğretim sistemini yönetebilmek için geleceğin akademik liderlerinin hem bilgi hem de yeterliliğe sahip olası gerekliliği ifade etmişlerdir. Bu sonuç araştırmada yer alan katılımcıların "akademisyen olmayan kişilerin de bulunduğu bir yönetici grup", "profesyonel yönetici grup" ve "akademik ve idari dekanlar" kodu altında, yönetimin tamamen akademisyene bırakılmasından kaynaklanan sıkıntıları ifade ettikleri soruna bir nebze ışık tutmaktadır.

Acar ve Bilir (2003) üniversitelerde profesyonel yöneticilerin/işletmecilerin yönetim kademelerine getirilmeleri üniversitelerin etkinliğini arttıracağını söylemektedir. Hangi alanlara yatırım yapılacağı konusunda piyasanın yönlendirmesi önemli olduğundan, özellikle gelişmiş üniversitelerde mütevelli heyetine benzer heyetlerin oluşturulabilecek bugün YÖK tarafından karar verilen pek çok konuda bu heyet yetkili kılınabilecek bir yönetim yapısının oluşturulabileceği, bunun yanı sıra, rektörlerin yetki-sorumluluk dengesini gözetecek, ademi merkeziyetçi, üniversite içindeki senato ve yönetim kurulları gibi karar organlarını daha geniş yetkiyle donatan bir sistem düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bazı katılımcılar da, araştırmada "profesyonel yönetici grup" tarafından üniversitelerin yönetilmesi gerektiğini benzer gerekçelerle ifade etmiştir.

Üniversitelerin yönetimi ile ilgili öğretim elemanları, akademisyenler tarafından yönetilmesi, uzman yöneticiler tarafından yönetilmesi ve akademisyen olmayanların da olduğu bir grup tarafından yönetilmesi şeklinde cevap vermişlerdir. Her durumda da yönetimde akademisyenlerin söz sahibi olmasının işin doğası gereği kaçınılmaz olduğu görüşü tüm öğretim elemanları tarafından paylaşılmaktadır. Bununla birlikte yukarıdaki araştırmalardan da görülebileceği gibi üniversitede yönetim için seçilen akademisyenlerden belirli akademik unvandan başka hiçbir şey beklenmemekte, bu unvan şartını sağlayan her akademisyenin yönetici olması için başka nitelikler

aranmamaktadır. Bu da üniversitelerde yöneticilik vasfının profesyonel bir meslek olarak değerlendirilmediği sonucunu vermektedir.

5.1.10. Üniversitelerde Mevcut Ve Gelecekte Akademik Yayın Değerlendirme Politikasına İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının "Sizce gelecekte akademisyenlerin bilimsel çalışmaları ne şekilde olacaktır? Sizce gelecekte akademik yayınların değerlendirilmesi ve sınıflandırılması nasıl bir değişim geçirecektir? " sorusuna verdiği cevaplar doğrultusunda, mevcut akademik yayın değerlendirme politikasından yola çıkarak gelecekte akademik yayınların nasıl değerlendirileceğine ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar;

- Akademisyenler, akademik performanslarına göre istihdam edilecek (ÖEK-1)
- Akademik yayın değerlendirme sürecindeki uzun inceleme süreleri, pazar haline dönüşmesi gibi olumsuzlukların çözülmesi gerekliliği (ÖEE-1, ÖEE-6)
- Akademik yayında nicelikten çok niteliğin ön plana çıkacağı (ÖEK-2, ÖEK-5, ÖEE-5, ÖEK-3, ÖEE-4, ÖEE-8)
- Profesyonel ve gizli hakemler tarafından değerlendirmelerin yapılacağı (ÖEE-5, ÖEE-3)
- Researchgate, Akademia gibi platformların artması ile artık okuyucunun okuma ve beğenme oranına göre derecelendirilen bir akademik yayın sisteminin hakimiyeti (ÖEE-3, ÖEK-2, ÖEE-2)
- İnsan tabanlı bilgisayar destekli akademik yayın değerlendirme sistemi (ÖEE-4)
- Açık kaynakların artması ve yayınların masrafsızca okuyucuya ulaştırıldığı bir akademik yayın sisteminin hakimiyeti (ÖEK-4, ÖEK-2, ÖEK-5, ÖEE-2)
- İntihal nedeniyle hakemlik sürecinde insan faktörünün öneminin gittikçe daha da arttığı bir akademik yayın değerlendirme sistemi (ÖEK-4)
- Akademik yayın değerlendirme sisteminde, yayın değerlendirme süresini kısaltmak amacıyla yayının birçok hakeme aynı anda gönderilmesi (ÖEE-2)

şeklindedir.

Günümüzde akademik yayınların değerlendirilmesi üzerinden verilen, akademik teşvik ödeneğinin uygulanması ile ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Örneğin; Gül ve

Arabacı, (2018) Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesinde çalışan öğretim üyeleriyle görüşme yaparak, öğretim elemanlarının akademik teşvik ödeneğine ilişkin görüşlerini ortaya koyan çalışmalarında, öğretim elemanları genellikle bu uygulamayı olumlu buldukları ve bu uygulamanın bir performans artışına sebep olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Turhan ve Erol (2017) 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Fırat Üniversitesi'nde görev yapan 50 öğretim personelinin katılımıyla gerçekleştirdiği öğretim elemanlarının akademik teşvik ödeneğine ilişkin görüşlerini ortaya koyan çalışmalarında, çalışmaya katılan akademisyenlerin büyük bir kısmı akademik teşvik ödeneğini yararlı bulduklarını; 8'i yararlı bulmadıklarını, 3'ü de kısmen yararlı bulduklarını, 1'i ise bilgisinin olmadığını ifade etmiştir.

Diğer taraftan, Şengül ve Gül (2015) mevcut akademik durumu ve akademisyenleri, kendi kariyerleri ve piyasa için bilgi üreten, gerçeği arama kaygısı olmaksızın "puan amaçlı yayın" üreten, sınıflarda hazır bilgiyi sınavda geri almak üzere öğrencilerine boca eden kişiler olarak ifade etmekte, akademisyenlerin kaybettikleri saygınlıklarını fildişi kulelere olarak ifade ettiği üniversitelere daha çok sığınarak korumak durumunda kaldıklarını belirtmektedir.

Özellikle akademik teşvik ile ilgili yapılan eleştirilerden biri olan, yayınların nitelik sorunu ile ilgili, Balcı (2011) yüksek sayıda makalenin sırrı yazısında 2010 yılında Türkiye adresli makalelerin yayımlandığı ilk 10 dergiyi inceleyerek aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır:

- 2007 yılında yayın hayatına girmiş Pakistan (Medwell Journals) tarafından yayımlanan Journal of Animal and Veterinary Advances başlıklı dergi, her ne kadar hayvacılık ve veteriner ile ilgili bir çağrışım yapıyorsa da yayın dağılımı hemen hemen homojen olup çoğu sahayı (tıp, temel bilimler, mühendislik, ziraat) kapsamaktadır. Bugüne kadar dergide yayımlanan toplam makale sayısı 1762 olup bunların 722'si (%41) Türkiye adresli iken Pakistan adresli tek bir makale yoktur. Ayrıca derginin mevcut 69 editörünün 14'ü Türk'tür.
- 2005 yılında Malezya tarafından çıkarılmaya başlayan Scientific Research and Essays isimli dergide Türk bilim camiası tarafından, son 5 yılda yayımlanan

makale sayısı 911'dir. Türkler son iki yılda yapmış olduğu yayımlarla (toplam 373 makale, %40) hemen bu dergide de birinci sıraya oturmuşlardır.

- African Journal of Agricultural Research ve African Journal of Biotechnology dergileri *Academic Journals* adlı bir firma tarafından çıkarılmakta olup, firmanın tüm sahalarda yayımladığı bilimsel dergi sayısı 103'dür. Bu firmanın merkezi Kenya'dadır, dergi editörleri çeşitli ülkelerdendir.
- Bilim camiası bu dergiyi biraz geç keşfetmiş olduğu Asian Journal of Chemistry 30 yılı aşkın bir süredir Hindistan tarafından yayımlanan bir dergi olup kimyacıların yanı sıra biyolog ve ziraatçıların da yoğun ilgi gösterdiği bir dergidir. Sayfa başına 30 € almakta ve makale yayınlayanların dergiye abone olma koşulunu getirmekte olan bu dergi özellikle son yıllarda Türkiye, Hindistan'dan sonra yayın sayısı açısından birinci sıraya oturmuş olup, İran ile bir rekabet içerisine girmiştir.
- 2003 yılında yayın hayatına başlayan Expert Systems with Applications adlı dergi, Elsevier tarafından çıkarılan ve A grubuna giren bir dergidir. Genel olarak A grubuna giren ve etki değeri yüksek olan dergilerde yayın yapan ülkeler çoğunlukla bilimde gelişmiş ülkelerdir. Dergi ile ilgili dikkat çeken noktalardan birisi; her 3 yayından birisinin Tayvan adresli olmasıdır. Dergide en çok yayın yapan ülkeler arasında Tayvan'ın yanı sıra Türkiye, İran, Kore, Çin v.s gibi ülkelerin ön plana çıkması çok ilginçtir.

Diğer taraftan diğer bir sorun olan ve son zamanlarda akademik camiada sıkça dile getirilen kendi kendine atıf yapan dergilere örnek olarak, Al ve Soydal'ın (2012) yaptıkları çalışmada Energy Education Science and Technology dergisini değerlendirmiş ve dergideki atıfların %94'ünün derginin kendine atfı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Derginin etki faktörünün yükselmesine doğrudan etki eden dergi kendine atıf sayısının derginin farklı şekilde değerlendirilerek önemli ölçüde etik sonuçlara neden olduğu belirtilmektedir.

Literatürde dergilerin yayın değerlendirme politikaları, dergi hakemleri gibi akademik yayın yapabilmeyi doğrudan etkileyen unsurlara yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yukarıda da bahsedildiği gibi yapılan yayınlar daha ziyade şu an hala ülkemizde uygulamada olan akademik teşvik, bu yönetmelikteki hususlar ve teşvikin

verilmesindeki değerlendirme sistemi ile ilgilidir. Öğretim elemanlarından elde edilen görüşlerde, akademik yayınların gelecekte istihdamda önemli bir referans noktası olacağı fakat bu yayınlarda da niteliğin ön planda olacağı yönündedir. Akademik dergilerin ise zamanla google scholar, researchgate gibi açık platformlara dönüşeceği, hakemlikte ise insan faktörünün her zaman var olacağı belki bir takım bilgisayar tabanlı yazılımlarla destek alacakları yönündedir.

5.1.11. Üniversitelerde Mevcut Ve Gelecekte Akademik Unvan Değerlendirme Politikasına İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının "Sizce gelecekte akademik unvanlar nasıl bir değerlendirme sistemi ile dağıtılacaktır?" sorusuna verdiği cevaplar doğrultusunda gelecekte akademik unvanların değerlendirilme politikasına ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar;

- Akademisyenlerin verdiği eğitim-öğretimin hizmet kalitesinin de değerlendirmede yer alacağı bir sistem (ÖEE-2, ÖEK-2)
- Lisansüstü eğitim aşamalarında sürenin ve eğitim basamaklarının yeniden yapılanması (Mesela bütünleşik doktoranın yaygınlaşması, ders döneminin kalkması gibi) (ÖEK-2, ÖEK-4, ÖEE-2, ÖEE-5, ÖEE-6)
- Akademik unvanların, akademik performans göre dağıtıldığı bir sistem (ÖEK-2, ÖEE-5, ÖEE-2, ÖEK-2)
- Unvan dağıtımda öznel yargılardan uzak, liyakate dayalı adil bir sistem (ÖEE-4, ÖEE-1, ÖEE-2, ÖEK-1)
- Ne üniversitenin ne de ünvanların olmadığı bir sistem (ÖEK-3)
- Akademik yükselmede usta-çırak ilişkisine benzer hoca-asistan ilişkisi benzeri bir yapı ile ilerleyen bir sistem (ÖEK-1)

şeklindedir.

Türkiye'de akademik yükseltme ve atama süreci yıllar içinde değişiklik göstermekle beraber günümüzde doktora sonrası yapılan akademik yayınlar ve yabancı dil iki önemli yükseltme ve atama kriteridir (Demir, Göloğlu Demir ve Özdemir, 2017).

Demir, Göloğlu Demir ve Özdemir'in (2017) akademik yükseltme ve atama sürecine yönelik öğretim üyesi görüşleri çalışmasında, öğretim üyeleri doçentlik için aranan kriterlerle ilgili şunları ifade etmişlerdir. Öğretim üyelerinin hemen hemen hepsi niteliği ön plana alan yabancı dil kriteri olması gerektiğini belirtirken, yarısından fazlası ise mevcut sınavın dil yeteneğini ölçmediğini belirtmişlerdir. Daha önce doçentlikte yapılan sözlü sınavla ilgili doçent ve profesörler sözlü sınavın nitelikli doçentler için gerekli olduğunu, yardımcı doçentler ise sözlü sınav yapılması ile ilgili olumsuz görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca hızlı bir şekilde doçent olmak ve doçentlik kriterinin yerine getirmek için öğretim üyelerinin birbirinin ismini yazma, duplikasyon ve intihal gibi etik dışı davranışlar sergilediğini ifade etmişlerdir. Sonuç olarak öğretim üyeleri akademik yükseltme ve atanmada; ulusal ve uluslararası makale, atıf sayısı, bildiri, yabancı dil bilgisi, ders verme, proje yürütücülüğü ve proje araştırmacılığı ve tez danışmanlığı kriterlerin temel kriterler olarak var olmasını gerekli görmüşlerdir.

Bobat ve Çakılcı (2017) 2015 ve 2016 yılında Resmi Gazete'de yayımlanan Akademik Teşvik Yönetmelikleri hem kuramsal hem de uygulamada yaşanılan sorunlar açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve sorunlar üzerinde bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda genel olarak; akademik teşvik yönetmeliğinin akademisyenlere performansları karşılığında ek ödeme sağlamayı amaçlamakta ve bunu yaparken de gerek uluslararası gerekse ulusal ölçekte bilimsel etkinlikte bulunmayı teşvik etmekte olduğunu bu bakımdan çalışanı çalışmayandan ya da daha çok çalışanı daha az çalışandan ayırmak ve böylece daha fazla çalışanı ödüllendirerek teşvik etmek, insan yönetmede oldukça eskilere dayanan bir uygulama olduğunu belirtmekle beraber, böyle bir yönetmeliğin olması, en azından hiç olmamasından iyi olduğunu, ancak, yönetmelik bazı temel sorunları da içermekte olduğunu ifade etmektedir.

Al ve Soydal, (2014) ülkemizdeki performans değerlendirmesi ile ilgili mevcut uygulamalar dünyadaki değişim ve gelişmelerden bağımsız olarak günlük kararlara dayalı olarak şekillenmekte olduğunu ve bu yaklaşım birtakım sorunları beraberinde getirdiğini ifade etmektedirler. Her ne kadar belli konularda geçmişe göre ilerleme olduğu görülse de, mevcut uygulamalar hâlâ niceliğin ön planda tutulduğunu, disiplinler arası farklılıklar dikkate alınmadan akademisyenlerin değerlendirildiğini belirtmektedirler. Özellikle atılması gereken ilk adımın akademisyenlerin "ne

yazdığından çok, nerede yazdığına ve kaç kere yazdığına" bakılan değerlendirme sisteminin terk edilmesi gerekliliğini vurgulamışlardır. Ayrıca yaptıkları araştırmada, yükseköğretim kurumlarının öğretim üyeliğine atanma sürecinde uyguladıkları ölçütleri incelediklerinde genel olarak şu bulgulara ulaşılmışlardır:

- Akademik yükseltme ve atamalarda *SCI*, *SSCI* ve *AHCI* kapsamındaki dergilerde yapılan yayınlar üniversitelerin puanlama listesinde en fazla puanın verildiği kategoride yer almaktadır.
- Birçok üniversitede *SCI*, *SSCI* ve *AHCI* kapsamındaki dergilerde makale yayımlamadan öğretim üyeliği kadrolarına başvurulamamaktadır.
- Kimi üniversiteler (örneğin, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi gibi) hazırlamış oldukları ölçütler kapsamında disiplinlere göre herhangi bir ayrım yapmamaktadırlar.
- Bazı üniversitelerde (örneğin, Adnan Menderes Üniversitesi, Bilecik Üniversitesi gibi) doçent kadrosuna atanmak için herhangi bir puan tutturulmasına gereksinim duyulmamıştır. Söz konusu üniversitelerde "doçent unvanını almış olmak" yeter koşuldur.
- Doçentlik kadrosu ile profesörlük kadrosuna yapılacak atamalarda genellikle gereken toplam puan açısından farklılıklar bulunmasına karşın bazı üniversiteler (örneğin, Anadolu Üniversitesi, Niğde Üniversitesi gibi) her iki kadroya yapılacak atamalar için de aynı puanı kullanmayı tercih etmişlerdir.
- Bazı üniversitelerde *SCI*, *SSCI* ve *AHCI* kapsamındaki dergilerde yayımlanan makalelere verilen puan alanlara göre farklılık göstermektedir. Örneğin, Balıkesir Üniversitesinde sağlık bilimleri alanında *SCI*, *SSCI* ve *AHCI* kapsamındaki dergilerde yayımlanan makalelere 65 puan verilirken; aynı üniversitedeki fen bilimleri ve sosyal bilimlerdeki atamalarda 150 puan verilmektedir.
- Bazı üniversitelerde (örneğin, Hacettepe Üniversitesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi gibi) profesör kadrolarına atanmak üzere başvuruda bulunan adayların, sadece doçent unvanını aldıktan sonra yapmış olduğu bilimsel çalışmalar dikkate alınırken, bazı üniversitelerde (örneğin, Çankırı Karatekin

Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi gibi) adayların doçent unvanı almadan önceki bilimsel faaliyetleri de değerlendirilmektedir.

- Üniversitelerin bir kısmında (İstanbul Teknik Üniversitesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi gibi) *SCI*, *SSCI* ve *AHCI* kapsamındaki dergilerde yayımlanan makalelere verilen puanlar ULAKBİM tarafından yapılan dergi sınıflamasına ya da yayın yapılan derginin etki faktörüne göre düzenlenmiştir. Oysaki, 2013 yılı itibariyle ULAKBİM tarafından daha önce yapılan dergi sınıflamaları (A, B, C, D gibi) artık yapılmamaktadır.
- Öğretim üyeliğine yapılacak yükseltmelerde aynı üniversitede bilim dallarına yaklaşım kadrolara göre farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, Mersin Üniversitesinde fen ve sağlık bilimleri alanında profesör kadrosuna atanabilmek için önkoşul olarak en az toplam 400 puan aranırken, sosyal bilimler alanında profesör kadrosuna atanabilmek için önkoşul 370'dir. Oysaki, aynı üniversitede doçent kadrosuna yapılacak atamalarda fen, sosyal ve sağlık bilimleri için en az toplam 250 puan koşulu aranmaktadır.
- Üniversitelerin kadrolara yaptıkları atamalar için gerekli gördükleri puanların elde edilmesinde de birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, bir aday Niğde Üniversitesinde mühendislik alanında doçentlik kadrosu ile ilgili ölçütleri *SCI* kapsamındaki makalelerden sağlamaya kalktığında üç makale yeterli olurken, Fırat Üniversitesinde aynı alanda ve aynı kadro için beş makale bile yeterli olamamaktadır.

Üniversitelerde akademik unvanlarda doktora seviyesine kadar bir standart olmasına rağmen, doktoradan sonra doçentlik hariç kriterlerin üniversiteden üniversiteye değişmekte olduğu gözlemlenmektedir. Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının görüşleri gelecekte akademik unvanların dağıtımında öğretim elemanlarının eğitim-öğretim hizmetlerinin kalitesinin de değerlendirileceği ya da gelecekte artık hiçbir unvanın olmayacağı yönünde iki ayrı uçtadır. Bununla birlikte akademik unvanların değerlendirme aşamalarında adalet ve liyakat konularında beklentilerini vurgulamışlardır. Literatürde yapılan araştırmalar, genelde şu an var olan sistemdeki

unvan basamaklarındaki kriterlerin ne olduğu ya da ne olması gerektiği yönündedir. Gelecekte ne olacaktır sorusuna cevap arayan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5.2. Öneriler

Bu bölümde araştırma sonucunda ulaşılan sonuçlara göre gelecekte bu konu ile ilgili çalışma yapmak isteyen araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmektedir.

5.2.1. Uygulamacıya Yönelik Öneriler

- Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) girişimleriyle üniversitelerin aynı bölümlerinin bir araya geldiği çalıştaylar organize edilebilir. Bu çalıştaylarda, yurtiçi ve yurtdışı üniversiteler arasında öğrenci hareketliliğini teşvik edebilecek politikalar geliştirilebilir.
- YÖK'ün girişimleriyle yurtiçinde aynı bölümlerde eğitim veren öğretim elemanları temsilcileri bir araya gelerek uyguladıkları ders planlarında iyileştirme ve öğrencilere ikinci bir alanda uzmanlık kazandıracak derslerin eklenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü çalıştaylar düzenli olarak organize edilebilir.
- Kamu-Sanayi-Üniversite işbirliğini güçlendirmek için, her bölgede bulunan üniversite, kamu kurumları ve sanayi kuruluşu temsilcileri belli periyotlarda toplantılar yaparak bir araya gelebilir.
- işbirliğini güçlendirmek ve karşılıklı beklentilerin ne düzeyde karşılandığına belirlemeye yönelik üniversite, kamu ve sanayi temsilcileri tarafından yürütülen çalışmalarla hazırlanan anketler yapılabilir.
- Üniversiteler uzaktan eğitim merkezleri tarafından eğitim verdiği öğrencilere düzenli anketler yapabilir. Bunları değerlendirerek verdiği eğitimi iyileştirebilir.
- Bölümlerin iş hayatında faaliyet gösterebileceği alanların temsilcileri üniversiteye düzenli olarak davet edilerek, öğrencilerle bir araya gelebileceği toplantılar düzenlenebilir.
- Erasmus, Mevlana, Farabi programı gibi üniversite öğrenci, öğretim elemanı ve personel hareketliliğini amaçlayan programlara teşvik sağlayıcı politikalar geliştirilebilir.

- Her üniversitenin kendi içinde organize ettiği çalıştaylarda, öğrencilerin staj Kamu-Sanayi-Üniversite yapacağı kurumlarla bir araya gelerek öğrencilere kazandırılması gereken yeterlilikler tartışılabilir. Bu kazanımları sağlayacak maddelerin bulunduğu ikili protokoller imzalanabilir.
- Erasmus staj hareketliliği, Co-op Kampüsüm İşyerim gibi programlara katılımda rehberlik ve teşvik edici faaliyetleri yürüten, bunun yanında öğrencilerin staj imkanları konusunda diğer imkanları araştıran ve geliştiren özel birimler üniversite bünyesinde kurulabilir.
- Çift Anadal ve Yandal programına katılımı teşvik eden burslar verilebilir.

5.2.2. Araştırmacıya Yönelik Öneriler

- Öğrenci seçiminin, öğrenciyi ne kadar uygun olduğu mesleğe yönelttiği konusunda bir sonuç elde edebilmek için belirli bir örneklem üzerinde çalışılarak, kişilerin üniversite eğitiminden sonra hangi işlerde çalıştıkları, çalıştıkları işler ile aldıkları eğitimin ilişkisi ve yaptıkları işte başarılarını ortaya koyan bir araştırma yapılabilir.
- Diğer ülkelerde uygulanan öğrenci seçim sistemleri hakkında geniş bir literatür taraması yaparak; sadece yükseköğretime öğrenci seçimi değil, her öğretim kademesini de kapsayan seçim sistemlerinin karşılaştırması yapılabilir.
- Yükseköğretimde diğer ülkelerde uygulanan ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim ders planları incelenerek bir ders planı modeli ortaya koyan araştırma yapılabilir.
- Yükseköğretimde öğrencilerin öğrenme düzeylerini belirlemek için mevcut yapılan değerlendirme sistemlerinden yola çıkılarak, gelecekte öğrencilerin öğrenme düzey belirlenmesinin nasıl olabileceğine yönelik hem öğretim elemanları hem de öğrencilerden oluşan bir grupla benzer bir çalışma yapılabilir.
- Yükseköğretimde seçilen herhangi bir bölümde uygulanan ders planı incelenerek, bölümün mevcut ilişkili olduğu meslek grubuna yönelik hangi güncel teorik ve uygulamalı dersleri sunduğu veya sunması gerektiği, öğrenciler, öğretim üyeleri ve meslek grubunda çalışan kişilerle yapılacak görüşmelerle araştırılabilir.

- Seçilen bir bölümde uygulanan ders planlarında bulunan derslerin içerikleri incelenerek, bilişsel öğrenme düzeylerinden (bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme) hangi düzeyde eğitim verdiği araştırılabilir. Bu araştırmaya, öğrencilere uygulanan değerlendirme sistemi ve bu değerlendirmelerde sorulan sorularda dahil edilerek verilen eğitimin hedeflediği düzey ve ile buna yönelik çıktıları karşılaştırılabilir.
- Şu an eğitimde kullanılan teknolojilerden yola çıkarak geleceğin sınıf ortamı ile ilgili, bilişim sektöründe çalışan bireylerden oluşan bir grupla yapılacak görüşmelerle bir araştırma yapılabilir.
- Fiziki koşullar (Laboratuvar, sınıf...) ve gelirleri açısından ele alınan bir devlet ve bir vakıf üniversitesi arasında bir karşılaştırmalı çalışma yapılabilir.
- Türkiye'de üniversite-sanayi işbirliği kapsamında yapılan çalışmalarla ilgili verilere ulaşılarak mevcut durumu ortaya koyan bir araştırma yapılabilir. Bilhassa bu anlamda TÜBİTAK' da toplanan Girişimci Yenilikçi Üniversite Endeksi çalışması için üniversitelerden toplanan verilerle mevcut durumu gösteren bir çalışma yapılabilir.
- Ülkemizde disiplinler arası çalışma için önem arz eden Çift Anadal ve Yandal programına katılan öğrenci sayıları üzerinden mevcut durumu gösteren bir çalışma yapılabilir.
- E-learning ile ilgili güncel araştırmaları içeren kapsamlı bir derleme araştırma yapılabilir.
- Ülkemiz kütüphanelerinde çalışan uzmanlardan oluşan bir grupla yapılacak görüşmelerle geleceğin kütüphaneleri hakkında görüşleri toplanarak benzer bir araştırma yapılabilir.
- Devlet ve vakıf üniversitelerinin gelir kaynaklarını detaylı bir şekilde sınıflayan bir araştırma yapılabilir.
- Üniversitenin maddi olarak devlete bağımlılığının, akademik özgürlük ve özerkliği nasıl etkilediği yönünde öğretim elemanlarından oluşan bir grupla yapılacak görüşmelerle bir araştırma yapılabilir.
- Üniversitenin maddi olarak devlete bağımlılığının, üniversitedeki akademik ve idari yapılanmayı ne yönde etkilediği konusunda öğretim elemanlarından oluşan bir gruba anket uygulanarak veya görüşme yapılarak bir araştırma yapılabilir.

- Belli bir örneklem üzerinden devlet ve vakıf üniversitelerinin yönetim yapıları incelenerek, burada çalışan öğretim elemanları ile yönetim yapısına dair görüşleri alınarak benzer bir çalışma yapılabilir.
- Yükseköğretimde yönetim yapısının nasıl ve kimler tarafından olması gerektiği ile ilgili öğretim elemanlarından oluşturulan bir grupla yapılacak görüşmelerle bir araştırma yapılabilir. Bu araştırmadan elde edilen verilerle çeşitli modeller önerilebilir.
- Gelecekte bilimsel bilginin nasıl ve hangi platformlardan kimlerin onayıyla yayılabileceği hakkında öğrenci ve öğretim elemanından oluşan bir grupla görüşmeler yaparak bir araştırma yapılabilir.
- Devlet ve vakıf üniversitelerin yayın ve patent sayılarını derleyen bir çalışma yapılabilir.
- Akademik yayınlardaki süreçle ve süreçlerde yaşanan olumsuzlukla ilgili öğretim elemanlarından oluşan bir grupla görüşmeler yaparak bir araştırma yapılabilir.
- Gelecekte akademik unvanların nasıl olacağı, neye göre verileceği ve sürekliliği ile ilgili öğretim elemanlarından oluşan bir grupla görüşmeler yaparak bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKLAR

Acar M. ve Bilir H., (2003). Serbest Piyasa, Bütçe ve Rekabet: Üniversitelerde Piyasa Yönelimli Yeniden Yapılanma İhtiyacı. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3), 184-192.

Afzali, M.(2004). Elektronik Dergilerin Üniversite Kütüphanelerine Ekonomik Etkisi: İran Temel Bilimler İleri Araştırmalar Enstitüsü Kütüphanesi Örneği. *Mehdi Bilgi Dünyası* ,5(2), 187-211.

Al, U. ve Soydal, İ. (2012). Dergi Kendine Atıfının Etkisi: Energy Education Science and Technology Örneği. *Türk Kütüphaneciliği,* 26(4), 699-714.

Al, U. ve Soydal, İ. (2014) Akademinin Atıf Dizinleri Savaşı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 31(1), 23-42.

Alkan, R.M. ve Şahin, M. (2015). Üçüncü kuşak üniversite konseptinde mesleki eğitimin yeniden yapılandırılması. *Electronic Journal of Vocational Colleges, Aralık 2015, UMYOS Özel Sayısı.*

Altbach, Philip G., Liz Reisberg ve Laura E. Rumbley (2009), "Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution", *UNESCO 2009 World Conference on Higher Education için hazırlanan rapor.*

Anday, A., Francese, E., Huurdeman, H.C., Yılmaz ve M, Zengene, D. (2012). Information Security Issues in a Digital Library Environment: A Literature Review. *Bilgi Dünyası*, 13 (1), *117-137.*

Anderson, J., Boyles, J. L. ve Rainie, L. (2012). *The future of higher education.* Pew Research Center. Erişim adresi: http://www.pewinternet.org/2012/07/27/the-future-of-higher-education/

Argon, T. ve Özçelik, N. (2008). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Değişimi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 8(16), 70-89.

Artut, P.D. ve Bal P. (2005). İlköğretim Matematik Öğretmenliği Lisans Programının Öğrenciler Açısından Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(2), 81-90.*

Aslan, G. (2010). Öğretim Üyelerinin Girişimci Üniversite ve Üniversite Sanayi İşbirliği Kavramlarına İlişkin Görüşleri. *Bilim Toplum Dergisi* 8, 7-22.

Aydın, A. (2012). Görme Engelli Üniversite Öğrencilerinin Bilgi Erişim Sorunları Üzerine Yapılmış Bir Araştırma. *Bilgi Dünyası*, 13(1), 93-116.

Balcı, M. (2011). Yüksek sayıda makalenin sırrı. Erişim adresi: https://hasansecen.files.wordpress.com/2010/04/yc3bcksek-sayc4b1da-makalelerin-sc4b1rrc4b1-m-balci.pdf , Erişim tarihi: 03.07.2018.

Balyer, A. ve Özcan, K. (2017). Higher Education Administrators' Managerial Competency in Turkey. *International Online Journal of Educational Sciences*, 9(4), 917-929.

Bayram, S. (1999). Eğitimde Sanal Gerçeklik Uygulamaları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* 11, 49-54.

Beynaghi, A., Trencher, G., Moztarzadeh, F., Mozafari, M., Maknoon, R., ve Leal Filho, W. (2016). Future sustainability scenarios for universities: Moving beyond the United Nations decade of education for sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 112, 3464-3478.

Blass, E. ve Hayward, P. (2014). Innovation in higher education: will there be a role for "the academe/university" in 2025? *European Journal of Futures Research*, 2(1), 1-9.

Blass, E., Jasman, A., ve Shelley, S. (2010). Visioning 2035: the future of the higher education sector in the UK. *Futures,* 42(5), 445-453.

Bloomberg Businessweek Türkiye. 23-29 Mayıs 2010,s.58.

Bobat, A. ve Çakılcı, E. (2017). Performans Aracı Olarak Akademik Teşvik Yönetmeliği: Sorun İçinde Sorular. *Çalışma ve Toplum*, 55(4), 1931-1951.

Çatı,K. Bilgin, Y. ve Kethüda, Ö. (2016). Neden Türkiye'deki Üniversitelerin Kendilerini Konumlandırdıkları Eğitim Alanları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi.* 6(2),231-241.

Cenker, B. (2008). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okullarında Değişim Yönetiminin Gerçekleştirilmesine Bakış Açılarının İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Christensen, M.C. (2013). *Disruptive Innovation and Catalytic Change in Higher Education.* Erişim adresi: https://rossier.usc.edu/files/2013/12/Disruptive-Innovation-Catalytic-Change-C.-Christensen.pdf , Erişim tarihi: 10.02.2017.

Çam Tosun, F. (2015). Üniversitede Bütçe Yönetiminin Üniversite Bileşenlerinin Yaşantılarına Yansıması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2), 153-171.*

Çelik, Z. ve Gür, B.S. (2014). Yükseköğretim Sistemlerinin Yönetimi ve Üniversite Özerkliği: Küresel Eğilimler ve Türkiye Örneği. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 4(1), 18-27.

Çetinsaya, G. (2014). *Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası.* Erişim adresi: https://yolharitasi.yok.gov.tr/docs/UniversiteTarihselGelisimVeGuncelEgilimler.pdf, Erişim tarihi: 12.03.2017.

Çiçekli U.G. ve Karaçizmeli A. (2013). Bulanık Analitik Hiyerarşi Süreci İle Başarılı Öğrenci Seçimi: Ege Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi* 4(1), 71-94.

Demir, E., Göloğlu Demir, C. ve Özdemir, M. Ç. (2017). Akademik Yükseltme ve Atama Sürecine Yönelik Öğretim Üyesi Görüşleri. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 7(1), 12-23.

Doğramacı, İ. (2007). *Türkiye ve Dünya da Yükseköğretim Yönetimi.* Eylül 2007 Meteksan A.Ş.

Durmuş, A. **(**2002). *Küreselleşmenin Eğitime Yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Erdem, A.R. (2005). Üniversitenin Varoluş Nedeni(Üniversitenin Misyonu) *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17, 75-86.

Erdem, A.R. (2006). Dünyada Yükseköğretim Değişimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15, 299-314.

Erdil, E., Pamukçu, M.T., Akçomak , S. Ve Erden, Y. (2013). Değişen Üniversite-Sanayi İşbirliğinde Üniversite Örgütlenmesi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 68(2), 95-127.

Erdoğan, A. (2013). *Türk Yükseköğretiminin Yeniden Yapılanma Çalışmaları: Küresel Eğilimler ve Uluslararasılaşma Çerçevesinde Değerlendirmeler*. Stratejik Düşünce Enstitüsü Yayınları.

Erdoğan, İ. (2004). *Eğitimde değişim yönetimi***.** Pegem Yayıncılık.

Ertürk, K.L. ve Küçük, M.E. (2010). Bilimsel Bilginin Görünürlüğü: Hacettepe Üniversitesi'nde Açık Erişim Farkındalığı. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(1), 69-93.

Ertürk, K.L. ve Şengül, G. (2012). Türkiye'de Kurumsal Açık Arşivlerin Analizi: Dokuz Eylül Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi Örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(1), 7-29.

Eyring, H.J.ve Christensen, M.C. (2011). *The Innovatiove University: Changing the DNA of Higher Education*. Erişim adresi: http://www.acenet.edu/news-room/Documents/Changing-the-DNA-of-Higher-Ed.pdf , Erişim tarihi: 03.02.2017.

Fielden, J. (2008). *Global trends in university governance.* No. 44244. Washington, DC: The World Bank. Erişim adresi: http://documents.worldbank.org/curated/en/2008/03/9567235/global-trends-university-governance, , Erişim tarihi: 13.04.2017.

Frey, T. (2007). *The Future of Education.* Erişim adresi: http://www.futuristspeaker.com/business-trends/the-future-of-education/ , Erişim tarihi: 23.04.2017.

Frey, T. (2007). *The Time Capsule Room.* Erişim adresi: http://www.futuristspeaker.com/2008/03/the-library-of-the-future-series-part-1%e2%80%93-the-time-capsule-room/ , Erişim tarihi: 23.04.2017.

Gül, İ. ve Arabacı, İ.B. (2018). Öğretim Elemanlarının Akademik Teşvik Ödeneğine İlişkin Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 17(66), 675-687.

Gülbahar, Y. (2009), E-öğrenme. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Gürcan, H.İ., Sever, N.S., Başer, E., Ataizi, M., Öztürk, M.C. ve Bical, A. (2017). Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Eğitiminde Sanal Gerçeklik Uygulaması Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme. *INIF E-DERGİ*, 2(2), 2-15.

Gürüz, K. (2001). *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*. Cem Web Ofset, 2003-4.

Gürses, H.N., Alemdaroğlu, İ., Tanrıverdi, M. (2015) Türkiye'de Lisans Düzeyinde Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Eğitimi: Vakıf ve Devlet Üniversitelerindeki Müfredat Analizi Karşılaştırması. *Türk Fizyoterapi Ve Rehabilitasyon,* 25(1), 16-27.

Hacıfazlıoğlu, Ö. ve Özdemir, N. (2010). Vakıf Üniversitesi Lisans Öğrencilerinin Üniversiteye Bakışı ve Beklentileri, Öğrenci Profili: Üniversite Yönetimine Öneriler. *Eğitim ve Bilim.* 35(155), 118-130.

Hesapçıoğlu, M. ve Durmuş, A. (2006). *Türkiye'de eğitim bilimleri: bir bilanço denemesi.* Nobel Yayıncılık.

Huisman, J., Boer, H., ve Bótas, P. C. P. (2012). Where do we go from here? The future of English higher education. *Higher Education Quarterly*, 66(4), 341-362.

İnan, S. (2010). Duvarsız Sınışara Doğru mu?-Çevrimiçi → "Eklemli" Eğitim Üzerine. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 28, 227-228.

Jacobs, H.H. (1989). The growing need for interdisciplinary curriculum content. H.H.]acobs (Ed.),*Interdisciplinary eurrieulum: Design and implementation.Alexandria,* VA: ASCD.

Janeiro, P., Proenca, I., Conceicao, G.V. (2013) Open innovation: Factors explaining universities as service firm innovation sources. *Journal of Business Research* 66, 2017–2023.

Jofre, S. ve Andersen, P.D. (2009). *A Triple Helix approach to the future innovation Şagship of Europe: Exploring the Strategic Deployment of the European Institute of Innovation and Technology,* 7th Triple Helix International Scientific and Organising Committees

Kahramanoğlu, R., Özer B. ve Döş B. (2017). Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Öğrenci Seçimi: Mülakat Model Önerisi. *Elektronic Journal of Social Science*s, 16(63), 1371-1390.

Karakul, K. Ve Karakütük, K. (2014) . Lisansüstü Öğretime Öğrenci Seçiminde Kullanılan Ölçütlere İlişkin Öğretim Elemanlarının Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 47(2), 179-200.

Kavak, Y.(2011). Türkiye'de Yükseköğretimin Görünümü ve Geleceğe Bakış, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2),55-58.

Kellner, D. (2002). Yeni Teknolojiler / Yeni Okur-Yazarlıklar: Yeni Binyılda Eğitimin Yeniden Yapılandırılması*, (Çeviren:* Ayşe Taşkent), *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2, (1), 105–132.

Kenan, S. (2015). Modern Üniversitenin Oluşum Süreci. The Journal of Ottoman Studies, XLV, 333-367.

Kıngır, S. ve Mesci, M. (2007). Öğrenen Organizasyonlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 6(19), 63-81.

Kızılca F.K. (2013). Standartlaşmış Sınavlarla Öğrenci Seçimi ve Öğrenci Başarısında Cinsiyet Farkları. *"İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi.* 15(4), 102-115.

Kirby, D. (2006). Creating Entrepreneurial Universities in the UK: Applying Entrepreneurship Theory to Practice, *Journal of Technology Transfer,* 31(5), 599–603.

Knight, J. (2004, Mart). Internationalization Remodeled: Definition, Approaches, and Rationales. *Journal of Studies in International Education,* 8(5) , 5-31.

Köksoy, M. (2004). Yüksek Öğretimde Örgün Eğitimle e-Eğitimin Karşılaştırılması. *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi,* 30, 1-8.

Kör, H., Çataloğlu, E. ve Erbay, H. (2013). Uzaktan ve Örgün Eğitimin Öğrenci Başarısı Üzerine 268 Etkisinin Araştırılması. *Gaziantep University Journal of Social Sciences,* 12(2) Technology Special Issue , 267-279.

Kurulgan, M. (2005). Bilgi Teknolojisinin Yapısal ve Yönetsel Açılardan Bilgi-Belge Merkezlerine Getirdiği Yenilikler. Bilgi Dünyası, 6(2), 171-192.

Kwiek, M. (2002). Yükseköğretimi Yeniden Düşünürken Yeni Bir paradigma Olarak Küreselleşme: Gelecek İçin Göstergeler*, (*Çeviren: Emrah Akbaş), *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri,* 2 (1), 132–154.

Lancrin, S.V. (2004). Building Futures Scenarios for Universities and Higher Education: an international approach. *Policy Futures in Education*, 2(2),245-263.

Lee, M. N. N. (2002). Eğitimde Küresel Eğilimler *(*Çeviren M. Hilmi Baş), *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri,* 2 (1), 155–168

Levent, F. (2016). Ed. Bakioğlu, A. Türk *Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Nobel Yayıncılık.

Levent, F., Tatık R.Ş., Çayak S., Doğan B. (2017). Yükseköğretimde Gelecek Senaryolarına İlişkin Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Görüşleri: Fenomenolojik Bir Araştırma. *Yükseköğretim Dergisi,*;7(2), 105-115.

Murphy, C.S.V. (2007). *Change Management*. Himalaya Publishing House.

Newell, W.H. (2007). Decision making in interdisciplinary studies. In book: Handbook of Decision Making, Edition: 1st, Chapter: 13, Publisher: CRC Press/Taylor and Francis Group, Editors: Goktug Morcol, s. 245-264.

Renault, Catherine (2006), Academic Capitalism and University Incentives for Faculty Entrepreneurship, *Journal of Technology Transfer,* 31(2), 227–239.

Odabaşı, Y. (2006). *Değişimin ve Dönüşümün Aracı olarak Girişimci Üniversite.* Erişim adresi: http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/handle/COMU/974. , Erişim tarihi: 23.03.2017.

OECD. (2006). *Four future scenarios for higher education*. Erişim adresi: https://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/42241931.pdf , Erişim tarihi: 01.03.2017.

Okay, Ş. (2009). Pamukkale Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Üniversite-Sanayi İşbirliği Çalışmalarına Bakışları Üzerine Bir Alan Araştırması. *Selçuk-Teknik Dergisi,* 8(2), 94-111.

Olcay, G.A. ve Nasır V.A. (2016). Yükseköğretimde Uluslararasılaşma:En Çok Öğrenci Alan Ülkeler ve Türkiye Perspektifinden 1999-2013 Yıllarına Bakış. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(3), 288-297.

Özdemir, S. ve Cemaloğlu, N. (1999). Eğitimde Değişimi Uygulama Modelleri, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi,* 5(1), 91-103.

Özdemir, S. (1997). *Eğitimde Örgütsel Yenileşme*. Pegem Yayıncılık.

Özdemir, S. (2000). *Etkili okullar ve öğretim liderliği***.** Pegem Yayıncılık.

Özer, Y.E. (2011). Girişimci Üniversite Modeli ve Türkiye. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 30(2), 85-100.

Özer, M. (2012), Türkiye'de Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması ve Kalite Güvence Sistemi, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(Özel Sayı), 18-23.

Özkan, M. ve Gedikoğlu, T. (2014). Türk Yükseköğretim Finansmanına İlişkin Görüşler**.** *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 4(2), 99-111.

Peker, Ö. (1995). *Yönetimi Geliştirmenin Sürekliliği.* Türkiye Ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No:258.

Privateer, P. M. (1999).Academic Technology and the Future of Higher Education: Strategic Paths Taken and Not Taken, *The Journal of Higher Education*, 70 (1), 60-79

Ritzen, J. (2006). *Scenarios for Higher Education, 2020 or when will China Invade Iran?* OECD Ministerial Meeting. Paris.

Robertson, I. (2008). *Comment: How Universities and Graduates Can Thrive*. Erişim adresi: http://www.independent.co.uk**.,** , Erişim tarihi: 15.05.2017.

Rukancı, F. ve Anameriç, H. (2010). *Ortaçağda İlk Üniversiteler: Studium Generale.* Erişim adresi: http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/3/163.htm. Erişim tarihi: 25.03.2017.

Sakınç, S. ve Bursalıoğlu, S.A. (2012). Yükseköğretimde Küresel Bir Değişim: Girişimci Üniversite Modeli. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi,* 2(2), 92-99.

Sallan Gül, S. Ve Gül H. (2015). Türkiye'de Yükseköğretimin Gelişim, Güncel Durumu ve Eleştirisi. *Toplum ve Demokrasi*, 8(17), 51-66.

Saraç, Y. (2015). Erişim adresi: YÖK'ün yapısı değişiyor. http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/egitim/472374/YOK_un_yapisi_degisiyor.html#, Erişim tarihi: 13.07.2018.

Sarıhan, H. İ. (1998), *Rekabette Başarının Yolu: Teknoloji Yönetimi*, Desnet Yayınları, İstanbul.

Schulte, P. (2004). The enterpreneurial university: A strategy for instutional development. *Higher Education in Europe* 29(2*)*, 187-191.

Schwab, K. (2013). *The Global Competitiveness Report 2013-2014.* World Economic Forum, Switzerland.

Scott, G. (2003). Effective Change Management in Higher Education. *EDUCAUSE Rewiev* 38(6), 64-80.

Scott, G., Grebennikov, L. ve Shah, M. (2008). *Using qualitative data to prove and improve quality in Australian higher education*. Erişim adresi: https://www.uws.edu.au/__data/assets/pdf_file/0004/122737/using_qualitative_data.pdf. Erişim tarihi: 07.07.2017.

Senge, M. P. (2006). *Beşinci disiplin*. Yapı Kredi Yayınları.

Seven, M.A., (2012). Uzaktan ve Örgün Eğitime Devam Eden Öğrencilerin İngilizce Dersindeki Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Ekev Academic Review*, 16(50), 215-228.

Söylemez M. ve Ünsan Y., (2004), Gemi İnşaatı Sanayi İşbirliği; Sorunlar, Çözümler ve Türkiye Gerçekleri, Gemi Mühendisliği ve Sanayimiz Sempozyumu, 24-25 Aralık, İstanbul.

Spencer, E.Y. (2011). *Crossing Boundaries at Medieval Universities.* Leiden: Brill NV., Boston.

Şeker, T.B. (2005). Bilgi Teknolojilerindeki Gelişmeler Çerçevesinde Bilgiye Erişimin Yeni Boyutları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 13, 377-391

Şengül, M. ve Gül, H. (2015). Türkiye'de Üniversite ile İktidar İlişkileri ve Taşra Halleri. *Toplum ve Demokrasi*, 8(17), 79-104.

Şimşek, H. ve Hacıfazlıoğlu, Ö. (2012). Disiplinlerarası Yeni Üniversite ve Türkiye'de Fen Edebiyat Fakülteleri İçin Bir Yapılanma Önerisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12, (2), 731–749.

Tamdoğan Gürdoğan, O. (2009). Bilgi Üretiminde Yazın Ürünleri ve Kütüphaneler: Atış arın Tespiti ve Analizi Yoluyla Araştırma. *Türk Kütüphaneciliği,* 23(2), 254-277.

Tanrıkulu D. Yükseköğretime Erişimin Arz ve Giriş Koşulları Açısından Değerlendirilmesi ve Türkiye İçin Çözüm Önerileri, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara, 2009.

Tavluoğlu, C. ve Korkmaz, A. (2014). Danışma Hizmetlerinde Bulut Bilişim Uygulamalarının Kullanımı. *Bilgi Dünyası*, 15(2), 284-295.

Terzi, S., Kıymetli Şen, İ., Solak, B. (2013). Bologna Sürecinin Muhasebe Eğitimine Etkisi: Üniversitelerin İşletme Bölümlerinin Ders Programları Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Accounting & Finance,* 59, 83-99.

TDK. (2015). *Büyük Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr. Erişim tarihi: 25.02.2017.

TÜBİTAK, Erişim adresi: https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/sanayi/ulusal-destek programlari/icerik-1505-universite-sanayi-isbirligi-destek-programi Erişim tarihi: 25.06.2018.

Turhan, M. Ve Erol, Y.C. (2017). Academicians' Opinions about Academic Incentive Allowance. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 281-296.

Ülker, H.İ. (2010). *Üçüncü Kuşak Üniversitelere Neden Gelindi?* Erişim adresi: http://docplayer.biz.tr/9434143-Ucuncu-kusak-universitelere-neden-gelindi.html , Erişim tarihi: 08.04.2017.

Ulusoy, G. (2007). *Disiplinlerarası araştırma ve eğitim.* In: Aktan, Coşkun Can, (ed.) Değişim Çağında Yüksek Öğretim: Global Trendler - Paradigmal Yönelimler. Yaşar Üniversitesi, İzmir, 389-398. ISBN 978-975-6339-10-7.

Üstün, Ö., Kırış, Ş., ve Deliktaş, D. (2011). Bologna Uyum Sürecinde Ders Planı Oluşturmak İçin Hat Dengeleme Yaklaşımı. *Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Aralık 2011, 26, 77-84.

Uşun, S. (2006), Uzaktan Eğitim. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Wissema, J.G. (2009). *Towards the Third Generation University*. Edward Elgar Publishing Limited, USA.

Wu, J. P., Tsai, R. J., Chen, C. C. ve Wu, Y. C. (2006). An integrative model to predict the continuance use of electronic learning systems: hints for teaching. *International Journal on E-Learning, 5*(2), 287–302.

Yakupoğlu, M.(2014). *Türkiye'nin Yükseköğretim Uluslararasılaşma Stratejisi, Avustralya İle Karşılaştırılması*. T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi.

Yaman, İ. (2015). Üniversitelerde zorunlu İngilizce derslerinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesinin artı ve eksileri. *International Periodical For The Languages, Literature, and History of Turkish or Turkic. 10*(7), 967-984.

Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası Öğretim Kavramı ve Programlar Açısından Doğurduğu Sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12,*89-92.

Yıldırım, A. ve Şimşek H.(2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Seçkin: Ankara.

Yıldız, K. (2012). Yöneticilerin Değişimi Yönetme Yeterlilikleri. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Güz 2012, 177-198.

YÖK. (1996). *Türk Yükseköğretim Sistemi: 1994-1995'den 1995-1996'ya Gelişmeler.* Ankara: Yükseköğretim Kurumu yayını.

YÖK. (2001). *Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu.* Ankara: YÖK yayınları.

YÖK, Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi, Ankara, 2007.